



**GENEROLO JONO ŽEMAIČIO LIETUVOS KARO AKADEMIJA**

**Jonas Juodagalvis**

# **ŠVENČIONIŲ KRAŠTO SAVANORIAI**

## **1918–1920 METAIS**

Biografinis žinynas

**Vilnius 2005**

UDK 356(474.5)(031)  
Ju-122

Atsakingasis redaktorius plk. ltū. dr. Gintautas Surgailis

Recenzavo: Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto doc. dr. Vytautas Lesčius,  
leidinio „Savanoris“ redaktorius ats. kpt. Vytautas Voveris

Stilistė Nijolė Andriušienė

Maketavo Kęstutis Nemura

© Jonas Juodagalvis, 2005

© Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2005

ISBN 9955-423-34-X

# TURINYS

Ivadas .....	9
Santrumpos .....	17

## SAVANORIAI

Kazys Abaras (Abaravičius) .....	18	Vincas Bulka .....	38
Lauras Ablamas .....	22	Kostas Burokas .....	39
Antanas Alekna .....	22	Jonas Bužėnas (Bužinskas) .....	40
Petras Alekna .....	23	Povilas Cibulskis .....	42
Kazys Ankėnas .....	24	Viktoras Cibulskis .....	42
Juozas Artimavičius .....	27	Antanas Cicėnas .....	43
Petras Asminavičius .....	27	Mikas Cicėnas .....	44
Jonas Avinas .....	28	Jonas Cijūnėlis .....	45
Jonas Aulas (Avlas) .....	28	Vincas Cikota .....	47
Kazys Aziaravičius .....	29	Stasys Cipka .....	49
Stasys Bagdzevičius .....	29	Juozas Čaglys .....	51
Mikas Bečelis .....	30	Vincas Čėčiurka .....	52
Vincas Beričius .....	30	Jurgis Čėikauskas .....	52
Jonas Bielinis .....	31	Juozapas Čėpėnas .....	53
Jonas Bielinis .....	31	Jonas Čėpulis .....	53
Jonas Bikulčius .....	32	Liudvikas Čėpulis .....	56
Justinas Blažėvičius .....	32	Jonas Čėrica .....	56
Kazys Blažiūnas .....	33	Bronius Čėrtavičius .....	57
Balys Bojarūnas .....	33	Feliksas Čėnėikas .....	57
Petras Brancevičius .....	35	Petras Čėrikas .....	57
Juozas Bresas .....	35	Matas Daktariūnas .....	58
Vincas Brovka .....	36	Klemensas Dambrauskas .....	59
Vaclovas Bubulis .....	36	Pranas Dera .....	59
Kazys Bukauskas .....	37	Kazys Dičius .....	59
Kazys Bukauskas .....	37	Florijonas Diska .....	60

Adomas Drabatas .....	60	Kazys Gumbrys .....	82
Vincas Drabatas .....	61	Pranas Gurkšnys .....	83
Juozas Drabavičius .....	62	Pranas Gurkšnys .....	84
Kostas Dūdelė .....	62	Boleslovas Jakutis .....	84
Jonas Dukša .....	63	Pranas Jakutis .....	87
Romualdas Dzekonas .....	67	Jurgis Janušauskas .....	87
Balys Edartas .....	67	Jonas Jočius .....	88
Ferdinandas Frenkelis .....	68	Jonas Juodagalvis .....	90
Antanas Gaidelis .....	68	Mikas Juodagalvis .....	90
Petras Gaidukas .....	69	Petras Juodagalvis .....	93
Vincas Gaidukas .....	69	Juozas Jurevičius .....	94
Juozas Galatiltis .....	70	Juozas Jurevičius .....	94
Vladas Galatiltis .....	70	Balys Jurgelevičius .....	95
Adolfas Garbulis .....	70	Stasys Jurgelėnas .....	95
Ignas Gastiliovas .....	71	Marijonas Jurka .....	96
Vilius Gervelis .....	71	Jurgis Jurkevičius .....	96
Antanas Girutis .....	72	Feliksas Jurkuvėnas .....	97
Samuelis Gordonas .....	72	Adolfas Jusys .....	98
Petras Grėbliauskas .....	73	Petras Kaira .....	98
Petras Gricevičius .....	73	Nikodemas Kaladinskas .....	99
Ignas Grigėnas .....	74	Mykolas Kalmantas .....	100
Bronius Grigonis .....	75	Jonas Kalnėnas .....	103
Vladas Grikinis .....	76	Jonas Kareckas .....	104
Jonas Griška .....	77	Jonas Karla .....	105
Bronius Grockis .....	78	Stasys Karpavičius .....	105
Jonas Grockis .....	78	Stepas Kaškis .....	106
Bronius Grušnius .....	79	Antanas Kavaliauskas .....	106
Silvestras Grušnius .....	79	Vladas Kazincas .....	107
Kazys Gruzdis .....	81	Stasys Kazlauskas .....	107
Kazys Gudelis .....	81	Augustas Kazūra .....	108

Vincas Kinduryš .....	108	Pranas Mačežinskas .....	130
Antanas Kivilša .....	111	Aleksas Malčius .....	131
Timofejus Kolosovas .....	112	Adomas Maminskas .....	131
Jonas Korla .....	112	Jonas Manasevičius .....	134
Pranas Krasauskas .....	113	Vladas Manasevičius .....	134
Vincas Krasauskas .....	114	Petras Mardosas .....	134
Jonas Kreivys .....	114	Nikodemas Markevičius .....	135
Alfonsas Kugelevičius .....	115	Vytautas Martinaitis .....	135
Leonas Kugelevičius .....	116	Gubertas Martinkėnas .....	136
Jonas Kuksa .....	116	Jonas Matkevičius .....	136
Petras Kukta .....	117	Kazys Matkevičius .....	137
Tomas Kulevičius .....	117	Juozas Matlaševičius .....	137
Kazys Kuliešius .....	118	Juozas Mažeika .....	138
Jonas Kurpis .....	119	Pranas Melnykas .....	139
Vincas Kurpis .....	120	Jonas Merinas .....	139
Mykolas Kvinta .....	121	Jonas Meškela .....	141
Jurgis Labeiša .....	123	Mikas Micevičius .....	143
Juozas Laukys .....	123	Pranas Michalkevičius .....	145
Pranas Lenskis .....	124	Antanas Mickevičius .....	146
Girša Levinas .....	124	Juozas Miklaševičius .....	147
Jokūbas Libermanas .....	125	Kazys Miklaševičius .....	147
Aleksas Lopeta .....	125	Petras Miklaševičius .....	148
Stasys Lovčikas .....	126	Izidorius Miknevičius .....	148
Aleksandras Lovkis .....	126	Petras Milaševičius .....	150
Antanas Lukoševičius .....	127	Timofejus Minčionokas .....	150
Juozas Lukšionis .....	127	Anupras Misevičius-Kuliešius .....	150
Mikas Lunius .....	128	Mečislovas Misiūnas .....	151
Jonas Maciulevičius .....	128	Mykolas Morkūnas .....	152
Vincas Maciulevičius .....	129	Ignas Musteikis .....	152
Mikas Mackevičius .....	130	Jonas Naidičas .....	154

Petras Naidičas .....	155	Viktoras Rakštelis .....	175
Juozas Naras .....	155	Feliksas Ramanauskas .....	175
Antanas Naruševičius .....	155	Albinas Rapnikas .....	176
Antanas Naruška .....	156	Ignas Rastenis .....	177
Kazys Obalevičius .....	157	Justas Rastenis .....	177
Juozas Pakalnis .....	157	Pranas Remeika .....	177
Anupras Panavas .....	158	Stepas Rimsevičius .....	178
Pranas Paškevičius .....	158	Antanas Rimša .....	178
Jonas Paukštė .....	159	Bronius Rimšelis .....	179
Jonas Paukštė .....	159	Antanas Rimševičius .....	182
Jonas Paukštė .....	160	Anupras Romelis .....	182
Antanas Paukštis .....	160	Antanas Rudokas .....	183
Antanas Paukštys .....	160	Juozas Rudokas .....	183
Joakimas Pavilionis .....	161	Bronius Rukšėnas .....	184
Stasys Petkelis .....	162	Kostas Rukšėnas .....	184
Vincas Pipiras .....	163	Jonas Rukšėnas .....	185
Leonas Pirštelis .....	164	Stepas Sadkauskas .....	186
Adolfas Pivariūnas .....	164	Bolius Saikauskas .....	186
Aleksas Pivariūnas .....	165	Antanas Sakalauskas .....	187
Kostas Pivariūnas .....	165	Kazys Sakalauskas .....	188
Antanas Pošiūnas .....	166	Bronius Sakalauskas .....	188
Juozas Prokopas .....	170	Petras Samulis (Samulkevičius) .	189
Martynas Pundzius .....	170	Petras Savickas .....	189
Adolfas Pupkevičius .....	171	Alfonsas Sekonas .....	190
Jonas Radziulis .....	172	Aleksandras Sereda .....	190
Zidoras Radziulis .....	172	Viktoras Simanavičius .....	191
Andrius Raginis .....	172	Povilas Skirelis .....	191
Jonas Raginis .....	173	Kazys Skorka .....	191
Kazys Rakauskas .....	174	Petras Skrabutėnas .....	192
Jonas Rakickas .....	174	Juozas Skrebutėnas .....	193

Karolis Skvarčius .....	193	Mikas Tuzikas .....	217
Jurgis Skvorčius .....	194	Kazys Umbrasas .....	218
Bronius Sokolka .....	195	Petras Umbrasas .....	218
Alfonsas Spiečius .....	195	Kostas Umbrazas .....	219
Mikas Starkinas .....	195	Adolfas Umbražiūnas .....	220
Jonas Stašys .....	196	Alfonsas Umbražiūnas .....	221
Jonas Strazdas .....	198	Kostas Umbražiūnas .....	221
Antanas Stuglys .....	198	Vincas Užuolas .....	222
Nikodemas Stuglys .....	199	Jonas Valeckas .....	222
Silva Stuglys .....	199	Justinas Valys .....	223
Alfonsas Subačius .....	200	Edvardas Valujevičius .....	225
Vaclovas Subačius .....	200	Jonas Valujevičius .....	225
Vladislovas Sužickas .....	201	Pranas Valujevičius .....	226
Vincas Šaudzis .....	201	Pranas Venslovas .....	226
Jonas Šekštelė .....	207	Pranas Vileita .....	227
Antanas Šerėnas .....	208	Jonas Vilimas .....	227
Kazys Šiaudinis .....	209	Juozas Visockas .....	228
Pranas Šimkūnas .....	210	Benediktas Vitkauskas .....	228
Bronius Šulga .....	211	Juozas Vitkauskas .....	229
Juozas Šulga .....	211	Jonas Zagorskis .....	229
Juozas Šulga .....	212	Aleksandras Zankavičius .....	230
Juozas Šuminas .....	214	Balys Zdanauskas .....	230
Augustas Švikštys .....	214	Bronius Zinkevičius .....	231
Adolfas Talijūnas .....	215	Viktoras Zinkevičius .....	231
Kazys Taranda .....	215	Pranas Zutonas .....	232
Aleksandras Teresas .....	216	Alfonsas Žezdris .....	233
Petras Tijūnėlis .....	216	Antanas Žukas .....	233
Leonas Turlaitis .....	216	Vladas Žukauskas .....	234



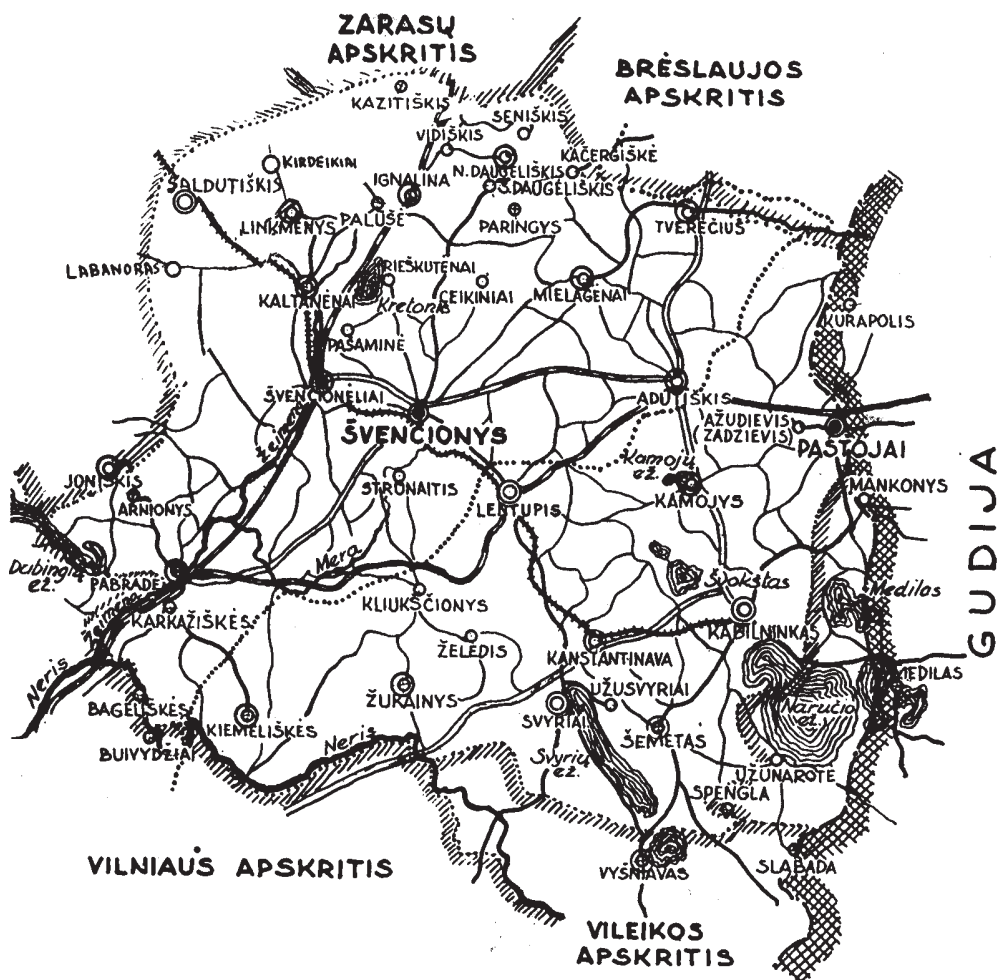


# IVADAS

*Pašlovinkim tuos, kurie gynė  
Ir laimės linkėjo Tėvynei.  
Pagerbkim tėvų atminimą,  
Vaikų ir vaikaičių gimimą.*

*Algimantas Cimbolaitis*

Senajoje lietuvių Nalšios žemėje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais, XVIII a. pabaigoje, sudaryto Užnerio pavieto centras buvo Švenčionių miestelis. Carizmo laikais, 1842 m., Užnerio apskritis (*ujezd*) buvo pervardyta – pavadinta Švenčionių apskritimi.



Švenčionių apskritis XIX a. pabaigoje

Ši Rytų Lietuvos lietuvių etninių žemių paribio apskritis turi savo ne tik geografinių (takoskyra tarp Neries ir Dauguvos), bet ir istorinių, tautinių, kultūrinių ypatumų. Ji XIX a. pabaigoje užėmė didelę 4 827,5 kv. varstų ( per 5 tūkst. kv. km) teritoriją. Apskritis buvo suskirstyta į 22 valsčius: Švenčionių (Mylių), Zablatiškės, Mielagėnų, Tverečiaus, Daugėlišio, Linkmenų, Kuktiškių, Michailovo ( Peršaukščio), Kiemeliškių, Aleksandrovo, Lentupio, Kamojų, Adutiškio, Jasevo, Kobylniko (Kabilninko), Užnaručio, Šemeto, Svyrių, Nestoniškių, Vyšniavo, Dubataukos ir Vaistamo<sup>1</sup>.

Ilgainiui ribos keitėsi, apskriviai priklausė Pabradės, Jonišio, Saldutiškio, Rimšės, Vidžių, Pastovių vietovės<sup>2</sup>.

Apskrities centras, Švenčionių miestas, nuo seno buvo svarbių kelių iš Prūsijos į Rusiją, iš Vilniaus į Daugpilį sankirtoje. Apskrities, ypač valsčių miestelių, parapijų, bažnytkaimių, gyventojų tautinė ir konfesinė sudėtis buvo labai marga: čia gyveno lietuviai, gudai, rusai, lenkai, žydai, totoriai; katalikai, sentikiai, stačiatikiai, izraelitai, mahometonai. Pavyzdžiui, 1802 m. Užnerio apskrityje gyveno 71 tūkst. gyventojų, iš jų rusų buvo tik 3 074<sup>3</sup>.

1848 m. Švenčionių mieste gyveno 5 653 žmonės, iš jų 1 773 buvo žydai<sup>4</sup>. 1864 m. 551 miesto gyventojas buvo stačiatikis<sup>5</sup>, 1890 m. čia gyveno 880 sentikių<sup>6</sup>. 1911 m. Švenčionių parapijoje gyveno 3 810 katalikų lenkų ir 5 668 lietuviai, o Švenčionių mieste katalikų lenkų buvo 1 296, lietuvių – 238<sup>7</sup>.

Šio krašto gyventojai per kelis šimtmečius patyrė didelį nutautinimo – lenkinimo, rusinimo, gudinimo – poveikį. Tolydžio buvo brukama stačiatikybė. Švenčionių mieste buvo dislokuojamos ir vis didinamos karinės įgulos. 1831 m. sukilimo išvakarėse čia įsikūrusi 80 karių veteranų ir 60 gvardiečių įgula per sukilimą buvo padidinta. Po 1863 m. miesto apsauga buvo sustiprinta kazokų ir žandarų įgulomis. 1905 m. tvarkai palaikyti čia buvo atkeltas kazokų pulkas<sup>8</sup>.

Vilniaus vyskupijos kurijos ir vietos dvarininkų „dėka“ labai stropiai vyko polonizacija, juo labiau kad Švenčionių kraštas buvo labiausiai nutolęs nuo svarbiausių knygnešių kelių, čia sunkiau buvo prieinamas spausdintas lietuviškas žodis. O lenkiškiems spaudiniams kliūčių nebuvo.

Vis dėlto šio krašto lietuviai išlaikė savo kalbą, tautinį tapatumą, brandino tautinę savimonę. Čia darbavosi tokie lietuvybės puoselėtojai kaip kun. Aleksandras Burba (Tverečiuje, Vidiškėse, Labanore, Adutiškyje), kun. Jonas Burba (Tverečiuje, Daugėliškyje, Švenčionyse), kun. Placidus Šarkauskas (Švenčionyse, Mielagėnuose), kun. Ignas Šopara (Švenčionyse, Labanore, Ceikiniuose), kun. Benediktas Krištaponis (Adutiškyje), kunigai Juozapas Ambrazevičius ir Aleksas Racevičius (Strūnaityje) ir kt. Jie mokė savo parapijiečius lietuviškai melstis, palaikė knygnešius, slaptas lietuviškas mokyklas.

Turėjo švenčioniškiai ir savo knygnešių. Žymiausi jų – Antanas Juršėnas (Mielagėnų vls.), Leonas Bielinis (Adutiškio vls.), Kazimieras Černiauskas, Adomas Padleckas, Ado-

<sup>1</sup>Słownik geograficzny królestwa Polskiego. T. XI. – Warszawa, 1890. S. 684.

<sup>2</sup>*Kviklys B. Mūsų Lietuva*. T. I. – V., 1989, p. 671–672.

<sup>3</sup>LVIA. F.378, ap. 1802, b. 145, l. 3.

<sup>4</sup>Военно-статистическое обозрение Российской империи. Т. 9. – Петербург, 1848. С. 42–43.

<sup>5</sup>LVIA. F. 605, ap. 6, b. 50, l. 4.

<sup>6</sup>Słownik geograficzny... T. XI. S. 683.

<sup>7</sup>LVIA. F. 604, ap. 1, b. 10369, l. 92–96; b. 10370, l. 79.

<sup>8</sup>Lietuvių enciklopedija. T. 30. – Boston, 1964, p. 216.

mas ir Stanislovas Vaiškūnai (Švenčionių vls.), Adomas Čekutis, Mykolas Gylys ir A. Janutėnas (Tverėčiaus vls.), zakristijonas Karolis Baužys (Labanore).

Po 1905 m. revoliucijos caro valdžia buvo priversta daryti kai kurių nuolaidų, todėl Švenčionių krašte pagyvėjo lietuvių kultūrinė veikla: buvo rengiami vaidinimai, buriami chorai, ėmė sklisti lietuviška spauda<sup>9</sup>.

Spaudos draudimo metais kartu su tautiniu atgimimu prasidėjo daraktorių mokyklų laikai. Tačiau net ir po spaudos draudimo panaikinimo veikė tik rusiškos valdiškos mokyklos, kuriose lietuviškai buvo galima dėstyti tik tikybę. Tad lietuviškos mokyklėlės veikė slapta. Apie 1909–1911 m. tokių mokyklų būta Rinkonyse, Kulniškėje, Čincikose, Daukšiuose, Mėčionyse ir kai kuriuose kituose kaimuose.

1913 m. pradžioje įsisteigė Vilniaus miesto ir Vilniaus krašto lietuvių švietimo draugija „Rytas“, o netrukus ir jos skyriai Švenčionyse bei valsčių miesteliuose, kaimuose. Ši draugija turėjo teisę steigti ir išlaikyti mokyklas, liaudies knygynus, skaityklas, rengti paskaitas ir vakarus. Tačiau legalios lietuviškos pradžios mokyklos buvo atidarytos vėliau – 1915 m. Švenčionėliuose, 1916 m. Švenčionyse, Kaltanėnuose.

Kilus Pirmajam pasauliniam karui, 1914 m. gruodį, Švenčionyse ir Švenčionėliuose buvo įsteigti Lietuvių draugijos nukentėjusiems nuo karo šelpti skyriai.

Ilgametėmis ir nelengvomis šviesuolių pastangomis 1919 m. sausio 9 d. buvo įkurta Švenčionių lietuvių gimnazija. Pabrėžtina, kad laikotarpiu tarp Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų Lenkijos okupuotoje Lietuvos dalyje, vadinamojoje Vilniaus vaivadijoje, veikė tik dvi lietuviškos gimnazijos – Vytauto Didžiojo gimnazija Vilniuje ir Švenčionių lietuvių gimnazija (šiandien – Švenčionių Zigmo Žemaičio gimnazija). O „Ryto“ draugijos Švenčionių skyrius nuo 1920 m. tapo savarankiška „Ryto“ draugija su savo keliolika skyrių valsčiuose (irgi vienintelė vaivadijoje greta vilniškės draugijos).

Šie pavyzdžiai liudija Švenčionių krašto lietuvių tautinį atsparumą, sutelktumą, padeda geriau suvokti, kodėl palyginti daugelis šio krašto vyrų nepaprastai sunkiomis aplinkybėmis rado kelią į Lietuvos Nepriklausomybės gynėjų gretas.

Gal nė vienas Lietuvos regionas nepatyrė, nepergyveno tiek karinių, politinių, teritorinių padalijimų, kiek jų teko Švenčionių kraštui.

1812 m. birželio 24 d. Prancūzijos imperatorius Napoleonas I pradėjo karą su Rusija. Vilniuje pokyliavęs caras Aleksandras I birželio 26 d. su savo svita per Švenčionis vyko į Sankt Peterburgą. Įkandin plūdo prancūzų kariuomenė. Liepos 17 d. į Švenčionis atvyko pats Napoleonas I ir po trumpo postovio (ir parado?!) per Adutiškį, Pastovius liepos 18 d. pasiekė Glubokoje miestelį. Dėl prancūzų žygio į Maskvą ir bėgimo atgal Švenčionių kraštui teko patirti daug skaudžių padarinių. Krašte įvyko karinių susidūrimų, mūšių, būta abiejų šalių kariuomenių plėšikavo, sunaikinta daug sodybų, pasėlių plotai sumažėjo perpus, gyvulių – dar daugiau. Po to užklupo keletas nederliaus metų, būta ir bado.

Šiaurės Rytų Lietuvoje, Švenčionių apskrityje, gana aktyviai vyko 1794, 1831, 1863-ųjų metų sukilimai. Tų įvykių metu, be kita ko, diferencijavosi gyventojų demokratinės ir etninės nuostatos.

O XX a. pirmojoje pusėje Švenčionių krašte valdžios keitėsi kaip kaleidoskope.

1914 m. vasarą kilo Pirmasis pasaulinis karas. 1815 m. rugpjūtį–rugsėį rusų ir vokiečių fronto linija perkirto Švenčionių apskritį ir nutįso Vidžių–Smurgainių kryptimi apie 30 km į rytus nuo Švenčionių miesto. Ši linija nusistovėjo iki karo pabaigos. Miestas tapo

<sup>9</sup>Ten pat.

svarbiu vokiečių strateginiu pafrontės punktu. Iš pafrontės ruožo gyventojai buvo iškeldinti, varomi priverstiniais darbais, jų turtas, sodybos labai nukentėjo. Adučiškio–Tverečiaus apylinkėse kaip tų liūdnujų laikų paminklai ir šiandien riosgo vokiečių betoninių bunkerų karkasai.

1918 m. rudenį vokiečiai karą pralaimėjo ir traukėsi. Jiems įkandin brovėsi sovietinės Rusijos Raudonoji armija ir gruodžio pabaigoje užėmė Švenčionių miestą ir apskritį (Vilnių užėmė vėliau, 1919 m. sausio 5 d.). Krašte buvo smurtu įtvirtinamas bolševikų režimas.

1919 m. balandžio pabaigoje Švenčionis užėmė Lenkijos kariuomenė. Vėl kitas, kitų okupantų režimas.

1920 m. liepos 9 d. į Švenčionis ir apskritį vėl grįžo raudonieji. Tiesa, neilgam. Rugpjūčio 9–10 d. čia išžengė Lietuvos kariuomenė, o 1920 m. spalio 10 d. įsiveržė lenkų generolo L. Želigovskio legionai. Lenkijos okupacija ir metodiška lietuvių asimiliacija truko iki 1939 m.

Antrojo pasaulinio karo ir pokario metais šis kraštas patyrė dar ne vieną politinį, administracinį padalijimą. Didelė rytinė Švenčionių apskrities dalis buvo atiduota sovietinei Gudijai. Likusioji „apkarpyta“ apskritis 1950 m. buvo suskirstyta į kelis rajonus. Juos sustambinus, liko Ignalinos ir Švenčionių rajonai, dabar atskirai priskirti Utenos ir Vilniaus apskritims.

Šiame darbe orientuotasi į apskrities, kaip administracinio vieneto, sampratą. Tačiau tebūnie čia leista pavartoti ir labiau apibendrinančią Švenčionių krašto sąvoką, aprėpiančią ne tik administracinę, bet ir ekonominę, politinę, etnografinę ir konfesinę erdvę, kurios centras buvo Švenčionys.

Besibaigiant Pirmajam pasauliniam karui buvo skelbiama, kad atkuriamą Lietuvos valstybę (1918 m. Vasario 16-osios Aktas), įtvirtinama nepriklausomybė. Tačiau tą nepriklausomybę teko ginklu ginti nuo klastingų priešų – sovietinės Rusijos ir Lenkijos.

Pirmosios Lietuvos Vyriausybės Ministras Pirmininkas ir krašto apsaugos ministras Augustinas Voldemaras manė, kad taikingai Lietuvai reguliari kariuomenė nereikalinga, jog reikią tik milicijos ar policijos vidaus tvarkai palaikyti ( ir čia prarasta laiko). O grupė išvalgesnių karininkų – Vincas Grigaliūnas-Glovackis, Jurgis Kubilius, Kazys Škirpa ir kiti – 1918 m. lapkričio 1 d. Vilniuje pradėjo kurti pirmąjį pulką.

Didėjant karinei grėsmei, 1918 m. lapkričio 23 d. buvo paskelbtas krašto apsaugos ministro įsakymas įsteigti Apsaugos Tarybą ir formuoti pirmąjį pulką.

Pasiskelbusi nepriklausoma Lietuva neturėjo jokios ginkluotos jėgos. Kaizeriniai okupantai trukdė steigti net milicijos būrius kovoti su įvairiais plėšikais, banditais. Labai trūko kadrinių karių, ypač karininkų. Nebuvo ginklų, aprangos, lietuviškos karinės terminijos, statutų, teko naudoti senus rusiškus bei vokiškus topografinius žemėlapius.

Vyriausybei pakvietus, kilo vyrai savanoriai. Jie buvo pirmieji Lietuvos kariuomenės kūrėjai. Iš savanorių būrių išaugo reguliarioji kariuomenė.

Tėvynei apginti vien savanorių nepakako. Nuo 1919 m. sausio 15 d. į kariuomenę stėjo šauktiniai, mobilizuojamieji. Kūrėsi batalionai, pulkai, artilerija, kavalerija, specializuotieji ir pagalbiniai kariuomenės daliniai. Nepakankamai sukomplektuoti bei silpnai paręngti kariniai daliniai stėjo į kautynes su bolševikais, bermontininkais, lenkais – grūdinosi žygiuose, mūšiuose. Taip iki 1920 m. pabaigos.

## LIETUVA PAVOJUJE!

*Nedelsdami daugiau nei valandos,  
kas myli Lietuvą, kas trokšta laisvės,  
kas pajėgia valdyti ginklą, stokime  
į Lietuvos Krašto Apsaugą <...>  
Drąsiai, be baimės, kaip mūsų tėvai ir  
sentėviai, užstokime priešams kelią,  
pakelkim žygį už Mūsų Motiną Tėvynę,  
už Lietuvos Valstybę!*

*(Iš Lietuvos Vyriausybės 1918 m. gruodžio 29 d. atsišaukimo)*

Telkiant karius ir kuriant kariuomenę reikšminga buvo miestų ir apskričių karo komendantūrų veikla. Pirmoji buvo Vilniaus komendantūra, trumpai veikusi 1918 m. pabaigoje. Nuo 1919 m. vasario komendantūros kuriamos pafrontės apskrityse, kur buvo skelbiama karo padėtis. Jos registravo ir skirstė savanorius, organizavo naujokų šaukimą, tvarkė mobilizacijos ir drausmės palaikymo reikalus, kritiškais momentais savo karines komandas siųsdavo į frontus.

Švenčionių krašto gyventojus sunkiai, pavėluotai pasiekdavo (arba ir nepasiekdavo) žinios (kartais netikslios) apie Lietuvos Vyriausybės skelbiamas mobilizacijas, šaukimus.

Tarp pirmųjų Lietuvos savanorių karininkų buvo ir švenčioniškių – buvusių Rusijos kariuomenės karininkų: praporščikas Martynas Pundzius (įstojo 1918 m. lapkričio 30 d.), praporščikas Antanas Pošiūnas ir poručikas Vincas Šaudzis (1918 m. gruodžio 2 d.), štabo kapitonas Juozas Šulga (1918 m. gruodžio 16 d.); karo valdininkas vyr. puskarininkis Jonas Čepulis Lietuvos kariu savanoriu tapo 1918 m. lapkričio 23 d. O dauguma savanorių iš šio krašto į Tėvynės gynėjų gretas atėjo 1919 metais. Švenčioniškiai savanoriai tarnavo įvairiuose pulkuose, daliniuose, bet daugiausia pėstinioje, ypač 1-ajame pėstininkų pulke.

Apie Lietuvos kariuomenės savanorius, jų kovas 1918–1920 m., tolesnę jų karjerą ir likimus, apie kariuomenės bei jos dalių, dalinių kūrimą bei žygius surinkta turtinga memuarų, dokumentikos, apybraižų, studijų istoriografija. Kai kuriuos veikalus dera paminėti.

Kazys Ališauskas<sup>10</sup> surinko gausią istorinę medžiagą bei nemažai atsiminimų apie lietuvius karius Pirmajame pasauliniame kare ir kovų dėl Lietuvos Nepriklausomybės pradžią.

Antano Rukšos<sup>11</sup> parengtame dvitomyje pratęsta ir praturtinta Nepriklausomybės kovų analizė. Antrajame tome nušviečiami lietuvių ir lenkų santykiai ir kovų tarp Lietuvos ir Lenkijos pradžia. O trečiasis tomas skirtas lemiamoms kovoms su lenkais analizuoti, taip pat Lietuvos ir Lenkijos santykiams iki 1923 m. aptarti.

Leidinyje „JAV lietuviai“<sup>12</sup> pateiktos glaustos biografijos su portretinėmis fotografijomis žinomų lietuvių, tarp jų ir Lietuvos karių savanorių, kurie po 1944 m. apsigyveno JAV.

<sup>10</sup>Ališauskas K. Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės. 1918–1920. T. I. – Čikaga, 1932, 409 p.

<sup>11</sup>Rukša A. Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės. 1918–1920. T. II – Cleveland, 1981, 620 p.; T. III. – Cleveland, 1982, 523 p.

<sup>12</sup>JAV lietuviai: biografijų žinynas. T. I. – V., 1998, 435 p.; T. II. – V., 2002, 615 p.

Vilius Kavaliauskas<sup>13</sup> yra sukaupęs ir gražiais foliantais išleidęs dokumentuotą istorinę medžiagą apie pasižymėjusius 1918–1940 m. Lietuvos karius: čia pateikti jų fotoportretai, biografijų fragmentai, apdovanojimo ordinai ir medaliais liudijimų bei kitų dokumentų faksimilės.

Docentas Vytautas Lesčius<sup>14</sup> iliustruotame veikle pateikė dokumentuotą, susistemintą analitinę medžiagą apie Lietuvos kariuomenės, jos atskirų dalių, dalinių įkūrimą, kovas, dislokacijos vietas, vadus 1918–1920 m. ir kt. Knygoje apibūdintos to laikotarpio miestų ir apskričių, geležinkelio stočių ir ruožų karinės komendantūros.

Autorius skyrė dėmesio ir Švenčionių komendantūrai. 1920 m. liepos 11 d. Raseiniuose pradėta formuoti Molėtų komendantūra: paskirtas komendantas – vyr. ltn. Elzbergas (Elsbergas), 35 kareiviai, 32 šautuvai, per 1 000 šovinių, 30 granatų, pinigų ir kt. Liepos 16 d. ši komanda jau buvo Molėtuose. Liepos 24 d. Molėtų komendantūra buvo pavadinta Švenčionių srities karo komendantūra, o rugpjūčio 1 d. – Švenčionių miesto ir apskrities komendantūra. Rugpjūčio 8 d. ji persikėlė į Švenčionis, komendantu buvo paskirtas vyr. ltn. Jonas Bužinskas. Įsiveržus želigovskininkams, Švenčionių komendantūra spalio 10 d. pasitraukė į Kaltanėnus, lapkričio mėn. – į Uteną. 1920 m. gruodį ji buvo išformuota. Ši komendantūra kaip karo administracinė tarnyba apskrityje atliko svarbų darbą, tačiau telkiant Švenčionių krašto savanorius didelės įtakos neturėjo, nes buvo įsteigta vėlai ir gyvavo neilgai.

Dr. Algimantas Liekis<sup>15</sup> savo fundamentalioje studijoje apžvelgė lietuvių karybos ir ginkluotės raidą nuo senovės iki šių laikų. Platus veikalo II skyrius, skirtas 1918–1920 metams, nušviečia ir Nepriklausomybės kovas.

Lietuvos nacionalinio muziejaus daugiatomiam leidinyje<sup>16</sup> pateikiami autorių kolektyvo pastangomis parengti archyvų dokumentais pagrįsti išsamūs Lietuvos karininkų (!) sąrašai, rodyklės, statistika, biografijos (A–Č ir D–I), apdovanojimai, fotoportretai.

Antanas Martinionis<sup>17</sup> pateikė glaustą Lietuvos kariuomenės kūrimosi apžvalgą, aprašė kovas dėl Nepriklausomybės ir tragediją, ištikusią mūsų valstybę, kai SSRS okupavo ir aneksavo Lietuvą, sunaikino jos kariuomenę. Vien į Norilsko konclagerį NKVD išvežė per 300 kariškių, daugelį jų ten nukankino, sušaudė. Sąrašė yra ir švenčioniškių.

Petro Rusecko<sup>18</sup> sudarytame dvitomyje sukaupti daugelio karo žygių dalyvių atsiminimai. Jie atsižvelgiant į tematiką sugrupuoti pagal Nepriklausomybės kovų etapus ir pagal ginklo rūšis (pėstininkai, raiteliai, šauliai, partizanai, sužeistieji, žuvusieji, belaisviai...).

Dr. Gintautas Surgailis<sup>19</sup> savo knygoje pateikė aštuonias dokumentuotas biografines apybraižas apie aukštų Lietuvos karininkų (gen. Silvestro Žukausko, gen. ltn. Prano Liutuko, gen. Jono Galvydžio-Bykausko, plk. Konstantino Žuko, gen. ltn. Juozo Kraucevičiaus, gen. Juozo Stanaičio, div. gen. Stasio Raštikio ir div. gen. Vinco Vitkausko) gyvenimą ir

---

<sup>13</sup>Kavaliauskas V. Estijos, Latvijos, Lietuvos medaliai 1918–1940 (katalogas). – V., 1997, 72 p.; U• nuopelnus Lietuvai (albumas). – V., 2001, 508 p.; U• nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, 712 p.

<sup>14</sup>Lesčius V. Lietuvos kariuomenė 1918–1920. – V., 1998, 619 p.

<sup>15</sup>Liekis A. Lietuvių karyba ir ginkluotė. – V., 2002, 1264 p.

<sup>16</sup>Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953. T. I. – V., 2001, 351 p.; T. II., – V., 2002, 408 p.; T. III. – V., 2003, 400 p.

<sup>17</sup>Martinionis A. Lietuvos kariuomenės tragedija. – V., 1993, 164 p.

<sup>18</sup>Ruseckas P. Savanorių žygiai. Nepriklausomybės karų atsiminimai (fotografuotinis leidinys). T. I. – V., 1991, 352 p.; T. II. – V., 1991, 351 p.

<sup>19</sup>Surgailis G. Lietuvos kariuomenės vadai. – V., 1991, 191 p.

veiklą bei likimus po Lietuvos nepriklausomybės praradimo 1940 m.

Šiuose darbuose epizodiškai paminėtos keletu (tik!) iš Švenčionių krašto kilusių savanorių pavardės ir nuopelnai. Tačiau iš šios „paribio“ apskrities dešimtys, šimtai lietuvių (ir ne tik lietuvių) patriotų (kartais iš šeimos po du tris brolius) sąmoningai ar vadovaudamiesi intuicija išėjo savanoriais į besikuriančią Lietuvos kariuomenę, kovojo su bolševikais (kartais rašyta „didžiumiečiai“), bermontininkais, lenkais. Po to kai kurie iš jų dalyvavo 1923 m. sukilime Klaipėdai vaduoti. Kai kurie Švenčionių krašto savanoriai – buvę Rusijos kariuomenės karininkai, kareiviai, perėję Pirmojo pasaulinio karo frontus. Tačiau dauguma savanorių buvo eiliniai kaimo vaikinai, neretai mažaraščiai, beraščiai. Jie garbingai ir narsiai gynė Tėvynę, kai kurie žuvo, dingo be žinios, buvo sužeisti, patekę į nelaisvę. Pasibaigus mūšiams, vieni grįžo į civilinį gyvenimą, kiti tapo kariais profesionalais, jiems buvo suteikti gana aukšti laipsniai ir pareigos.

Lietuvos nepriklausomybė buvo apginta, krauju aplaistyta. Tik neišvaduotas liko Vilniaus kraštas. Tik negalima buvo grįžti į gimtąjį Švenčionių kraštą, į savo sodybas, į savo šeimas – čia viešpatavo lenkų okupantai.

Šiame leidinyje nepretenduojama (gal tai padaryti ir neįmanoma) suminėti visų Švenčionių krašto savanorių. Apie dažną iš jų derėtų parašyti plačią studiją. O čia pirmą kartą siekiama sudaryti kuo išsamesnį kraštiečių savanorių sąrašą ir abėcėlės tvarka pateikti kuklias jų biografijų apybraižas. Vienos jų – labai trumputės, kitos – šiek tiek išsamesnės. Visos biografijos pagrįstos Lietuvos centriniame valstybės archyve (LCVA) surastais dokumentais, kai kurios papildytos spaudoje skelbtais faktais, artimųjų atsiminimais.

Pasirinktąjį temai atskleisti daugiausia 1918–1940 metų duomenų rasta šiuose LCVA fonduose:

F. 11 – Utenos apskrities komendantūros veiklos dokumentai.

F. 513 – 1-ojo pėstininkų DLK Gedimino pulko veiklos dokumentai.

F. 560 – Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių ir Atsargos karininkų sąjungos veiklos dokumentai.

F. 561 – Lietuvos šaulių sąjungos veiklos dokumentai.

F. 929 – Lietuvos kariuomenės štabo dokumentai; Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalia komisijos protokolai.

F. 930 – Lietuvos kariuomenės savanorių registracijos sąrašai, pasižadėjimai, asmens bylos, tarnybos lapai.

Pasinaudota ir kitais šio archyvo fondais.

Tuose beveik šimto metų senumo šaltiniuose yra asmenvardžių, vietovardžių rašybos netikslumų, neatitikimų, atsiradusių nurodant karių gimimo metus. Tai – ilgalaikio rusinimo, lenkinimo, po to vėl vadinamojo atlietuvinimo padariniai.

Kultūros paveldo centro direktoriaus pavaduotojas istorikas Eugenijus Ivaškevičius leido pasinaudoti savo surinkta informacija apie Nepriklausomybės kovų dalyvius. Patariamais ir nuotraukų kopijomis pagelbėjo p. Vilius Kavaliauskas ir Lietuvos gyventojų genocido muziejaus skyriaus vedėja Virginija Rudienė. Rengiant šią knygą savo patirtimi pasidalijo Zarasų krašto šviesuolių veiklos tyrėjas ir istorinio žanro publicistas Vytautas Indrašius.

Knygoje įdėta nemažai ir ilgokų citatų, kurių netaisyta stilius, rašyba bei skyryba (**jei jos šiek tiek redaguotos, nurodoma**). Jos ir be komentarų padeda pajusti epochos dvasią, suprasti institucijų, pareigūnų, piliečių, žurnalistų politines ir pilietines nuostatas, pagaliau

raštijos ir raštingumo ypatybes.

Prie kai kurių biografijų pateikta gana daug archyvo nuorodų. Jos galėtų būti tarsi „siūlo galas“, jei kas ketintų išsamiau pasidomėti švenčioniškių savanorių žygiais ir likimais.

Kokį karį reikėtų laikyti savanoriu? 1928 m. minint Lietuvos valstybės atkūrimo dešimtmetį buvo įsteigti Lietuvos nepriklausomybės ir Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliai. Pastarąjį gauti buvo gana sunku dėl griežtų sąlygų: turėjo reikšmės įstojusiojo į kariuomenę amžius, šeimos padėtis, išsilavinimas, teistumas, ar tarnauta svetimos kariuomenėse, koks buvo įgytas karinis laipsnis. Švenčionių krašto savanoriams buvo labai sudėtinga pateikti gimimo metrikus ir kitus dokumentus, likusius už demarkacijos linijos. Tekdavo juos parsisiųsti per Rygos, Varšuvos konsulines įstaigas arba ir nelegaliais būdais. Kai kurių savanorių statuso pripažinimo procedūra užsitęsavo iligus metus arba šis klausimas taip ir likdavo neišspręstas.

Be to, šiame leidinyje greta įteisintų savanorių minimi ir tie kariai, kurie už pasižymėjimą kovose buvo apdovanoti 1-ojo, 2-ojo ar 3-iojo laipsnio kryžiais „Už Tėvynę“. 1920 m. kryžius „Už Tėvynę“ buvo pavadintas „Vyties Kryžiumi“: pirmosios rūšies – su kardais – įteikiamas už narsumą kovos lauke, o antrosios rūšies – be kardų – už žygius karo metu, tačiau ne kovos lauke. Abiejų rūšių kryžiai buvo trijų laipsnių, 3-iasis – aukščiausias. 1928 ir 1930 m. šis apdovanojimas buvo pakeistas penkių laipsnių „Vyčio Kryžiaus“ ordinu, aukščiausias buvo 1-ojo laipsnio. Šis senesnio pavyzdžio apdovanojimas buvo keičiamas naujesnio pavyzdžio apdovanojimu, todėl apdovanotųjų asmens bylose pasitaiko netikslumų. Tad čia, kai kyla abejonių dėl ženklo rūšies ir laipsnio, vadinsime jį tiesiog kryžiumi „Už Tėvynę“, Vyties kryžiumi. Tai – aukščiausias karinis apdovanojimas, jo kavalieriui laidavęs tam tikras įstatymo numatytas privilegijas, lengvatas.

Šiuo leidiniu siekiama priminti nūdienos skaitytojams, kad 2003–2005 m. sukanka 85 metai, kai Švenčionių krašto vyrai kartu su visos Lietuvos patriotais kilo ginti Tėvynės Nepriklausomybės. Didžiukimės savo protėvių narsa!



## SANTRUMPOS

DLK – Didysis Lietuvos kunigaikštis

KK – Kauno kunigaikštis (Vaidotas)

LCVA – Lietuvos centrinis valstybės archyvas ( F. – fondas, ap. – aprašas, b. –byla, l. – lapas)

LK – Lietuvos karalius (Mindaugas)

LK – Lietuvos kunigaikštis (Vytenis)

LKKSS – Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjunga

LŠS – Lietuvos šaulių sąjunga

LŠST – Lietuvos šaulių sąjunga tremtyje

LVIA – Lietuvos valstybės istorijos archyvas

LVLK – Laikinasis Vilniaus lietuvių komitetas

MAB RS – Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyrius

PK – Pilėnų kunigaikštis (Margis)

ŽK – Žemaičių kunigaikštis (Butegeidis – Butigeidis)

# S A V A N O R I A I

## KAZYS ABARAS (ABARAVIČIUS)

*Po Lietuvą pasklido garsas  
Nuo Vilniaus ligi Baltijai:  
Eikim vaduoti Lietuvą, o broliai narsūs,  
Iš vargo reikia kelti ją!*

*Antanas Miškinis*



Kazys Abaras – tai kilni asmenybė, dramatiško likimo daugėliškenas.

Radeikiškės kaime daugiavaikėje valstiečių Mykolo ir Veronikos (Kudabaitės) Abaravičių šeimoje 1896 m. kovo 6 d. gimė sūnus, kuris Daugėlišchio bažnyčioje buvo pakrikštytas Kazimieru. Netrukus motina mirė. Tėvas vedė antrą sykį. Vėl buvo dukrelių ir sūnų. Ne visi išgyveno. Dešimties dešimtinių ūkis neįstengė sočiai visų pamaitinti. Vaikams teko piemenėlių, samdinių dalia. Tačiau tėvas rūpinosi vaikus pamokyti rašto, ne ganiavos laiku leido į liaudies mokyklą Daugėliškyje.

Dešimtmetis Kaziukas jau mokėsi Vilniuje. Po to lankė realinę mokyklą Gardine ir kartu vertėsi privačiomis pamokomis, nes paramos iš gimtinės gaudavo nedaug. 1914 m. baigė mokslus Gardine ir padavė prašymą į Miškų institutą – bus miškininkas. Bet kilo Pirmasis pasaulinis karas, ir svajonės dūžta. Kurį laiką vertėsi privačiomis pamokomis.

1915 m. Kazys gavo šaukimą į caro kariuomenę. Atvykęs į Švenčionis, susirgo dizenterija ir pateko į ligoninę. Tuo tarpu Švenčionis užėmė vokiečiai. Iš ligoninės jis grįžo į Radeikiškę ir padėjo senam tėvui ūkininkauti, nes kitus brolius vokiečiai buvo išvarę darbams.

Laisvesniu laiku jis pamokydavo kaimo vaikus. O 1917 m. Daugėliškyje vokiečiai atidarė mokyklą, kurioje K. Abaravičius mokė vaikus lietuvių kalbos, gaudamas 5 markes per mėnesį. Kitais metais jis jau gavo savarankiško liaudies mokytojo vietą Skraičionyse (Alytaus aps.).

Mokytojo darbas – kilnus, reikalingas. Bet į Tėvynės Lietuvos nepriklausomybę kėsinasi bolševikai ir kiti priešai. Ją ginti – šventa priedermė.

K. Abaravičius atvyko į Kauną ir 1919 m. kovo 17 d. kaip savanoris buvo paskirtas į artileriją eiliniu kareiviu. O balandžio 1 d. jis jau prie Kaišiadorių fronte kovoja su bolševikais. Po mėnesio kovų Kazys buvo nusiųstas į Mokomąją komandą Panemunėje. Iš čia kaip perspektyvus ir turintis tolygų gimnaziniam išsilavinimą, jis 1919 m. liepos mėn. buvo pasiųstas į Karo mokyklą (2-oji laida), kurią gruodžio 16 d. baigė „I rūšies gabumu“, gavo pėstininkų leitenanto laipsnį ir buvo paskirtas į artilerijos pulką 7-osios baterijos būrio vadu. Su šia baterija nuo 1920 m. balandžio 18 d. iki gruodžio 1 d. kariavo su lenkais ties Seinais, Tartokais, Beržininkais, Gibais, Trakais, Rūdiškėmis.

Baigėsi karo veiksmai. Tėvynės nepriklausomybė buvo apginta. Tik į Vilniaus kraštą, į gimtąją Radeikiškę okupantė Lenkija užkirto kelius. Reikia toliau mokytis, o lėšų nėra. Belieka karo tarnyba. K. Abaravičius tapo 1-ojo artilerijos pulko baterijos vadu, po to – pulko adjutantu. 1921 m. gruodį jam buvo suteiktas vyr. leitenanto laipsnis. Tarnybos šiame pulke metu K. Abaravičius 1924 m. baigė Miškų technikų mokyklą Panevėžyje. Be to, išlaikė konkursinį kandidato, stojančio į generalinio štabo akademiją užsienyje, egzaminą, tačiau dėl sveikatos nebuvo pasiųstas. Buvo 1-ojo artilerijos pulko teismo pirmininkas.

1926 m. K. Abaravičiui suteiktas kapitono laipsnis. Jis buvo perkeltas į 4-ąjį artilerijos pulką. 1927 m. sausį išlaikė lietuvių kalbos, Lietuvos istorijos ir geografijos egzaminus. 1928 m., dar besimokantis Aukštuosiuose karininkų kursuose, buvo paskirtas šarvuotojo traukinio „Gediminas“ vadu bataliono vado teisėmis, gavo majoro laipsnį. 1931 m. mokėsi Aukštuosiuose karininkų-pulko vadų pavaduotojų kursuose, o 1933 m. baigė Karininkų kursų Administracijos skyrių. Kitais metais jam buvo suteiktas pulkininko leitenanto laipsnis. 1935 m. K. Abaravičius buvo paskirtas į Kariuomenės štabo artilerijos inspekciją, nuo 1939 m. – šios inspekcijos štabo viršininku. Tais metais jis atlietuvino savo pavardę, kuri dabar buvo Abaras. Kaip geras artilerijos specialistas jis du kartus – 1938 ir 1939 m. – buvo komandiruotas į Coseno (Zossen, prie Berlyno) poligoną tobulintis ir stebėti artilerijos šaudybos ir taktikos pratybų.

Karininkas K. Abaras ne tik pats nuolat mokėsi, bet ir kitus mokė. Dar 1920 m. pradžioje, būdamas 7-osios baterijos Švietimo komisijos pirmininkas, atkakliai rūpinosi kareivių lavinimu, ir baterijoje neliko nė vieno beraščio. O dirbdamas Kariuomenės štabo artilerijos inspekcijoje Karo mokyklos kariūnams dėstė artilerijos taktiką, balistiką, šaudymo teoriją; liktiniams – karo pedagogiką, o jauniems artilerijos karininkams – šaudymo teoriją ir taktiką. 1937 m. Gaižiūnų poligone ėjo Artilerijos inspekcijos karininko pareigas. 1938 m. tame poligone kaip komisijos pirmininkas egzaminavo 1-ojo ir 2-ojo artilerijos pulkų karininkus, kuriems turėjo būti suteiktas kapitono laipsnis. Kartu aktyviai bendradarbiavo karinėje spaudoje, nemažai rašė „Kariui“. Be gimtosios, gerai mokėjo prancūzų, vokiečių, lenkų ir rusų kalbas.

Už nuopelnus Lietuvai K. Abaras buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo 5-ojo laipsnio ir Gedimino 3-iojo laipsnio ordinais, Lietuvos nepriklausomybės ir Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių (liud. Nr. 211) medaliais.

Tarnybos atestacijose K. Abaras visada apibūdinamas teigiamai, konstatuojant, kad yra aukštos moralės. Nors ir būdamas nestiprios sveikatos, tarnybines pareigas atlieka uoliai, su pamėgimu. Dėl savo gabumų ir darbštumo yra pasiekęs aukšto lygio profesionalumo, „yra geras, savistovus darbininkas ir bendradarbis“, turi autoritetą tarp kareivių ir karininkų.

Tai kario patrioto karjeros kelias. O koks buvo K. Abaro privatus gyvenimas?



Sav. eil. is med.  
 pasis. stas. aut. st. kas. k. med.  
 k. aut. v. w. v. s. v. n. 18058.

## Liudymas.

Tuo tvirtinu, kad kapitonas Kazys  
 Abaravičius — kilęs iš Svencio-  
 nio apskr., Daugeliškis valsė, Radeikiškės <sup>kapitonas</sup> k. ypa  
 Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris, įstojęs į jos eiles  
 1919 metų Kovo mėnesio 18 dieną.

Pasiremdamas Ministerių Kabineto patvirtintomis  
 Lietuvos kariuomenės kūrėjų-savanorių taisyklėmis (Vyriausy-  
 bės Žinia 268 Nr.) apdovanoju kapitoną Kazį  
 Abaravičių — kūrėjų-savanorių medaliu.

Kaunas, 1928 m. birželio mėn. 14 d.

211 №

Genr. lejt. J. Daukantas v.  
 Krašto Apsaugos Ministeris

Genr. lt. pulk. J. Plechavičius v.  
 Vyriausiojo Stalo Vištininkas

Kazio Abaravičiaus apdovanojimo Savanorių medaliu liudijimas

Vaikystę praleidęs gausioje šeimoje, Kazys visą laiką liko jautrus, dėmesingas savo giminaičiams, jais rūpinosi. Tėvas jau senokai miręs. Gimtajame ūkyje likę broliai Justas (?), Mykolas ir sesuo. Su jais retkarčiais pusiau legaliai pasikeisdavo laiškais. Nuo lenkų okupantų pasitraukusį partizaną brolių Nikodemą su žmona ir dviem vaikais apgyvendino Pajuostėje (Panevėžio vls.), kur kaip savanoris buvo gavęs 8 ha žemės. Kitų brolių labai buvo nupirkęs 7,25 ha žemės Lotainiuose (Kauno aps.). Atrodo, labai mylėjo seseris, kurių viena, Monika, buvo paprasta tarnaitė lenkų valdomame Vilniuje, o Anelė – Varšuvoje. Vienas brolis buvo išvykęs į Ameriką, kur greitai po Pirmojo pasaulinio karo mirė. Kazys sielėjosi, kad tarp daug nepriteklių patyrusių brolių ir seserų išimetusį džiova, rūpinosi jiems ir net jų vaikams pagelbėti: tam atvejui, jei kas iš brolių vaikų siektų mokslo, Kaune nupirko kelių arų sklypelį, kur galima būtų pasistatyti namelį sau ir brolių vaikus priglausti. Tuo tarpu pats, viengungis, nuomojosi butą.

Tolesnis likimas buvo negailestingas. Kilus Vokietijos ir Lenkijos karui, Raudonajai armijai užėmus ir prie sovietinės Gudijos prijungus didesniąją dalį Švenčionių krašto, kartu ir Radeikiškės kaimą, K. Abaro ryšiai su giminėmis nutrūko. Lietuvos kariuomenė 1940 m. buvo pertvarkyta į „Lietuvos liaudies kariuomenę“, sudarytas 29-asis šaulių teritorinis korpusas. Pulkininkas leitenantas K. Abaras paskirtas korpuso Artilerijos štabo viršininku, jam buvo suteiktas pulkininko laipsnis. Po to jo likimas buvo kaip ir daugelio Lietuvos karininkų. 1941 m. birželio 9 d. jis apgaulės būdu buvo išsiųstas „į pasitobulinimo kursus“, birželio 27 d. poligone prie Maskvos suimtas, išvežtas į Lamos lagerį (Norilske), Krasnojarsko kr. 1942 m. rugsėjo 5 d. Ypatingasis pasitarimas (troika) jį nuteisė 10 metų kalėti. 1950 m. sausį K. Abaras buvo persiųstas į Oziorlagą (Irkutsko sr.). Tų pačių metų spalio 1 d. mirė Taišeto lagerio ligoninėje.

Kaune, Vytauto bažnyčioje, yra 2000 m. įrengta paminklinė lenta Lietuvos artilerijos karininkams – Lamos lagerio kankiniams atminti. Keturiolikos asmenų sąrašė Kazys Abaras įrašytas pirmas.

Brolis Nikodemas Abaravičius, buvęs partizanas, pelnęs Vytauto Didžiojo ordino 3-jojo laipsnio medalį ir Šaulių žvaigždės ordiną Nr. 436, 1945 m. kovo mėn. nuteistas 10 metų kalėti, 1949 m. ištremtas į Irkutsko sr. 1957 m. grįžo į Lietuvą, 1982 m. mirė.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 198, l. 1. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 2; ap. 5, b. 1, l. 1–39; ap. 2-ž, b. 128, l. 5; ap. 7, b. 96, l. 56; ap. 8, b. 93, l. 6–9.

MAB RS. F. 43-25349.

Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953. T. II. – V., 2002, p. 20.

Lietuvos gyventojų genocidas 1939–1941. T. 1. – V., 1999, p. 77.

Lietuvos gyventojų genocidas 1944–1947. T. 2 (A–J). – V., 1998, p. 23.

*Liekis A.* Lietuvių karyba ir ginkluotė. – V., 2002, p. 1204.

*Raginytė-Žemaitienė B.* Kazimieras Abaras-Abaravičius // Nauja vaga (Ignalinos r. laikraštis), 2002 02 15, Nr. 13 (6400).

## LAURAS ABLAMAS

Švenčionių aps., Kamojų mstl., 1901 m. rugpjūčio 6 d. gimęs Lauras Ablamas, Karolio s., eidamas vos aštuonioliktuosius, 1919 m. gegužės 20 d. savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę ir 1-ajame raitelių pulke sąžiningai tarnavo iki 1921 m. balandžio 30 d.

Būdamas šiek tiek prasilavinęs, baigęs pradžios mokyklą, atsargos eilinis savanoris L. Ablamas dirbo Vilkaviškio aps. pasienio policijos 6-ojo rajono policininku, apsigyveno Vištyčio vls., Vartelių k.

1929 m. apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 1795), buvo Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos (LKKSS) Seinų skyriaus narys.

Savanoriui Laurynui Ablamui Žemės reformos valdyba Šiaulių aps., Didžiosios Malgužės dvare, paskyrė žemės sklypą ir 1932 m. skyrė 679 Lt naujakurio pašalpa.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 46, l. 48. F. 930, ap. 3, b. 2, l. 1–6; ap. 4, b. 1, l. 2. F. 1247, ap. 2, b. 1334, l. 68.

## ANTANAS ALEKNA

Kauno miesto ir apskrities komendantūros savanorių 1919 m. registracijos ir pasižadėjimų knygoje yra įrašas: Alekna Antanas, g. 1898 m., kilęs iš Švenčionių aps., Linkmenų mstl., 1920 m. balandžio 28 d. įstojo į Lietuvos kariuomenę, 1921 m. lapkričio 28 d. perkeltas į Mažeikių komendantūrą.

Išsamesnių duomenų neaptikta.

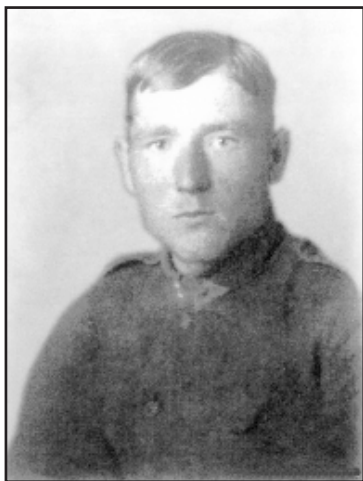
### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 101, l. 2.

## PETRAS ALEKNA

*Pirmi kariai į žygį stojo  
užkirsti priešams kelią.  
Troškimas laisvės Lietuvoje  
plito po visą šalį.*

*Antanas Miškinis*



Palūšės vls., Pagavės vnk., Liudviko Alekno šeimoje 1898 m. balandžio 25 d. gimė sūnus Petras. Šeima gyveno ne itin turtingai, bet guvus Petrelis nesitenkino pradžiamokslu. Tėvai leido jį į Švenčionių miesto keturklasę (rusiška) mokyklą. Petras 1915 m. sėkmingai ją baigė. Toliau – sunkūs kaizerinės Vokietijos okupacijos metai. Paskelbiama Lietuvos nepriklausomybė. Bet į ją kėsina priešai, kaip sakoma, iš kairės ir dešinės. Reikia Tėvynę ginti ginklu.

Palikęs bolševikų užimtą tėviškę, Petras Alekna 1919 m. vasario 28 d. savanoriu įstojo į Panevėžio batalioną. Po kelių savaitių jis jau tapo žvalgų komandos viršininku. To meto sąlygomis neblogai prasilavinusį, energingą, perspektyvų jaunuolį karinė vadovybė pasiuntė ne į frontą, o į Karo mokyklą. Ją baigusiam P. Aleknai 1919 m. gruodį suteikiamas pėstininkų leitenanto laipsnis, jis pasiunčiamas į Vilkmergės (Ukmergės) pėstininkų batalioną, kuris greitai buvo pertvarkytas į 8-ąjį pėstininkų KK Vaidoto pulką. Čia Petras paskiriamas kuopos jaunesniuoju karininku, eina kuopos vado pareigas. 1920 m. rugsėjo 1–23 dienomis prie Augustavo, Gibų dalyvavo mūšiuose su lenkais, ties Dumblinu pateko į jų nelaisvę ir buvo paskelbtas dingusiu be žinios, bet lapkričio 13 d. pabėgo ir grįžo į savo 1-ąją kuopą, kur ėjo jaun. karininko pareigas. 1920 m. pabaigoje ltn. P. Alekna tarnybos reikalais buvo pasiūstas į Vokietiją. Lietuvos atstovybės Berlyne išduotame pase jis aprašytas taip: šviesiaplaukis, apvalaus veido, pilkų akių, vidutinio ūgio.

Tarnybos labui leitenantas P. Alekna 1921 m. rugsėjo mėn. buvo perkeltas į Generolinio štabo Žvalgybos skyrių, į Ypatingų reikalų dalį komandos viršininko teisėmis. Turėjo teisę nešiotis įvairių rūšių ginklus. Jaunas karininkas atsakingai žiūrėjo į ateitį, 1922 m. rugpjūtį iš savo vadovybės gavo sutikimą vakarais mokytis Kauno suaugusiųjų gimnazijoje.

Lemtis buvo negailestinga. 1923 m. kovo mėn. P. Alekna buvo perkeltas į savąjį 8-ąjį pėstininkų pulką. Po dviejų savaitių pateko į karo ligoninę. Sunki būklė: apendicitas, peritonitas. Jaunystė nugali. Sveiksta. Skiriamos dviejų mėnesių atostogos. Tačiau 1923 m. rugpjūčio 1 d., ne tarnybos metu, būdamas vos 26-erių, Petras Alekna Palangoje nuskendo.

Tėvynė nepamiršo narsuolio. 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, leitenantas Petras Alekna buvo apdovanotas (po mirties) Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 32). Garbingą žymenį priėmė jo brolis Gubertas, Lietuvos geležinkelio tarnautojas, 1932 m. apdovanotas Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio medaliu.

Lietuvių išeivijos spaudoje pasirodė žinutė:

*Kuopos garbės šauliui Gubertui Aleknai (1977. I. 30) ir jo žmonai Teofilei (1977. II. 4) mirus, dukrai Birutei ir žentui Tribams, dukrai Aldonai ir žentui Joseph Vaičkams, jų šeimoms ir visiems kitiems giminėms bei artimiesiems reiškiamo brolišką užuojautą.*  
„DLK Kęstučio“ Šaulių Kuopa

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 198, l. 3. F. 929, ap. 3, b. 1179, l. 3. F. 930, ap. 1, b. 441, l. 29–42; b. 5, l. 1–62; ap. 2-A, b. 122, l. 1-13; ap. 2-Ž, b. 128, l. 6; ap. 4, b. 1, l. 4; b. 6, l. 17; ap. 7, b. 38, l. 8; b. 101, l. 2; b. 324, l. 1. F. 1764, ap. 1, b. 14, l. 6.

Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953. T. II. – V., 2002, p. 39.

Karys, 1977. Nr. 3 (1530), p. 116

## KAZYS ANKĖNAS



Kretuonių k. ūkininkų Viktorijos (Paukštytės) ir Antano Ankėnų šeimoje augo Pranas, Andrius, Benediktas, Viktorija, Kazimieras (Kazys), Aleksandras... Šeima persikėlė į gretimą Pašaminės kaimą, pasistatė didelį medinį namą, kuris sulaukė lemtingos sovietinės melioracijos.

Vaikai nuo mažumės pagal jėgas darbavosi ūkyje. Tėvai leido juos į tolokai buvusią rusišką pradžios mokyklą, o namie, pas daraktorius, mažieji pramokdavo ir lietuviškai paskaityti. Šeimoje ir kaime vaikai augo lietuviškoje aplinkoje, buvo ugdomi, mokomi mylėti savo kraštą.

Kazys gimė 1892 m. gegužės 12 d., krikštytas Kaltanėnų bažnyčioje. Baigęs rusišką liaudies mokyklą, paauglys įsidrąsino išvykti sezoniniams darbams į tolimesnius kraštus. Kaip pagalbinis darbininkas du ar tris sezonus triūsė Sibire su geologų ekspedicijomis. Dirbo geležinkelininku Maskvoje. Per ketverius metus – nuo 1913 m. lapkričio 15 d. iki 1917 m. lapkričio 15 d. – išėjo Kazys rūsčią Rusijos kareivio „mokyklą“, kovojo Rumunų fronte.

Nuo 1920 m. kovo 11 d. iki 1921 m. balandžio 26 d. Kazys Ankėnas – 7-ojo pėstininkų ŽK Butigeidžio pulko 2-osios kuopos kulkosvaidininkas. 1920 m. rudenį dalyvavo mūšiuose ir pateko į lenkų nelaisvę, iš kurios jam tik gruodį pavyko pabėgti ir grįžti į savo pulką.

Atsargos eilinis apsigyveno Kaune. Ėmėsi įvairių darbų. Nuo 1930 m. dirbo geležinkelininku Gudžiūnuose, nuo 1932 m. iki pensijos – Kaune.

Tėvynė pasirūpino savo gynėju, kurio gimtinė liko priešų valdžioje. 1928 m. savanoris K. Ankėnas gavo 12 ha žemės Butkiškės dvare, Kražių vls., Raseinių aps. 1929 m. lapkričio 21 d. jis buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 4180).





## Liudymas.

Tuo tvirtinu, kad KAZYS ANKĖNAS, sūnus ANTANO, <sup>Švenčionių</sup> ~~Švenčionių~~ kiles iš ~~Švenčionių~~ (apskr.), <sup>Švenčionių</sup> ~~Švenčionių~~ valsčiaus, Pažaninės kaimo (š. onup. Lietuva), tikrai yra Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris, įstojęs į jos eiles 1920 metų kovo mėnesio 11 dieną.

Pasiremdamas Ministerių Kabineto patvirtintomis Lietuvos kariuomenės kūrėjų-savanorių taisyklėmis (Vyriausybės Taisyklė 268 Nr.) apdovanoju KAZI ANKĖNA <sup>Ankėna</sup> kūrėjų-savanorių medaliu.

Kaunas, 1929 m. Lapkričio mėn. 24 d.

4180

*No*



*ps* Pulkinkas leitenantas  
 Krašto Apsaugos Ministeris

*ps* Gen. štabo pulkininkas  
 Vyriausiojo Štabo Vėsininkas

930

186

12

Kazio Ankėno apdovanojimo Savanorių medaliu liudijimas

Kaip pasakoja savanorio duktė Julija, pamatė Kazys Latvijoje gyvenančios lietuvių tės nuotrauką, nuvažiavo į Liepoją, pasipiršo, parsivežė į Lietuvą. Taip 1931 m. Marija Rauktytė tapo Ankėniene. Juodu susilaukė vaikų – Julijos (g. 1932 m.) ir Vinco (1933–1996). Besibaigiant karui 1944–1945 m. K. Ankėnas su šeima buvo išvykęs į Vokietiją, išgyveno daug negandų. Nejausdami kam nors prasikaltę, Ankėnai grįžo į Lietuvą. Ir čia teko vargti, ištvirti materialinius, buitinius nepriteklius, politinį sekimą. Ilgainiui jau nebejauną Kazi saugumiečiai paliko ramybėje. Vaikai siekė mokslo. Dukra tapo kvalifikuota pedagoge. Sūnaus Vinco studijas pertraukė sovietinė karo tarnyba, po kurios jis tapo diplomuotu ekonomistu, dėstė aukštojoje mokykloje.

Savanoris Kazys Ankėnas mirė 1979 m., palaidotas Kaune.

P. S. Prisiminimais apie savo tėvą pasidalijo Julija Ankėnaitė – Okulič-Kazarinienė, gyvenanti Kaune. Pateikė informacijos K. Ankėno sūnėnas vilnietis Vytautas Ažušilis, giminaite iš Švenčionių Ramunė Jurgelevičienė. O Ramunės motina, savanorio seserėčia, gyvenanti Pašaminėje, taip rašė savo atsiminimuose:

*Kiek prisimenu iš vaikystės, dėdė Kazimieras visada buvo linksmas, lyg jo niekada jokie vargai nespautų. Mano tėvas Pranas šeimoje buvo vyriausias ir dažnai pasakodavo, kad dėdė Kazimieras jau paauglystėje sugalvodavo, kaip prasimanyti pinigų. Mano tėvas mokslams buvo tingus, o dėdė labai norėjo mokytis ir, nors mokykla buvo labai toli, ją lankė. Kazimieras pėsčias nueidavo į Švenčionis, iš žydų urmu nusipirkdavo sąsiuvinį, pieštukų, plunksnų ir mokykloje mokiniams parduodavo brangiau. Jam likdavo šioks toks kapitalas.*

*Suaugęs Kazimieras išėjo į Lietuvos savanorius. Į gimtinę negrįžo, tik vėliau retkarčiais atvažiuodavo aplankyti. Antrojo pasaulinio karo pabaigoje buvo pasitraukęs su vokiečiais, o grįžęs nerado nei savo buto, nei daiktų. Gyveno Kaune, ten pasistatė namą, ten ir mirė. Sunkiai dirbo prie geležinkelio, kur gaudavo kapeikas, bet niekada nesiskundė. Vakaraus, po darbo, imdavo karučius ir važiuodavo į geležinkelio stotį keleiviams bagažą pavežti. Taip papildomai užsidirbdavo prie algos ir vienas maitino keturių asmenų šeimą.*

*Išėjęs į pensiją, nenusėdėjo namuose. Kiekvieną rytą anksti keldavosi ir eidavo kaimynėms sukasti daržą, nušienauti žolę, pataisyti tvorą... Žodžiu, buvo labai darbštus iki pat mirties.*

*Dėdė labai gerbė ir mylėjo žmoną ir vaikus. Nors ir kaip nelengvai vertėsi, jo žmona nė dienos nedirbo valdiško darbo. Nežinau, ar yra dabar tokių vyrų, taip pasiaukojusių savo šeimai. Teko buvoti pas juos svečiuose. Vakare Kazimieras prie žmonos lovos į bloknotę užsirašydavo, ką, kokius produktus, reikės nupirkti ryte. Taip jis darydavo kasdien, kad iš ryto nereikėtų trukdyti žmonos poilsio.*

*Namie Kazimieras turėjo didelį asmeninį archyvą, buvo tvarkingai ir smulkiai aprašęs visus šeimos įvykius. Nežinau, ar dabar visa tai išlikę, ar vaikai neišbarstė. Sovietiniais laikais, kai buvo slopinamas tikėjimas, Kazimieras sudarydavo kilnojamųjų religinių švenčių kalendorių dešimčiai metų į priekį ir atsiųsdavo man.*

*Štai koks buvo mano dėdė Kazimieras, Lietuvos kariuomenės savanoris.*

2003 11 10

Teklė Ankėnaitė – Didenkienė

### Šaltiniai:

LCVA. F. 520, ap. 1, b. 18, l. 1196. F. 560, ap. 1, b. 8, l. 5; b. 198, l. 7; b. 259, l. 78. F. 929, ap. 3, b. 1189, l. 8. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 8; b. 186, l. 1–12; ap. 7, b. 93, l. 8.

## JUOZAS ARTIMAVIČIUS

Savanorių registravimo knygoje trumpas įrašas: Artimavičius Juozas, 28 m. amžiaus, lietuvis, katalikas, mokslo cenzas – pradžios mokykla, eilinis, pėstininkas, kilęs iš Švenčionių aps., Mikalavo (Michailovo, t. y. Peršaukščio) vls., Čepuliškės k., savanoriu užrašytas 1919 m. liepos 19 d.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 96, l. 134.

## PETRAS ASMINAVIČIUS

Salako vls., Bajorų k. (dab. Ignalinos r.), Mykolo ir Barboros (Šileikytės) Asminavičių gryčioje augo 5 sūnūs ir 3 dukrelės. Tarp jų trečias – Petras, gimęs 1900 m. rugsėjo 21 d. Jis, savamokslis, 1919 m. lapkričio 13 d. savanoriu įstojo į Ukmergės batalioną. 8-ojo pėstininkų KK Vaidoto pulko žvalgų komandoje kovojo su bolševikais ir lenkais. 1922 m. gegužės 5 d. išėjo atsargą ir grįžo į neokupuotą gimtąjį Bajorų kaimą, patyrė samdinio dalią.

1927 m. atsargos eilinis Petras Asminavičius tapo LKKSS Zarasų skyriaus nariu. Gavo Zarasų aps. pasienio policijos 3-iojo rajono eilinio sargybinio pareigas Žagarinės kaime. 1932 m. žiniomis, buvo vedęs, turėjo vieną vaiką.

Rinko Petras reikalingus dokumentus, rašė prašymus pripažinti savanorio vardą. Po pakartotinio svarstymo 1929 m. buvo nuspręsta savanoriu jo nepripažinti, nes į kariuomenę įstojo po savo amžiaus vyrų privalomojo šaukimo 1919 m. spalio 1 d. Buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės (1928 m.) ir Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino (1936 m.) 3-iojo laipsnio medaliais.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 166, l. 340. F. 394, ap. 17, b. 164, l. 1. F. 560, ap. 1, b. 91, l. 52. F. 930, ap. 4, b. 273, l. 1–16.

## JONAS AVINAS

Archyvo dokumentuose pavardė įvairuoja (ar painiojama): Avėnas, Avinas... Adu-tiško klebono pasirašytame gimimo metrikų nuoraše parašyta: 1890 m. spalio 14 d. Adomo Avino ir Agotos Vaitiekėnaitės šeimoje Bogdžiūnų k. gimė sūnus Jonas (kitame dokumen-te nurodytas Bagdonių k.).

Jonas buvo baigęs 4 pradžios mokyklos skyrius. Dirbo tėvų ūkyje. Neaplenkė jo caro kariuomenės eilinio kareivio, frontininko dalia.

1919 m. balandžio 1 d. J. Avinas tapo Panevėžio atskirojo bataliono (pertvarkyto į 4-ąjį pėstininkų LK Mindaugo pulką) kareiviu, pasirašė, kad savanoriu tarnaus vienus metus. Kaip ganėtinai raštingas ir turintis frontininko patirties, savanoris J. Avinas jau antrą tarny-bos savaitę paskiriamas būrininku. Pareigingai tarnavo, dalyvavo kovose, tarnybą baigė įgi-jęs vyresniojo puskarininkio laipsnį. 1920 m. balandžio 2 d. (kitame įrašė – 1921 m.) išleistas į atsargą. Apsigyveno Panevėžyje.

Kaip savanoriui 1923 m. jam buvo išduotas liudijimas, suteikiantis teisę gauti žemės sklypą. O 1932 m. atsargos vyr. puskarininkis Jonas Avėnas (?!), Adomo s., buvo apdova-notas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių ( liud. Nr. 8286) ir Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio medaliais.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 3, b. 187, l. 1-6; ap. 7, b.324, l. 5.

*Kavaliauskas V.* Už nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, p. 343.

## JONAS AULAS (AVLAS)

1919 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Lietuvos kariuomenei Nr. 155 1-ojo laipsnio kryžiumi „Už Tėvynę“ buvo apdovanotas Panevėžio bataliono kareivis Aulinis (Avlas) Jonas. Jis – aštuoniolikmetis, beraštis, žemdirbys, lenkas, katalikas, kilęs iš Kiemeliškių vls., Juratiškės k., Lietuvos kariuomenės savanoriu tapo 1919 m. kovo 19 d. Nuo 1920 m. birželio J. Aulas tarnavo 1-ajame artilerijos pulke.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 96, l. 49; b. 236, l. 46.

Kariškių žodis, 1919, Nr. 31, p. 240.

## KAZYS AZIARAVIČIUS

Kilęs iš Tverečiaus vls., Dysnos k. Į Lietuvos kariuomenę savanoriu įstojo 1919 m. spalio 15 d. Tarnavo 2-ajame pėstininkų pulke, jaun. puskarininkis. Jam buvo išduota pulko pažyma, suteikianti teisę gauti žemės sklypą.

Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 726, l. 333.

## STASYS BAGDZEVIČIUS

*Šiuo tvirtinu, kad STASYS BAGDZEVIČIUS, sūnus STASIO, kilęs iš Švenčionių apskr., Melagėnų valsč., Matiejiškių kaimo (okupuota Lietuva), tikrai yra Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris, įstojęs į jos eiles 1919 metų birželio mėnesio 21 dieną.*

Tokį apdovanojimo Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu liudijimą Nr. 10002 pasirašė krašto apsaugos ministras S. Dirmantas ir kariuomenės vadas S. Raštikis. O tai įvyko 1937 m. gegužės 28 d. Kodėl taip vėlai?

Mažamokslis Stasys, kaip jis pats rašė, „nenorėdamas tarnauti lenkams priešams“, slapta palikęs priešų užgrobtą tėviškę, 1919 m. birželio 21 d. savanoriu įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką, dalyvavo kovose, pareigingai tarnavo iki demobilizacijos 1921 m. spalio 22 d. Matiejiškės liko kitapus demarkacijos linijos. Pasiliko savo gintoje nepriklausomoje Lietuvoje, apsistojo Utenoje...

Savanoris neturėjo amžių patvirtinančių dokumentų, todėl Karinė komisija pagal išvaizdą nustatė Stasio amžių: gimęs 1898 m. pirmą pusmetį. Kaip vėliau paaiškėjo, S. Bagdzevičius negalėjo būti pripažintas kariu savanoriu, nes įstojo į pulką jau po savo amžiaus vyrų šaukimo 1919 m. kovo 5 d. Stasys aiškino, kad bolševikų, lenkų užgrobtame jo gimtajame krašte nebuvo žinoma apie privalomuosius šaukimus į Lietuvos kariuomenę ir į ją atvykti buvo įmanoma tik savo noru. Rašė prašymus krašto apsaugos ministrui, net Lietuvos Prezidentui. Įstatymas yra įstatymas! Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio komisija du kartus atmetė Stasio prašymus.

Pagaliau per didelius rūpesčius iš Mielagėnų bažnyčios gautas krikšto metrikų išrašas: Stasio ir Marijonos (Girdziušytės) Bagdzevičių sūnus Stasys yra gimęs 1899 m. vasario 2 d. Tik taip patikslinus gimimo datą, Stasys Bagdzevičius įgijo teisę vadintis Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu ir nešioti garbingą žymenį.

P. S. Pacituokime Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio komisijos 1937 m. protokolą:

*Stasys Bagdzevičius, Stasio s. 1. Jo byla medalio komisijoje 1931 m. kovo 31 d. išspręsta neigiamai, nes jis įstojo į kariuomenę 1919 m. birželio 21 d., o kai po gimęs 1898 m., buvo paliestas 1919 m. kovo 5 d. naujokų šaukimo. 2. Jo skundas medalio komisijoje 1932*

*m. rugsėjo 27 d. svarstytas ir išspręstas neigiamai, nes nepristatė naujų duomenų. 3. 1936 m. vasario 23 d. prie prašymo pridėjo iš Okupuotos Lietuvos savo gimimo metrikus, Vilniaus Lietuvių Komiteto patvirtintus. Pagal metrikus jis gimęs 1899 m. ir kaip įstojęs į kariuomenę iki jo amžiaus šaukimo, paskelbto 1919 m. spalio 1 d., turėtų būti pripažintas Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu ir apdovanotas Kūrėjų savanorių medaliu. 4. Išduodant medali pareikalauti naują policijos liudijimą ir žinių, kuri mokslų cenzą turėjo 1919 m. gegužės 26 d. Parašas atrodo silpnas, tad 4 klasių mokslų cenzo, reikia manyti, kad neturėjo.*

Šaltiniai:

LCVA. F.929, ap. 3, b. 1180, l. 37. F. 930, ap. 4, b. 16, l. 36–37; b. 329, l. 1–23; ap. 7, b. 289, l. 1095.

## MIKAS BEČELIS

Mikas gimė 1896 m. Ceikinių vls., Žydelių k. 1920 m. lapkričio 10 d. jis savo noru atvyko į 3-iąją dragūnų „Geležinio vilko“ pulką ir buvo paskirtas į 1-ąją eskadroną. Matyt, buvo prasilavinęs vyras, nes lygiai po metų pasiūstas į mokomąją kuopą, kur įgijo „I rūšies“ karo šoferio specialybę. Po to tarnavo Autobatalione, autotransporto kuopoje, II kategorijos šoferiu. 1923 m. spalio 13 d. buvo išleistas į atsargą, o jo tarnybos dokumentai pasiūsti Kauno karo komendantūrai.

Nuo 1923 m. spalio 13 d. M. Bečelis buvo priimtas į tą patį batalioną laisvai samdomu tarnautoju – V kategorijos šoferiu, bet po trijų mėnesių, sumažinus etatus, iš šių pareigų atleistas.

Apie jo pripažinimą savanoriu žinių neaptikta.

Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 184, l. 33; b. 286, l. 25.

## VINCAS BERIČIS

Linkmenų vls. Antalksnės k. žemdirbys, savanoris, 3-iosios partizanų grupės narys Vincas Beričis (Berčys), Jurgio s., kovose su lenkais 1920 m. prie Linkmenų buvo sužeistas ir Panevėžio ligoninėje mirė. Jam buvo 24 metai.

O kas tie partizanai? Atsakymas pagal „Lietuvių enciklopediją“:

*1920 XI 21 buvo sustabdyti karo veiksmai su lenkais. Tautų Sąjungos kontrolės komisijai griežtai pareikalavus, 1920 XI 30 nustatyta abiem pusėms kariuomenių neutrali zona,*

*6 km pločio. Šioje juostoje lenkai organizavo partizanus, kurie terorizavo lietuviško nusi-  
statymo gyventojus. Lietuviams tekdavo su tuo kovoti. Buvo įsteigti partizanų būriai. 1923  
III 15 neutrali zona buvo panaikinta, padalyta pusiau, tebeliko tik demarkacijos linija. Tuo-  
met pranyko ir partizanai.*

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 6, b. 434, l. 36. F. 1764, ap. 1, b. 157, l. 15; b. 267, l. 174.  
Ruseckas P. Savanorių žygiai. T. I. – V., 1991, p. 346.  
Lietuvių enciklopedija. T. 22. – Boston, 1960, p. 44.

## JONAS BIELINIS

Karinė spauda pranešė, kad sužeistas kareivis Jonas Bielinis, kilęs iš Švenčionių aps.,  
Tverečiaus vls., Pečiurkų k. Po keleto mėnesių skelbta, kad kareivis ta pačia pavarde mirė  
nuo ligų.

#### Šaltiniai:

Kariškių žodis, 1919, Nr. 23, p. 179; 1920, Nr. 25 (57), p. 238.

## JONAS BIELINIS

Bielinių Antano ir Agotos (Turlaitės) šeimoje, gyvenusioje Tverečiaus vls., Pečiurkų  
k., 1881 (1878 ?) m. balandžio 16 d. gimė sūnus Jonas.

Buvęs caro kariuomenės eilinis, jau vyresnio, ne šaukiamojo, amžiaus Jonas 1919 m.  
birželio 11 d. tapo Lietuvos kariuomenės savanoriu, dalyvavo mūšiuose su bolševikais, ber-  
montininkais, lenkais, buvo sužeistas. 1921 m. spalio 13 d. išėjo į atsargą.

Nuo 1924 m. liepos 1 d. Jonas Bielinis nepriekaištingai tarnavo Kauno sunkiujų dar-  
bų kalėjime jaunesniuju prižiūrėtoju. 1929 m. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės  
kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 2189).

Žemės reformos valdybos duomenimis, Šiaulių aps. Didžiųjų Žarėnų dvaro sklypo  
Nr. 3 savininkui naujakuriui savanoriui kūrėjui Jonui Bielinui 1932 m. buvo išmokėta 1  
000 Lt pašalpa.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1180, l. 18. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 25; b. 585, l. 1–9. F. 1247, ap. 2,  
b. 1335, l. 475.

## JONAS BIKULČIUS

Juozo Bikulčiaus sūnus Jonukas gimė 1900 m. spalio 26 d. Salako vls., Aukštakalnių k. (dab. Ignalinos r.). Buvo savamokslis, mokėjo rusų ir lenkų kalbas. Nuo 1919 m. balandžio 20 d. iki 1921 m. spalio 28 d. eiliniu tarnavo 1-ajame pėstininkų DLK Gedimino pulke, dalyvavo mūšiuose su bolševikais, bermontininkais, lenkais.

Nuo 1924 m. eiliniu sargybiniu tarnavo pasienio policijos Ežerėnų aps. IV rajone, Beliūniškio bare. Vedė, su žmona Elena susilaukė 2 vaikų.

1928 m. Jonas buvo priimtas į LKKSS Ežerėnų skyrių, apdovanotas Nepriklausomybės medaliu, o 1929 m. balandžio 20 d. jo krūtinę papuošė Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalis (liud. Nr. 1592). 1939 m. apdovanotas Šaulių žvaigždės ordino medaliu.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap. 17, b. 515, l. 1. F. 560, ap. 1, b. 91, l. 105. F. 930, ap. 4, b. 599, l. 1–10.  
*Kavaliauskas V.* Už nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, p. 462; 576.

## JUSTINAS BLAŽEVIČIUS

Jo tėviškė – Laibūnų k., Vidžių vls. Tėvai – Adomas ir Zuzana (Dragūnaitė). Mokslo cenzo neturintis, bet šiek tiek prasilavinęs, vos septyniolikos sulaukęs (g. 1902 m. vasario 15 d.) Justinas 1919 m. birželio 5 d. pasiprašė savanoriu į Atskirąjį Ukmergės batalioną (reorganizuotą į 8-ąjį pėstininkų KK Vaidoto pulką) ir nepriekaištingai tarnavo iki 1921 m. spalio 16 d. Po to darbavosi pasienio policijoje, gyveno Ukmergės aps., Giedraičių vls., Magūnų k.

Gražus sutapimas. Justino gimtadienis – vasario 15-oji. Tą dieną 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, buvo pasirašytas Justino Blaževičiaus apdovanojimo Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu liudijimas Nr. 4491.

### Šaitiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 27; b. 734, l. 146–149.  
*Indrašius V.* Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 217.



## KAZYS BLAŽIŪNAS

Dar nesulaukęs savo amžiaus naujokų šaukimo, Kazys (g. 1900 m. liepos 11 d.) atsisveikino su tėvu Liudu ir motina Julija (Žilėnaite), atsisveikino su Rukiškės sodžiumi (Linkmenų vls.) ir išėjo Tėvynės ginti. 1919 m. liepos 26 d. jis savanoriu įstojo į 1-ąjį, po to buvo perkeltas į 8-ąjį pėstininkų pulką. Garbingai, be nuobaudų ir priekaištų, eilinis K. Blažiūnas nuėjo nelengvą kovų kelią ir 1922 m. gegužės 21 d. buvo gražiai palydėtas į atsargą. Tarnavo Utenos aps. pasienio policijoje. 1924 m. su Marija Dervinyte sukūrė šeimą.

Tėvynės apdovanojimas – Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalis (liud. Nr. 1467) atsargos kari Kazį Blažiūną pasiekė 1929 m.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 27; b. 734, l. 170–177; ap.7, b. 285. l. 19.

## BALYS BOJARŪNAS



Švenčionių aps. Mielagėnų vls. ūkininkas, Dubiškės vienkiemio šeimininkas (9,5 ha dirbamosios žemės ir dar miško) Silvestras Bojarūnas buvo susiradęs darbą ir kurį laiką gyveno Sankt Peterburge. Ten apie 1895 m. susituokė su Julija Dirvonyte (?), kilusia iš Šiaulių. Jiems gimė 9 vaikai: Boleslovas, Eleonora, Marija, Valentina, Vaclovas, Silvestras... Julija su vaikais apsistojo Dubiškėje, o tėvas dar pagyvendavo ir Sankt Peterburge. Su savimi buvo pasiėmęs ir pirmagimį Boleslovą, ten leido jį į liaudies mokyklą. Pagaliau atėjo metas, kai ir tėvas apsigyveno savo ūkyje Dubiškėje.

Čia pristatomo asmens vardas ir pavardė archyvinuose dokumentuose įvairuoja: Boleslavas, Bolys, Balys; Bojaruniec, Bajarunas, Bojarūnas. Mielagėnų krašte dažna pavardė – Bajorūnas. Dabar Vilniuje gyvenanti Balio dukra Emilija sako, kad jos tėvelis Balys yra gimęs Sankt Peterburge. O pats Balys, pateikdamas prašymą pripažinti jam savanorio vardą, rašė:

*Esu gimęs 1900 m. Švenčionių aps., Mielagėnų vls., Dubiškio k. (Okupuotoje Lietuvoje), todėl gimimo metrių ištraukos negaliu pristatyti.*

Balys Bojarūnas 1919 m. birželio 14 d. savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę, tarnavo Inžinerijos bataliono Geležinkelių kuopoje ir 3-iajame pėstininkų pulke, su bendražygiais gynė Tėvynę, ištikimai tarnavo, kol buvo paleistas į atsargą 1921 m. gruodžio 1 d.

Apsistojo Balys Kaune. Kadangi buvo nemenkai prasilavinęs, tapo pašto tarnautoju. 1925 m. pagal Piliečių apsaugos departamento aplinkraštį gavo Laikinąjį asmens liudijimą, o vėliau ir Lietuvos Respublikos pasą. Apibūdinamas kaip ištikimas pilietis.

Panevėžio apskrityje, Raguvoje, vedė Stanislavą Bikinaitę, susilaukė 4 sūnų ir 2 dukrelių: Vaclovo (žuvo sovietinėje kariuomenėje), Igno, Stasio, Vytauto Antano, Eleonoros, Emilijos.

Pašto tarnautojas B. Bojarūnas tarnybos tvarka iš Kauno buvo perkeltas į Joniškio pašta (Šiaulių aps.). Visa šeima iš Raguvos pervaziavo į Joniškį. Kaip savanoris gavo 10 ha žemės sklypą prie Jonavos, tačiau pats neūkininkavo, žemę nuomojo, turėjo kitą aistrą. Jis, pašto darbuotojas, gerai išmanė telegrafą, žavėjosi radiju. Neakivaizdiniu būdu studijavo radiotechniką Kauno aukštesniojoje technikos mokykloje, namie taisė, tobulino radijo imtuvus.

Balys Bojarūnas, Silvestro s., buvo deramai įvertintas ir pagerbtas – 1928 m. spalio 20 d. apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 1048).

Joniškio pašto tarnautoją B. Bojarūną 1944 m. rudenį sovietų saugumas suėmė, išvežė į lagerį. Šeima liko nežinioje, kentė nuolatinę baimę. Taip tęsėsi beveik pustrėčių metų. Laimė, grįžo Balys į šeimą, iki pensijos darbavosi Joniškio buitinio gyventojų aptarnavimo kombinato radijo remonto įmonėje. Nelengvai vertėsi, augino vaikus, leido į mokslus. Palyginti anksti palaidojo žmoną.

Dar grįžkime į praeitį. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą Balio tėvai su šeima gyveno ir ūkininkavo Dubiškėje. 1915 m. rudenį prasidėjo kaizerinė okupacija, čia įsigaliojo pafrontės režimas. Sodyboje apsigyveno vokiečiai. Tėvą Silvestrą išvežė į Švenčionis priverstiniam darbams, kuriuos dirbdamas katorgiškais sąlygomis susirgo plaučių uždegimu ir negydomas 1917 m. mirė. Motina Julija su vaikais išvaryta iš gyvenamojo namo irgi patraukė į Švenčionis, tačiau vyrui pagelbėti negalėjo, o mažieji vaikai mirė nuo bado ir ligų. Našlė su likusiais vaikais iš Švenčionių patraukė į vakarus, link gimtųjų Šiaulių. Bet laikai buvo ne kelionėms. Ilgesniam laikui apsistojo Panevėžio apskrityje, Troškūnuose, Raguvoje. Iš čia sūnus Balys išėjo į savanorius, o ji su dukra Marija ir nepilnamečiu sūnumi Silvestru (1910–1985) į Dubiškę grįžo apie 1922 m. Rado vokiečių sudegintą pirkia, apgriautą sodybą. Marija išvažiavo dirbti į Latviją ir ten apsigyveno. Jaunajam Silvestrui teko nelengva dalia. Bet darbštumas, išmintingi motinos patarimai davė vaisių. Žemė buvo pakankamai derlinga, dosni. Aptvarkė sodybą, ilgainiui pasistatė gerą namą, įsigijo bičių. Vedė kaimynę Feliciją Bajorūnaitę, susilaukė dukrelių Lionės, Aldonos ir Zosės.

Pasibaigus karui ir aprimus pokario audroms, savanoris Balys ir Dubiškės šeiminkas Silvestras palaikė ir stiprino broliškus santykius. Balys vienas ir su vaikais neretai apsilankydavo gimtojoje Dubiškėje, susitikdavo su garbingo amžiaus sulaukusia motina. Silvestro šeimos, ypač mergaičių, svečiai iš tolimojo Joniškio visada buvo laukiami, jiems įdomūs. Besisvečiuodamas Balys savo broliui nešykštėdavo „teorinės ir techninės pagalbos iš radijo srities“ – taisydavo, tobulindavo, derindavo radijo imtuvus. Čia atvyko ir motinos palydėti į amžinybę – iš Dubiškės į Mielagėnų parapijos kapines.

Senatvėje Balys Bojarūnas glaudėsi pas dukteris Vilniuje, čia 1988 m. mirė, čia ir palaidotas.

Apie Lietuvos savanorį Balį žinių, atsiminimų, nuotraukų pateikė Emilija Bojarūnaitė – Končienė ir Aldona Bajorūnaitė – Babarskienė.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 516, ap. 1, b. 8, l. 2, 48. F. 930, ap. 3, b. 581, l. 1–8; ap. 7, b. 215, l. 115.

## PETRAS BRANCEVIČIUS

Igno Brancevičiaus sūnus Petras gimė Švenčionių aps., Kiemeliškių vls., Polianų dvare, 1889 m. (tai 1932 m. pagal išvaizdą nustatė Trakų apskrities Naujokų ėmimo komisija). Petras mokslo cenzo neturėjo. Rusijos kariuomenėje buvo tarnavęs eiliniu.

1920 m. lapkričio 4 d. P. Brancevičius savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenės Atskirąjį baltgudžių (gudų) batalioną. Lemiami mūšiai jau ėjo į pabaigą, ir kautynėse Petrui neteko dalyvauti. Jis, drausmingas karys, eilinis, 1922 m. vasario 21 d. buvo išleistas į atsargą.

1932 m. spalio 1 d. Petras Brancevičius buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 8765). Tais metais jis gyveno Trakų aps., Žaslių vls., Lėlių k.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 1, l. 616, 620–621. F.560, ap. 1, b. 198, l. 28. F. 930, ap. 3, b. 609, l. 1-8.

## JUOZAS BRESAS

Iš Švenčionių miesto kilęs 9-ojo pėstininkų LK Vytenio pulko savanoris eilinis Juozas Bresas tarnavo tik 13 mėnesių ir 1921 m. sausio 18 d. žuvo, buvo nukautas. Palaidotas Vievyje.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 2, b. 206, l. 131. F. 930, ap. 7, b. 3, l. 156.

*Ruseckas P.* Savanorių žygiai. T. I. – V., 1991, p. 323.

## VINCAS BROVKA

Anelės (Lemešinskaitės) ir Mikalojaus Brovkų (Brofkų) šeimoje Vaistamo vls., Kruonių k., 1895 m. rugpjūčio 2 d. gimė sūnus Vincas. Jis – katalikas, lietuvis – nenorėjo taikstyti su lenkų įvedamu režimu, 1919 m. gruodžio 1 d. savanoriu pasiprašė į 2-ąjį pėstininkų DLK Algirdo pulką ir eiliniu drausmingai tarnavo iki 1922 m. gruodžio 11 d.

Į tėviškę grįžti keliai buvo atkirsti. Apsigyveno Kaune. 1937 metų žiniomis, gyveno Pažaislio vls.

1928 m. spalio 20 d. jam buvo suteiktas Lietuvos kariuomenės kūrėjo savanorio vardas ir skirtas medalis (liud. Nr. 1053).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 25, l. 20. F. 929, ap. 3, b. 1180, l. 25. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 30; b. 735, l. 2–11.

## VACLOVAS BUBULIS

Prašydamas pripažinti jį savanoriu kūrėju Vaclovas rašė:

*Nežiūrint nuovargio ir žaizdų, kurias Didžiajame kare buvau gavęs, 1919 m. gegužės 25 d. įstojau į Lietuvos kariuomenės eiles.*

Matyti, kad V. Bubulis, nors ir mažamokslis, buvo gerokai prasilavinęs, gebąs savarankiškai parašyti prašymą net Lietuvos Prezidentui.

Viktoro ir Elenos (Selickaitės) Bubulių sūnus Vaclovas gimė 1892 m. gegužės 7 d. netoli Dūkšto, Gaidės parapijoje, Peskų vienkiemyje. Dvidešimtmetį jaunuolį pašaukė į Rusijos kariuomenę. Kilus Pirmajam pasauliniam karui, jam teko ir frontininko dalia. Penkeri metai su rusiška kareivio miline!

Grįžo į gimtuosius kraštus. O okupacijos, kaskart vis grėsmingesnės, keičia viena kitą. Štai tada Vaclovas Bubulis, tuo metu nei mobilizuojamas, nei šaukiamas, parašė savanorio pasižadėjimą vienerius metus tarnauti Lietuvos kariuomenėje, ginklu ginti Tėvynę. Gynė ir apgynė! Tiksliai sukakus sutartam laikui, 1920 m. gegužės 25 d. buvo išleistas į atsargą. Apsigyveno Dusetose.

1928 m. lapkričio 14 d. Vaclovas Bubulis buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 1263). Tapo ir ūkininku naujakuriu.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 31; b. 736, l. 31–36. F.1247, ap. 4, b. 28, l. 364.  
*Indrašius V. Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 218.*

## KAZYS BUKAUSKAS

Krištapo Bukausko sūnus Kazys gimė Daugėlišio vls., Dūdų k., 1896 m. vasario 29 d., krikštytas Vidiškių bažnyčioje.

1919 m. vasario 12 d. K. Bukauskas pasirašė savanorio pasižadėjimą tarnauti vienus metus ir buvo paskirtas į Inžinerijos kuopą (vėliau – batalionas su elektrotechnikos kuopa). Kovo pabaigoje buvo pasiūstas į 2-ąją pėstininkų pulką ir iki gegužės pradžios kovėsi fronte prie Vievio, Žiežmarių. Neilgą laiką išbuvo ligoninėje (sužeistas?), po to vėl grąžintas į Inžinerijos batalioną, paskirtas jaunesniu ju raštininku. Nuo 1920 m. pradžios Lietuvos kariuomenės intendantūroje tarnavo maisto sandėlių buhalterijos raštininku. Tų pačių metų balandžio 1 d. paleistas iš kariuomenės.

1920 m. rugpjūčio 3 d. Šv. Trejybės bažnyčioje Kaune Kazimieras Bukauskas susituokė su Liudvika Rimkevičiūte. Po ketverių metų jiems gimė Eugenija Danutė. 1928 m. Vėliuonos valsčiaus valdyba K. Bukauskui išdavė Lietuvos Respublikos pasą. Kelmės valsčiuje savanoris buvo gavęs žemės sklypą, kaip naujakuris gavo ir piniginę pašalpą. 1931 m. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 6478).

K. Bukauskas buvo agronomas, dalyvavo žemės reformos darbuose kaip žemės sklypų kokybės vertintojas, darbavosi įvairiose Lietuvos vietose.

1936 m. Karo lauko teismas Kaziui skyrė 6 metus sunkiųjų darbų kalėjimo, nusprendė atimti iš jo Savanorių medalį ir jo liudijimą, tad jis neteko visų savanorio privilegijų. 1937 m. bausmė buvo sumažinta iki 2 metų.

*Malonės aktas. Remdamasis Lietuvos Konstitucija (str. 130), Karo Lauko Teismo 1936 m. gegužės mėn. 28 d. ir 1937 m. gruodžio mėn. 15 d. sprendimais nuteistam Kaziui Bukauskui grąžinu visas teises,*

*Kaunas, 1939 m. nurodytas B. St. 30 str. birželio mėn. 13 d.*

Aktą pasirašė Prezidentas A. Smetona ir Ministras Pirmininkas J. Černius. Tuo metu Bukauskų šeima gyveno Šiaulių aps., Užvenčio vls., Kolainių k.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 3, b. 707, l. 1–43; ap. 6, b. 496, l. 1–23; ap. 7, b. 198, l. 60.

## KAZYS BUKAUSKAS

Daugėlišio vls., Sliesoriškės k., 1901 m. lapkritį gimė Bukausko Krištapo sūnus Kazys, jis buvo pakrikštytas Daugėlišio bažnyčioje. Vėliau, remiantis liudytojų parodymais, tėvas Krištapas (apie 36 m. amžiaus) 1914 m. pateko į Rusiją, ir Kazys liko visai vienužis, bemokslis. Jis 1920 m. rugsėjo 10 d. savanoriu užsirašė į lietuvišką Švenčionių komendantūrą ir iki 1922 m. gruodžio 6 d. tarnavo 9-ajame pėstininkų pulke. Eilinis, be nuobaudų ir

priekaištų, išleistas į atsargą. Apsigyveno Tauragės apskrityje, Švėkšnos mstl., vedė, dirbo kelių tiesimo darbus – akmenskaldžiu.

1932 m. Kazys pateikė dokumentus savanorio vardui įteisinti. Pasirodo, tarnavo kaip šauktinis, ne savanoris. Kodėl? Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio komisija K. Bukausko prašymo nepatenkino, nes jis į Lietuvos kariuomenę įstojo 1920 m. rugsėjo 10 d., tačiau, kaip gimusiam 1901 m., jam galėjo būti taikomas 1920 m. rugpjūčio 18 d. naujokų šaukimas, šeimos lengvatų neturėjo, nes jo tėvui dar nebuvo sukakę 55-eri. Apmaudu: Tėvynei tarnauta, o nuopelnai neįvertinti.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 191, l. 1053, 1058. F. 930, ap. 3, b. 720, l. 1–8.

## VINCAS BULKA



*Pasiremdamas Ministerių Kabineto patvirtintomis Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių taisyklėmis, apdovanoju viršilą VINČĄ B U L K Ą Kūrėjų savanorių medaliu. Kaunas, 1929 metų sausio mėnesio 4 d.*

Liudijimą Nr.1436 pasirašė Ministras Pirmininkas A. Volde-  
maras ir plk. P. Kubiliūnas.

Vinco kelias iki liktinio viršilos pareigų buvo mirtiniais pavojais ir negandomis paženklintas.

Jis gimė 1889 m. sausio 4 d. Strūnaičio parapijoje, Šutų k., Mikalinos (Šutaitės) ir Adomo Bulkų šeimoje. Gyveno Švenčionyse, Blėkiškės gatvėje. Mokslo cenzo išsiaiškinti nepavyko, tačiau, matosi, buvo prasilavinęs, gebas savarankiškai parašyti prašymą ir Lietuvos Prezidentui. Autobiografijoje jis rašė:

*Būtinąją tarnybą tarnavau rusų kariuomenėje 120 pėstininkų Serpuchovo pulke eiliniu nuo 1910 m. spalio 15 d. iki 1914 m. kovo 19 d. Kilus Didžiajam karui, buvau pašauktas iš atsargos ir paskirtas į 16 pėstininkų šaulių pulką, iš kur mūšio lauke patekau į nelaisvę. Į Lietuvos kariuomenę įstojau savanoriu 1919 m. gegužės 5 d. į Panevėžio atskirąjį batalioną (vėliau pertvarkytą į 4-ąjį pėstininkų LK Mindaugo pulką).*

Už pasižymėjimą mūšyje su lenkais 1920 m. Vincas Bulka, 2-osios kuopos būrininkas, buvo apdovanotas „Vyties Kryžiumi“ (Nr. 850), o 1930 m. – Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio medaliu.

Į Švenčionis nesugrįši. Savanorio dangus – virš Panevėžio, jo prieglobstis lieka savasis 4-asis pulkas, savoji 3-ioji kuopa: nuo 1923 m. sausio čia jis – kuopininkas.

1925 m. balandžio 13 d. Panevėžio Šv. Stanislovo bažnyčioje įvyko Mikalinos Tėveliūnaitės ir Vinco Bulkos santuokos apeigos.

1933 m. savaitraštis „Karys“ paskelbė gražų proginį straipsnelį. Pateikiame jį šiek tiek sutrumpintą.

*Okupuotoje Lietuvoje, Švenčionių mieste, pas tėvus ūkininkus gyveno Vincas Bulka. 1910 m. jį paėmė į rusų kariuomenę – į 120 pėst. Serpuchovskio pulką Minske. Prasidėjus didžiajam karui, draug su kitais išsiuntė jį į Voluinių, į frontą prieš vokiečius ir austrus. 1914 m. pabaigoje ties Krokuva austrams ir vokiečiams pralaužus rusų frontą, pateko į austrų nelaisvę. Išbuvęs daugiau kaip 3 metus nelaisvėje, pabėgo iš Austrijos į Rusiją. Sužinojęs, kad jau Lietuva nepriklausoma valstybė ir jausdamas, kad čia būtinai reikalingas, grįžo į Lietuvą. Nieko nelaukęs 1919 m. gegužės mėn. 5 d. stojo savanoriu į atskirą Panevėžio batalioną, kuris jau kovojo su bolševikais. Visą laiką kariavo su bolševikais, bermontininkais ir lenkais.*

*Kautynėse su bermontininkais ties Meškuičiais už ypatingus pasižymėjimus, už nepaprastą drąsą ir sumanumą apdovanotas I rūšies 3 laipsnio Vyčio kryžiumi. Pasibaigus kautynėms, pasiliko 4 pėst. pulke liktiniu ir, kaip viršila, tarnavo iki šių metų vasario mėn. Be to, yra apdovanotas dar šiais garbės ženklais: Savanorių kūrėjų, Nepriklausomybės ir Vytauto Didžiojo ordino 3 laipsnio medaliais.*

*Per visą savo tarnybą buvo geriausias pavyzdys ne tik kareiviams, bet ir liktiniams, už ką buvo visų mylimas ir gerbiamas. Ne kartą teko išgirsti, kaip kareiviai jį vadindavo „mūsų tėvas“ < ... >*

*Išleistuvių metu virš. Bulka, su visais atsiseikinęs, tarp kitko pabrėžė: „Nors kūnu gyvensiu kur nors kitur, bet dvasia visuomet būsiu tarp jūsų. O kai išmuš valanda ir pareikalaus Tėvynė, tai pirmas vėl būsiu drauge su jumis, vėl išvien dirbsime jau gerai įprastą Tėvynės gynimo darbą!“*

#### Šaltiniai:

LCVA. F.517, ap. 1, b. 168, l. 10. F. 560, ap. 1, b. 259, l. 28. F. 929, ap. 3, b. 1180, l. 29. F. 930, ap. 3, b. 729, l. 1–7; ap. 4, b. 1, l. 33; ap. 7, b. 324, l. 25.

*Dilka P.* Kareivis, ištarnavęs kariuomenėje 22 metus // *Karys*, 1933, Nr. 12 (729), p. 241.

## KOSTAS BUROKAS

Beraštis Burokas Kostas, Adomo s., į Lietuvos kariuomenę atvyko be asmens dokumentų. Tik kai po dešimties metų susirūpino apdovanojimu, Kauno miesto ir apskrities naujokų ėmimo komisija nustatė, jog yra gimęs 1901 m. pirmą pusmetį.

Prašyme Savanorių medalio komisijai 1933 m. jis rašė:

*Pareiškiu, kad esu gimęs 1901 metais, mėnesio ir dienos neprisimenu, Švenčionių apskrities, Adučiškio valsčiaus, Rakitų kaime, krikštytas Zadienio parapijos bažnyčioje. Lietuvos kariuomenėn pastojau savanoriu 1919 m. rugpjūčio mėn. 6 d. į 1 pėstininkų D.L.K. Gedimino pulką, paliuosuotas į atsargą iš tos pat dalies 1922 m. balandžio mėn. 14 d. Kitų valstybių kariuomenėje netarnavau.*

Eilinis karys Kostas dalyvavo koviniuose žygiuose, garbingai tarnavo, šiek tiek pramoko rašto, sugebėjo pasirašyti. Išėjęs į atsargą gyveno Kaune. 1933 m. spalio 31 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 9329).

## Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 707, l. 1–9.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. II (A–J). 1944–1947. – V., 1998, p. 284.

## JONAS BUŽENAS (BUŽINSKAS)



Jonas Bužinskas, Liudviko s., galėjo būti kunigas, o tapo profesionaliu karininku, įgijo aukštą pulkininko leitenanto laipsnį.

Jis gimė Rimšės vls., Rudžių k., 1896 m. gegužės 11 d. Mokėsi Seinų miesto mokykloje, baigė Seinų kunigų seminarijos I kursą. Bet karas padarė savų pataisų. 1916 m. Jonas baigė Kijevo 1-ąją praporščikų mokyklą, tarnavo Rusijos kariuomenėje.

1919 m. rugpjūčio 26 d. J. Bužinskas įstojo į Lietuvos kariuomenę ir buvo paskirtas jaunesniuoju karininku į 1-ąjį pėstininkų DLK Gedimino pulką, kurio karių gretose dalyvavo mūšiuose iki 1920 m. balandžio 1 d., vėliau – kuopos vadu, jam buvo suteiktas vyr. leitenanto laipsnis su vyresniškumu nuo 1918 m. kovo 11 d.

Už pasižymėjimą kovose su bolševikais Zarasų apskrityje, mūšiuose ties Smalvelių dvaru, 1919 m. rugpjūčio 26 d. buvo apdovanotas 1-ojo laipsnio kryžiumi „Už Tėvynę“ Nr. 778 (1919 m. gruodžio 9 d.). Teikimo apdovanoti rašte situacija taip aprašyta:

*I pėst. pulko 4 kuopos karininkas Bužinskas buvo išsiustas žvalgybon su 18 kareivių užimti kaimą Vanagėliškis. Skaitlingas priešas tvirtai susistiprinęs kalnuotoj vietoj smarkiai apšaudė iš šautuvų ir kulkosvaidžių mūsų žvalgybą, bet karin. Bužinskas smarkiai ir mitriai vadovaudamas savo kareivius ūmu laiku ir netikėtai užėjo priešui į dešinę sparną, tokiu būdu išmušė priešą iš stiprių apkasų, kur priešas palikdamas daugiau 10000 šovinių ir kito karo grobio betvarkėję bėgo toliau. Karininkas Bužinskas gerai nusprendęs prieš padėtį su žvalgiais traukėsi toliau Gut Smolvečki link, kur antroje gerai sustiprintoje prieš linijoje ir esančiam daug skaitlingesniai priešui sutiko iš prieš pusės kontr-ataką. Nors esant skaitlingam priešui ir su dviem kulkosvaidžiais, tačiau karin. Bužinskas drąsiai puolė priešą ir rankinėmis granatomis atmušdamas prieš kontr-ataką ir išmušė priešą iš antros linijos. Priešas vejamas žvalgiais bėgo iš Gut Smolvečki. Tokiu būdu, išmušus priešą iš dviejų linijų, davė galią visam 2 batalionui užimti barą rajone Gut Smolvečki.*

Nuo 1920 m. balandžio J. Bužinskas buvo paskirtas Mažeikių miesto ir apskrities komendanto padėjėju. Susiklosčius Lietuvai palankioms karinėms ir diplomatinėms aplinkybėms, 1920 m. vasarą Lenkijos kariauna pasitraukė iš Vilniaus krašto. Ir iš Švenčionių.



Rugpjūčio 31 d. Švenčionių miesto ir apskrities komendantu tapo J. Bužinskas. Deja, neilgam. Po Želigovskio „maišto“ 1920 m. gruodžio 26 d. Švenčionių komendantūra buvo likviduota, J. Bužinskas paskirtas Šiaulių m. komendanto žinion. Po keleto savaičių jis jau 12-ojo pėstininkų pulko kuopos vadas, dar paskirtas ir pulko teismo nariu. 1922 m. sausio–spalio mėn. lankė Aukštuosius karininkų kursus, baigė juos, įvertintas „gerai“, įgijo kapitono laipsnį, buvo pulko Švietimo komisijos pirmininkas. 1923 m. gruodį tapo 4-ojo pėstininkų LK Mindaugo pulko minosvaidžių kuopos vadu. Vėliau ėjo bataliono vado pareigas 7-ajame pėstininkų ŽK Butigeidžio pulke, tuo pačiu metu išlaikė kvalifikacinius vokiečių kalbos egzaminus. Nuo 1926 m. sausio J. Bužinskas – Lietuvos šaulių sąjungos (LŠS) 3-iosios apygardos vadas bataliono vado teisėmis. Šiame poste jam buvo suteiktas majoro, o 1930 m. – pulkininko leitenanto laipsnis. Kitais metais J. Bužinskas lankė ir baigė Aukštuosius Vytauto Didžiojo karininkų kursus.

Aukšto rango karininkas J. Bužinskas gebėjo deramai atlikti administracinį darbą. 1933 m. kovą jis buvo paskirtas Tauragės apskrities karo komendantu pulko vado teisėmis, 1938 m. išrinktas divizijos vyresniųjų karininkų Garbės teismo pirmininku.

Antrasis pasaulinis karas. Lenkijos valstybė sutriuškinta. Vilnius ir dalis Vilniaus krašto gražinti Lietuvai. Sudaryta Švenčionėlių apskritis. Jos karo komendantu 1940 m. kovo 1 d. buvo paskirtas plk. ltn. Jonas Bužėnas (pavardę atlietuvino 1939 m. liepos 24 d.).

Dar J. Bužėnas buvo apdovanotas 4-ojo laipsnio Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordinu ir Šaulių žvaigždės ordinu, Lietuvos nepriklausomybės ir Šaulių žvaigždės medaliais, Latvijos šaulių kryžiumi „Nopelnu Krusts“.

J. Bužinskas 1927 m. vedė Bronę Vazgirdaitę, jie susilaukė sūnų Ramūno Alfredo (g. 1930 m.) ir Arūno Vitolio Jono (g. 1936 m.), dukros Janinos Violetos (g. 1932 m.). 1931 m. Tauragės aps., Skaudvilės vls., buvo nusipirkęs 79,5 ha ūkį. Krašto apsaugos ministras Vyčio kryžiaus ordino kavaleriui plk. ltn. J. Bužėnui išdavė liudijimą <...> *pristatyti Žemės reformos valdybai, tikslu išdėstyti jam išsimokėjamą 15-kai metų, be nuošimčių, už perkamą be varžytinių iš valdžios dvaro centrą.*

Sovietinis režimas J. Bužėną 1940 m. liepos 4 d. „pačiam prašant“ išleido į atsargą, rugpjūčio 9 d. suėmė ir įkalino Tauragėje, o 1941 m. balandžio 30 d. išvežė į Pečiorlagą, Komiją. Kančių ir nuoskaudų patyręs, suvargęs grįžo į Lietuvą. Dirbo Vilniaus hidrogeologinės ekspedicijos bazėje. Mirė 1979 m.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 499, ap.1, b.234, l. 48, 100–151. F.513, ap.1, b. 31, l. 225; b. 32, l. 79, 104. F. 929, ap. 4, b. 72, l. 33. F. 930, ap. 2–Ž, b. 128, l. 20; ap. 5, b.358, l. 1–14; ap. 6, b. 2365, l. 26–27; ap. 7, b. 3486, l. 262.

Kariškių žodis, 1920, Nr. 3 (35), p. 23.

Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953. T. II. –V., 2002, p. 254.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. I. 1939–1941. – V., 1999, p. 192.

## POVILAS CIBULSKIS

Gimė Mielagėnų vls., Kalninės k., 1891 m. gruodžio 16 d. Jo tėvai – Juozas ir Anelė (Ramanauskaitė). Būdamas vyresnio, ne šaukiamojo, amžiaus, Povilas pasitraukė iš lenkų užimtos tėviškės ir 1919 m. birželio 12 d. savanoriu įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką, buvo eilinis, sąžiningai tarnavo 3-iojoje kuopoje, kol išėjo į atsargą 1921 m. spalio 29 d. Po to apsigyveno Kaune. 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 4901).

Savanorio byloje yra užuomina, kad jis 4 metus tarnavo rusų kariuomenėje. Ją šiek tiek paryškina šis dokumentas (blankas):

*V.D. ir M. M-ja. Socialinės apsaugos departamentas. Tremtinių ir belaisvių gražinimo skyrius. Liudijimas Nr. 1095. Belaisvis Cibukski Povilas. Lietuvis. Vilniaus gub. sodžius Kalnovici.*

*Šis liudijimas galioja ligi sugrįžimui į gyvenamą vietą, tai yra ligi 1919 m. birželio 8 d. Išduota Alytuje 1919 m. birželio 2 d. Suteikta pašalpa birželio 1 d. grįžtant iš belaisvės. Birželio 2 d. – Maitinimo punkte – porcija.*

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 198, l. 36; b. 259, l. 91. F. 929, ap. 3, b. 1181, l. 1. F. 930, ap. 3, b. 817, l. 1–8; ap. 4, b. 1, l. 37; ap. 7, b. 93, l. 4; b. 289, l. 650, 1090.

## VIKTORAS CIBULSKIS

Prieštarinai klostėsi kito kraštiečio, Povilo Cibulskio bendrapavardžio, Viktoro gyvenimas.

Mielagėnų vls., Sriūbų k., Jonas ir Agota (Stanevičiūtė) Cibulskiai augino tris sūnus: 1896 m. gimusį Viktorą ir paauglius Adolfą ir Adomą. Viktoras – darbingiausias vyras šeimos ūkyje.

1919 m., rudeniop, Sriūbų kaime pasirodė lenkų žandarai ir iš ūkininko Jono Cibulskio (t. y. Viktoro tėvo) pareikalavo pastotės. Jonas atsisakė paklusti, todėl žandarai jį nusivarė į savo būstinę. Po savaitės grįžęs suluošintas Jonas pasiligojo, liko nedarbingas. Tada sūnus Viktoras ir patraukė į Lietuvos kariuomenę, atvyko į Utenos komendantūrą, 1920 m. sausio 3 d. tapo 9-ojo pėstininkų LK Vytenio pulko eiliniu. Ir nenumanė, nežinojo, kad po keleto dienų, sausio 15-ąją, taip ir nepasveikęs, mirė jo 55 metų tėvas, palikęs ūkyje sielvartaujančią motiną su dviem paaugliais.

9-ojo pėstininkų pulko gretose eilinis Viktoras dalyvavo žygiuose ir nepriekaištingai tarnavo, kol 1921 m. kovo 15 d., jau kaip jaun. puskarininkis, buvo paleistas į atsargą.

*Po pasiliuosavimo iš kariuomenės, neturėdamas lėšų pragyvenimui, buvau priverstas*

*grįžti į tėviškę, lenkų okupuotą. Čia vietiniai gyventojai lenkai įskundė mane, kad aš esąs Lietuvos kariuomenės karys ir partizanas ir kad, Lietuvos kariuomenei užėmus Vilniaus kraštą, aš ten dalyvavęs ir daręs rekvizicijas. Dėl to mane areštavo, išlaikė kalėjime 5 metus ir 8 mėnesius. Po to aš gavau Lietuvos valdžios leidimą grįžti į Lietuvą ir gyvenu Utenoje.*

Taip rašė Viktoras Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio komisijai, prašydamas pripažinti jį savanoriu. Pakartotinai apsvarsčiusi, komisija 1933 m., motyvuodama tuo, kad jis įstojęs į kariuomenę pagal privalomąjį šaukimą, o šeimos lengvatų atseit neturėjęs, pasienio policijos tarnautojo, atsargos jaun. puskarininkio Viktoro Cibulskio prašymo nepatenkino.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 8, l. 152; b. 738, l. 1–32.

## ANTANAS CICĖNAS

Raštingas savamokslis, mokantis kalbėti rusiškai ir lenkiškai, Cicėnas Antanas, Andriaus s., 1915 m. buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę. 17-ojo Turkestanio šaulių pulko kulkosvaidininkas, kariavo Kaukazo fronte, buvo sužeistas (sužaloti viduriai). Grįžo 1918 m. Toliau jį lakoniškai apibūdina tų laikų dokumentas.

*KAM 9-ojo pėstininkų Lietuvos Kunigaikščio Vytenio pulko Vadas. 20 VIII-1920 m. Nr. 6063. Liudymas. Šiuomi liudiju, kad savanoris kareivis Cicėnas Antanas iš Degutiškės kaimo Daugėliškių valsč., Švenčionių apskr., gimęs 1897 m., tarnavo Lietuvos kariuomenėje nuo vasario 1 d. 1919 m. Laike tarnavimo man pavestame pulke baustas nei už ką nebuvo ir buvo pilnai ištikimas kareivis. Cicėnas pasiliuosuoja iš kariškos tarnybos kaipo pripažintas Sveik. Patikr. Komisijos netinkančiu. (parašas)*

A. Cicėnas tarnavo minėto pulko 3-iojoje kuopoje kulkosvaidininku, jam buvo suteiktas jaun. puskarininkio laipsnis. Paskirtas skyrininku, dalyvavo mūšiuose su lenkais, jis – buvęs 3-iosios grupės partizanas.

Pasibaigus kovoms, negalėjo grįžti į tėviškę. Apsigyveno Zarasų aps., Paupinės vls., Stelmužės dvare gavo 11 ha žemės, vedė. Nuo 1924 m. birželio dirbo eiliniu sargybiniu pasienio policijos Zarasų baro 3-iajame rajone, nuo 1932 m. – Zarasų pasienio sargybos posto viršininku.

1927 m. tapo Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos nariu. 1928 m. buvo apdovanotas Savanorių medaliu (liud. Nr.1022). 1932 m. buvo pagerbtas – apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 3-iojo laipsnio medaliu. 1936 m. priimtas į LŠS, o 1938 m. gavo Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio medalį. Jis ir kitas kraštietis savanoris Antanas Rudokas 1928 m. buvo išrinkti LKKSS Zarasų apskrities valdybos garbės teismo nariais.

Buvęs savanoris šaulys Antanas Cicėnas 1941 m. birželį vadovavo antisovietinių Stelmužės sukilėlių būriui. Nuo 1942 m. buvo Imbrado valsčiaus viršaitis. 1943 m. A. Cicėną

prie Imbrado nužudė rusų diversantai. Jo žmona su dviem sūnumis 1944 m. pasitraukė į Vakarus.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 377, ap. 2, b. 107, l. 46–47. F.560, ap. 1, b. 91, l. 19; b.198, l. 36. F. 929, ap. 3, b. 1181, l. 1. F.930, ap.3, b. 828, l. 1–5; ap. 4, b. 1, l. 37; ap. 6, b. 2189-A, l. 7–8. F. 1116, ap. 1, b. 50, l. 286; b. 604, l. 1–3.

*Indrašius V.* Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 219–220.

*Kavaliauskas V.* Už nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, p.345, 466.

## MIKAS CICĖNAS

Rimšės vls., Kamuntavo vnk., ūkininkavusio Antano Cicėno sūnus, gimęs 1888 m. spalio 6 d., baigęs dviklasę Vidžių miesto mokyklą ir išlaikęs karo valdininko egzaminus („kvotimus“), buvo mobilizuotas į rusų kariuomenę. 1918 m. grįžo į gimtinę, Dailidžių kaimą (greta Kamuntavo vnk.).

Tų metų rudenį Mikas, kaip jis pats rašė, nuvyko į Vilnių ir kaip karo valdininkas užsiregistravo Lietuvos kariuomenėje. Kadangi tada dar nebuvo aišku, kaip toliau bus kuriama kariuomenė, jis negavo paskyrimo. M. Cicėnui buvo patarta grįžti į Dailidžių kaimą ir laukti raštiško nurodymo. Deja, jo nesulaukęs, 1919 m. pavasarį Mikas, pabėgęs iš bolševikų okupuotos tėviškės, perėjęs lenkų užimtą Lietuvos teritoriją, pėsčias pasiekė Kauną ir 1919 m. liepos 11 d. pasiprašė priimamas į Lietuvos kariuomenę (laikomas ne savanoriu, o mobilizuotuoju). Netrukus buvo pasiūstas į Artilerijos pulką ir paskirtas 5-osios baterijos ūkio vedėju, 1920 m. rugsėjį – šarvuotojo traukinio „Gediminas“ igulos raštvedžiu ir ūkio dalies darbuotoju. Tų pačių metų lapkričio mėn. dalyvavo kovose su lenkais. Suformavus Šarvuotųjų traukinių pulką, 1921 m. rugpjūtį buvo paskirtas šio pulko raštininku. Šarvuotųjų rinktinėje ėjo 3-iosios tankų kuopos vado padėjėjo pareigas. 1926 m., kad gautų administracijos karininko laipsnį, išlaikė egzaminus, buvo perkeltas į 8-ąjį pėstininkų pulką ir pakirtas raitųjų žvalgų komandos jaunesniuoju karininku, 7-ojo pėstininkų pulko kuopos jaun. karininku.

1928 m. lapkričio 1 d. buvo atleistas iš karo tarnybos.

Su šeima apsigyveno Kaune. Dar 1920 m. lapkritį Mikas Cicėnas buvo vedęs Mariją Petraitytę. 1926 m. šeima išsūnijo Viktorą Petraitį (g. 1911 m.).

M. Cicėnas – nuo 1934 m. buvo LKKSS narys. Jis veržte veržėsi į Lietuvos gynėjų gretas, bet nebuvo pripažintas kūrėju savanoriu ir nesulaukė jokių apdovanojimų. Archyve yra išlikęs įdomus dokumentas. 1940 m. birželio 15 d. (tą dieną Raudonoji armija pradėjo Lietuvos okupaciją) Mikas parašė Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio komisijai prašymą apdovanoti Savanorių medaliu. O tų pačių metų rugpjūčio 24 d. ant to paties lapo jis užrašė: *Savo prašymą atšaukiu. Priede pažymėtus dokumentus gavau...* Ir pasirašė.

## Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 85, l. 1. F. 930, ap. 2–C, b. 8, l. 1–9; ap. 8, b. 134, l. 104–106. F. 1787, ap. 3, b. 213, l. 1–14.

## JONAS CIJŪNĖLIS

Gimė Jonas Švenčionių vls., Kretuonių k., lietuvių ūkininkų šeimoje. 1912 m. baigė Daugpilio miesto keturklasę mokyklą, mokėjo rusų, lenkų kalbas. Nuo 1915 m. sausio buvo mobilizuotas, tarnavo rusų 172-ajame pėstininkų atsargos pulke. 1916 m. baigė praporščikų mokyklą Gatčinoje, o 1917 m. – trijų mėnesių artilerijos kursus prie brigados. Buvo paskirtas jaunesniuju karininku į Krasnojarsko 95-ąjį pėstininkų pulką. Dalyvavo kovose Latvijoje ir 1918 m. pateko į vokiečių nelaisvę. Grįžęs tarnavo sąskaitininku Daugpilio geležinkelyje.

Praporščikas J. Cijūnėlis 1920 m. rugsėjo 11 d. buvo mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę ir paskirtas 1-ojo pėstininkų DLK Gedimino pulko 4-osios kuopos jaun. karininku. Rugsėjo 17 d. praporščiko laipsnis buvo pakeistas į leitenanto laipsnį su vyresniškumu nuo 1917 m. spalio 14 d.



Kpt. Jonas Cijūnėlis su šeima

1920 m. rudenį Lenkija pradėjo „Želigovskio maištą“. Ltn. J. Cijūnėlis spalio–lapkričio mėn. su pulku dalyvavo mūšiuose prie Varėnos, Perlojos, Rūdiškių, Padvarėnų. Mūšiai baigėsi, o tėviškė liko okupuota, ten pasiliko tėvas, motina, trys broliai. Jonas tęsė karo tarnybą. 1923 m. buvo perkeltas į 4-ąjį pėstininkų LK Mindaugo pulką, paskirtas pėstininkų, vėliau kulkosvaidžių kuopos vadu, 1925 m. pulko teismo nariu. 1925 m. vasarą perkeltas į 7-ąjį pėstininkų ŽK Butigeidžio pulką. Jam suteiktas kapitono laipsnis. 1928 m. J. Cijūnėlis baigė Aukštųjų karininkų kursų Bendrąjį skyrių. 1934 m. buvo perkeltas į 6-ąjį pėstininkų pulką, 1940 m. birželio 4 d., prieš pat sovietinę invaziją, paskirtas į Ukmergės komendantūrą.

Sovietų režimo vykdytojai 1940 m. kapitoną, „pačiam prašant“, atleido iš karo tarnybos.

Žinias apie Nepriklausomybės kovų dalyvį papildykime nekrologo tekstu.

1974 m. liepos 20 d. Brocktone, Mass., pasitraukė iš labai jau išretėjusių nepriklausomos Lietuvos karininkijos gretų – kpt. Jonas Cijūnėlis.

Vėlionis buvo gimęs 1894 m. rugpjūčio 1 d. Švenčionių aps. 14-os vaikų šeimoje. Čia augo ir mokėsi. Didžiojo karo metu Rusijoje baigė karininkų mokyklą. Karo audrų sukuryje jaunas leitenantas buvo blaškomas po visą Rusiją. Išaušus Lietuvos laisvės rytui, atskubėjo į tėvynę ir įstojo į jauną nepriklausomos Lietuvos kariuomenę. Paskirtas į 1 pėst. pulką, 1920 m. gina Lietuvos laisvę nuo klastingų lenkų. Vėliau baigė Vytauto Didžiojo Aukšt. Karininkų Kursų VII laidą.

Lietuvos kariuomenėje ėjo įvairias pareigas: 4 Lietuvos Karaliaus Mindaugo pėst. pulke, 7 Ž. K. Butegidžio p., 6 pulke ir kelių apskričių komendantūrose.

1922 m. sukūrė šeimą su Vladislava Jurkevičiūte.

Už nuopelnus buvo apdovanotas Vyčio Kryžiaus (?–J. J.) ir Gedimino ordinais. Kpt. J. Cijūnėlis pasižymėjo ne vien kaip karininkas, bet dar ir meniškais gabumais. Būdamas mėgėjas, piešė portretus, gamtos vaizdus Lietuvoje ir už jos sienų. Jo pieštų paveikslų tiek tėvynėje, tiek čia yra daug palikusių. Savo menu jis nesireklamavo, taip ir mirė „nežinomas menininkas“.

1944 m. rusams - komunistams grįžtant į Lietuvą, kpt. J. Cijūnėlis su žmona, sūnumi ir dviem svainių (Grybauskų ir Ribų) šeimomis pasitraukė į Vokietiją. Vokietijoje išgyveno vienintelio sūnaus dingimą. Po ilgų ieškojimų suseka pėdsakus ir susiriša su juo Lietuvoje.

1949 m. emigravo į JAV. Ilgiausiai gyveno su žmona ir svainių šeimomis Brocktone. Visų rūpesčiai buvo jo rūpesčiais. Dirbo fabrike, kol išėjo į pensininko poilsį.

A. a. kpt. J. Cijūnėlis iki paskutinio atodūσιο nešiojosi viltį grįžti į nepriklausomą Lietuvą. Gal nujausdamas, kad aušros rytas dar toli, 1973 m. abu su žmona aplankė Tėvynę, pasimatė su išsiilgtuoju sūnumi ir jo šeima ir po metų, neilgai pasirgęs, mirė toli nuo tėvynės, Atlanto pakrantėje, Brocktone.

Palaidotas liepos 23 d. Brocktono miesto kapinėse, kur ilsisi ir jo vienas svainis. Buvo kviestas į laidotuves ir jo sūnus, tačiau negavęs leidimo, tik telefonu su savo motina šią nelaimę jautriai abu išgyveno <...>

Amžinoji Tėvynė, kapitone Jonai, garbingas Lietuvos gynėjau, tebūnie šviesi ir lengva.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 4, b. 72, l. 97. F. 930, ap. 1, b. 31, l. 100; ap. 2-Ž, b. 128, l. 53; ap. 5, b. 364, l. 1–30.

Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953. T. II. – V., 2002, p. 264–265.

Ribokienė E. Kapitoną Joną Cijūnėlį amžinybėn palydėjus // Karys, 1974, Nr. 8, p. 320.

## VINCAS CIKOTA



Vincas Cikota, Prano s., gimė 1899 m. rugsėjo 8 d. Švenčionių aps., Dubataukos vls., Svinkų k., ūkininkų šeimoje. Jis – Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris, apdovanotas 1-osios rūšies 1-ojo laipsnio kryžiumi „Už Tėvynę“ Nr. 55 ir Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 2736). Apie šį karžygi savaitraštis „Karys“ 1938 m. išspausdino turiningą ir gražią apybraižą. Ją pateikiame šiek tiek sutrumpintą.

*Dar mažą Vincą Cikotą dėdė išsivežė į Rusiją, Petrapilį. 1917 m. jis stojo į rusų kariuomenę. Pateko 60 artilerijos brigadon.*

*Cikota, grįžęs į Lietuvą ir namie pailsėjęs pora dienų, 1919 m. sausio 8 d. išvyko į Kauną ir įstojo į Lietuvos kariuomenę savanoriu. A. Panemunėje jis rado, be pėstininkų, ir artilerijos branduolį, į kurį jis ir pateko. Pirmas Cikotos, kaip lietuviško artilerininko, krikštas buvo prie Daugų <...>*

*„Varėna. Pajutome, kad bolševikai atsirado ne tik mūsų sparnuose, bet ir užnugaryje. Buvome lyg lanku apsupti. Atkabinome vienoje vietoje patrankos pirmagalius. Jojikai pasitraukė. Prie dviejų patrankų pasiliko apie 10 žmonių, baterijos vadas karininkas Pečiulionis ir atitinkamas sviedinių kiekis. Tėmo. Stovėjome plento viduryje už Daugų į Varėnos pusę. Vieną patranką atsukome dešinėn, kitą kairėn. Nujautėme, kad jei mus puls, - mums ir baterijai bus riestai. Visi buvome pasiruošę mirti. Revolverius laikėme rankose. Baterijos vadas ir tarnyba nusprendė gintis: pradžioje artilerijos ugnimi, kol bus sviedinių, paskui naudoti revolverius ir tik sau pasilikti po vieną šovinį. Buvome nutarę gyvi nepasiduoti.*

*Netoli, per 0,5 km, gulėjo kaimas. Jame pastebėjom bolševikus. Atidengėme ugnį. Šaudėme tiesioginiu taikymu. Vienas mūsų sviedinys trenkė į namą, kuriame, kaip tyčia, buvo labai daug bolševikų. Namas užsiliepsnojo. Ugniai blykčiojant, atošvaistėje matėme bėgančius priešus. Liepsna sudarė puikiai matomą taikinį. Į darbą paleidome abi patrankas. Vėliau gyventojai pasakojo, kad keli bolševikai daugiau iš to kaimo neišėjo. Ugnyje susprogo ir daug jų paliktos amunicijos. Išsigandę taiklios ugnies pabėgo <...>*

*Iš Ukmergės slinkome iki Vidiškių. Gavome žinių, kad prieš save turime stiprų priešą su artilerija. Nuo Vidiškių patrankos važiavo į Aluntą. Aš ir Sabaliauskas jojome į Kurklius. Kaime prie Kurklių sutikome vieną gyventoją. Jis tuoj pranešė, kad plentu atvažiuoja bolševikų artilerija. Gyventojas, ginkluotas šautuvu, drąsus vietos partizanas, prisijungė prie mūsų. Arklius palikome kaime. Patys pėsti nuėjome prie upelio. Jis tekėjo tarp plento ir Kurklių miestelio. Vieta buvo labai gera, nes kelias į upelį leidosi nuo skardžio ir staiga vėl kilo aukštytyn. Arkliai patrankas, kaip žinojau, tokioj klampioj vietoj turėjo sunkiai vežti. Visi trys sugulėme krūmuose, kalvos viršuje. Žinojau, kad plentas prie Leliūnų mūsų žvalgų užimtas. Ir iš tikrųjų, bolševikai pasuko iš plento į Kurklius, norėdami išvengti kelio vingio, kuris čia sukosi geru puslankiu. Važiavo jie keliuku ir nusileido nuo kalnelio į upelį. Slinko pamažu, nieko nenujausdami – 2 patrankos ir 2 dėžės. Matant tokias gėrybes, beveik iššoko mūsų akys. Leidome jiems nusileisti nuo kalno į upelį. Buvome apsikeitę veiki-*

mo planu. Kai tik bus skardžio dugne ir pradės aukštyn kopti – visi šausime į bateriją. Taikysime į pirmos patrankos pirmutinius arklius.

Bolševikai ragina vos slenkančius, išvargintus arklius ir paleidžia riebų keiksmą. Vienu metu visi trys iššovėme. Vėl pakartojom šūvį. – Nebuvome prašovę, nes pirmieji arkliai sugriuvo, o užpakaliniai susigrūdo ant jų, susipainiojo. Nieko nelaukdami, bolševikai paragino užpakalyje ėjusios patrankos arklius, išsilenkė, pralėkė šalia sustojusio pabūklo ir nudulkėjo. Kartu paliko ir 2 šovinių vežimus <...> Išėmiau spyną ir panoramą. Viską laikydamas, upeliu atlėkiau pas vadą karininką Pečiulionį. Parodžiau atneštas jautriąsias patrankos dalis. Tuojau gavau 6 arklius ir 5 žmones. Vėl skubėjome prie patrankos <...> Atvežėme į bateriją rusišką 3 colių patranką, du vežimus šovinių ir 12 sveikų arklių. Artilerininkai šiomis kautynėmis buvo ypačiai patenkinti. Baterija gavo naują pabūklą ir tą patį pabūklą savo jėgomis paėmėme“.

Už šį žygį Vincas Cikota buvo apdovanotas Vyčio kryžiumi.

„<...> Kartą gyventojai atbėgo skųsdamiesi, kad bermontininkai apiplėšė apylinkę ir ruošiasi iš kaimo tuoj vykti. 1 p. pulko pėstininkai kaimą apsiautė, o mūsų baterija paleido granatų. Pats pirmasis šūvis pataikė į namą, kur stovėjo bermontininkų gurguolės, šoviniai ir ginklai. Namas užsiliepsnojo ir priešo pusėje kilo baisi panika. Mūsų pėstininkai tuoj įpuolė į kaimą ir visus bermontininkus suėmė. Visas išplėštas grobis tuoj buvo gražintas gyventojams, gaisras užgesintas, o mums teko pilnas vežimas kulkosvaidžių ir kt. ginklų.

Labai įdomu, kaip save buvo pasivadinęs šis plėšikaujantis vokiečių būrys. Ant jų kepurų pamatėme mūsų Vyčio (raitelio) ženkliukus. Klausiamo, ką tai reiškia ir kodėl jie dėvi tokius ženklus. Gavome atsakymą, kad jie priklauso „Lietuvių mirties batalionui“.

Cikota dalyvavo ir lenkų fronte <...>

Vyčio kryžiumi apdovanojimo lape šitaip rašoma apie pusk. V. Cikotą: „1919 m. gegužės 18 d., kai priešininkas buvo palikęs savo patranką, grėsė pavojus, kad nespėsime ją išvežti, V. Cikota su žvalgais prijojo prie jos ir nekreipdamas dėmesio į smarkią priešininko artilerijos ugnį, išrakino patrankos spyną ir panoramą, ir visa tai parnešė į būrį. O kai paliktą patranką užėjo vokiečių dalinys ir kilo nesusipratimas, kas ją paėmė, išnertoji spyna ir panorama buvo aiškiausiai liudytojais, kad patranką paėmė lietuviai“.

1920 m. Vincas Cikota buvo perkeltas į „Geležinio Vilko“ pulką. Iš karo tarnybos išėjo 1921 m. lapkričio 11 d. ir apsigyveno Raudondvaryje, gautame 10 ha sklype. Nuo 1922 m. tarnauja Kauno miesto ugniagesių komandoje.

V. Kavaliausko duomenimis, Joniškėlio komandos ugniagesys Cikota Vincas 1937 m. buvo apdovanotas 3-iojo laipsnio kryžiumi „Artimui pagalbon“.

Tėvynės gynėją Vinčą Cikotą enkavedistai 1944 m. spalio 4 d. suėmė, kalino Kaune, Vilniuje. 1944 m. gruodžio 13 d. karo tribunolas nuteisė jį mirti, išvežė į lagerius Kemerovo srityje. Ten 1947 m. spalio 31 d. V. Cikota mirė.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 1, b. 35, l. 168. F. 930, ap. 3, b. 834, l. 1–4.

Dov. J. Drąsiais veiksmais privertė priešus palikti patranką // Karys, 1938, Nr. 19 (987), p. 547.

Kavaliauskas V. Už nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, p. 651.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. II (A–J). 1944–1947. – V., 2001, p. 305.



## STASYS CIPKA

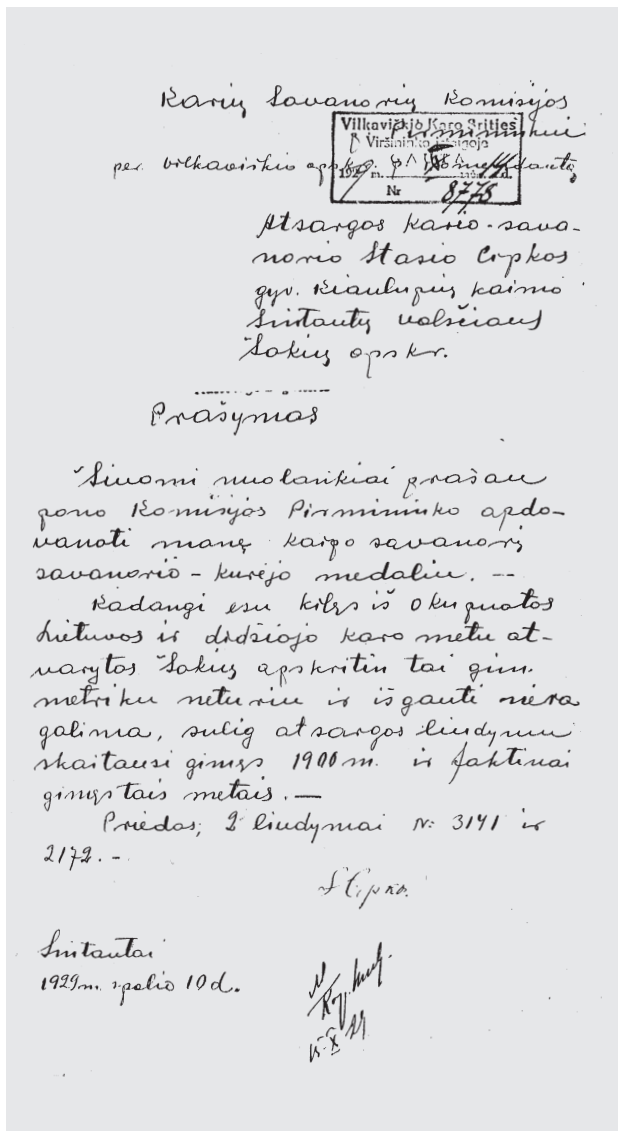
Labai vingiuotas buvo Stasio kelias į Lietuvos gynėjų gretas. Jo gimtinė – Švenčionių aps., Dubataukos vls., Zablotės (Zabolotje) k. Čia liaudies mokykloje pramoko rašto pradmenų ir amato. Pirmojo pasaulinio karo metu kaizeriniai okupantai paėmė jį pafrontės darbams ir pagaliau nuvarė iki Šakių apskrities. Ir čia, nelaukdamas, kol bus paskelbtas jo bendraamžių šaukimas, Stasys 1919 m. kovo 1 d. pasirašė savanorio pasižadėjimą ginti tėvynę Lietuvą. Tarnavo 3-iajame pėstininkų pulke. Mūšiuose nedalyvavo. Į atsargą išėjo turėdamas grandinio laipsnį 1922 m. gruodžio 2 d. – taip su kareivio miline prabėgo beveik ketveri metai.

Tačiau gimtasis kaimas toli, nepasiekiamas. Tad grįžo į šiek tiek pažįstamą Šakių kraštą. 1929 m. duomenimis, gyveno Sintautų vls., Kiaulupių k., vėliau – Šakių vls., Melninkų k.

Prašo Stasys pripažinti jį kūrėju savanoriu. Bet neturi reikalaujamų dokumentų. Su liudytojų pagalba įrodinėja, kad netarnavęs svetimų šalių kariuomenėse. Gimimo metrikų taip pat neturi. 1930 m. Šakių apskrities Naujokų ėmimo komisija pripažino, kad jis gimė 1900 m. antrąjį pusmetį. Tik po to, 1931 m. balandžio 9 d., Kūrėjų savanorių medalio komisija pripažino, kad atsargos grandinis Stasys Cipka, Felikso s., yra Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris (medalio liud. Nr. 7144).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap.3, b. 843, l. 1–14; ap. 7, b. 315, l. 243.



Savanorio Stasio Cipkos prašymas apdovanoti Savanorių medaliu



Vilniaus apskr. Komendantas  
1931-12-7 N 16991.

## Liudymas

Siuo liudiju, kad atsargos grandinis STASYS C I P K A,  
sūnus FELIKSO *kiles iš Švenčionių apskri-*  
*ties, Dubatovų valsčiaus, Zabločių kaimo /okupuotos Lietuvos/* yra  
*Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris, įstojęs į jos eiles*  
*1919 metų kovo mėnesio 1 dieną.*

*Pasiremes Lietuvos valstybės ordinu, medaliu ir kitu*  
*pasivymejimo ženkle, įstatymu (Vyriausybės žiniu Nr. 343). Res-*  
*publikos Prezidento vardu apdovanoju* atsargos grandinį  
STASI C I P K A *kūrėjo savanorio medaliu.*

Kaunas, 1931 m. rugpjūčio mėn. 31 d.

Nr. 7144

*pus* Pulkininkas  
*Praslo apsaugos* ministras *Prederantis*

*pus* Generolas leitenantas  
*Vyriausybės stalo* vėsininkas *Kudolius*

Stasio Cipkos apdovanojimo Savanorių medaliu liudijimas

# JUOZAS ČAGLYS

Juozas, Prano ir Anelės (Kulikauskaitės) Čaglių sūnus, gimęs 1901 m. kovo 31 d. Tverėčiaus vls., Kaubriškės vnk., baigęs pradžios mokyklą, dar nebūdamas šaukiamojo amžiaus 1919 m. gegužės 21 d. savanoriu pasiprašė į 1-ąjį pėstininkų pulką ir drąsiai kovojo su bolševikais ir lenkais. Turėdamas viršilos laipsnį išėjo į atsargą 1922 m. lapkričio 24 d. Visus 1923-uosius tarnavo Šiaulių geležinkelio stoties žandaru. Vėliau dirbo vyr. policininku geležinkelių policijos Panevėžio nuovadoje, Obelių geležinkelio stotyje, apie 1937 m. – Žiežmarių policijos nuovados policininkas. Vadovybė jį apibūdino kaip pareigingą ir sumanų darbuotoją.

Atsargos viršila Juozas Čaglys 1929 m. gegužės 31 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 2428). Nuo 1933 m. jis buvo LKKSS Panevėžio skyriaus narys.

## Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap. 17, b. 793, l. 1. F. 560, ap. 1, b. 46, l. 31; b.198, l. 37. F. 929, ap. 3, b. 1181, l. 3. F. 930, ap. 3, b. 852, l. 2-6; ap. 4, b. 1, l. 38; ap. 7, b. 101, l. 27.

LIETUVOS RESPUBLIKA

K. A. M.  
Rokiškio Apskritis  
KOMENDANTAS

1928 m. Gruodžio m. 21 d.  
6640 №  
ROKIŠKIS

Savanoris. Stojė  
Kariuomenėi  
1919. V. 21 d.  
Gimęs 1901 m.  
& 5 parabaip. 3.

Karo Tarnybos Liudymas.

Šiuo liudijama, kad atsarginis /viršila/ ČAGLYS Juozas, sūnus Prano, gimęs 1901 mt., kilęs iš Švenčionių apskr., Tverėčiaus valsč., Kaubriškių vienkiemio, išstojo mūsų kariuomenėn, l pėst. pulkan, savanoriu 1919 metų gegužės mėn. 21 d. ir tarnavo iki 1922 mt. lapkričio mėn. 24 d. Šiaulių stoties komendantūroje tarnavo žandaru nuo 1923 mt. sausio mėn. 4 d. iki 1923 mt. gruodžio 31 d.


Laikė karo tarnybos teismo baustas ir pabėgęs nebuvo. Žygiuose ir mūšiuose dalyvavo l pėst. pulko eilėse su bolševikais ir lenkais 1919 - 1920 mt.

Mokslo cenzas: baigęs prad. mokyklą.

Rusų kariuomenėje netarnavo.

Pulkininkas leiten. J. J. J.

Kapitonas  
Raštvedys J. J. J.



Juozo Čaglio karo tarnybos liudijimas

## VINCAS ČEČIURKA

Nuo 1915 m. iki 1918 m. kovo Vincui teko tarnauti rusų kariuomenėje, kariauti taip pat teko. Nelengvais keliais grįžo į gimtinę – Nalivaikų k., Švenčionių vls. (dab. Ceikinių sen.).

Prašvito išsiilgusios tėvų Juozo ir Domicelės (Čekutytės) akys. Tėviškėje vokiečių okupaciją keičia bolševikų valdžia, po to – lenkų. Tik smurto ir vargo nemažta.

Slapstydamasis Vincas išvyko iš lenkų užimtos gimtinės ir per Kauno karo komendantūrą 1919 m. birželio 23 d. įstojo į Ukmergės batalioną (vėliau – 8-asis pėstininkų KK Vaidoto pulkas).

Savanoris, nes privalomasis jo, gimusio 1896 m. sausį, amžiaus naujokų šaukimas būtų skelbiamas tik 1919 m. spalio 1 d. Pulko 2-osios kuopos eilinis gynė Tėvynę 1919 m. nuo bolševikų Raudonosios armijos, 1920-aisiais Augustavo miškuose kovojo su lenkais, buvo paskelbtas dingusiu be žinios. Išėjo į atsargą 1921 m. spalio 16 d. Mokslo cenzo neturėjo, bet buvo raštingas.

Atsargos eilinis V. Čečiurka iškart gavo tarnybą Anykščių policijos nuovadoje, dirbo Skiemionių policijos punkto vedėju. Jubiliejiniais 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, džiaugėsi apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 6084).

Su žmona Zofija gyveno Utenos aps., Joniškio vls., Surgėnų k., augino sūnų Praną. 1929 m. buvo perkeltas į pasienio policijos tarnybą. Čia jo tykojo nesėkmė: kažkaip buvo patekęs lenkams į nelaisvę ir tarnybą prarado.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 198, l. 37; b. 270, l. 70. F. 929, ap. 3, b. 1181, l. 3. F. 930, ap. 3, b. 872, l. 1–6; ap. 4, b. 1, l. 38.

## JURGIS ČEIKAUŠKAS

*Kūrėjų savanorių medalio komisijos Pirmininkui. Savanorio Jurgio Čeikausko, gyv. Zarasų aps., Paupinės vls., Riešutynės k., Prašymas.*

*Esu gimęs 1899 m., kilęs iš okupuotos Lietuvos, Dūkšto vls., Kaniūkų k. Į Lietuvos savanorių eiles įstojau 1919 m. birželio 20 d., į atskirą Ukmergės batalioną, vėliau pavadintą VIII pėstininkų K K Vaidoto pulku. Iki pasiliuosavimo tarnavau eiliniu, ėjau kuopos ūkvedžio pareigas. Mūšiuose dalyvavau visą laiką ir esu kontūzytas. Iki kariuomenės buvau baigęs rusų pradžios mokyklą.*

*Pasiliuosavęs iš kariuomenės 1922 m. gruodžio 22 d., Lietuvoje neturėjau jokio turto, nuvykau tėviškėn, okupuoton Lietuvon ir ten gyvenau. Bet kada lenkai smarkiai mane ėmė persekioti, turėjau tėviškę apleisti ir 1931 m. rugpjūčio 15 d. atvykau Laisvon Lietuvon*

<...> *Prašau paskirti Savanorio kūrėjo medalį, kad galėčiau gauti iš valdžios žemės sklypą.*

Taip rašyta 1932 m. gegužės 4 d. Tada jis gyveno Riešutinės kaime.

Prie šio prašymo pridėtas gimimo metrikų išrašas: 1899 m. sausio 31 d. Rimšės vls., Kaniūkų k., gimė Jurgio ir Juozapos (Kazėnaitės) sūnus Jurgis.

J. Čeikauskas su savo pulku, kulkosvaidininkų komanda, 1919 m. rugpjūčio 29 d. pasižymėjo kautynėse su bolševikais prie Gerviškių (Latvija), buvo kontūzintas, pelnė kovinių apdovanojimą.

*Karių savanorių komisija savo posėdyje 1932 m. rugsėjo mėn. 2 d. pripažino Jurgį Čeikauską, sūnų Jurgio, gimusį 1899 m., Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu, kaip įstojusį į jos eiles 1919 m. birželio mėn. 29 d.*

Rugsėjo 30 d. buvo pasirašytas šio apdovanojimo liudijimas Nr. 8706.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 521, ap. 1, b. 4, l. 3. F. 929, ap. 3, b. 1181, l. 3. F.930, ap.3, b. 880, l. 1–6; ap. 4, b. 1, l. 38; b. 8, l. 149.

*Indrašius V.* Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 220.

## JUOZAPAS ČEPĖNAS

1888 m. kovo 18 d. gimęs Švenčionių vls., Varakalių ( Varnelių, Varkelių ?) k., Čepėnas Juozapas, Juozapo s., 1918 m. gruodžio 3 d. buvo užrašytas Lietuvos kariuomenės savanoriu. Jis – lietuvis, katalikas, baigęs liaudies mokyklą, nevedęs, apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 2817 ?).

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 289, l. 1041.

## JONAS ČEPULIS

Tai karys profesionalas, artilerijos ginkluotės organizatorius ir žinovas.

Daugėliškio vls. Grybėnų k. ūkininko Mykolo Čepulio sūnus Jonas (g. 1890 m. gruodžio 18 d.) nuo mažumės buvo nenuorama „konstruktorius“. Jaunuolis nukako į Maskvą, ten baigė žemesniąją amatų technikos mokyklą, po to ir Tulos ginklininkų mokyklą. 1912 m. gruodžio mėn. buvo pašauktas į caro kariuomenę, 2-ojoje grenadierių brigadoje paskir-



tas į 5-ojo grenadierių pulko artilerijos dirbtuves perdirbti šautuvų. Kitų metų vasarą J. Čepuliui buvo suteiktas vyr. puskarininkio laipsnis, jis paskirtas ginklų meistru.

Karas! 1914 m. spalį gabus ginklininkas buvo pasiūstas į frontą. Bet ir užnugaryje reikalingi nagingi meistrai. 1916 m. J. Čepulis Tulos ginklų dirbtuvėse išlaikė atitinkamus egzaminus, jam buvo suteiktas karo valdininko laipsnis.

Jonas Čepulis nuo 1918 m. lapkričio 23 d. buvo tarp pirmųjų Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių. Jis tarnavo artilerijos dirbtuvėse, artilerijos pulke. Kautynėse J. Čepuliui neteko dalyvauti, bet jo indėlis į mūsų karių pergalės neabejotinas. 1921 m. sausį jam buvo įteiktas Prezidento apdovanojimo lapas su įrašu: „Vienam pirmųjų Artilerininkų“.

Pasibaigus mūšiams, apgynus Nepriklausomybę, „vienas pirmųjų artilerininkų“ ėjo atsakingas vadovo pareigas – Artilerijos tiekimo skyriaus Patrankų dirbtuvių vedėjo, Ginklų dirbtuvių vedėjo, Ginklavimo valdybos Artilerijos dirbtuvių Ginklų ir transporto priemonių remonto ir montažo skyriaus vedėjo bataliono vado teisėmis.

<b>Tarnybos lapas</b>	
<b>Majoro Č E P U L I O Jono</b>	
(Laipsnis, pavardė ir vardas)	
I. Laipsnis, pavardė, vardas ir tėvo vardas	<b>Ginkl. majoras ČEPULIS Jonas, sūnus Mykolo</b>
II. Užimamoji tarnybos vieta	<b>Ginklų Dirbtuvių Kaune technikos dalies vedėjas, bataliono vado teisėmis, IX-os ktg. karininkų atlyginimo.</b>
III. Pasižymėjimo ženklai	<b>1/ Kūrėjų-savanorių medalis, 2/ D.L.K. Gedimino ordinas 4 laipsnio, 3/ Lietuvos Nepriklausomybės 10 metų sukaktuvių medalis.</b>
IV. Gimimo laikas	<b>1890 m. gruodžio mėn. 18 d.</b>
V. Gimimo vieta	<b>Grybėnų kaimo, Daugliškio valsč., Švenčionių apskr.</b>

Jono Čepulio tarnybos lapas (fragmentas)

Savanoris J. Čepulis gilino savo teorines žinias: 1928 m. studijavo Aukštuosiuose karininkų kursuose ir išlaikė administracijos karininko egzaminus, 1937 m. – „ginklavimo“ specialybės egzaminus. Po jų jam buvo suteikti atitinkami aukštesni laipsniai, o 1937 m. Respublikos Prezidento aktu – „ginklavimo specialybės“ majoro laipsnis. Už nuopelnus Lietuvai J. Čepulis 1937 m. buvo apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių (liud. Nr. 849) ir Lietuvos nepriklausomybės medaliais.

J. Čepulis su Antanina Bagdonavičiūte 1921 m. vasarą sukūrė šeimą, augino sūnus Joną (g. 1922 m.) ir Antaną Vytautą (g. 1926 m.). Turėjo 20 ha ūkį su trobesiais: 6 ha buvo gavęs kaip savanoris ir dar nusipirkęs 14 ha. Rėmė savo jaunėlių brolių Juozą (g. 1907 m.) – Kauno aukštesniosios technikos mokyklos studentą.

Tarnyboje J. Čepulis apibūdinamas kaip mandagus, taktiškas, korektiškas, tvarkingas, atviras, saikingai griežtas pareigūnas. Jis rūpinosi pavaldiniais, gebėjo vadovauti ir mokyti. Jautėsi teorinio išsilavinimo stoka, bet turėjo daug praktinės patirties, greitai, logiškai orientavosi. Nors nelabai domėjosi karo mokslo literatūra, tačiau įgytas žinias taikė sumaniai. Artilerijos dirbtuvėse – nepamainomas. Visuomeninėje politinėje veikloje nebuvo aktyvus. Išvada: pavyzdingas, valstybės ir tautos reikalams atsidavęs lietuvis.

1940-ieji – lemtingi Lietuvai ir jos kariuomenei. Majoro Jono Čepulio tarnybos byloje paskutiniai tokie įrašai:

1940 m. rugsėjo 18 d. *Likviduojant buvusios Liaudies Kariuomenės Ginklavimo Valdymą paskirtas ir išvyko į 29 Šaulių Teritorinio korpuso 184 Šaulių Diviziją ir išbrauktas iš Ginklavimo Valdybos karininkų sudėties.*

1940 m. spalio 27 d. *Nesant jam atitinkamos vietos RKKA, paleistas į atsargą ir išbrauktas iš pulko vadų sudėties sąrašų.*

Jau minėta, majoras globojo savo brolių Juozą. Šis tapo kvalifikuotu inžinieriumi, atsargos jaun. leitenantu, su šeima gyveno Radviliškyje. Čia jį ir žmoną Marijoną Indriukaitytę (g. 1913 m.) 1941 m. birželio 16 d. suėmė. Juozą ištrėmė į Rešotus, Krasnojarsko kraštą. Ypatingasis pasitarimas (troika) 1943 m. sausio 2 d. nuteisė dešimčiai metų. Po lagerio – tremtis Krasnojarsko krašte. Paleistas 1957 m. O žmona buvo tremtyje Altajaus krašte, Jakutijoje. Paleista 1958 m.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 198, l. 38. F. 929, ap. 3, b. 1181, l. 5. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 39; b. 8, l. 33; ap. 5, b. 392, l. 4–6; b. 393, l. 1–11; ap. 8, b. 90, l. 268–270; b. 715, l. 137–140.

Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953. T. II. – V., 2002, p. 280.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. I. 1939–1941. – V., 1999, p. 208.

## LIUDVIKAS ČEPULIS

Į Vilniaus m. karo komendantūrą 1918 m. gruodžio 19 d. atvyko savanoris Liudvikas Čepulis, Mykolo s., gimęs 1893 m. rugpjūčio 17 d., kilęs iš Daugėlišio vls., Grybėnų k. Po trijų savaitių jis buvo perkeltas į Kauno miesto karo komendantūrą. Tarnavo raiteliu, o nuo 1919 m. kovo Automobilių kuopoje ėjo instruktoriaus pareigas – mokė vairuoti automobilius. Tų pačių metų lapkritį buvo perkeltas į Tiekimų skyrių.

L. Čepulis buvo baigęs 2 liaudies mokyklos klases, keletą metų dirbęs Maskvoje šaltkalvių dirbtuvėse, trejus metus tarnavęs Rusijos kariuomenės 36-ajame pulke, sanitarų automobilių kuopoje, šoferiu.

*Šoferis Autokuopos Čepulis Liūdas. Lapkričio 3 1919 m. Šancai. Vadui Autokuopos Pareiškimas*

*Pastojau savanoriu Lietuvos kariuomenėn lapkričio 17 d. 1918 m. Kada aš pastojau, Lietuvos valdžia dar tik organizavos, tai ir nežinau kokios dalies skaičiaus kareivis. Kada iš Vilniaus komandiravo manęs Kaunan likaus priskirtas prie Kauno m. komendantūros; iš ten kovo 19 d. 1919 m. pervedė paveston Jums kuopon kaipo šoferį.*

*Kadangi sulig sąlygų, pastojau tarnauti ant vienu metų ir manęs dabartinė mobilizacija neliečia kaipo gimusio 1893 m., prašau Tamstos paliuosuoti visiškai nuo tarnystės nuo 17 d. lapkr. š. m. (Parašas: L. Čepulis)*

Prašymas buvo patenkintas – 1919 m. gruodžio 10 d. Liudvikas buvo demobilizuotas, o jo tarnybos lapas persiųstas Kauno karo komendantui.

1929 m. L. Čepulis buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 2113).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1181, l. 5. F. 930, ap. 3, b. 918, l. 1–6; ap. 4, b. 1, l. 39; ap. 6, b. 543, l. 1–8; b. 2211, l. 330; ap. 7, b. 39, l. 113; b. 185, l. 25.

## JONAS ČERICA

26-erių metų katalikas, lietuvis, mokantis skaityti ir rašyti, buvęs Rusijos kariuomenės puskarininkis Jonas Čerica, kilęs iš Šventėnų (t. y. Švenčionių) aps., Dubataukos vls., Sičianatų k., 1919 m. balandžio 16 d. buvo įrašytas į Lietuvos kariuomenės savanorių sąrašą.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 96, l. 76.



## BRONIUS ČERTAVIČIUS

Gimęs 1897 m. balandžio 5 d. Švenčionių aps., Dubataukos vls., Daryščių (Dariškių) k., lietuvis, katalikas.

Bronius Čertavičius 1920 m. lapkričio 2 d. savanoriu įstojo į 2-ąją ulonų pulką. Mūšiuose jam neteko dalyvauti – nespėjo. Tarnavo iki 1923 m. spalio 3 d. Paaikėjo, jog savanoriu negali būti pripažintas, nes pagal amžių turėjo būti mobilizuotas.

Apsigyveno Širvintų vls., Drublionių k. Vėliau nuklydo dar toliau nuo nepasiekiamos gimtinės. Bene nuo 1926 m. tarnavo vachmistru (sargybiniu) Klaipėdos pasienio policijos 3-iajame komisariate, Viešvilės rajone; tarnybos vieta buvo Baltupėnai, Pagėgių aps. 1932 m. žiniomis, buvo nevedęs. Turėjo tik pradžios mokyklos cenzą, mokėjo rusų, lenkų kalbas, o Klaipėdos krašte pramoko ir vokiškai.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap. 17, b. 862, l. 1. F. 930, ap. 7, b. 272, l. 9.

## FELIKSAS ČINČIKAS

Švenčionių miesto gyventojas lenkas katalikas F. Činčikas (Činčuk), gimęs 1878 m. (?) gegužės 15 d., 1919 m. balandžio 30 d., t. y. būdamas jau nešaukiamojo amžiaus, savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę, tarnavo Inžinerijos bataliono Geležinkelių kuopoje.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 215, l. 106.

## PETRAS ČIRIKAS

Salako vls. Rupinskių k. (dab. Ignalinos r.) stambus ūkininkas (87 ha) Antanas Čirikas 1894 m. susilaukė sūnaus Petro. Paaugęs Petras nesitenkino pradžiamoksliu – Mintaujoje baigė septynmetę realinę mokyklą, įgijo technologo specialybę.

Karas. 1915 m. P. Čirikas buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę. Maskvoje baigė Aleksejaus karo artilerijos mokyklą, buvo pasiūstas į frontą, už narsumą apdovanotas pasižymėjimo ženklais. 1918 m. grįžo į Lietuvą.

1919 m. liepos 26 d. P. Čirikas buvo mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę, paskirtas į Joniškėlio batalioną, pertvarkytą į 9-ąją pėstininkų LK Vytenio pulką, lapkričio 22 d. jam buvo suteiktas vyr. leitenanto laipsnis. P. Čirikas buvo kuopos vadas, ginklų prižiūrėtojas. Dalyvavo Nepriklausomybės kovose, buvo sužeistas, kontūzintas.

1924 m. gruodžio 30 d. išleistas į atsargą pačiam prašant. Į okupuotą gimtinę grįžti negalėjo. Pasiliko gyventi Kaune, Vytauto pr. 19. Dirbo Kaune, garvežio mašinisto padėjėju. 1926 m. gavo Lietuvos piliečio pasą. 1929 m. žiniomis, buvo vedęs vilkaviškietę Uršulę Čirvinskaitę, augino dukras Danutę ir Eleną. Tapo LŠS Šančių būrio nariu, vėliau kurį laiką buvo Šaulių rinktinės kuopos vadas, priešlėktuvinės apsaugos šaulių kuopos vado padėjėjas. Nuo 1936 m. spalio mėn. dirbo ginklų remonto dirbtuvėse civiliniu tarnautoju, vėliau – Krašto apsaugos ministerijoje ginklų kontrolės revizoriumi. Buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės medaliu. Mokėjo latvių, rusų, lenkų, vokiečių kalbas.

Atsargos leitenantas, šaulys, Atsargos karininkų sąjungos narys skaudžiai patyrė sovietinį genocidą:

*Čirikas Petras, Antano, g. 1894, gyv. Kaune, darbin. Suimtas 1944 12 25, Karo trib. 1945 04 26 nuteistas dešimčiai metų lagerio ir trejiems tremties, išv. į lag. – Vorkutlagas, Komija; paleistas 1955 10 25.*

#### Šaltiniai:

LCVA F. 560, ap. 1, b. 58-A, l. 37. F. 561, ap. 2, b. 1624, l. 41–43. F. 930, ap. 8, b. 400, l. 29–30.

Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953 m. T. III. – V., 2003, p. 327–328.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. II (A–J). 1944–1947. – V., 1998, p. 344.

## MATAS DAKTARIŪNAS

Tverečiaus vls. Svirkų k. ūkininkų Kazio ir Agotos Daktariūnų sūnus Matas gimė 1903 m. gegužės 2 d. Rygoje.

1919 m. rugpjūčio 29 d. Matas Rokiškio aps. komendantūroje, prisistatęs kaip gimęs 1902 m., pasirašė (parašas: *Mataušas Doktorunas*) savanorio pasižadėjimą tarnauti vienus metus ir neprikaištingai, be nuobaudų, iki 1922 m. sausio 22 d. tarnavo 10-ajame pėstininkų Marijampolės pulke. 1930 m. žiniomis, gyveno Rokiškio aps., Obelių dvare.

1931 m. vasario 25 d. atsargos eilinis Matas Daktariūnas buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 6279).

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap.3, b.1182, l. 1. F. 930, ap. 3, b.1033, l. 1–6; ap. 4, b. 1, l. 43; ap. 7, b. 345, l. 154.

## KLEMENSAS DAMBRAUSKAS

Klemensas gimė 1898 (1899 ?) m. Švenčionių vls., Trečiūnų k. 1919 m. gegužės 27 d. savanoriu įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką. 1921 m. rudenį buvo paskirtas į 3-iojo artilerijos pulko štabą, o 1922 m. lapkričio 9 d. išleistas į „pirmos rūšies“ atsargą.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 513, ap. 1, b. 62, l. 369. F. 930, ap. 7, b. 252, l. 26; b. 281, l. 96.

## PRANAS DERA

Kilęs iš Švenčionių aps., Dubataukos vls., Markauskų k. Nevedęs. Lietuvos kariuomenėje, 2-ajame pėstininkų DLK Algirdo pulke, tarnavo nuo 1919 m. sausio 2 d. tik 20 mėnesių. Žuvo (ar mūšyje dingo be žinios) prie Seinų 1920 m. rugsėjo 22 d.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 2, b. 206, l. 109. F. 930, ap. 7, b. 3, l. 35.

## KAZYS DIČIUS

Kaltanėnų bažnyčios krikšto metrikų išrašė pažymėta, kad Ipolito ir Teresės (Lašinskaitės) Dičių šeimoje Vasiuliškių k., Linkmenų vls., 1895 m. rugpjūčio 26 d. gimė sūnus Kazys.

Mokslo cenzo neturintis K. Dičius buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę. 1919 m. lapkričio 18 d. savanoriu įstojo į 1-ąjį pėstininkų DLK Gedimino pulką, jo gretose dalyvavo mūšiuose iki 1920 m. pabaigos. Į atsargą eilinis išleistas 1921 m. lapkritį. Bet 1923 m. sausį kaip savanoris dar dalyvavo vaduojant Klaipėdą.

Pasibaigus mūšiams, savanoris Kazys Dičius apsigyveno Utenos aps., Kuktiškių vls., Aviniškių k. Našlavo ir augino sūnų. Buvo Kuktiškių 11-ojo šaulių būrio šaulys. 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 5754) ir Klaipėdos išvadavimo bronzos medaliu.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 270, l. 85. F. 929, ap. 3, b. 1182, l. 8. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 48; b. 902, l. 78–83.

*Kavaliauskas V.* Už nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, p. 470, 603.

## FLORIJONAS DISKA

Kauno miesto ir apskrities komendantūros savanorių registracijos ir pasižadėjimų knygos atitinkamose grafose įrašyta: Disko Florijonas, Prano ir Marijonos Mikalevičiūtės s., g. 1894 m. spalio 9 d. Švenčionių aps., Jasevo vls., Rudžių (Rodzi) k. Lietuvis, katalikas. Savanoris. 1919 m. spalio 3 d. paskirtas į 1-ąjį pėstininkų pulką. Mūšiuose nedalyvavo. 1920 m. rugpjūčio mėn. jam suteiktas grandinio laipsnis, o po dviejų mėnesių tapo jaun. puskarininkiu. Drausmingai atitarnavęs 1922 m. vasario 10 d. kaip visiškai „ištikimas kareivis“ iš 9-ojo pėstininkų LK Vytenio pulko išleistas į atsargą.

Apsigyveno Aukštojoje Panemunėje. Tapo tarnautoju. 1928 m. gavo Lietuvos Respublikos vidaus pasą, o kitais metais su Petronėle Rajeckaite sukūrė šeimą.

1931 m. sausį atsargos jaun. puskarininkis Florijonas Diska buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 6169).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 904, l. 1–17; ap. 7, b. 93, l. 5.

## ADOMAS DRABATAS

Drabatas Adomas, Konstantino (Kosto) s., gimė 1890 m. gruodžio 17 d. Rimšės vls., Visagino k. Buvo mokėsis Zarasų miesto mokykloje, 1911 m. eksternu baigė kadetų mokyklą. Pirmojo pasaulinio karo metu tarnavo Rusijos kariuomenėje. 1915 m. sausio 15 d. jam buvo suteiktas praporščiko laipsnis, 1916–1917 m. dalyvavo mūšiuose su vokiečiais.

1919 m. spalio 3 d. A. Drabatas buvo mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę, paskirtas 3-iojo pėstininkų pulko jaunesniu ju kuopos karininku. 1920 m. gegužės 17 d. jam buvo suteiktas kapitono laipsnis.

Adomas Drabatas dalyvavo Nepriklausomybės kovose. Už pasižymėjimą mūšiuose su lenkais 1923 m. apdovanotas 1-ojo laipsnio Vyties kryžiumi Nr. 1233. Teikimo apdovanoči lapė rašoma:

*Drabat Adomas, kapitonas. Puskarininkų mokyklos viršininkas.*

*Laikė lenkų naktinio antpuolio ant aukštumos „181“ ir „164“ spalio 21 d. 1920 m. ant dalių pavesto man pulko 2 kuopos, kurios (dalys) buvo priverstos atsitraukti, Kapitonas Drabat su būriu Puskarininkų mokyklos puolė kontrataką ir nežiūrint, kad priešas buvo jau isistiprinęs minėtose aukštumose išmušė priešą iš aukštumų ir davė galimybę mūsų dalims užsilaikyti senose pozicijose.*

*Laikė kontrantpuolio Kapitonas Drabat nežiūrint smarkios kulkosvaidžių bei šautuvų ugnies ėjo pirmyn grandinės, kuom davė gerą pavyzdį savo kareiviams.*

Tarnybos atestacijų dokumentuose kpt. A. Drabatas apibūdinamas gana prieštarinčiai: mūšyje narsus; tarnybą išmano ir atlieka gerai, bet mažai ja domisi, su kareiviais elgiasi griežtai, net žiauriai, į juos žiūri su panieka, kaip rusų kariuomenėje; nesupranta jaunos

Lietuvos kariuomenės dvasios; neatskleidžia savo orientacijos – ar jis lenkas, ar lietuvis; mėgsta išgerti.

1923 m. spalio 1 d. majoras A. Drabatas išleistas į atsargą. Ūkininkavo Trakų aps., Žaslių vls., Karsakų k.

Neišvengė sovietinių represijų. Lietuvos gyventojų genocido aukų sąvade glaustai parašyta:

*Drabatas Adomas, Kosto, g. 1901 (1889), gyv. Karsakų k., Trakų apskr., Kaišiadorių r., kar. Suimtas 1940 10 14, kalintas Kaune; išv. į kal. – 1941 04 30 – Pečiorlagas, Komija.*

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 5, b. 539, l. 1–42.

Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953 m. T. III. – V., 2003, p. 71.

*Kavaliauskas V. Už nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, p. 281.*

Lietuvos gyventojų genocidas. T. I (A–Ž). 1939–1941. – V., 1999, p. 243.

## VINCAS DRABATAS

Tai jaunesnis Adomo Drabato brolis, gimęs Visagino k. 1893 m. rugpjūčio 1 d. Buvo mokėsis Vidžių miesto mokykloje. Pirmojo pasaulinio karo metu mobilizuotas į Rusijos kariuomenę. 1916 m. liepos 15 d. baigė Tifliso 2-ąją praporščikų mokyklą, nuo tų metų spalio 1 d. leitenantas, kuopos vadas, tarnavo veikiančiojoje armijoje, buvo apdovanotas dviem ordinais.

1920 m. sausio 15 d. V. Drabatas buvo mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę, tarnavo 8-ajame pėstininkų KK Vaidoto pulke kuopos jaunesniuojų karininku; jam buvo suteiktas leitenanto laipsnis. Dalyvavo kovose su lenkais.

Apibūdinamas tarnybos atestacijų dokumentuose: sveikas, stiprus; drąsa ir narsumu mūšyje gerai veikia pavaldinius; lietuvių kalbą moka silpnai, todėl negali tinkamai atlikti pareigų; stokoja bendrojo ir karinio išsiauklėjimo; jaunesniojo karininko pareigoms tinkamas, bet nenusipelnęs būti paaukštintas.

1921 m. liepos 23 d. iš pulko buvo perkeltas į Kauno komendantūrą. Kitais metais Kariuomenės teismas už demarkacijos linijos režimo pažeidimą jam buvo skyres 8 mėn. kalėjimo. Po to V. Drabatas buvo gražintas į 8-ąjį pulką ir 1923 m. lapkričio 26 d. išleistas į atsargą. Gyveno gimtajame Visagine.

Valstietį Drabatą Vincentą, Konstantino s., NKVD 1945 m. liepos 26 d. suėmė, bet po trijų mėnesių paleido.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 2-D, b. 55, l. 1–9.

Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953 m. T. III. – V., 2003, p. 71.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. II (A–J). 1944–1947. – V., 1998, p. 406.

## JUOZAS DRABAVIČIUS

4-ojo pėstininkų pulko kareivių žinių knygoje įrašas, anketiniai duomenys: Drabavičius Juozas, Antano s., g. 1897 m. Skaityti ir rašyti moka. Kurpius. Kilęs iš Švenčionių m. 1919 m. gegužės 5 d. įrašytas savanoriu. Gruodžio 31 d. paskirtas į ne rikiuotės kuopą, į „griežikų“ komandą. 1921 m. lapkričio 15 d. jis paskirtas „jaun. griežiku“, o gruodžio 1 d. paliktas tarnauti savanoriu dar vienus metus 50 proc. padidinus algą. 1922 m. balandžio 24 d. J. Drabavičius išlaikė ne rikiuotės puskarininkio egzaminus („kvotimus“). Išleistas į atsargą 1922 m. gruodžio 5 d.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 324, l. 66.

## KOSTAS DŪDELĖ

*Aš čia pasirašęs DUDELA Konstantinas, kilęs iš Švenčionių (Vilniaus gub.) apskričio Godutiškių (Adutiškio – J. J.) valsčiaus Godutiškių miestelio, gimęs gegužio mėnesio 1 d. 1900 metų, su žinia savo tėvų kaipo pilnateisis Lietuvos valstybės pilietis niekieno neverčiamas įstojau į Krašto Apsaugos Ministeriją <...> ir pasižadu, nesigailėdamas savo sveikatos nei gyvasties, ginti nepriklausomos Lietuvos valstybę.*

*Pasižadu šventai ir sąžiningai eiti visas kareivio pareigas dedamas ant manęs vyriausybės įstatymais ir paliepiniais. K. DUDELA.*

Kitas dokumentas:

*Šiuo liudiju, kad Kostas Dūdelė, sūnus Antano, kilęs iš Švenčionių apskr. Gudutiškių miestelio (okupuota Lietuva), yra Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris, įstojęs į jos eiles 1919 metų liepos mėn. 17 dieną.*

*Respublikos Prezidento vardu apdovanoju Kostą Dūdelę kūrėjo savanorio medaliu. Kaunas, 1933 m. sausio 31 d. Nr. 9009.*

Lietuvos kariuomenės savanoris be priekaištų tarnavo iki 1922 m. birželio 13 d. Atsargos eilinis apsigyveno Tauragės aps., Batakių vls., Lomių k. Mokslo cenzo neturėjo, bet buvo prasilavinęs tiek, kad ir neįgudusia ranka gebėjo parašyti prašymą. Stodamas į kariuomenę, savanoris neturėjo amžių liudijančių dokumentų. Tauragės aps. Naujųjų priėmimo komisija 1932 m. spalio 1 d. pripažino Dūdelę Kostą gimusiu 1900 m.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1182, l. 16. F. 930, ap. 4, b. 882, l. 1–7; ap. 7, b. 345, l. 18.

## JONAS DUKSA

*Kur šiandien liko žemė, šūviais išarta,  
Ir vietoj mūsų gryčių – baisūs pelenai,  
Užgims ten vėl gyvenimo nauja karta,  
Žydės ten laisvė ir tiesa žibės grynai.*

*Petras Vaičiūnas*

Kaip matysime, J. Duxa buvo kupinas energijos, optimizmo, gerokai prasilavinęs, raštingas žmogus. Tad, truputį pataisę kalbą ir rašybą, pateikiame J. Duxsos rašytus prašymus. 1935 m. jis Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio komisijai rašė:

*Savanorio Duxsos Jono, Petro s., gyv. Gestautų k., Kretingos vls. ir aps., Prašymas. Aš 1919 m. birželio mėnesį įstojau Lietuvos kariuomenėn, į I pėstininkų DLK Gedimino pulką, 2-ąją kuopą. Dokumentuose visur buvau rašomas savanoriu. Esu gimęs Rytų Lietuvoje, Švenčionių aps., Mikoliškės vls. Iki man įstojant į pulką, Švenčionių apskrityje nebuvo skelbiama apie šaukimą į Lietuvos kariuomenę, nes apskritis buvo užimta lenkų. Mano tėvai – lietuviai, ir aš, nenorėdamas tarnauti lenkams, palikau Švenčionėliuose neturtingus tėvus ir brolius su seserimis ir Antalieptėje įstojau tarnauti eiliniu į I pėstininkų pulką. Dalyvavau mūšiuose prie Novosiolkų, Zarasų, Turmonto, Kalkūnų, Grivos ir Dvinsko. Vėliau teko kautis su bermontininkais ir lenkais. Išstarnavau pustrečių metų ir 1921 m. lapkričio 20 d. išėjau iš pulko.*

*Negalėdamas grįžti į tėviškę, atvykau į Kretingos apskritį ir buvau paskirtas viešosios policijos raštininku. Policijoje tarnavau 6 metus. Kaip savanoris gavau žemės sklypą, beveik 10 ha, ir su šeima perėjau gyventi prie gautos žemės. Įsikūriau, pasistačiau namą, tvartus ir daržinę. Išplėšiau 3 ha akmenuoto plėšinio ir paverčiau dirva. Kitą žemę, 6 ha raisto, ir dabar gerinu, raunu keružius ir krūmokšnius, noriu apie 1 ha paversti kultūrine pieva. Už darbštumą Žemės ūkio rūmai mano sodyboje 1930 m. užveisė sodą, davę dovanai 25 obelaites; aš iš savo pusės dar pasodinau 47 obelaites ir kriaušes. Dabar mano propagandiniame sode yra 72 vaismedžiai. Iš vakarų ir šiaurės pusės sodas apsodintas liepomis, eglėmis ir beržais. 1936 m. reikės pasodinti dar 26 obelis, ir pavyzdinis sodas bus užbaigtas. Iš rytų pusės reikės baigti tvirti statinių tvorą; iš pietų ir rytų pusės tokia 1,5 m aukščio tvora jau užtvirta, todėl įveisiau 7 kelmus bičių dadano avilių. Atsidėkodamas Žemės ūkio rūmams už pagalbą, 1934–1935 metams surinkau 20 „Ūkininko patarėjo“ prenumeratorių.*

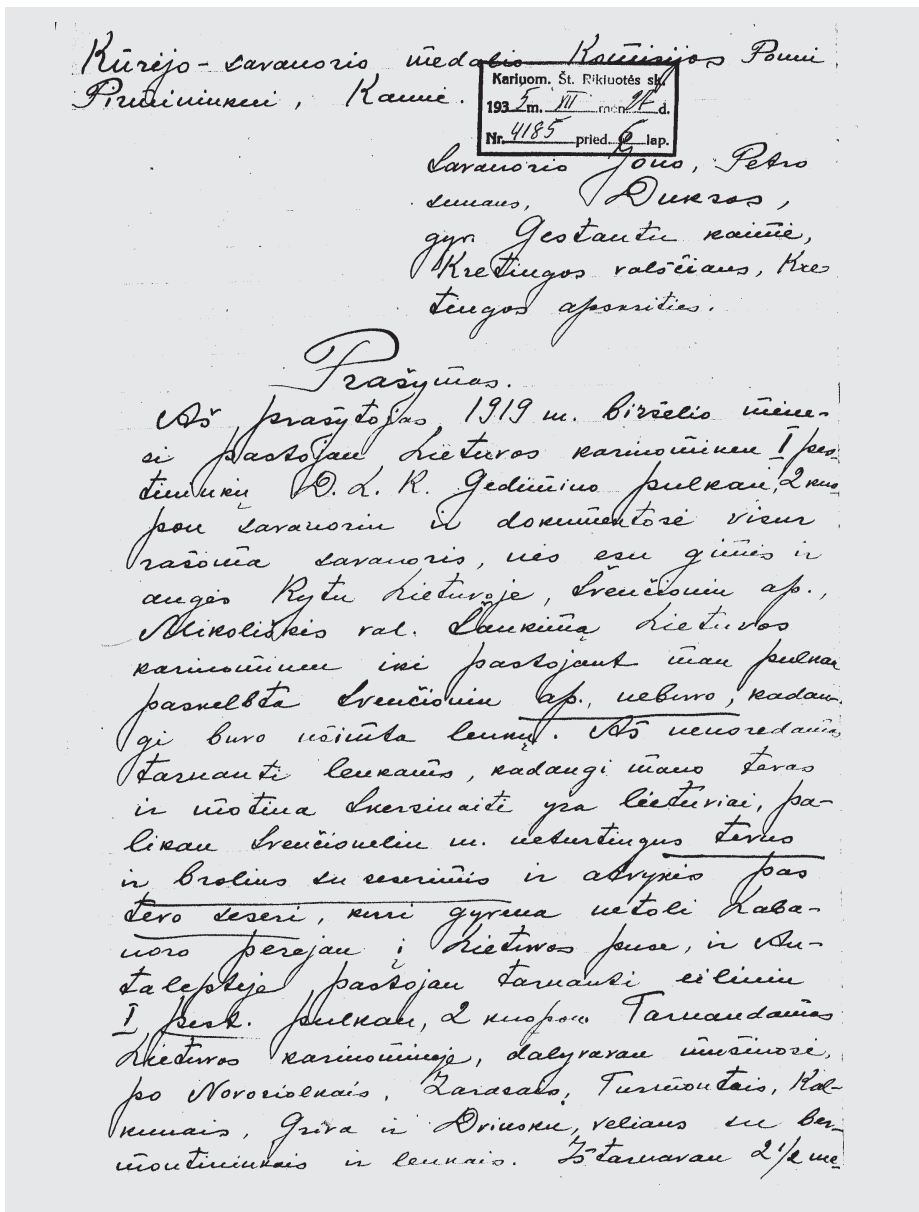
*Nors ir vargingai, bet su 7 asmenų šeima galima būtų išgyventi ir užsimokėti žemės mokesį, tik visa bėda didelė, 3000 Lt, paskola, gauta miško medžiagai pirkt, ir 300 Lt paskola sėkloms ir inventoriui įsigyti. Imant paskolą buvo skelbta, kad 2400 Lt bus perkelta į pašalpą. Bet kadangi aš neturiu Savanorio medalio, tai skolą reikės mokėti. Neišsimokėsiu, nėra iš kur paimti. Ariamos tik 3 ha, raistas šlapias ir mažai naudingas, iki paaugs sodas, prais dešimtmečiai. Turiu 5 mažus vaikus: Kęstutis – 10 metų, Edvardas – 8 m., Antanas – 3 m., Danutė – 9 m. ir Angelina – 5 m.*

*Pati Žemės reformos valdyba mane laikė savanoriu ir 1928 m. išdavė žemės nuosavybės dokumentus be išperkamųjų žemės mokesčių. Turiu ir Žemės reformos raštą: jeigu*

pristatysiu Savanorio medalio gavimo dokumentą, tai didesnioji paskolos dalis bus įskaityta į pašalpą.

Todėl turiu garbės nuolankiai prašyti poną pirmininką apdovanoti mane Savanorio medaliu. Jeigu negalima, tai prašau padaryti taip, kad 2400 Lt paskolos būtų įskaityta į pašalpą. Tuomet aš galėsiu vystyti ūkio darbus ir žemę dar labiau sukultūrinti. Turiu viltį, kad mano prašymas nepaliks be pasekmių. Aš esu gimęs 1897 m. sausio 14 d. Švenčionių parapijoje. Teismo nebaustas.

1935 m. gruodžio 22 Jonas Duksa



Jono Duktos prašymas apdovanoti Savanorių medaliu



Savanorio susirašinėjimas su valdžios įstaigomis tęsėsi. Pastarosios reikalavo pateikti įvairius dokumentus, o Jonas jų neturėjo. Jis 1936 m. rašė Utenos apskrities karo komentantui:

*Š. m. vasario 28 d. gavau Kretingos vls. valdybos pranešimą, kad Tamstai pristatyčiau liudijimą apie šeimos sudėtį 1919 m., stojant man į Lietuvos kariuomenę, apie mano mokslo cenzą bei tarnavimą svetimose kariuomenėse. Esu gimęs ir augęs Švenčionių apskrityje. Dabar gyvendamas Lietuvoje neturiu nei giminių, nei pažįstamų, kurie galėtų valsčiaus valdyboje paliudyti apie buvusią mano tėvo šeimą, kurioje ir aš gyvenau. Mano tėvo šeima Švenčionėliuose 1919 m. kovo 5 d. buvo tokia: tėvas Petras Duksa, 53 m.; motina Uršulė Dukšienė-Skersinaitė, 44 m.; sūnus Jonas (aš), 22 m.; duktė Elena, 15 m.; sūnus Antanas, 13 m.; sūnus Juozas, 11 m.; sūnus Kazys, 8 m.; duktė Bernadeta, 3 m.; dar mano sesuo Marija, už mane jaunesnė 2 metais, mums bėgant nuo vokiečių Rusijon, 1915 m. kelyje mirė. Aš šeimoje buvau vyriausias vaikas.*

*Rusijoje buvome apsistoję Kostromos gub., Nerachtos aps., Sereda k. 1916 m. buvau pašauktas į Rusijos laivyną. Tarnavau Kronštate, 2-ajame Baltijos laivyno ekipaže, 22-ojoje kuopoje, mašinų skyriuje. Išstojau iš karo laivo „Transport-C“ turėdamas vyr. puskarininkio laipsnį.*

*Tėvas dėl senatvės per karą į Rusijos kariuomenę nebuvo paimtas, nors anksčiau buvo tarnavęs grenadieriumi Maskvoje. Mano tarnybos laivyne metu tėvas dirbo medvilnės audimo fabrike ir išlaikė šeimą. Aš irgi iš laivyne gaunamos algos tėvui pasiūsdavau pinigų.*

*Išstojęs iš laivyno atvykau pas tėvus ir ėmėme rengtis grįžti į tėvynę. 1918 m. per Oršą sugrįžome į Švenčionėlius. Čia tėvo trobą Kalnų gatvėje radome vokiečių apardytą. Abu su tėvu pradėjome dirbti prie siaurojo geležinkelio. Per žiemą šiaip taip skurdžiai išgyvenome. Pavasarį sužinojau apie Lietuvos kariuomenę, palikau tėvus, mažus brolius ir seseris ir Antalieptėje įstojau į I pėstininkų pulką, į 2 kuopą, kur visą laiką ir tarnavau <...>.*

*Mokslo esu nedaug išėjęs, baigiau tik dviklasę Švenčionėlių rusų mokyklą. Bet rusiškai rašyti prasilavinau prieš karą dirbdamas raštininkėliu žemėtvarkos komisijoje ir gaudamas 12 rublių.*

*Tėvas ir aš gimėme Nevieriškės k., apie 4–5 km nuo Švenčionių. Tėvas su broliais turėjo valaką žemės. Po dalybų tėvui teko 4 ha. Tada tėvas su šeima apsigyveno Švenčionėliuose, tarnavo prie siaurojo geležinkelio.*

*Nuo įstojimo į Lietuvos kariuomenę 1919 m. tėvo, brolių, seserų nemačiau. Motina 1921 m. buvo porai dienų atvykusi pasimatyti su manimi. Daugiau iš namiškių jokių žinių neturiu, nežinau, ar visi jie gyvi. Skaičiau laikraštyje, kad mano brolių Juozą lenkai buvo areštavę už lietuvišką mokytojavimą Pašaminės kaime.*

*Iš kitų Jono asmens byloje esamų jo prašymų-pareiškimų sužinojome dar daugiau detalių. Jis rašo, kad, grįžęs iš tarnybos Rusijos karo laivyne, Kostromoje išsirūpino sau ir tėvams tremtinių dokumentus ir per Oršą grįžo į Švenčionėlius, kur Kalno gatvėje buvo jų namelis ir mažas žemės sklypelis. 1921 m., kai pulkas po mūšių dar stovėjo prie Giedraičių, Jonas pasiuntė tėvams laiškėlių. Po to motina prie Labanoro nelegaliai perėjo lenkų saugomą ruožą ir porą dienų svečiavosi pas sūnų savanorių. Padedant karininkams viešnia buvo apgyvendinta kaime. O kuopos vadas parūpino leidimą, kad mūsų kariai nedarytų kliūčių jai grįžti.*



Kaunas, 1932 m. lapkričio mėn. 11 d.

REPUBLIKOS PREZIDENTO  
KANCELIARIJA

Tel. Nr. 38

Nr. 8775

Pil. Jonui D u k s u i ,  
gyv. Gestautų km., Kretingos v. ir apskr.

Pranešu, kad Poniui Respublikos Prezidentui pavedus, Tamstos prašymas - dovanoti skolą už gautą miško medžiagą statybai - nusiųstas Pono Žemės Ūkio Ministerio domei, o kūrėjų savanorių medaliu Tamsta negali būti apdovanotas, nes einant kūrėjų savanorių medaliaus statutu /V.Ž. 343 Nr./ Tamsta, stodamas 1919 mt. birželio mėn. kariuomenėn, jau buvai pašauktas kariuomenėn 1919 mt. kovo mėn. 5 d. paskelbtu naujokų šaukimu, kaip gimęs 1897 metais.

  
Kanceliarijos viršininkas.

Raštas Jonui Duskai dėl skolos ir apdovanojimo Savanorių medaliu

1924 m. Jonas vedė, su žmona Zofija darbštūs naujakuriai ūkininkavo ir augino 5 vaikučius. O Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliaus negavo. Buvo dvi kliūtys: Rusijos laivyne įgytas puskarininkio laipsnis ir tai, kad 1919 m. jis buvo šaukiamojo amžiaus. Tačiau Tėvynei buvo pasitarnauta.

Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 3, b. 1158, l. 1-27; ap. 4, b. 13, l. 57.

## ROMUALDAS DZEKONAS

Remiantis archyve aptiktu dokumentu galima pateikti tik apytikslį asmens apibūdinimą.

Romualdas Dzekonas, Jono s., gimęs 1881 m. vasario 9 d. Lietuvis, katalikas. Tiflise baigęs liaudies mokyklą ir 1909 m. ten pat Karo felčerių mokyklą, chirurgijos specialybę. 1909–1914 m. tarnavo Rusijos kariuomenėje. Kilus Pirmajam pasauliniam karui, 1915 m. buvo mobilizuotas ir greit pateko į vokiečių nelaisvę. Iš ten grįžęs buvo laisvas praktikantas felčeris.

Šiame dokumente rašoma, kad 1919 m. pirmąjį pusmetį tarnavo Raudonojoje armijoje.

Iki įstojo į Lietuvos kariuomenę, gyveno Švenčionių aps., Mielagėnų vls., Gilūtų (Gilutės ?) k. Nevedės. 1920 m. rugsėjo 7 d. savanoriu įstojo į artilerijos pulką, po metų jam buvo suteiktas sanitarijos vyr. puskarininkio laipsnis. 1923 m. liepos 1 d. atleistas iš karo tarnybos „kaip silpnai atestuojamas“.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 8, b. 236, l. 11.

## BALYS EDARTAS

Juozo ir Mortos (Uborevičiūtės) sūnaus Balio (Boleslovo) pavardė dokumentuose būdavo įvairiai rašoma: Yedertas, Jedertas, Edertas, Edartas. Balys gimė 1892 m. gruodžio 11 d. Keičių k., Dūkšto vls., krikštytas Rimšės bažnyčioje.

1929 m. atsargos eilinis B. Edartas buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 1487), nes nuo 1919 m. balandžio 29 d. iki 1921 m. gegužės 1 d. kaip savanoris drausmingai tarnavo Lietuvos kariuomenėje, Kauno atskirajame batalione, vėliau – 1-ajame pėstininkų pulke, 7-ojoje kuopoje. Išėjęs į atsargą, turėjo prižiūrėtojo tarnybą Tauragės aps. areštinėje.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 259, l. 29. F. 929, ap. 3, b. 1183, l. 1. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 53; b. 921, l. 2–7.

*Indrašius V. Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 226.*

## FERDINANDAS FRENKELIS

Lietuvis, liuteronas evangelikas Ferdinandas Frenkelis, Ferdinando s., gimė 1897 m. birželio 30 d. Švenčionyse. Baigęs 6 Šiaulių gimnazijos klases ir Šiaulių mokytojų seminarijos kursus. Mokėjo rusų, vokiečių kalbas. Nuo 1919 m. birželio 20 d. iki 1922 m. balandžio 12 d. tarnavo 6-ajame pėstininkų pulke, vyr. puskarininkis, karinė specialybė – štabo ir ūkio raštvedys. Ar jis buvo pripažintas kūrėju savanoriu, žinių neaptikta.

Po karo tarnybos F. Frenkelis gyveno Kaune, Višinskio g. 55–3. Buvo valstybės draudimo įstaigos kasininkas. Vedęs. 1939 m. sausį buvo priimtas į LŠS, tapo jos nariu.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 561, ap. 2, b. 1682, l. 608.

## ANTANAS GAIDELIS



Daugėliškio vls. Grigiškės k. ūkininko Krišto sūnus Antanas gimė 1902 m. liepos 6 d. Jis 1920–1921 m. dalyvavo kaimyno daugėliškėno Petro Šiaudinio vadovaujamo partizanų būrio kovose su lenkais. Išgalint lenkų okupaciniam režimui turėjo trauktis iš gimtinės. 1923 m. sausį kaip savanoris dalyvavo vaduojant Klaipėdą.

Energingas vaikas ryžtingai kibo į mokslus. 1924 m. baigė Kauno gimnaziją, 1928 m. – Lietuvos žemės ūkio akademijos Miškininkystės skyrių Dotnuvoje ir dirbo Kėdainių miškų urėdijoje, Krakėse, girininku. 1929 m. lapkričio 6 d. buvo pašauktas į karo tarnybą, paskirtas į 5-ąjį pėstininkų pulką, iki 1930 m. lapkričio 30 d. Karo mokykloje baigė aspirantų kursus (V laida), gavo leitenanto laipsnį ir buvo įtrauktas į inžinerijos karininkų atsargą. 1934 m. dar atliko stažuotę pionierių batalione. Apibūdinamas kaip išsilavinęs, doras, pavyzdingo elgesio, taktiškas, lėto, ramaus būdo žmogus.

A. Gaidelis 1930–1933 m. buvo Šimonių miškų urėdo pavaduotojas, po to iki 1944 m. – Daugų, Zarasų, Marijampolės miškų urėdas. Kartu visą laiką buvo aktyvus visuomenininkas. Nuo 1920 m. – LŠS narys, nuo 1926 m. – Vilniui vaduoti sąjungos narys, priklausė Lietuvos tautininkų ir Lietuvos atsargos karininkų sąjungoms. Apdovanotas Klaipėdos išvadavimo bronzos, Lietuvos nepriklausomybės ir Šaulių žvaigždės ordino medaliais.

Patriotą karininką, partizaną, miškų urėdą sovietų saugumas suėmė:

*Gaidelis Antanas, Krišto, g. 1902, gyv. Pabuktės k., Marijampolės r., miškin. Suimtas 1944 09 24, Karo trib. 1945 07 18 nuteistas dešimčiai lagerio metų ir trejiems ištremties, išv. į lag. – Vorkutlagas, Komija; paleistas 1953 06 10, 1953 grįžo į Lietuvą.*

Kvalifikuotam ir patyrusiam miškininkui, kad ir buvusiam lageryje, Lietuvos vyriausiosios miškų ūkio valdybos viršininkas, vėliau – miškų ūkio ir miško pramonės ministras Algirdas Matulionis patikėjo gana aukštas pareigas: A. Gaidelis nuo 1953 m. buvo Trakų, Vilniaus miškų ūkių inžinierius, Centrinės miškų žinybos aparate (Vyriausiojoje valdyboje, ministerijoje) dirbo vyr. inžinieriumi, skyriaus viršininku. Miškininko karjerą baigė 1961–1963 m. dirbdamas Rokiškio miškų ūkio miško ruošos punkto vedėju. Iš čia išlydėtas į pensiją. 1984 m. mirė.

#### Šaltiniai:

- LCVA. F. 930, ap.2-G, b. 13, l. 1–9. F. 1116, ap. 1, b. 70, l. 1–3.  
Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953 m. T. III. – V., 2003, p. 125.  
Lietuvos miškininkai: biografinis žinynas. 1 D. – V., 1997, p. 328–329.  
Lietuvos gyventojų genocidas. T. II (A–J). 1944–1947. – V., 1998, p. 449.  
*Šiaudinis V.* Paringio krašto praeitis. – V., 1997, p. 73–74; 99–101.

## PETRAS GAIDUKAS

P. Gaidukas – katalikas, lenkas, kilęs iš Švenčionių m., gyvenęs Švenčionėlių g. 35, baigęs 4 klases, šaltkalvis. Būdamas 24 metų 1919 m. gegužės 15 d. savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę. Buvo paskirtas į 1-ąją husarų eskadroną.

#### Šaltiniai:

- LCVA. F. 930, ap. 7, b. 96, l. 88.

## VINCAS GAIDUKAS

Nuo 1919 m. liepos 4 d. iki 1922 m. balandžio 14 d. 1-ajame pėstininkų pulke tarnavo vyr. puskarininkis Gaidukas Vincas, Kazio s., gimęs 1896 m. rugpjūčio 22 d. Salako vls., Rukiškės k. (dab. Ignalinos r.).

Baigęs karo tarnybą, gyveno Ukmergės aps., Pabaisko vls., Pašilės k. Išmanė kalvio amatą. 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, Tėvynė jį apdovanojo Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 5802).

#### Šaltiniai:

- LCVA. F. 513, ap. 1, b. 62, l. 253. F. 930, ap. 4, b.1185, l. 20–23.  
*Indrašius V.* Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 222.

## JUOZAS GALATILTIS

Gimęs 1895 m. Adučiškio vls., Galatilių k. Archyve saugomame dokumente užrašyta, kad Josifas Golotinec 1919 m. birželio 17 d. atvyko iš Atskirosios baltgudžių kuopos ir buvo paskirtas į Geležinkelių bataliono 1-ąją kuopą. 1921 m. vyr. psk. J. Galatiltis buvo išleistas į atsargą, o jo tarnybos lapas pasiūstas Kauno karo srities viršininkui. Apie jo savanorio statusą žinių neaptikta.

## VLADAS GALATILTIS

Gal broliai? Lietuvis, katalikas Vladas (Vladimir Golotinec), gimęs 1899 m. Galatilių k. 1919 m. birželio 1 d., puskarininkis, savanoriu įstojo į Inžinerijos batalioną, tarnavo šoferiu Geležinkelių kuopoje. Kaip buvęs Rusijos kariuomenės puskarininkis 1920 m. birželio 12 d. išleistas į atsargą. Jo tarnybos dokumentai buvo pasiūsti Kauno karo srities viršininkui.

Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 207, l. 90–91.

## ADOLFAS GARBULIS

1913 m. vasario 2 d. Švenčionių aps. Lentupio vls. viršaitis (rus. „staršina“) šio valsčiaus Kaznadiejiškių k. gyventojui Adolfui Garbuliui, Juozo s., išdavė vienus metus galiojantį pasą, suteikiantį teisę jam būti, gyventi įvairiose Rusijos imperijos gyvenvietėse. Pažymėta, kad paso turėtojas – katalikas, 20 m., darbininkas, nevedęs, į kariuomenę nešauktas, neraštingas.

Adolfas buvo caro kariuomenės eilinis, kai kilo Pirmasis pasaulinis karas. Antraisiais tarnybos metais pateko į vokiečių nelaisvę.

1919 m. kovo 14 d. A. Garbulis Kauno komendantūros skirstymo punkto buvo paskirtas į 2-ąją atsargos batalioną, įstojo į Lietuvos kariuomenę, nors tuo metu neturėjo būti nei mobilizuojamas, nei šaukiamas. Pasirašė savanorio sutartį. Lapkričio 27 d. buvo paskirtas į Joniškėlio bataliono (perorganizuoto į 9-ąją pėstininkų LK Vytenio pulką) 3-iąją kuopą. Dalyvavo mūšiuose su raudonarmiečiais ir bermontininkais. Nesužeistas. Pagal sutartį

ištarnavęs vienus metus, 1920 m. balandžio 16 d. išėjo į atsargą. Apsigyveno toli nuo gimtojo Lentupio – Vilkaviškio aps., Gižų vls., Išlandžių k. Čia 1929 m. jį pasiekė užtarnautas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalis (liud. Nr. 1475).

1940 m. Adolfas Garbulis buvo suimtas, kalintas Marijampolės kalėjime, nuteistas dvejus metus kalėti, bet 1941 m. balandį paleistas.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 259, l. 28. F. 929, ap. 3, b. 1183, l. 7. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 57; b. 1186, l. 125–132; ap. 6, b. 2189-A, l. 16–17.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. I. 1939–1941. – V., 1999, p. 275–276.

## IGNAS GASTILIOVAS

Ignas Gastiliovas gimė 1891 m. Švenčionių aps., Kamojų vls., Koniabičių k. 1919 m. sausio 22 d. pasirašė savanorio pasižadėjimą „šventai pildyti visas piliečio-kareivio priedermes“. Tarnavo Elektrotechnikos batalione. Po karo tarnybos buvo priimtas į Inžinerijos kuopą laisvai samdomu darbuotoju – elektromonteriu.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 198, l.123; b. 215, l. 39.

## VILIUS GERVELIS

Vidžių vls., Treibšių k., 1899 m. gimė ir gyveno Gervelis (Gervelė) Vilius, Prano s. Jis 1919 m. birželio 1 d. savanoriu įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką, 1921 m. spalio 16 d. buvo išleistas į atsargą.

Į gimtinę grįžti negalėjo. Apsigyveno Šeduvoje. 1928 m. įgijo Lietuvos pilietybę ir gavo Lietuvos Respublikos pasą. O 1929 m. balandžio 17 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 2170).

1930 m. Panevėžio apygardos teismas V. Gervelį ir du jo „draugelius“ už buitinę vagystę nuteisė dvejus metus kalėti. Vilius prarado garbingai užtarnautą Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalį ir jo teikiamas lengvatas.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 159, l. 469. F. 930, ap. 4, b. 1000, l. 1–24.

## ANTANAS GIRUTIS

Archyve aptiktos žinios labai šykščios.

Gimė 1901 m. kovo 27 d. Lentupio vls., Švenčionių par., Gasperiškių palivarke. Tėvai – Jonas ir Mikalina Tumėnaitė (ar Tumonytė?).

Lietuvos kariuomenėje A. Girutis tarnavo nuo 1919 m. birželio 29 d. iki 1921 m. gegužės 8 d. Apsigyveno Panevėžio aps., Šimonių vls., Pelyšių k.

Atsargos eilinis 1929 m. vasario 19 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 1632).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 259, l. 32. F. 929, ap.3, b. 1183, l. 13. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 62; b. 1193, l. 171–175.

## SAMUELIS GORDONAS

Lietuvos kariuomenės gydytojų komisija pagal išvaizdą nustatė, kad iš Švenčionių m. kilęs Gordonas Samuelis, Giršo s., yra gimęs 1900 m. pirmąjį pusmetį. Anot liudytojų, jis buvo baigęs žydų Talmudo pradžios mokyklą. Siuvėjas. Savanoriu tapo 1919 m. rugpjūčio 16 d. Per Kauno komendantūrą buvo paskirtas į 2-ąjį atsargos batalioną, lapkritį perkeltas į Joniškėlio batalioną. Tarnavo 9-ojo pėstininkų pulko komendantų komandoje be nuobaudų, mūšiuose nedalyvavo (nors pats rašė dalyvavęs kovose su bolševikais ir lenkais). 1920 m. gegužės 7 d. šis eilinis karys buvo demobilizuotas kaip visai netinkamas karo tarnybai: jo du dešinės rankos pirštai buvo sutraukti. Apsigyveno Kybartuose.

Prabėgo 10 Nepriklausomybės metų. Buvo priimti nutarimai pagerbti Tėvynės gynėjus. Samuelis irgi prašosi apdovanojamas. Tačiau Kūrėjų savanorių medalio komisija net du kartus atmetė jo prašymą: mat neištarnavęs, kaip buvo išipareigojęs, vienų metų, mūšiuose nedalyvavęs. Nulėmė paskutinės instancijos rezoliucija:

*Gordonas, nežiūrint jo turėtų kūno trūkumų, į kariuomenę stojo savo noru. Kartą įstojęs turėjo ištarnauti 1 m., jei ne sveikatos tikrinimo komisijos ligos liudymas, kuriuo jį pripažino kariuomenėje visai netinkamu. Netinkami kariuomenėje asmenys, nors jie prašytusi, negali tarnauti. Kaltas ne Gordonas, kad su kūno trūkumais į kariuomenę įstojo, bet asmenys, jį priėmė. Jo nedalyvavimas mūšiuose faktas nebūtinai, nes ir įstatymas to nereikalauja. Pasirėmęs <...> įstatymu, pripažįstu pil. Gordoną savanoriu-kūrėju. 1932 m. balandžio 4 d. Krašto Apsaugos Ministeris plk. Giedraitis.*

Po dviejų savaičių Samuelis Gordonas buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 8260). Ūkininkauti jis neketino, todėl vietoj žemės 1936 m. gavo 1 188 Lt pašalpą.



Sovietinio režimo metais Lietuvos gynėjas nebuvo „pamirštas“: Kybartų gyventojas darbininkas Samuelis Joselis Gordonas, Hiršo s., 1940 m. liepos 19 d. buvo suimtas ir įkalinamas Marijampolės kalėjime.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1183, l. 14. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 62; b. 1196, l. 186–211; ap. 6, b. 2189-A, l. 9–10. F. 1247, ap. 4, b. 1, l. 10.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. I. 1939–1941. – V., 1999, p. 301.

## PETRAS GRĖBLIAUSKAS

Švenčionyse 1901 m. birželio 29 d. (Petrinės!) gimęs Petras Grėbliauskas, lietuvis, katalikas, liko karo invalidas: dalyvavo partizanų kovose su lenkais ir 1923 m. buvo sužeistas.

Nepavyko nušviesti viso Petro gyvenimo, sužinoti jo gyvenamosios vietos. Archyve aptiktas vienintelis dokumentas rodo, kad P. Grėbliauskas buvo vedęs Juzę Vagonytę iš Ukmergės aps., Pašilės vls., Juotkiškės (?) k.

Nuo 1939 m. gruodžio 15 d. j. psk. P. Grėbliauskas tarnavo monteriu Vilniaus karinio viršininko įstaigoje ne rikiuotės skyrininko teisėmis. Apibūdinamas plačiai: mandagus, ramaus būdo, kultūringas; pareigas supranta ir gerai jas atlieka; ganėtinai prasilavinęs, moka rusų kalbą; karo dalykuose atsilikęs.

Karo invalidas Petras Grėbliauskas buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio medaliu.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 8, b. 330, l. 99–100.

## PETRAS GRICEVIČIUS

Pabėgęs iš lenkų užimto gimtojo Švenčionių krašto šešiolikmetis (g. 1904 m.) Petras Gricevičius, Miko ir Agotos (Cicėnaitės) s., 1920 m. birželio 20 d. savo noru įstojo į Lietuvos kariuomenę ir tarnavo iki 1921 m. rugsėjo 1 d. Mūšiuose jam neteko dalyvauti. Baigėsi paauglystė. 1923 m. lapkričio 9 d. Petras vėl savo noru įstojo į kariuomenę ir kaip suaugęs vyras tarnavo, kol 1924 m. gegužę buvo išleistas į atsargą.

1927 m. birželio 26 d. Petras su devyniolikmete Tekle Bagdanavičiūte sukūrė šeimą,

juos sutuokė Skarulių parapijos klebonas J. Šakenis. Jaunavedžiai apsigyveno Jonavoje, vėliau persikėlė į Žiežmarius.

Jubiliejiniais 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, atsargos eilinis Petras Gricevičius buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 4956).

1937 m. kūrėjas savanoris P. Gricevičius, tuo metu gyvenantis Kaune, skundėsi, kad su žmona ir trimis mažamečiais vaikais verčiasi sunkiai, nes neturi jokio nuolatinio darbo, rašo prašymą „Auto“ akcinės bendrovės valdybai ir prašosi priimamas autobuso konduktoriumi.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 76, l. 414. F. 929, ap. 3, b. 1183, l. 16. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 64; b. 1197, l. 135–141.

## IGNAS GRIGĖNAS

*Prie Giedraičių, Šiaulių, Dauguvos  
Lemtingoj kovoje, nelygu arai,  
Sutriuškino priešą mūsiškiai kariai,  
Pašventinę laisvę savos Lietuvos.*

*Stasys Jakštas*

1899 m. vasario 2 d. Jurgio ir Konstancijos (Čiučiurkaitės) Grigėnų šeimoje gimė sūnus Ignas.

Vos pasirašyti mokantis žemdirbys, patyręs kaizerinės okupacijos negandas, gimęs ir augęs Pašaminės kaime, kur vyravo gaivi lietuviškos dvasios, tautinės nuostatos, Ignas suvokė, kad ir jam privalu ginti Lietuvos laisvę. 1919 m. birželio 18 d. jis tapo 1-ojo pėstininkų pulko kariu savanoriu. Teko žvelgti mirčiai į akis kaunantis su bolševikais ir lenkais. Laimė, liko gyvas ir sveikas. 1921 m. spalio 16 d. buvo išleistas į atsargą.

O Pašaminė liko už nelemtosios demarkacinės linijos. Apsigyveno Anykščiuose, tapo „siauruko“ (geležinkelio) darbuotoju. 1928 m. buvo priimtas į Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungą.

Sulaukė atsargos karys ir pelnyto įvertinimo: 1929 m. liepos 30 d. Prezidento vardu buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių (liud. Nr. 3187), o 1936 m. – Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 3-iojo laipsnio medaliais.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap.1, b.156, l. 7; b. 198, l. 64; b.259, l. 62; b.270, l. 139. F. 929, ap. 3, b. 1183, l. 18. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 65; b. 1198, l. 131–134.

# BRONIUS GRIGONIS

*...ėjo kovon karys – lietuvis  
ir krauju laisvę pirkto!*

*Antanas Miškinis*



Strūnaičio seniūnijoje yra senas lietuviškas kaimas – Kasčiukai. Valstiečio Adomo Grigonio pirkioje aidėjo keturių sūnų ir keturių dukrelių balsai. Puspenktos dešimtinės ūkelis neįstengė sočiai pamaitinti. Vaikai augo ir piemenavo, ieškojo kitų darbelių. Vyriausias sūnus išvyko dirbti į Rygą. 1894 m. spalio 12 d. gimęs Bronius 1911 m. patraukė pas brolių ir dvejus metus Rygos priemiestyje dirbo porceliano fabrike. Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, grįžo į Kasčiukus, bet greit ir ilgam pateko į karų sukurį. Mobilizuotas tarnavo Rusijos kariuomenės 172-ajame Lydos pulke. 1915 m. rugpjūtį ties Varėna pateko į vokiečių nelaisvę, iš kur tik 1919 m. vasarį per Daugpilį grįžo namo. O gimtinėje šeiminkavo raudonieji.

Atsiliepė Bronius į šauksmą: „Tėvynė pavojuje!“ Per visas bolševikų užkardas pasiekė Lietuvos kariuomenę ir 1919 m. gegužės 21 d. savanoriu įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką. Po labai trumpo mokymo būrininkas B. Grigonis dalyvavo kautynėse su bolševikais.

„Karyje“ 1926 m. rašyta:

*Grigonis Bronius 1919 birželio 16 dieną kautynėse su bolševikais ties Naujasodžių kaimu (Antalieptės valsč., Zarasų apskr.), priešui didelėmis jėgomis puolant ir smarkiai iš trijų sunkiųjų kulkosvaidžių šaudant, drąsiai su keletu kuopos kareivių laikėsi užimtoje pozicijoje, smarkiai šaudydamas priešą ir daug darydamas jam nuostolių. Priešo puolimas buvo sustabdytas.*

O rugpjūčio 24 d. žvalgybos mūšyje prie Baltriškių dvaro, Antalieptės vls., B. Grigonis su kitais kuopos kareiviais turėjo užtikrinti kuopos dešiniojo sparno apsaugą. Gausenių bolševikų gretų buvo apsuptas ir sunkiai sužeistas į pilvą. Tačiau rankinėmis granatomis drąsiai puolė priešą ir grįžo prie savųjų. Gydėsi Utenos karo lauko ligoninėje.

Laikraštyje rašyta:

*Mažai kas tikėjo, kad pasveiks. Tačiau po operacijos ėmė sveikti. Sveikatos tikrinimo komisija norėjo jį visai paleisti iš karo tarnybos, bet jis prašėsi palikti kariuomenėje, kad galėtų dalyvauti kovose dėl Lietuvos nepriklausomybės.*

Pasveikęs vėl pulko gretose kovėsi su bermontininkais ir lenkais. Kadangi buvo patyręs žvalgas, visada dalyvaudavo ir kuopos žvalgybos užduotyse. Vienos nakties žvalgybos metu Bronius su penkiais 3-iosios kuopos kariais Birkinėlio dvare suėmė lenkų sargybinius ir susigrąžino jų pagrobtus arklius. Už narsumą buvo apdovanotas 1-ojo laipsnio kryžiumi „Už Tėvynę“ Nr. 158 ir 1-osios rūšies 2-ojo laipsnio Vyties kryžiumi Nr. 15 (abu apdovano-

jimai skirti 1919 metais).

Savanoris B. Grigonis buvo savamokslis. Kariuomenėje kiek labiau prasilavino, tapo jaunesniuoju puskarininkiu. Dar nesibaigus mūšiams jis kaip savanoris, ištarnavęs vienus metus, taip pat dėl buvusio sužeidimo 1920 m. liepos 14 d. buvo demobilizuotas.

Kaip tik tomis dienomis iš Vilniaus ir Švenčionių krašto Lenkijos kariuomenė buvo išstumta. Čia kūrėsi Lietuvos valdžia. B. Grigonis atvyko į Švenčionis ir paprašė Lietuvai naudingos tarnybos. Švenčionėliuose buvo priimtas į viešąją policiją. Tačiau rudenį, po Želigovskio kariaunos antplūdžio, teko trauktis.

Isidarbino Utenos aps. viešojoje policijoje, vėliau – pasienio policijoje, Utenos bare, kur tarnavo ir 1937 m.

Kaip savanoris ir kovinių ordinų kavaliarius Bronius anksti, 1924 m., gavo 7 ha žemės Utenos vls., Gedimino k. Su žmona Anele augino sūnus Joną ir Aleksą. 1928 m. kovo 19 d. LKKSS Utenos skyrius jį priėmė į savo gretas, rinkdavo į skyriaus valdybą, revizijos komisiją, įtraukdavo į svarbesnes delegacijas. 1929 m. vasario 19 d. atsargos j. psk. B. Grigonis buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 1518).

Savanorio sūnus Jonas Grigonis, g. 1923 m., gyveno Utenos vls., Gedimino k., buvo geležinkelio tarnautojas. 1944 m. spalio 19 d. jis buvo suimtas, kalintas Utenoje ir Švenčionyse. Karo tribunolo nuteistas 10 m. kalėti ir 5 m. tremties. 1945 m. gegužės 2 d. išvežtas į lagerį Komijoje, 1954 m. – į tremtį Kazachijoje. Paleistas 1955 m. spalio 11 d.

#### Šaltiniai:

LCVA. F.560, ap. 1, b. 156, l. 1, 18-19; b.198, l. 64; b.270, l. 129. F. 929, ap. 3, b. 1183, l. 18. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 65; b. 1198, l. 159–165; ap.7, b. 13, l. 84; b. 453, l. 15; b.713, l. 26.

Kariškių žodis, 1919, Nr. 31, p. 240; 1920, Nr. 3 (35), p. 23.

*Šlepetys, kpt.* Pasižymėję karžygiai // *Karys*, 1926, Nr. 30 (374), p. 253.

(Be aut.) Kovų metu nenorėjo išeiti iš kariuomenės eilių // *Karys*, 1937, Nr. 17 (892), p. 394.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. I. 1939–1941. – V., 1999, p. 533.

## VLADAS GRIKINIS

Jono ir Elžbietos (Kopustinskaitės) Grikinių sūnus Vladas gimė 1900 m. sausio 9 d. Mielagėnų mstl. Krikštytas Pržyjaznės (t. y. Vidiškių) bažnyčioje. Šeimoje buvo ir vyresnių vaikų – Teofilis ir Edvardas, o vėliau ir jaunesnių – Jonas, Stasys ir Onutė.

1920 m. gruodžio 14 d. Vladas savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenės atsargos batalioną. 6-ajame pėstininkų PK Margio pulke tarnavo iki 1922 m. spalio 13 d. Kovose jam dalyvauti neteko.

Apsigyveno Kaune. Nuo 1924 m. tarnavo Kauno m. viešojoje policijoje. Pasižymėjo darbštumu, sumanumu, drąsa, ypač 1924 m. malšinant kalinių riaušes Kauno kalėjime. Jam dažnai būdavo patikimos svarbios, pavojingos tarnybinės užduotys. Ne kartą buvo skatin-

tas padėkomis ir piniginėmis premijomis. Buvo įgijęs žemesnįjį policijos tarnautojo išsimokslinimą, mokėjo rusų, lenkų kalbas.

1928 m. buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės, po to – Vytauto Didžiojo ordino ir Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 3-iojo laipsnio medaliais. O Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalis jam neskirtas, nes į kariuomenę atėjo jau po bendraamžių šaukimo atlikti būtiniosios tarnybos.

1937 m. duomenimis, V. Grikinis (Grikinas) buvo Kauno aps. viešosios policijos Veļuonos nuovados policininkas.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 377, ap. 2, b. 46, l. 176–177. F. 394, ap. 17, b. 1454, l. 1 F. 930, ap. 4, b. 13, l. 38–39; b. 1093, l. 1–8; ap. 7, b. 329, l. 95.

## JONAS GRIŠKA

*Pasirėmęs Lietuvos valstybės ordinų, medalių ir kitų pasižymėjimo ženklų įstatymu (Vyr. Ž. Nr. 343) Respublikos Prezidento vardu apdovanoju Joną GRIŠKĄ kūrėjo savanorio medaliu.*

Tokio turinio liudijimą Nr. 8711 1932 m. rugsėjo 30 d. pasirašė krašto apsaugos ministras plk. B. Giedraitis ir Vyriausiojo štabo viršininkas gen. lt. P. Kubiliūnas.

Kamųjų bažnyčios išduotuose gimimo metrikuose užrašyta, kad 1896 m. liepos 1 d. Lodosių k. gimė Adelės Greskaitės sūnus Jonas.

1915 m. Jonas buvo pašauktas į karo tarnybą. Rusai karininkai nurodė, kad patogiau jam būtų kaip tėvavardį pasirinkti ne motinos, o Jono vardą: taip tapo Ivanu Ivanovičiumi.

Po trejų metų iš Rusijos eilinis grįžo į gimtuosius kraštus. Bet teko bėgti nuo bolševikų. 1919 m. kovo 25 d. Šėtos miestelyje įstojo savanoriu į Panevėžio atsargos batalioną (pertvarkytą į 4-ąjį pėstininkų LK Mindaugo pulką) ir greit pateko į mūšius su raudonarmiečiais. Spalio mėnesį buvo perkeltas į Panevėžio stoties komendantūrą. O 1920 m. rugsėjo 4 d., kai Vilniaus kraštas jau buvo gražintas Lietuvai, J. Griška buvo paskirtas į Vilniaus komendantūrą – vis arčiau gimtinės. Bet neilgam: Vilniją užgrobė želigovskininkai. Jonas tarnauja Kauno stoties ir ruožo komendantūroje, o 1921 m. birželį perkeliamas į 4-osios pėstininkų divizijos štabą. Garbingai ir drausmingai tarnavęs Lietuvos kariuomenės savanoris eilinis Jonas Griška, Adelės s., 1922 m. kovo 6 d. buvo išleistas į atsargą. Apsigyveno Rokiškyje.

J. Griška sakėsi mokslo cenzo neturįs, tik pavardę parašęs. Tačiau, kad ir neįgudusia ranka, ilgainiui išmoko gana sklandžiai parašyti prašymą ar raštą valdžios įstaigoms.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1183, l. 20. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 67; b. 8, l. 149; b. 1200, l. 103–121; ap. 7, b. 97, l. 63; b. 324, l. 87.

## BRONIUS GROCKIS

1928 m. gražia rašysena surašytas prašymas:

*Aš, Bronius Grockis, Justino s., Rokiškio pašto telefono ir telegrafo įstaigos tarnautojas, kilęs iš Ežerėnų aps., Dūkšto vls., Dūkšto miestelio. Savanoriu įstojau 1919 m. rugsėjo 29 d. į Rokiškio karo komendantūrą ir joje tarnavau iki 1922 m. sausio 6 d. Esu gimęs 1896 m. Salako vls., Songardų k. (dabar okupuota). Prieš įstodamas į kariuomenę gyvenau Dūkšto miestelyje. Rusų kariuomenėje tarnavau 1 metus, eiliniu.*

Taip prisistatė pradinės mokyklos išsilavinimą turįs buvęs savanoris grandinis, gyvenantis Rokiškyje, kuris, pridėjęs kitus reikalaujamus dokumentus, prašė apdovanoti Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu. Šį apdovanojimą jis gavo 1929 m. (liud. Nr. 1629).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap.3, b. 1183, l. 21. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 67; b. 1201, l. 119–124.

## JONAS GROCKIS

Justinas ir Katrė palaimino Lietuvos gynėju tapti nusprendusį ir jaunesnįjį sūnų. Jonas, gimęs 1900 m. birželio 15 d., buvo baigęs keturis Dūkšto pradžios mokyklos skyrius. 1919 m. liepos 19 d. jis slapta perbėgo bolševikų gynybos barą ir įstojo į Rokiškio apskrities karo komendantūrą. Pareigingai tarnavo kaip savanoris 7-ajame ŽK Butigeidžio pėstininkų pulke iki 1922 m. liepos 1 d. Dalyvavo mūšiuose su lenkais.

Nepamiršo Tėvynė savo gynėjo: 1929 m. J. Grockiui suteiktas savanorio vardas, jis buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 2635), 1928 m. – Lietuvos nepriklausomybės, 1936 m. – Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 3-iojo laipsnio medaliais.

Atsargos karys sukūrė šeimą, gavo žemės, ūkininkavo, gyveno Panevėžio aps., Naujamiestyje, buvo vietos pašto viršininkas. Augino sūnų Vytautą (g. 1930).

Gynė Jonas Lietuvą nuo raudonųjų, tačiau neišvengė jų klastos ir smurto. 1941 m. jis su sūnumi iš Naujamiesčio buvo išstremtas į Altajaus kr., 1942 m. – į Trofimovską, Bulūno r. Jakutijoje. Tremties laikas baigėsi 1956 m. jam gyvenant Jakutske. Į Lietuvą grįžo 1960 m. Mirė 1983 m.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 159, l. 380. F. 929, ap. 3, b. 1183, l. 21. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 67; b. 1201, l. 110–118.

*Indrašius V. Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 224.*

*Lietuvos gyventojų genocidas. T. 1. 1939–1941. – V., 1999, p. 315.*

## BRONIUS GRUŠNIUS

Neaukšto ūgio, strazdanėlėmis nusėta nosimi devyniolikmetis vaikinasis iš Daugėlišio vls., Rimšėnų k., Bronius pagaliau įkalbėjo tėvą Juozą, paliko tėviškę (deja, visam laikui) ir 1919 m. birželio 13 d. savo noru tapo Lietuvos kariu.

Bronius Grušnius karo tarnybą baigė 1921 m. spalio 17 d. Vedė. Su šeima gyveno Marijampolės aps., Kazlų Rūdoje.

1929 m. lapkričio 13 d. atsargos eilinis Bronius Grušnius buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 3929).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1183, l. 22. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 68; b. 1202, l. 55–59.

## SILVESTRAS GRUŠNIUS

*Išeidami Anapilin,  
Mes neišnykstam  
Laiko labirintuos –  
Atgimstame beržais ir eglėm  
Lietuvos kalneliuos.*

*Algis Jakštas*

Motiejaus ir Veronikos (Biveinytės) Grušnių sūnus Silvestras (Silva) gimė 1901 m. balandžio 11 d. Daugėlišio vls., Balaveckų k. Šeimoje buvo ir jaunesnių vaikų – Anupras, Sarapinas ir Elena.

Apie Silvestro tarnybą reguliariojoje Lietuvos kariuomenėje žinių nerasta. Prašydamas pripažinti jį kūrėju savanoriu, S. Grušnius rašė:

*1922 metų balandžio 11 d. pastojau į III Šaulių grupės komandą, žvalgu. Visą laiką teko vykti užfrontėn ir dirbti Lietuvos naudai.*

Tų metų rugpjūčio 4 d. naktį partizanų grupės vado Mieliausko įsakymu buvo puolamas lenkų postas Palūšės miestelyje. Prieš tai Silvestras savo noru pasisiūlė eiti į žvalgybą ir užduotį atliko gerai. Tada partizanai puolė lenkų sargybą. Susišaudymo metu sprogstamoji kulka sunkiai sužeidė Silvestro ranką. Bet jis kovėsi ir toliau, kol partizanai įvykdė užduotį. Tik po to visa komanda pasitraukė į Meironių kaimą. Silvestras, smarkiai nukraujavęs, nusilpęs, buvo skubiai išsiųstas į karo ligoninę Kaune. Čia buvo gydomas 11 mėnesių ir 5 dienas. Liko invalidas, netekęs 60 proc. darbingumo. Apsigydęs pasiliko gyventi Kaune, nuo 1924 m. buvo Karo invalidams šelpti komiteto žinioje, apibūdinamas kaip sąžiningas,



Silvestras Grušnius (sėdi)

drausmingas, sumanus darbuotojas. 1930 m. su Jolanta Jurkūnaite sukūrė šeimą. 1933 m. buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio medaliu su kardais.

Šias žinias prie prašymo gauti Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalį S. Grušnius pateikė 1940 m. gegužės 17 d. Nepriklausoma Lietuva gyvuos dar vieną mėnesį...

Nekrologas:

1973 m. gegužės 1 d. *Detroit*e negailestingoji mirtis iš gyvųjų tarpo išskyrė Lietuvos nepriklausomybės kovotoją partizaną, karo invalidą Silvestrą Grušnių, sulaukusį 72 metų. Velionis buvo gimęs 1901 m. balandžio 11 d. Švenčionyse <...>

Gegužės 3 d. 7:30 v. susirinkę L.K.K. savanoriai, ramovėnai, draugai ir pažįstami, kun. Kazimierui Simaičiui vadovaujant, sukalbėjo rožinį. Atsisveikinimo žodį tarė: L.K.K. Savanorių, invalidų ir savo vardu dr. Vincas Misiulis ir ramovėnų vardu – ats. gen. št. plk. Jonas Šepetys.

*Dr. Vinco Misiulio pasakytų žodžių dalį aš čia pakartosiu:*

*Mielas Lietuvos Kariuomenės Kūrėjau Savanori, Laisvės Kovų Invalide, Bičiuli Silvestrai. Man skaudu atsisveikinti su Tavimi <...> einant į amžinybę toli nuo gimtųjų laukų, kuriuos besilaisvinant tautai iš vergijos 1919–1920 metais savanoriškai ryžtingai gynei nuo visų pavergėjų <...>*

*Velionis Silvestras, kad ir fiziniai nepajėgus, tėvynei buvo naudingas. Jis aktyviai dalyvavo Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Komitete, o Vokiečių okupacijos metu pradėjo atkūrinėti komunistų rusų apiplėštas Karo Invalidų įmones. Jos itin buvo reikalingos netekus valstybinės šalpos, Laisvės kovų invalidams šelpti <...>*

*Baigdamas dr. V. Misiulis pareiškė užuojautą Jolandai Grušnienei, netekusiai savo mylimo gyvenimo draugo – vyro Silvestro, taip pat ir velionio broliams, giminėms, bičiuliams ir invalidams <...> į velionio karstą buvo įdėtas žiupsnelis Lietuvos žemės <...> atlikus laidotuvių maldas buvo sugiedotas Lietuvos Himnas.*

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 3, b. 1230, l. 1–8.

Kavaliauskas V. Už nuopelnus Lietuvai. II. – V., 2003, p. 339.

Grinius A. Netekome A. A. Silvestro Grušniaus // Karys, 1973, Nr. 5 (1492), p. 169.



## KAZYS GRUZDYS

1888 m. gimęs tvarečėnas iš Vosiūnų k. Kazys Gruzdis buvo jau nešaukiamojo amžiaus, tačiau 1919 m. balandį savanoriu įstojo į Panevėžio batalioną, liepos 15 d. buvo perkeltas į Joniškėlio bataliono kulkosvaidininkų komandą, rugpjūtį – į atsargos kuopą, 1919 m. spalio 10 d. – į 2-ąją evakuacijos punktą ir paskirtas sanitaru, kitų metų vasarį paaukštintas – paskirtas vyr. sanitaru.

Ištarnavęs 1 metus ir 3 mėnesius, savanoris Kazys Gruzdis, Martyno s., pasiprašė atleidžiamas iš karo tarnybos ir buvo atleistas.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 6, b. 2189-A, l. 19.

## KAZYS GUDELIS



Pasiturintis Kretuonių k. ūkininkas Kazys Gudelis augino keturis sūnus: Adomą, Kazi (g. 1893 m.), Vincą ir Joną.

Kaziukas, matydamas nelengvą žemdirbio dalią, kibo į mokslus. 1914 m. sėkmingai baigė Šiaulių gimnaziją. Tais metais prasidėjęs Pirmasis pasaulinis karas keitė, daužė žmonių viltis ir likimus. Kazys gavo mobilizacijos šaukimą. Į frontą arba... Pasirinko studijas Petrogrado karo medicinos akademijoje, kurią 1919 m. baigė gavęs gydytojo diplomą.

Nelengvais keliais grįžo į Lietuvą, tik ne į tėviškę – ten bolševikų atneštąją „laisvę“ pakeitė lenkų okupacija. 1920-ieji, karo veiksmai lyg apriimę, tačiau Lietuvos nepriklausomybei dar kyla daug grėsmių.

Gydytojas K. Gudelis mobilizuojamas ir rugpjūčio 9 d. paskiriamas 6-ojo pėstininkų Pilėnų kunigaikščio Margio pulko gydytoju. Nuo rugsėjo 4 d. iki gruodžio 1 d. dalyvauja kovose su lenkais, su L. Želigovskio kariauna. Deja, Vilniaus ir Vilniaus krašto (ir Kretuonių kaimo!) apginti nepavyko – ten įsitvirtino lenkų okupacija.

Baigėsi mūšiai, prasidėjo taikus gyvenimas. Kazys Gudelis pasilieka tarnauti ir tai daro ištikimai, nuoširdžiai, uoliai rūpinasi Lietuvos kariais, jų sveikata. Kaip karo gydytojui suteikiami aukštesni laipsniai. 1921 m. ir 1935 m. K. Gudelis lavinasi Aukštuosiuose karo sanitarijos kursuose. 1922 m. paaukštintas – jam suteikiamas leitenanto laipsnis su vyresniškumu nuo 1918 m. rugpjūčio 9 d. Ilgainiui ne kartą paaukštintas, 1936 m. vasario 16 d. jam suteikiamas sanitarijos pulkininko leitenanto laipsnis. Tarnavo 6-ajame PK Margio, 4-

ajame LK Mindaugo, 2-ajame DLK Algirdo pėstininkų pulkuose. Nuo 1936 m. sausio 7 d. san. plk. ltn. K. Gudelis – 1-osios pėstininkų divizijos sanitarijos viršininkas atskirojo bataliono vado teisėmis. 1939 m. jis dalyvavo Vilniaus rinktinės žygyje į Vilnių ir gruodžio 22 d. buvo paskirtas Vilniaus miesto igulos gydytoju.

Per savo karo tarnybos laikotarpį K. Gudelis buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo 4-ojo laipsnio ordinu ir Lietuvos nepriklausomybės medaliu.

Tarnybos atestacijose K. Gudelis apibūdinamas kaip išsilavinęs, populiarus gydytojas, lėtos, logiškos mąstysenos žmogus. Domisi literatūra ir karo mokslo pažanga. Drausmingas ir savarankiškas darbe, laikosi žodžio ir nevengia atsakomybės. Švelnus, mandagus, sugyvenamas. Jokioms partijoms nepriklauso. „Valstybės ir tautos reikalus atjaučia kaip tikras lietuvis“. Nekilnojamojo turto neturi.

K. Gudelis buvo vedęs iš okupuotos Lietuvos dalies kilusią Moniką Šiškaitę. Augino sūnų Vytautą Kazį (g. 1923 m.), dukras Moniką Aliną (g. 1926 m.) ir Danutę Zofiją (g. 1930 m.).

Pirmasis pasaulinis karas ir kovos dėl Nepriklausomybės sukrėtė Kretuonių kaimo gyventojus Gudelius. 1930 metų duomenimis, okupuotoje tėviškėje nelengvai ūkininkavo brolis Adomas, kurį karo gydytojas Kazys dažnai šelpdavo lėšomis. Jis taip pat rėmė, išlaikė Kaune jaunėlių brolių Joną – Vytauto Didžiojo universiteto studentą. Brolis Vincas ir tėvas Kazys irgi buvo pasitraukę dėl lenkų režimo, gyveno Anykščiuose.

1940 m. prasidėjus sovietinei okupacijai, san. plk. ltn. K. Gudelis buvo atleistas iš 1-osios pėstininkų divizijos „pačiam prašant“.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 198, l. 68. F. 872, ap. 1, b.3, l. 1. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 69; ap. 5, b. 870, l. 1–15; ap. 8, b. 11, l. 181; b. 240, l. 21–23; b. 319, l. 21–22.

Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953 m. T. III. – V., 2003, p. 243.

## KAZYS GUMBRYŠ

1911 m. į Rusijos kariuomenę buvo pašauktas bemokslis jaunuolis iš Zablatiškės vls., Vaikūčių k. (dab. Švenčionių r.), Kazys Gumbrys, Adomo ir Konstancijos (Petrulėnaitės) s., gimęs 1889 m. Pateko jis į 194-ojo pėstininkų Trojce-Sergijaus pulko muzikantų komandą, kur tarnavo eiliniu „griežiku“. Šiek tiek pramoko rusiškai skaityti, pasirašyti. 1914 m. buvo demobilizuotas. Vos spėjo apsilankyti gimtinėje – karas, vėl mobilizacija, frontas. 1915 m. vasario 3 d. Kazys pateko į vokiečių nelaisvę, kur vargo beveik 4 metus.

Būdamas vyresnio amžiaus, jau nemobilizuojamas, Kazys Gumbrys 1919 m. rugpjūčio 16 d. savo noru atvyko į 1-ąją pėstininkų pulką ir eiliniu drausmingai tarnavo muzikantų komandoje iki 1920 m. lapkričio 4 d., kol buvo išleistas į atsargą. Mūšiuose tiesiogiai jam dalyvauti neteko.

Apsigyveno Kazys Marijampolėje. Vedė, sukūrė šeimą. Buvo darbininkas, nuolatinio

užsiėmimo neturėjo. Šiaip taip vertėsi.

1928-ieji – Lietuvos nepriklausomybės dešimtmetis. Įsteigiamas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalis, suteikiantis kai kurių privilegijų. Į šį garbingą įvertinimą pelnytai pretenduoja ir K. Gumbrys. Bet... Jau po karo tarnybos jis buvo padaręs smulkų nusikaltimą, už kurį Taikos teisėjas jam skyrė 2 savaites kalėjimo. Tik 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, Marijampolės apygardos teismas Taikos teisėjo sprendimą pakeitė vienos paros areštu. Po to K. Gumbrys prašė Medalio komisijos peržiūrėti sprendimą dėl jo pripažinimo savanoriu. 1931 m. balandžio 2 d. jam buvo skirtas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalis (liud. Nr. 6622). 1933 m. K. Gumbrys tapo LKKSS Marijampolės skyriaus nariu.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 46, l. 4. F. 929, ap. 3, b. 1183, l. 23. F.930, ap. 4, b. 1, l. 70; b. 7, l. 19; b. 1203, l. 136.

## PRANAS GURKŠNYS

Pranas Gurkšnys, Juozo s., 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 5195). Tais metais jis gyveno Ukmergės aps., Musninkų vls., Viršuliškių k. O jo gimtinė (gimęs 1895 m.) buvo Linkmenų vls., Akmeniškių k. ( dab. Ignalinos r.).

Į genocido aukų vardyną įrašyta ir Gurkšnių šeima:

*Gurkšnys Pranas, Juozo, g. 1989, gyv. Viršuliškių k., Širvintų r., valst. Tremtis – 1945 07 17 Galiašoras, Belojevo r., Permės (Molotovo) sr., 1947 m. ten mirė.*

Kartu ten buvo ištremta visa šeima: žmona Gurkšnienė Veronika (g. 1898 m.), sūnus Antanas (g. 1942 m.), dukterys Gurkšnytė-Derendjeva Aldona (g. 1931 m.) ir Gurkšnytė Eugenija (g. 1927 m.). Visi jie liko gyvi, buvo paleisti ir 1956–1958 m. grįžo į Lietuvą.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 166, l. 243; b. 171, l. 966.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. II (A–J). 1944–1947. – V., 1998, p. 566.

## PRANAS GURKŠNYS

Kazio Gurkšnio sūnus Pranas gimė 1900 m. Linkmenų vls., Akmeniškių k. Buvo baigęs „naminius mokslus“.

Nelaukdamas savo vienmečių šaukimo, Pranas 1919 m. liepos 27 d. savanoriu stojo į Tėvynės gynėjų rikiuotę, buvo paskirtas į 1-ąjį husarų pulką. Tačiau neilgai tetarnavo: 1920 m. balandžio 16 d. buvo demobilizuotas dėl ligos. Gyveno gimtajame Akmeniškių k., kitą kart nurodydavo, kad gyvenęs Ukmergės aps., Giedraičių vls., Janonių dvare.

1930 m. vasarą Gurkšniui Pranui, Kazio s., buvo įteiktas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalis (liud. Nr. 4796).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 166, l. 262–265; b. 171, l. 414.

## BOLESLOVAS JAKUTIS



Tai vienas iš Lietuvos karininkų, baigusiu užsienyje Generalinio štabo akademiją, pulkininkas.

Dūkšto vls. ir par., Kalviškių k., Antano Jakučio šeimoje 1890 m. sausio 1 d. gimė sūnus Boleslovas.

Boleslovas buvo mokslus vaikas. 1907 m. baigė Kauno gimnaziją, 1910 m. – matininkų kursus ir tarnavo matininku Kauno gub. žemės tvarkymo komisijoje, darbavosi Telšiuose. Karo metu buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę, 1916 m. baigė karo mokyklą Maskvoje. Jaunas karininkas dalyvavo Kuršo fronte, buvo apdovanotas Šv. Stanislovo ir Šv. Anos 3-iojo laipsnio ordinais. Buvo patekęs į vokiečių nelaisvę.

Grįžęs į tėvynę kaip karininkas buvo mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę ir 1919 m. vasario 14 d. paskirtas į Karo mokyklą, o kovo 11 d. tapo šios mokyklos adjutantu ir lektoriumi (dėstė karo topografiją). Jam suteiktas Rusijos

karininko laipsnis spalio 18 d. buvo perkvalifikuotas, pakeistas kapitono laipsniu su vyresniškumu nuo 1918 m. balandžio 21 d. Kpt. B. Jakutis 1920 m. sausio 1 d. tapo 3-iosios pėstininkų brigados štabo viršininku, po mėnesio su štabu išvyko į frontą. Vasario 10 d. 3-ioji brigada buvo performuota į 3-iąją pėstininkų diviziją. Už pasižymėjimą mūšyje su lenkais 1920 m. spalio 9 d. (Želigovskio puolimo pradžia) 3-iosios divizijos štabo viršininkas kpt. B. Jakutis buvo apdovanotas 1-osios rūšies 1-ojo laipsnio Vyties kryžiumi su kardais

(Nr. 993). Pasibaigus mūšiams, studijavo Aukštuosiuose karininkų kursuose. 1921 m. gegužės 29 d. buvo paskirtas eiti Generalinio štabo Operacijų skyriaus viršininko pareigas.

„Lietuvių enciklopedijoje“ apie B. Jakutį dar rašyta:

1923–26 studijavo gen. štabo akademijoje Belgijoje. Ją baigęs, ligi 1930 kariuomenės štabe III ir IV skyrių viršininkas. 1930–37 karo attaché Latvijai, Estijai, Suomijai. 1937–40 karo mokyklos viršininko pavaduotojas. Lektoriuo aukštuosiuose karininkų kursuose. 1940 IX išėjo į dimisiją. Taktikos klausimais rašė karinėje spaudoje. Nuo 1948 gyvena D. Britanijoje.

Savaitraštyje „Karys“ 1930 m. buvo išspausdintas proginis straipsnis:

Š. m. sausio mėn. 23 d. A. Panemunėje, Aukštųjų Karininkų Kursų rūmuose, įvyko generalinio štabo valdybos III skyriaus viršininko gen. št. pulk. J a k u č i o, paskirto karo atstovu Latvijai, Estijai ir Suomijai, išleistuvės < ... >

Gen. št. pulk. Boleslovas J a k u t i s gimė 1890 metų sausio mėn. 13 d. Kalviškių kaime, Dūkštų parapijoje, buv. Zarasų apskrityje (dabar lenkų okupuota).

Karo tarnybon pašauktas 1915 metais. Baigęs Maskvos karo mokyklą praporščiko laipsniu, tarnavo 57 atsargos pulke; rusų–vokiečių fronte – 68 Leib-Borodino imperatoriaus Aleksandro III pėst. pulke ir V armijos štabe.

Grįždamas Lietuvon 1918 m. vasario mėn., buvo deportuotas vokiečių nelaisvėn. Grįžo iš nelaisvės 1918 m. lapkričio mėn. (po pasaulinio karo paliaubų).

Lietuvos kariuomenėje dirbo nuo pat jos kūrimosi pradžios.

1919 m. – karo mokykloje kaip lektorius-instruktorius. 1920 m. III pėst. brigados, paskui III pėst. divizijos štabo viršininku, Daugpilio fronte prieš rusus-bolševikus, paskui Suvalkijos, Alytaus, Vilniaus frontuose karo veiksmuose prieš lenkus.

1921 m. perkeltas į Vyriausiąjį Štabą.

1923 m. baigė Aukštuosius Karininkų Kursus ir išvyko į Bruxelles Karo Akademiją.

Baigęs akademiją, nuo 1926 metų eina Vyriausiąjame Štabe operacijų skyriaus viršininko pareigas, be to, buvo lektoriumi Aukštuosiuose Karininkų Kursuose.

Į pulkininko laipsnį pakeltas 1927 metais, su vyresniškumu nuo 1924 metų birželio mėn. 23 dienos.

Turi pasižymėjimus: I rūšies III laipsnio Vyties Kryžiaus ordeną, III laipsnį D. L. K. Gedimino ordeno, Corona d'Italia Komandoras, I laipsnio Belgijos Karo Kryžiaus kavalierius ir kitus.

Bendrai gen. št. pulkininkas J a k u t i s, būdamas Vyriausiąjame Štabe nuo 1921 m., savo aukštu intelektu, dideliu džentelmeniškumu, savo būdo švelnumu ir mokėjimu glaudžiai su visais santykiauti įgijo didelės simpatijos ne tik savo srities viršininkų, kolegų ir bendradarbių tarpe, bet ir visų štabo karininkų tarpe. Nuo 1921 m. jam teko du kartus eiti operacijų skyriaus viršininko pareigas. Keliais laikotarpiais gana ilgai ėjo ir generalinio štabo valdybos viršininko pareigas. Gerai mokančiam Vakarų Europos kalbas, daug kartų teko važinėti tarnybos reikalais į užsienius.

Gen. št. pulk. Jakučio niekuomet niekas nėra matęs paniurusio < ... >

B. Jakutis mokėjo latvių, prancūzų, lenkų, rusų, vokiečių kalbas. Tarnybos reikalais, be kitų šalių, 1928 m. rugsėjo 21–27 d. buvo komandiruotas į Maskvą.

B. Jakučio 75 metų sukakties proga žurnalas „Karys“ (Niujorke) 1965 m. paskelbė straipsnelį, kurį ištisai pateikiame, kai kurie duomenys kartojasi, tačiau detalės vaizdžiai papildė biografiją:

Gen. št. plk. Boleslovas Jakutis gimė 1890 m. sausio 13 d. Kalviškių km., Dūkšto v., Zarasų apsk. Mokėsi Kauno gimnazijoje 1901–1909 m. Tuo pačiu laiku toje gimnazijoje mokėsi ir a. a. generalinis konsulas J. Budrys. Juodu kartu ėjo pirmosios komunijos, kartu stojo gimnazijon, o nuo 4 kl. atsiskyrė, kai J. Budrio tėvai persikėlė Vilniun.

Baigęs matavimo kursų, B. Jakutis tarnavo matininku Kauno žemės tvarkymo komisijoje. Kiek atsimenu iš jo pasakojimų, jam teko dirbti matavimo darbus Joniškėlio apylinkėse, rodos, Meškalaukės km.

Pirmajam pasauliniam karui prasidėjus buvo mobilizuotas rusų kariuomenėn. Baigęs Maskvos karo mokyklą, dalyvavo kovose fronte; gi, baigiantis karui pateko į vokiečių nelaisvę.

Po nemažų vargų, ištrūkęs iš nelaisvės, tuojau (1919 m. vasario 4 d.) stojo Lietuvos kariuomenėn, kurioje tarnaudamas ištisus 21 m. 7 mėn. ėjo gana atsakingas pareigas.

Pradėjo nuo Karo mokyklos, kurioje dėstė topografiją. 1920 m., jau kapitonas, paskiriamas III brigados, vėliau divizijos, štabo viršininku. Už pasižymėjimą mūšyje su lenkais, 1920 m. spalio 9 d. prie Lentvario, gavo Vyčio kryžių. 1922 m. pakeltas majoru ir paskirtas gen. štabo operacijų sk. v-ku.

1923 m. siunčiamas gen. št. akademijon Belgijoje. Ją 1926 m. baigęs, ligi 1930 m. buvo kariuomenės štabe III ir IV sk. viršininku. Po to, buvo skiriamas karo atašė Latvijai, Estijai ir Suomijai su nuolatine rezidencija Rygoje, kur sėkmingai 7 metus darbuodamasis padėjo mūsų kariuomenės vadovybei užmegzti draugiškesnius ir artimesnius santykius su tų valstybių kariuomenėmis. 1937–1940 m. buvo Karo mokyklos viršininko pavaduotojas ir kartu Aukštųjų karininkų kursų lektorius. Bolševikams 1940 m. okupavus Lietuvą, tų pačių metų rugsėjo mėn. buvo paleistas į dimisiją. Artėjant antrajai bolševikų okupacijai, 1945 m. pasitraukė Vokietijon. Gyveno anglų zonoje, iš kurios, pažįstamiems iš Briuselio akademijos laikų anglų karininkams padedant, išvyko Anglijon. Čia kelius metus mokė rusų kalbos karo mokyklos auklėtinius, kol buvo paleistas į pensiją.

Šiuo metu, abu su žmona, gyvena gražiam, turtingame pilimis ir muziejais Edinburgo mieste, nuosavame bute. Jo sveikatos stovis dar neblogas, tik visa nelaimė, kad tame mieste nėra sutikęs nei vienos lietuviškos šeimos, o lietuvių jis yra labai pasiilgęs, taip kaip ir savo Tėvynės. Sykį į metus abu su žmona nuvažiuoja į Glazgow miestą, kur senieji išėiviai ruošia kasmet Lietuvių dieną, kad pakvėpuotų bent tuo būdu lietuvišku oru <... >

1969 m. spaudoje pranešta, kad rugsėjo 28 d. po sunkios ir ilgos plaučių ligos Edinburgo ligoninėje Boleslovas Jakutis mirė. Palaidotas Edinburge. Liko liūdinti našlė Emilija Ona Poliakauskaitė (g. 1906 m.). Didžiosios Britanijos lietuvių bendruomenė ėmėsi iniciatyvos pastatyti antkapinį paminklą.

### Šaltiniai:

- LCVA. F. 384, ap. 1, b. 35, l. 183. F. 930, ap. 2-J, b. 49, l. 2–21; ap. 8, b. 35, l. 142–149. Lietuvių enciklopedija. T. IX. – Boston, 1956, p. 266.  
Palydint gen. št. pulk. Jakutį // Karys, 1930, Nr. 5 (557), p. 92.  
Liormonas R., plk. Gen. št. plk. B. Jakučio 75 metų sukakties proga // Karys, 1965, Nr. 1 (1408), p. 26.  
Liormonas R. Mirė gen. št. pulkininkas B. Jakutis // Karys, 1969, Nr. 9 (1456), p. 297.

## PRANAS JAKUTIS

Gimė 1899 m. gegužės 14 d. Justino ir Rozalijos (Ramanauskaitės) Jakučių šeimoje. Vėliau Pranas rašė:

*1918 metų pabaigoje, traukiantis vokiečiams, mano gimtinę (Ežerėnų aps., Dūkšto vls., Kalviškių k.) okupavo rusai bolševikai ir išbuvo jie ten iki 1919 m. rugpiūčio. Tame laikotarpy paskutinėmis išgalėmis teko veikti viduje prieš bolševikus partizaniniu (diversiniu bei propagandiniu) būdu kartu su karininku Jonu Bužinsku (dabar majoras): buvo gadinamas bolševikų telefono-telegrafo susisiekimas ir gelžkeliai Dūkšto–Turmanto–Daugpilio ruože. Ir skleidžiama žodžiu ir spaudoje tautinė propaganda. Vėliau 1919 metais balandžio mėnesio 19 dieną pabėgau Lietuvon ir įstojau tą pačią dieną savanoriu Lietuvos kariuomenėn, kame be pertraukos ištarnavau iki 1921 metų spalio mėn. 26 dienai.*

Atsargos jaun. puskarininkis gyveno Marijampolės aps., Kalvarijos m., buvo kriminalinės policijos valdininkas, LKKSS Marijampolės skyriaus narys.

1928 m. birželio 14 d. Pranas Jakutis buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 263).

„Lietuvos gyventojų genocido“ žinyne yra įrašas:

*Jakutis Pranas, Justino, g. 1892, gyv. Kaune, polic. Suimtas 1941 05 08, kalintas Kaune; kilus Vokietijos–SSRS karui išsilaisvino. Suimtas 1949 05 14, kalintas Kaune. Ypat. pasit. 1949 06 08 nuteistas dešimčiai metų; išv. į lag. – Oziorlagas, Irkutsko sr. – Angarlagas, Irkutsko sr.; paleistas 1955 10 06.*

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 159, l. 780. F. 930, ap. 3, b. 1282, l. 1–10.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. I. 1939–1941. – V., 1999, p. 341.

## JURGIS JANUŠAUSKAS

Daugėliškio parapijos gimimų registravimo knygoje įrašyta: Jurgis, Motiejaus Janušausko ir Rozalijos Staškeliūtės sūnus, gimė 1899 m. balandžio 13 d. Gedžiūnėlių kaime.

Mokslo cenzo Jurgis neturėjo, bet buvo šiek tiek prasilavinęs. Jis rašė:

*Kuomet ėjo kovos mano tėviškėje tarp lenkų su bolševikais, aš tuo pačiu metu perėjau lenkų-bolševikų frontą ir 1919 m. gegužės 13 d. stojau savanoriu į 1-ojo pėstininkų DLK Gedimino pulko kuopą, eiliniu; tapau jaun. puskarininkiu. Dalyvavau kovose su lenkais ir bolševikais. Daug esu nukentėjęs ir netekęs sveikatos dėl Lietuvos Nepriklausomybės. Tarnavau iki 1921 m. birželio, t.y. iki paliuosavimo.*

Kitas, 1921 m. gegužės 23 d., dokumentas:

*Nuolatinė sveikatos tikrinimo komisija prie karo ligoninės tikrino jaun. pusk. Janu-*

šausko Jurgio, Motiejaus s., 1-ojo pėstininkų pulko 9-osios kuopos, kilusio iš Švenčionių aps., Daugėliškių vls., Gedžiūnėlių k., amž. 23 m., ir rado, kad jaun. pusk. Janušauskas Jurgis turi ligą <...>. Nusprendė, kad Janušauskas Jurgis tarnauti kariuomenėje visai netinka.

Apsigyveno savanoris iš pradžių Kaune, vėliau persikėlė į Žiežmarius, Troškūnus.

1929 m. lapkričio 13 d. Jurgis Janušauskas, Mato s., kilęs „iš okupuotos Lietuvos“, oficialiai buvo pripažintas savanoriu ir apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 3908).

P. S. Jurgis Janušauskas gimė 13-ąją, kariu tapo 13-ąją, apdovanotas 13-ąją. Sutapimas?!

*Pastaba.* Šio savanorio pavardė kariniuose dokumentuose kartais rašoma: Jankauskas, Janušauskas-Jankauskas.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 165, l. 811–818. F. 929, ap.3, b.1148, l. 12. F.930, ap. 4, b. 1, l. 79; b. 1443-F, l. 402–409; ap. 7, b. 285, l. 22.

## JONAS JOČIUS



Adučiškio vls., Jakelių k., Petro ir Agotos šeimoje augo šešetas atžalų: Petronėlė, Adelė, Feliksas, Edvardas, Viktorija ir Jonas. Bėgo metai. Dukrelės ištekėjo, gyveno atskirai nuo tėvų. O vyriškąją giminę karas palietė labai rūsčiai. Feliksas kaip atsargos karys buvo mobilizuotas į caro kariuomenę pačioje Pirmojo pasaulinio karo pradžioje, fronte pateko į vokiečių nelaisvę, iš kur palaužta sveikata grįžo tik 1919 m. vasarą. Užėmę mūsų kraštą vokiečiai 1915 m. Edvardą palaikė rusų kareiviu ir belaisvių stovykloje Vokietijoje išlaikė iki 1919 m. Su tėvais pasilikusį Joną 1916 m. vokiečiai paėmė pafrontės darbams, o tai tolygu nelaisvei.

1918 m. gruodžio pabaigoje Švenčionių apskritį užėmė raudonarmiečiai. Bolševikų revoliucinis komitetas agitavo, kvietė vyrus eiti į raudonuosius savanorius. Lenkai taip pat agitavo. Greitai bolševikai paskelbė vyrų mobilizaciją. Jonas irgi gavo privalomą šaukimą 1919 m. sausio 15 d. atvykti į Švenčionių naujokų skirstymo punktą. Ne, netar-naus Jonas raudoniesiems, gins nuo jų savo Tėvynę.

Per Trijų Karalių šventę, sausio 6 d., atsisveikino Jonas su senyvais tėvais (tėvas gimęs 1851 m.) ir patraukė ne į Švenčionis, o Utenos kryptimi. Kelyje net du kartus buvo raudonųjų sulaikytas, bet sugebėjo pabėgti. Birželio pradžioje Jonas Jočius (Jucius) atvyko į Pa-



nevėžio miesto komendantūra, liepos 31 d. toliau tarnauti buvo perkeltas į 3-iojo pėstininkų DLK Vytauto pulko 2-ąją kuopą, čia sąžiningai, gerai ėjo kario pareigas, nors mūšiuose neteko dalyvauti. Kauno miesto ir apskrities naujokų ėmimo komisija pagal išvaizdą pripažino Joną Jočių, Petro s., gimusiu 1898 m. pirmąjį pusmetį. Karo tarnybą Jonas baigė 1921 m. gruodžio 16 d.

Išleistas į atsargą savanoris eilinis J. Jočius kaip okupuotos Lietuvos pilietis gavo Piliečių apsaugos departamento leidimą laikinai gyventi Lietuvoje, o 1928 m. jam buvo suteikta Lietuvos pilietybė.

J. Jočius oficialiai mokslo cenzo neturėjo, bet buvo ganėtinai prasilavinęs: kaip jis pats rašė, buvo baigęs rusų gimnazijos dvi klases ir penkių klasių lietuvių kalbos kursus. Nesunkiai gavo Kauno kriminalinės policijos agento, vėliau inkasatoriaus tarnybą Kauno m. savivaldybėje, buvo miesto policijos viršininko žinioje. Kartą jis pranešė vadovybei apie tarnybos metu neaiškiomis aplinkybėmis dingusią ar pavogtą nedidelę valdiškų pinigų sumą. Biurokratinis tyrimas užsivilkino keletą metų. Dingusius pinigus J. Jočius įmokėjo. O teismas jam skyrė 13 mėn. kalėjimo. Tačiau Apeliaciniai Rūmai nuosprendį 1934 m. pakeitė: Jonas Jočius kaltas, bet jį palikti nebaustą „dėl pasenėjimo“ (t.y. senaties). 1935 m. jis perėjo tarnauti į Lietuvos banką.

J. Jočius prašė pripažinti jį Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu ir apdovanoti Savanorių medaliu. Komisija 1933 m. prašymą atmetė: į Lietuvos kariuomenę įstojo 1919 m. birželio 10 d., o kaip gimęs 1898 m. galėjo būti pašauktas 1919 m. kovo 15 d.

Rašė Jonas pakartotinius prašymus, aiškino, jog jo gimtajame bolševikų okupuotame Švenčionių krašte nebuvo skelbiama apie šaukimą į Lietuvos kariuomenę. Per Lenkijos konsulatą Rygoje parsisiūsdino lenkiškos Adutiškio valsčiaus valdybos ir parapijos pažymas apie tėvų šeimos narių amžių, apie tai, kad 1919 m. pradžioje su senais tėvais likęs jis vienas tebuvo darbingas vyras ir turėjo būti atleistas nuo privalomosios karo tarnybos. Rašė prašymus krašto apsaugos ministrui, Ministrų Kabinetui, Respublikos Prezidentui. Tačiau išaiškinus įstatymus ir nuostatus, J. Jočiui nebuvo pripažintas savanorio vardas.

Kaune Jonas susipažino su tarnautoja Aleksandra, kuri buvo baigusi „Aušros“ gimnaziją. Vedė. Jočiams gimė Gražina ir Vytautas Jonas.

Vokiečių okupacijos metais Jočiai patraukė į Jono gimtinę, apsigyveno pas seserį Piemenų kaime. Aleksandra dirbo Adutiškio mokykloje, Jonas susirado ūkinio darbo miestelyje. Prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, darbavosi paruošų organizacijoje.

NKVD pareigūnai J. Jočių suėmė, uždarė Lukiškėse, po to išvežė į lagerius. Tik po 8 metų grįžo Jonas į šeimą, jau įsikūrusią Mielagėnų miestelyje. Mielagėnai Jočiams tapo lyg ir antrąja gimtine. Čia Aleksandra dirbo vidurinėje mokykloje pradinių klasių mokytoja. Ūgtelėję vaikai kopė iš klasės į klasę, gavo brandos atestatus, išvyko studijuoti. Jonas irgi gavo šio tokio darbo. Kuklūs žmonės Jočiai nusipelnė mielagėniškių pagarbos. Aleksandra ir Jonas atgulė Mielagėnų kapinėse.

Vilniuje gyvenanti Gražina Jočiūtė – Demšienė pateikė nuotraukų, atsiminimų apie savo tėvą ir motiną.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 8, l. 160, 168. F. 930, ap. 3, b. 1384, l. 1–55; ap. 4, b. 10, l. 9; b. 16, l. 19; ap. 7, b. 314, l. 134.

## JONAS JUODAGALVIS

Stepas ir Kristina (Radziulytė) Juodagalviai gyveno Daugėlišio vls., Gaveikėnų k. 1899 m. sausio 17 d. jiems gimė sūnus Jonas. Paaugęs Jonukas baigė rusišką liaudies mokyklą, pramoko ir lietuviško rašto, mokėjo lenkiškai.

Kai želigovskininkai okupavo gimtinę, 1920 m. gruodį Jonas pabėgo, Utenos komendantūroje pasiprašė į karo tarnybą. Buvo paskirtas į „Geležinio vilko“ raitelių pulką. Beveik po metų buvo perkeltas į Autobataliono mokomąją kuopą ir įgijo I rūšies karo šoferio kvalifikaciją. Karo tarnybą baigė 1923 m. spalio 1d. ir išsyk tame pačiame batalione buvo įdarbintas laisvai samdomu tarnautoju – 5-osios kategorijos specialistu šoferiu. Bet po trijų mėnesių, sumažinus etatus, iš šios tarnybos buvo atleistas.

Atsargos eilinis J. Juodagalvis gyveno Kaune, darbavosi miesto ugniagesių komandoje. 1926 m. buvo priimtas į LSS, ilgainiui jam buvo suteiktas šaulio grandinio laipsnis. J. Juodagalvis buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės ir Gedimino ordino 3-iojo laipsnio medaliais. Tačiau savanorio apdovanojimas jam nesuteiktas, nes karo tarnybą pradėjo po savo amžiaus vyrų šaukimo.

„Kario“ žurnale 1975 m. paskelbta trumpa žinutė:

*Sav.-kūr. Jonas Juodagalvis gyv. Londone, Ont., Kanadoje, mirė rugpiūčio 14 d., sulaukęs 76 metų amžiaus. Kilęs iš Ignalinos. Iš Lenkijos kariuomenės pabėgęs, tapo kovotoju už Lietuvos Nepriklausomybę nuo 1918 iki 1922 m. Vėliau tapo dragūniečiu, karo gaisrininku.*

Taigi skirtinguose šaltiniuose yra nesutapimų, tačiau esmė pakankamai aiški – J. Juodagalvis buvo Lietuvos gynėjas.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 561, ap. 2, b. 1643, l. 112–113. F. 930, ap.3, b.1448, l. 8-A; ap. 7, b. 286, l. 105. Karys, 1975, Nr. 10 (1517), p. 392.

## MIKAS JUODAGALVIS

Dviejų Vyties kryžių kavalierius Mikas Juodagalvis, Justino s., gimė 1896 m. Salako vls., Ažėnų k. (dab. Ignalinos r.), daugiavaikėje šeimoje, turėjusioje 9 ha ūkelį. Jis 1919 m. birželio 20 d. savanoriu įstojo į 1-ąją pėstininkų pulką ir tarnavo iki 1921 m. spalio 17 d. Archyve kario asmens byloje yra svarių duomenų jo asmenybei ir žygiams apibūdinti. Bet čia apsiribosime 1938 m. „Karyje“ paskelbtu nekrologu su paties savanorio atsiminimų fragmentais.

*Zarasuose š. m. lapkričio 20 d. po sunkios ligos mirė vienas tų narsių vyrų, Vyčio kryžiaus kavalierius ats. j. psk. Mikas Juodagalvis. Šia proga žemiau dedame aprašymą apie šį vyrą ir jo kovos žygius, gautą dar š. m. liepos mėn., jam gyvam tebesant.*



1919 m. birželio 20 d. į 1 pėst. pulko štabą, stovėjusį tada Utenos aps., Vyžuonėlių dv., atvyko suvargęs ir apiplyšęs vyras, prašydamas priimti jį į kariuomenę savanoriu. Pulko vadovybė, matydama didelį šio vyro norą patekti į besikuriančios mūsų kariuomenės eiles, mielai šį vyrą priėmė, nors jo dešinės rankos trūko 3-jų pirštų. Tai buvo Juodagalvis Mikas, pabėgęs iš bolševikų nelaisvės Lenkijon, o iš ten į Lietuvą.

Pabuvęs Vyžuonėlių dvare apie porą savaitių, kartu su to pulko daliniais jis jau kovojo Utenos-Zarasų bare, daugiausia apie šiuos du miestus jungiantį plentą.

1919 m. rugpjūčio mėn. jau peržengėm dabartinę Latvijos sieną ir atsidūrėme prie Kalkūnų stoties, – plačiu akiračiu apmetęs pjaunamų dobilų lauką ir pasirėmęs ant dalgiakočio, Juodagalvis Mikas pradėjo pasakoti savo atsiminimus. – Kalkūnų stotis ir visos apylinkės buvo prigužėjusios bolševikų kariuomenės, o jų šarvuoti traukiniai nuolat trukdė mūsų daliniams slinkti į priešakį.

Vieną gražų rugpjūčio mėn. vakarą aš, Mardosas, Vadeiša ir dar apie 27 žmonių buvome pasiūsti išvalgyti Kalkūnų stotį ir apylinkes. Išėjome. Tai šen, tai ten supoška šautuvai ar suterska kulkosvaidis. Kažin kur priešaky besileidžiančios saulės rausvai nudažyti rangosi tirštų dūmų kamuoliai. Einame. Mums visa tai paprasčia, visai nublukę, net ir baimės jausmas kažkur dingęs, o jo vietoj krūtinėje verda kerštingas kraujas.



Lietuvos savanoriai Kalkūnuose 1919 09 01

Štai pro medžių šakas pamatėme aptriušusį Kalkūnų stoties namo stogą su pusiau gamtos ar granatos nugriautu dūmtraukiu. Sustojome ir tylutėliai pasitarę bei apsvarstę palaukėm prietemo ir tik tada, slapstydami tarp medžių, krūmokšnių bei apgriuvusių tvorų, slinkome į stotį. Staiga visai netoli pasipylė šūviai, sutarškėjo kulkosvaidis, išgirdome šūkavimus, riksmus. Mūsų vyrai, pabūgę gausaus priešo ir stiprios ugnies, išlakstė pakrūmėmis ir dingo medžių tankumynuose. Likome tik aš, Mardosas ir Vadeiša. Kas daryti? Likti ar pasekti draugų pėdomis. Nutarėme likti. Palaukę sutemos, nusikabinome granatas ir pasiruošę slinkome į stotį – kas bus, kas nebus, bet lietuvis nepražus, – galvojau slinkdamas vis arčiau ir arčiau stoties namo. Štai jau, kad ir prietemoj, bet aiškiai galima matyti stoties namo kontūrai. Šaudymas aptilo, o bolševikai, matyt, bijodami nežinomos jėgos, nedrįso išeiti iš stoties ir pasirodyti atvirame lauke, bet laukia, kada mes pradėsime.

Mums to tik ir trūko. Susiglaudėm už medžių ir paleidę po keletą šūvių, visa gerkle rėkdami vienas „valio“, kitas dar rusišką „ura“ ir sukdami apie galvas granatas, puolėme į stotį. Kaip išvertėm stoties duris, neprisimenu, tik pasijutom, kad jau esame stotyje. Iškratę stotį, suėmėm stoties viršininką ir šautuvų šūviais palydėję beskubančius iš stoties bolševikus, jau ruošėmės grįžti prie savo atžygiuojančio dalinio. Tačiau tolumoje išgirdom tankius šūvius. Išbėgome iš stoties. Ir ką gi, greit sumetėme, kad artinasi priešo šarvuotis. Nieko nelaukdami, akimirksny surišom keletą granatų ir pakasę jas po bėgiais, išsprogdinom ge-

ležinkelio liniją, o patys, užsiglaudę už stoties namo kerčių, laukėme prisiartinančio šarvuotojo velnio, kaip mes jį vadindavome. Laukti ilgai neteko. Šniokšdamas ir tratindamas iš kulkosvaidžių, užgesintomis šviesomis artinosi šarvuotis. Tvirtai suspaudę rankose likusias granatas, sukandę lūpas, drebančiomis širdimis laukėme, kada traukinys visai prisiartins prie mūsų išardytų bėgių ir čia nugrius. Bet, deja, galbūt pastebėjo, kad ir prietemoje, išardytą liniją ir traukinys laiku sustojo. Nieko nelaukdami, puolėme artyn ir sukritę kur kas, sviedėme po keletą granatų į traukinį. Kurtinantis sprogimas, keiksmi, kulkosvaidžių šūviai, ir šniokšdamas traukinys nurūko atgal. Tuo metu prie Kalkūnų stoties atžygiavo ir mūsų kariuomenės daliniai.

Po šių žygių greit buvau perkeltas į Radviliškį, kur teko kovoti su bermontininkais. Kovojoje pačiame Radviliškyje. Kovos buvo ypačiai aršios, bet man čia nieko ypatingo neteko atlikti. Pasibaigus kovoms su bermontininkais, buvau nukeltas į lenkų frontą. Čia teko pakovoti kiek ilgiau, nes priešų jėgos buvo stiprios, o mūsų kariuomenė po kautynių su bolševikais ir bermontininkais jau šiek tiek buvo pavargusi. 1920 metais teko kovoti su lenkais Augustavo miškuose. Miškas didelis, nežinomos ir mažai apgyventos vietos, rudens gamta, drėgnas oras ir visa kita pesimistiškai veikė mane, bet vis dėlto laikiausi ir buvau pasiryžęs kovoti iki paskutinio gyvenimo akimirksnio, o priešui jokių būdu nepasiduoti.

Tais pat metais, kautynėse apie Širvintus, pulko vado padėjėjas mane ir dar du kareivius išsiuntė į fronto kairįjį sparną, kaip priedangą sulaikyti lenkų puolimą ir saugoti, kad priešas neužimtų mūsų kariuomenei iš užnugario. Buvo diena. Netoliese čiurleno Širvintos upelis, kurį turėjome pereiti. Čia pat per upelį buvo ir lieptas. Vos tik peržengiau lieptą ir dar norėjau kažką pasakyti draugams, staiga išgirdau lenkišką balsą: „rankas aukštytyn!“ Pakėliau galvą, o į mane lekia kardus apie galvas sukdami šeši lenkų raitininkai. Matydamas neišvengiamą pražūtį ir nenorėdamas gyvas lenkams pasiduoti, kritau ant žemės į šalia pasitaikiusią, granatos išraustą, duobę. Išsitraukiau iš už diržo kiek tik turėjau granatų, sviedžiau jas į priešą taip greit, kad nusviestų mano trijų granatų sprogimas susiliejo į vieną gaudesį. Nusviedęs granatas, valandėlę susirietęs gulėjau, bet aplinkui buvo tylu. Pašokau, ir ką gi. Už keliolikos metrų gulėjo sudraskyti trys arkliai ir 2 raitininkai. Šį kartą likimas lėmė man laimėt, tariau pats sau, traukdamasis atgal prie liepto. Šį įvykį matė iš toliau kuopos vadas lt. Kalinauskas ir bataliono vadas majoras Kerbelis, kurie mane už šį žygį pagyrė. Kur dingo tie mano du draugai – nepamenu.

Širvintų žygis buvo mano paskutinės kautynės, – baigė pasakoti savo trumpus, bet ryškius anų laikų prisiminimus Juodagalvis Mikas ir grubia drobinių marškinių rankove nubraukęs prakaitu aprasojusį veidą, pridūrė: – mes dar budime, dar galime būti naudingi, anų laikų kovos daug ko pamokė mus.

Juodagalvis Mikas, Justino sūnus, gimė 1896 m. Zarasų aps., Salako vl., Ažėnų km., ūkininko šeimoje. 1916 metais buvo pašauktas į rusų kariuomenę, kur mėtomas po tolimus Karpatus, išbuvo įvairiuose tų vietų frontuose apie 2 metus, buvo sužeistas ir neteko dešinės rankos trijų pirštų. 1918 m. grįžo į Lietuvą. Tėviškė buvo apleista ir laukai nualinti. Tuo tarpu Lietuvon pradėjo plūsti bolševikai ir Mikas pateko jų nelaisvėn. Iš jų pabėgęs pateko pas lenkus, kur neilgai pabuvęs atbėgo į Lietuvą ir įstojo į mūsų kariuomenę savanoriu.

Mūšyje su bolševikais Zarasų krašte, prie Smalvelių, skyrininkas M. Juodagalvis su dar devyniais kariais sugebėjo atlaikyti smarkią bolševikų kulkosvaidžių ugnį, granatomis išmušti juos iš dviejų linijų, taip išlyginti fronto liniją ir sudaryti sąlygas mūsų kariuomenei veržtis pirmyn.

„Karyje“ 1938 m. apie tai rašyta:

*1 pėst. pulko skyrininkai Zakaras Urbanėlis, Mikas Juodagalvis, Juozas Puiša, Pranas Gaurylius ir eiliniai Jonas Mardosas, Andrius Ragynė, Feliksas Morkūnas, Liudas Sinkevičius, Feliksas Sakalauskas ir Antanas Masionis 1919 m. rugpiūčio mėn. 28 d., užimant Smalvelę, paėmė pirmąją priešą liniją. Imant gi antrąją priešą liniją, pateko į smarkią jų ugnį, tačiau sulaikė priešą kulkosvaidžių šaudymą. Kada gausingos priešą pajėgos perėjo priešpuoliman, šie mūsų žvalgai, apmėtydami priešą šautuvinėmis granatomis, atmušė jų priešpuolimą ir išvijo iš antrosios linijos.*

Už šį pasižymėjimą 4-osios kuopos skyrininkas M. Juodagalvis (ir kiti narsuoliai) buvo apdovanotas 1-ojo laipsnio kryžiumi „Už Tėvynę“ Nr. 675.

O antrąjį Vyties kryžių Nr. 982 Mikas pelnė už drąsą ir narsumą mūšyje su lenkais prie Giedraičių.

Taikos sąlygomis Mikas Juodagalvis gyveno Stelmužėje. Kaip naujakurys turėjo 19 ha ūkį. Buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės ir Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių (liud. Nr. 3574) medaliais.

Palaidotas Zarasų miesto kapinėse.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 1, b. 35, l. 175. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 86. F.1284, ap. 16, b. 1960, l. 122, 146.

Kariškių žodis, 1920, Nr.3 (35), p. 23.

*Kunca P.* Mirė ats. j. psk. Mikas Juodagalvis // *Karys*, 1938, Nr. 48 (1016), p. 1386–1387.

*Kunca P.* Granatomis išvijo priešą iš stoties // *Karys*, 1939, Nr.13, p. 420.

*Indrašius V.* Laisvės saulei tekant. – V.,1999, p. 226–227.

## PETRAS JUODAGALVIS

Petras gimė 1899 m. gegužės 10 d. Salako vls., Ažėnų k., augo su šešiais broliais ir sesute tėvo ir pamotės šeimoje, kuri turėjo vos 5 dešimtines žemės. Jis – 1-ojo pėstininkų pulko savanoris, eiliniu tarnavęs nuo 1919 m. balandžio (birželio ?) 20 d. iki 1921 m. spalio 22 d.

Apsigyveno Petras Antalieptės vls., Šilinės k. Buvo vedęs. Augino tris vaikus. Kaip savanoris buvo gavęs 18 ha žemės. Tarnavo eiliniu sargybiniu pasienio policijos Zarasų bare. Mokėjo rusų, lenkų kalbas. 1936 m. buvo priimtas į LŠS.

Juodagalvis Petras, Liudviko s., buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės ir Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių (liud. Nr. 2552) medaliais.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap. 17, b. 1834, l. 1. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 86. F. 1116, ap. 1, b. 875, l. 1–3. F. 1248, ap. 16, b. 1960, l. 119, 146.

*Indrašius V.* Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 227.

## JUOZAS JUREVIČIUS

Pagal Švenčionių bažnyčioje surašytus metrikus, Švenčionių vls., Medišonių k., gyventojų Marcelės (Jaruševičiūtės) ir Felikso Jurevičių šeimoje 1902 m. balandžio 16 d. gimė sūnus Juozas. Kai kuriuose jo tarnybos dokumentuose kaip kilmės vieta minimas tai Švenčionių valsčiaus Cegelnės kaimas, tai Švenčionių miestas. Jis, septyniolikmetis, išprašė savanoriu į 1-ąjį pėstininkų pulką ir eiliniu tarnavo nuo 1919 m. gegužės 27 d. iki 1921 m. spalio 22 d. Su šiuo pulku dalyvavo mūšiuose su Sovietų Rusijos, Bermonto, Lenkijos kariuomenėmis.

Po karo tarnybos Juozas negalėjo grįžti į už demarkacijos linijos likusią tėviškę. Būdamas mažai raštingas, vienišius, jaunuolis nesusirado pastovesnės gyvenamosios vietos, vertėsi atsitiktiniais mūrininko ir kitais pagalbiniais darbais. Vieکشniai (Mažeikių aps.), Virbalis, Slavikai (Šakių aps.), Eržvilkas (Tauragės aps.) – apytiksliai tokia J. Jurevičiaus klajonių geografija. Dėl to, pavėluotai pateikus reikalingus dokumentus, tik 1939 m. spalio 3 d. garbingas apdovanojimas pasiekė adresatą: Prezidento vardu atsargos eilinis Juozas Jurevičius buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu; liudijimą Nr. 10209 pasirašė krašto apsaugos ministras brg. gen. K. Musteikis ir kariuomenės vadas brg. gen. S. Raštikis.

Neaplenkė savanorio sovietinės represijos. Jis Vieکشniuose buvo suimtas, kalintas Baltarusijoje, 1940 m. rugpjūčio 21 d. Ypatingasis pasitarimas (troika) jį nuteisė trejiems metams už nelegalų sienos perėjimą, 1941 m. nuteistasis buvo išvežtas į Uchtizemlagą, Komiją. Ten Juozas Jurevičius 1941 m. gruodžio 20 d. mirė.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 513, ap. 1, b. 155, l. 74. F. 930, ap. 4, b. 19, l. 37; b. 1409, l. 1–29.  
Lietuvos gyventojų genocidas. T. I. 1939–1941. – V., 1999, p. 373.

## JUOZAS JUREVIČIUS

Laikraštyje „Savanoris“ skelbta:

*1993 m. spalio 31 d. mirė vienas seniausių Lietuvos Nepriklausomybės 1918–1920 m. gynėjų savanoris Juozas Jurevičius <...> Gimė 1898 m. Švenčionių aps., Daugėliškyje. Lietuvai sunkią valandą Juozas su tūkstančiais kitų savanorių išėjo ginti Tėvynės <...> Vėliau Juozas buvo Lietuvos Šaulys, priklausė Tautininkų sąjungai. Su savanore Emilija Januškaite sukūrė šeimą, išaugino du sūnus ir dukrą. Dirbo Dusetų miškų eiguliu <...> Pašarvotas Švč. Mergelės Marijos Nekalto prasidėjimo bažnyčioje Vilniuje.*

Neaptikta žinių, ar J. Jurevičius oficialiai buvo pripažintas savanoriu.

### Šaltiniai:

Savanoris, 1993 11 11, Nr. 17 (79).

## BALYS JURGELEVIČIUS

Balys pasaulį išvydo 1899 m. lapkričio 18 d. Adučiškio vls., gražiame lietuviškame Antanų k., Mikalojaus (Miko) ir Marijonos šeimoje. Jis, mažaraštis savamokslis, 1919 m. birželio 11 d. tapo 1-ojo pėstininkų pulko 4-osios kuopos kariu. Jo bendraamžiai pagal naujokų šaukimo įstatymą turėjo būti šaukiami tik nuo tų metų spalio 1 d. Su pulko kariais Balys drausmingai tarnavo, nuėjo sunkų kovų dėl Lietuvos nepriklausomybės kelią.

Į atsargą eilinis B. Jurgelevičius buvo išleistas 1921 m. spalio 16 d. Apsigyveno Utenos vls., Meldučių vnk. 1929 m. birželio 26 d. jis oficialiai buvo pripažintas Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu ir apdovanotas garbingu medaliu (liud. Nr. 2942).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1184, l. 24. F. 930, ap. 4, b.1, l. 88; b. 1443-L, l. 112–117; ap. 7, b. 11, l. 313.

## STASYS JURGELĖNAS

*1 p. p. atvykusių savanorių štabui. Ukmergė. Meldžiu priimti į eiles 1 p. p. kariuomenę savanorį Stasį Jurgelėną iš kaimo (Velka–Ves) Didysis-kaimas. Jis paso ir kitų dokumentų neturi, bet aš jį rekomenduoju kaip gerą pažįstamą, kuris visą laiką anksčiau buvo doras ir geras vaikinasis.*

*Pildantis pareigas kvartirmeistrio valdin [inkas] P. Skrabutėnas. 26/V-19 met.*

*Ant šio raštelio yra rezoliucija: Į savanorių komandą. 27/V.*

Pradėjome nuo rekomendacijos, kurią rašė tvėrečėnas, teisingai parašęs Jurgelėno pavardę. O štai kaip parašyta krašto apsaugos ministro pasirašytame dokumente:

*<...> ats. grandinis Stasys Jurgelionis, Karolio s., kilęs iš Švenčionių aps., Tvėrečiaus vls., Velikajėvės k. (Okupuota Lietuva), tikrai yra Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris, įstojęs į jos eiles 1919 m. gegužės 27 d. (Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliai liud. Nr. 5685).*

Stasys Jurgelionis (Jurgelėnas!) gimė 1899 m. gruodžio 9 d. Didžiasalio k. Krikštytas Tvėrečiaus bažnyčioje.

Lietuvos kariuomenėje Stasys pradėjo tarnybą savanoriu, nuo 1920 m. lapkričio 14 d. iki 1922 m. spalio 6 d. jis – būtiniosios tarnybos karys, 1921 m. liepos 16 d. paaukštintas – jam suteiktas grandinio laipsnis. S. Jurgelionis mokslo cenzo neturėjo, rašyti mokėjo tik rusiškai, bet Lietuvos kariuomenėje išmoko ir lietuviškai.

Po karo tarnybos Stasys apsigyveno Vilkaviškio aps., Bartninkų vls., Gusteriškių k. 1929 m. žiniomis, buvo natūralizuotas Lietuvos pilietis, nevedęs, aukšto ūgio, šviesiaplau-

kis, mėlynakis, apvalaus veido, žemdirbys, lietuvis, katalikas. 1930 metais gyveno Lankeliškių valsčiuje.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 198, l. 87. F.929, ap. 3, b. 1184, l. 24. F. 930, ap. 4, b. 1443-L, l. 123–133; ap. 7, b. 289, l. 515.

## MARIJONAS JURKA

Marijonas gimė 1895 m. lapkričio 4 d. Linkmenų vls., Labanoro par., Parudinės vnk. Tėvai – Jurgis Jurka ir Uršulė Tumalevičiūtė.

Savanoris, 1-ojo pėstininkų DLK Gedimino pulko eilinis M. Jurka pareigingai tarnavo nuo 1919 m. rugpjūčio 8 d. iki 1922 m. sausio 8 d.

Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu buvo apdovanotas 1931 m. (liud. Nr. 6812).

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1184, l. 25. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 88; b. 7, l. 40; b. 1443-L, l. 205–206.

## JURGIS JURKEVIČIUS

Tragiško likimo Jurgio gimtinė – Švenčionių vls., Kaltanėnų par., Juodiškių k., tėvai – Vincas Jurkevičius ir Antanina Berlinskaitė. Gimęs 1895 m. balandžio 16 d., turėjo 2 ar 3 gimnazijos klasių išsilavinimą. Buvo mobilizuotas į caro kariuomenę, fronte dusyk sužeistas, įgijęs vyr. puskarininkio laipsnį.

Į Lietuvos kariuomenę J. Jurkevičius įstojo 1919 m. rugpjūčio 25 d. Utenos komendantūroje buvo paskirtas būrininku. Tačiau kaip buvęs puskarininkis vėliau buvo laikomas ne savanoriu, o mobilizuotuoju. Bet jo žmonai Sofijai per mėnesį buvo mokama 75–100 auksinų pašalpa. 1920 m. pavasarį Jurgis buvo perkeltas į 9-ąjį pėstininkų LK Vytenio pulką. Pagal veikiančius įstatymus jau galėjo išeiti į atsargą, bet savo noru pratęsė tarnybą, gavo padidintą algą. 1920 m. gegužės 1 d. jam buvo suteiktas viršilos laipsnis. Pulko vadovybė jį vertino kaip ištikimą karį ir pilietį.



Įsimetė liga, gal atsiliepė senos žaizdos. Nuo 1920 m. Kalėdų tris mėnesius gydėsi Atsargos 11-ajame lazarete, o 1921 m. kovo 27 d. iš karo tarnybos buvo atleistas.

J. Jurkevičius su šeima gyveno Šeduvoje, augino vaikus, tarnavo Panevėžio aps. IV policijos nuovados viršininku. Viskas buvo lyg ir neblogai... Tačiau 1926 m. birželio 2 d. šios nuovados policininkas Cibulskis iš pasalų dviem revolverio šūviais Jurgį nušovė. Iš keršto ar dėl ko kito? Liko 30 metų našlė Zofija Jurkevičienė – Podlipskaitė su 5 m. Juozuku ir 1 m. Kęstučiu Viktoru, kaip ji rašė, ligota, negalinti dirbti fizinio darbo, be jokių pragyvenimo lėšų. Rašė našlė prašymus Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio komisijai, Lietuvos Prezidentui, kad apdovanotų vyrą po mirties Kūrėjų savanorių medaliu, tada būtų galima gauti žemės sklypą. Po pakartotinių svarstymų atsakymas buvo neigiamas: kaip buvęs Rusijos kariuomenės puskarininkis Jurgis galėjo būti 1919 m. sausio 15 d. mobilizuotas, todėl negalįs būti pripažintas savanoriu.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 16, l. 100; b. 1425, l. 1–32.

## FELIKSAS JURKUVĖNAS

*Aš, Petronėlė Jurkuvėnienė, duodu šį parašą, kad Kūrėjo-savanorio medalį ir šį Liudymą Nr. 6179 iš Vyriausiojo štabo gavau ir pasižadau, einant 1928 m. Įsak. Kar. Nr. 46 § 9, pristatyti gautąjį liudymą Kauno apskrities komendantui dėl įrašymo į mano vyro atsargos dokumentus, kad vyras yra apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų-savanorių medaliu. Kaunas, 1931 m. vasario 18. (Už beraštę)*

Jurkuvėnai Jonas ir Aleksandra (Pilipavičiūtė) gyveno Dvilonyse, Strūnaičio par., Peršaukčio vls. Čia 1889 m. birželio 3 d. jie ir susilaukė sūnelio Felikso.

Kilus Pirmajam pasauliniam karui Feliksas 1914 m. buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę, trejus metus eiliniu tarnavo 160-ajame Kaukazo pulke, po to dirbo sanitaru Jekaterinoslavo ligoninėje. 1918 m. grįžo namo, gavo vokišką „ostpasą“. Kaizerinė okupacija baigėsi, bet užplūdo kiti okupantai – bolševikai, lenkai.

1919 m. birželio 17 d. F. Jurkuvėnas, nors ir nešaukiamojo amžiaus, savanoriu įstojo į Atskirąjį Ukmergės batalioną – 8-ąjį pėstininkų KK Vaidoto pulką. Ištarnavęs savanorio pasižadėtąjį laiką, jis pasiprašė pratęsti tarnybą, nes kovos dėl Nepriklausomybės dar tęsėsi. Į atsargą išėjo 1923 m. balandžio 1 d.

Apsigyveno Kaune, dirbo. Pateikė reikalingus dokumentus kūrėjo savanorio statusui įteisinti. Bet, sušlubavus sveikatai, ilgesnį laiką turėjo praleisti Šv. Luko ligoninėje. Tad teko įgalioti žmoną Petronėlę atsiimti garbingą Tėvynės apdovanojimą – Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalį.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b.1184, l. 25. F. 930, ap. 4, b.1443-L, l. 291–303.

## ADOLFAS JUSYS

Jo gimtinė – Gilūtų k., Mielagėnų vls. Buvo baigęs pradžios mokyklą, žemdirbys, tarnavęs Rusijos kariuomenėje, jaun. puskarininkis. 1919 m. gegužės 17 d. A. Jusys paprašė priimti savanoriu į Lietuvos kariuomenę, buvo paskirtas į 2-ąją pėstininkų pulką.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 96, l. 89.

## PETRAS KAIRA

Švenčionių krašte dažna pavardė – Kairys. O šio savanorio asmens byloje pavardė įvairuoja: Koiro, Koira. Ministras Pirmininkas ir l. e. krašto apsaugos ministro pareigas A. Voldemaras 1929 m. pasirašė apdovanojimo Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu liudijimą Nr. 3281, kuriame rašoma: *Petras K a i r a, s. Kazio, kilęs iš Švenčionių aps., Adutiškio vls., Milašiaus k. (Okupuota Lietuva), tikrai yra Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris, įstojęs į jos eiles 1919 m. sausio 19 d.*

Petras buvo gimęs 1866 m., tarnavęs Rusijos kariuomenėje. Savanoriu įstojo į 2-ąją pėstininkų pulką, buvo paskirtas į ne rikiuotės kuopą, o po kelių mėnesių perkeltas į Atsargos bataliono ūkio kuopą. Nepriekaištingai išstarnavo savanorio pasižadėtus vienus metus ir dėl sveikatos bei nebejauno amžiaus 1920 m. kovo 19 d. buvo demobilizuotas.

Iš negausių kario asmens bylos dokumentų galima spėti, kad P. Kaira su žmona Juzeфа ir trimis vaikais dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą gyveno Kaune, nes išsyk po demobilizacijos, be jokios piliečio natūralizacijos, 1920 m. birželio 23 d. Kauno milicijos valdyba jam išdavė Lietuvos Respublikos pasą, remdamasi 1918 m. Kaune išduotu vokišku pasu „Personalausweis“. Tačiau jo tarnybos lapas 1920 m. po demobilizacijos buvo išsiųstas Švenčionių aps. komendantūrai. Kodėl?

Demobilizuotas savanoris su šeima gyveno Kaune, Šančiuose. Buvo mažaraštis. Matyt, smulkus namudininkas, nes minimas kaip kurpius, stalius, kad dirbdavęs fabrike... Valdžios įstaigų pažymose apibūdinamas kaip teismo nebaustas, ištikimas pilietis.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1185, l. 2. F. 930, ap. 4, b.1, l. 91; b.1443, l. 154–161.

## NIKODEMAS KALADINSKAS

Mykolo Kaladinsko šeimoje Salako vls., Želmeniškės k. (dab. Ignalinos r.), augo 4 sūnūs: Kristijonas (g. 1893), Justinas (g. 1895), Nikodemas (g. 1901 m. sausio 13 d.) ir Kazys (g. 1903 m.).

1919 m. Nikodemas kaimynystėje tarnavo pas turtingesnę ūkininką. Sužinojęs, kad raudonieji rengia jaunimo gaudynes savo kariuomenei prie Daugpilio papildyti, jis birželio pabaigoje slaptai perėjo bolševikų frontą ir atėjo į Uteną. Vyžuonėlėse pasirašė savanorio pasižadėjimą vienus metus tarnauti Lietuvos gynėjų eilėse. Taigi nuo 1919 m. liepos 30 d. iki 1922 m. sausio 11 d. buvo 1-ojo pėstininkų DLK Gedimino pulko karys. Po trumpo apmokymo dalyvavo mūšiuose su bolševikais prie Kalkūnų. Po to – kovos su bermontininkais, lenkais.

Atsargos eilinis N. Kaladinskas buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 3559).

Dabar Utenoje gyvenanti Nikodemo dukterė Irena Kaladinskaitė – Truskauskienė atsiuntė savo tėvo nuotrauką ir vertingų duomenų iš savanorio atsiminimų. Truskauskienė Irena rašo:

*Pasibaigus karui, mano tėvas Nikodemas ir kiti savanoriai 1927 m. kovo 25 d. gavo žemės sklypus Zarasų aps., Degučių vls., Šaulių k. Be to, dar gavo 1400 Lt pa-*

*šalpa ir statybinės miško medžiagos už 1000 Lt. 1928 m. vedė Teklę Vaitkutę, susilaukė penkių vaikų: dviejų sūnų ir trijų dukrų. Du vaikai mirė jauni. Dvi dukros ir sūnus užaugę sukūrė savo šeimas. Nikodemas turėjo šešis vaikaičius.*

*Linkstant metams į senatvę, tėvelis paliko savo sodybą Šaulių k. ir gyveno Gudelių k. pas dukrą Aldoną Matulienę. Buvo gubus, domėjosi politiniais įvykiais ir buvo tvirtai įsitikinęs, kad Sovietų Sąjungos vergija negali likti visiems laikams. Jis 1989 m. papasakojo ir įrašė į magnetofono juostą savo atsiminimus iš Nepriklausomybės kovų.*

*Sulaukė jis Lietuvos Nepriklausomybės, labai tuo džiaugėsi, tik neilgai. Pakirto klastinga liga. Eidamas 96-uosius 1996 m. gegužę mirė. Palaidotas Zarasų r., Avilių kaimo šeimos kapinėse.*

Antrosios sovietų okupacijos pradžioje N. Kaladinskas buvo NKVD akiratyje: sekamas, šantažuojamas, provokuojamas, neilgai buvo kalintas Zarasuose. Vis dėlto baisiausio likimo išvengė. O jo brolių likimas buvo tragiškas. Jauniausias brolis Kazys buvo partizanų būrio „Erškėtis“ vadas ir žuvo kovose, o jo šeima 1945 m. liepos 17 d. buvo ištremta į Komiją. Kristijonas Kaladinskas, partizanų ryši-



Nikodemą Kaladinską 95-mečio proga sveikina vaikai ir provaikaitė Sandra



Nikodemo brolis Kazys

ninkas, 1945 m. buvo nuteistas dešimčiai metų ir 1948 m. gruodžio 20 d. mirė lageryje Komijoje. Justinas, partizanų rėmėjas, 1946 m. buvo nuteistas dešimčiai metų ir ištremtas į lagerį; be sveikatos paleistas 1954 m. rugsėjo 14 d., po mėnesio grįžęs į Lietuvą mirė.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 1443, l. 291–296.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. II (K–S). 1944–1947. – V., 2002, p.98.

Kavaliauskas V. Už nuopelnus Lietuvai. II. – V., 2003, p. 350.

Kviklys B. Mūsų Lietuva. T. I. – V., 1989, p. 599.

Indrašius V. Liaudies keršytojų kerštas // Valstiečių laikraštis, 1989 12 23.

## MYKOLAS KALMANTAS

Apie pulkininką M. Kalmantą yra daug dokumentų ir išsamių publikacijų. Čia paminėsime tik ryškiausius momentus.



M. Kalmantas (iki 1928 m. Kalmatavičius) gimė 1895 m. spalio 18 d. Mielagėnų vls., Mėšonių k. Lankė rusišką Mielagėnų pradžios mokyklą. Siekdamas mokslo ir ieškodamas darbo, paauglys iškeliavo į Sankt Peterburgą, kur jau buvo įsidarbinusių kraštiečių. Ten Mykolas baigė vidurinę technikos mokyklą, iki 1915 m. mokėsi gimnazijoje, buvo įstojęs į Maskvos universiteto Archeologijos institutą. 1916 m. baigė Peterhofo karo mokyklą ir tarnavo Rusijos kariuomenėje, gavo vyresniojo praporščiko laipsnį.

Pacituosime biografinį žinyną „JAV lietuviai“:

*KALMANTAS Mykolas (Kalmatavičius; 1895.X.5 Mielagėnuose, Švenčionių aps. – 1976 JAV), kariškis. Lietuvos kariuomenės pulkininkas. 1912 m. Sankt Peterburge baigė vid. Technikos m-lą, iki 1915 mokėsi g-joje. 1916 baigė Peterhofo karo m-lą. Tarnavo Rusijos kariuomenėje. Po 1917 perversmo įstojo į lietuvių Smolensko batalioną; jį išformavus, sugrįžo į Lietuvą. Įstojo į 8 pėstininkų pulko Ukmergės batalioną. Būdamas karininku, kovėsi su bolševikais (iki Kaukonių–Dauguvos ruožo), su lenkais (prie Augustavo ir Vilniaus). 1922 baigė Aukštuosius karininkų kursus Kaune. 1923 Klaipėdos krašto sukilėlis savanoris; Mažosios Lietuvos gelbėjimo k-tas jį paskyrė II sukilėlių grupės vadu (slap. M. Bajoras). 1923.I.9 jo vadovaujamiems sukilėliams užėmus Pagėgių miestą ir apskritį, tapo šios teritorijos administratoriumi. 1923.I.15 su trimis kuopomis prasiveržė pro prancūzų gynybos liniją, sumušė ją gynusį dalinį ir užėmė Klaipėdą. 1923-25 buvo 8 pėstininkų pulko bataliono vadas. 1924 studijavo Lietuvos un-to Tėsis f-te. Buvo skautų Šiaulių tunto organizatorius ir vadovas, 1924 dalyvavo skautų tarpt. sąskrydyje Danijoje. 1925-27 vyriausiasis skautininkas. 1925-35 Šiaulių s-*

gos viršininkas (pulko vado teisėmis). 1929-40 skautų garbės gynėjas. 1935-36 dirbo Lietuvos kariuomenės gen. štabe, 1936-40 buvo Ginklavimo v-bos viršininko padėjėjas. 1941 sov. okupantų suimtas, kankintas, vėliau liet. partizanų išlaisvintas. Lietuvos laikinosios vyriausybės paskirtas Lietuvos kariuomenės ginklavimo v-bos viršininko padėjėju. 1941-43 Kauno miesto ir apskrities pensijų skyriaus viršininkas. Bendradarbiavo spaudoje („Skautų aide“, „Trimite“, „Lietuvių archyve“). II pasaul. karo pab. pasitraukė į Vakarų, vėliau apsigyveno JAV. Reiškėsi skautų veikloje, 1945-50 buvo skautų garbės gynėjas.

Profesinė ir visuomeninė M. Kalmanto veikla įvertinta net 14 ordinų ir medalių, tarp jų 1923 m. 1-ojo laipsnio Vyties kryžiumi su kardais (Nr. 1288) už narsumą kovos lauke vaduojant Klaipėdos kraštą. Teikdamas jį apdovanoti šiuo kryžiumi, Klaipėdos sukilime dalyvavusių savanorių vadas J. Budrys pateikė tokią charakteristiką:

*8 pėstininkų pulko kapitonas Mikas Kalmatavičius (Bajoras) buvo paskirtas II grupės vadu, turėdamas užduotį užimti Pagėgių apskritį ir įsitvirtinti Tilžės rajone, ką nurodytu laiku ir išpildė.*

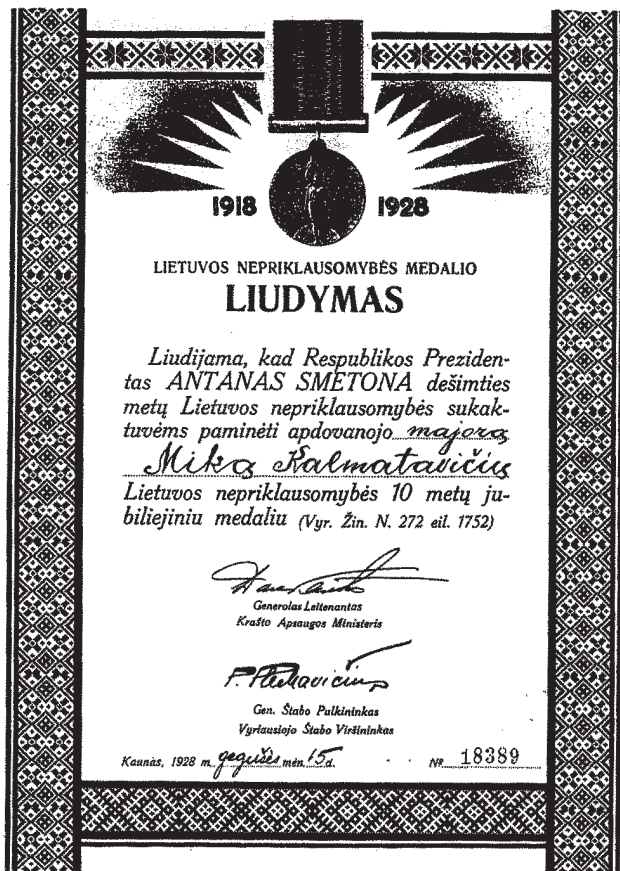
*Vėliau su dviem kuopom tapo iššauktas prie Klaipėdos miesto ir kapitonui Strielnikui užėmus Gut Althofą, gavo užduotį užimti barą ir imti miestą. Smarkiu smūgiu nustūmė stipriai įsitvirtinusių priešą ir privertė jį trauktis. Operacija pasunkėjo tuo, jog kairysis sparnas – 2 kuopa - prie dvaro Rumpischen nustojo savo kuopos vado (nukautas) ir sumišus pradėjo trauktis. Nepaisant į tai, kiekvieną minutę gresiant mirties pavojui, duodamas pavyzdį savo valdiniams, ėjo pirmyn ir užėmė dalį miesto iki upės Dangės, paėmęs nelaisvėn apie 60 gerai gikluotų prancūzų su karininkais ir 10 kulkosvaidžių.*

*Už aukščiau aprašytus žygius pilnai užsitarnavo būti apdovanotas „Vyties kryžiumi“ su kardais.*

M. Kalmantas buvo Šaulių žvaigždės ordino (Nr. 6, 1931 m.) ir Šaulių žvaigždės ordino medalia (1939 m.) kavaliarius. Dar buvo apdovanotas Klaipėdos išvadavimo sidabro medaliu, Latvijos Aizsargų nuopelnų kryžiumi.

Nepamiršo M. Kalmantas savo gimtinės, tačiau politinės vėtros vis neleido jam aplankyti jaunystėje paliktos tėviškės, tėvų, brolio Prano Mėšonyse. Vis dėlto ryšius palaikė: motina ties Linkmenimis kartais nelegaliai pereidavo lenkų saugomą demarkacijos liniją ir susitikdavo su savo Mykoliuku. Išsipasakodavo, išsiklausinėdavo ir vėl ... išiskirdavo. Ilgam...

Kaip Lietuvos nepriklausomybės kovų dalyvis M. Kalmantas netoli Jo-





navos, Beržuose, turėjo nemažą ūkį.

Prasidėjus sovietinei okupacijai, plk. M. Kalmantas, kaip ir daugelis kitų karininkų, „savo noru“ išėjo (buvo išvarytas!) į atsargą. Atlikdamas formalumus, 1940 m. birželio 25 d. prašė J. E. Prezidentą (J. Paleckį!), kad išleistų iš tikrosios karo tarnybos į pėstininkų specialybės karininkų atsargą. Tų metų liepos 16 d. jis parašė pasakutinį savo raportą:

*Pranešu, kad Ginklavimo Valdyboje tarnybos pareigas perdaviau ir išvykau į atsargą. Pulk. Kalmantas.*

Su šeima apsigyveno Beržuose, negaudamas pensijos. Čia jo iš savo akiračio nepaleido NKVD pareigūnai, čia 1941 m. gegužės 16-osios naktį į 17-ąją jį suėmė, įkalino, kankino, tardė. Birželio sukilimo metu išlaisvintas. Pulkininkas tuojau prisidėjo prie sukilimo dalyvių, vėl rūpinosi Lietuvos apginklavimo reikalais. Vokiečiams likvidavus Lietuvos laikinąją vyriausybę, jis perėjo į civilinę tarnybą. 1944 m. vasarą tarnavo Tėvynės apsaugos rinktinėje.

Nespėjęs paimti šeimos, M. Kalmantas 1944 m. pasitraukė į Vakarus, apsigyveno JAV, Čikagoje. Jo rūpesčiu 1954 m. kovo mėn. buvo atkurta Lietuvos šaulių sąjunga tremtyje (LŠST).

Senatvėje pulkininkas Mykolas Kalmantas gyveno slaugos namuose, kur buvo visiškai išlaikomas, jam buvo teikiama lietuvių gydytojų pagalba. Mirė 1976 m. lapkričio 28 d., Palaidotas Čikagoje, lietuvių Šv. Kazimiero kapinėse.

M. Kalmanto žmona Vanda (Gintilaitė), sūnus Vytautas Mykolas ir dukra Vanda Danutė po karo vargais negalais sugebėjo išvengti bolševikų represijų. Sūnus ir dukra – inžinieriai, baigę Kauno politechnikos institutą, gyvena Vilniuje. Pulkininko brolis Pranas Kalmatavičius iki mirties septintajame dešimtmetyje gyveno gimtajame Mėšonių kaime.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 2-K, b. 25, l. 2–97; ap 2-Ž, b. 128, l. 148; ap. 5, b. 1157, l. 1–41; ap 7, b. 38, l. 140.

Lietuvių enciklopedija. T. 29. – Boston, 1963, p. 378.

JAV lietuviai: biografijų žinynas. T. I. – V., 1998, p. 435.

Pulkininkas, žinojęs, ką daryti (Parengė J. A. Patriubavičius) // Lietuvos aidas, 1999 03 10, Nr. 47.

Karys, 1956, Nr. 10 (1326), p. 357; 1976, Nr. 9 (1526), p. 367–368.

Kavaliauskas V. Už nuopelnus Lietuvai. – V., 2001, p. 359–360, 366.

# JONAS KALNĖNAS



Šį šviesuolį, humanistą, patriotą ir kankinį lakoniškai ir turiningai apibūdino „Lietuvių enciklopedija“:

*K a l n ė n a s* (ligi 1925.1.17 Zagorskas) Jonas (g. 1901 Antalgės k., Rimšės vls., Zarasų aps.) žurnalistas, visuomenės veikėjas. 1919 persikėlė iš lenkų okupuotos tėviškės į Nepriklausomą Lietuvą ir įstojo savanoriu į Elektrotechnikos batalioną. Dalyvavo laisvės kovose [kovojo su bolševikais ir lenkais – J. J.] ir 1923 Klaipėdos sukilime. 1921, išėjęs atsargon, kurį laiką lankė J. Vaičkiaus vaidybos studiją. Baigęs Liet. mokytojų profesinės s-gos suaugusių gimn. Kaune, LU studijavo liet. kalbą ir literatūrą. Pradžioje kurį laiką dirbo J. Atkočiūno spaustuvėje korektoriumi ir liet. kalbos taisytoju. 1934–41 taisė Lietuviškosios Enciklopedijos kalbą ir korektūrą. K. aktyviai reiš-

kėsi įvairiose organizacijose: Lietuvos šaulių s-goje, Liet. valstiečių liaudininkų s-goje, Varpininkų d-joje, Liet. jaunimo s-goje, Lietuvos kariuomenės savanorių-kūrėjų s-goje (kurį laiką buvo Kauno skyriaus pirm. ir centro v-bos narys), D-joje užsienio lietuviams remti, Vilniui vaduoti s-goje, Pasaulio lietuvių s-goje. Liet. žurnalistų s-goje, Liet. kalbos d-joje ir kt. 1934 buvo išrinktas Kauno mst. tarybos nariu. Bendradarbiavo „Kariškių žodyje“, „Jaunime“, žurnalistų metraščiuose ir kt. 1931 III 1–1940 VI 15 redagavo „Trimitą“. Išvertė E. M. Remarko „Vakarų fronte nieko naujo“ 1929. 1940 VII bolševikų suimtas, kalintas Kau-  
no kalėjime, vėliau paleistas, bet 1941 VI 14 vėl suimtas ir su šeima ištremtas į Sibirą.

Pats J. Kalnėnas 1935 m. pateikė šias žinias:

*Esu gimęs 1901 m. rugpjūčio 21 d. Rimšės vls., Antalgės k. Mokiausi Rimšėje, Vilniuje, Kaune. Gimnaziją baigiau Kaune 1927 m. VDU Humanitarinių mokslų fakultete 1927–1933 m. studijavau lituanistiką. Be to, Vilniuje 1918 m. mokiausi dramos studijoje, 1921 m. baigiau kareivių mokyklų mokytojų kursus Kaune, o 1922 m. Eltos žurnalistikos kursus. Lietuvos kariuomenėje tarnavau 1919–1921 m. (Elektrotechnikos batalione, II brigadoje ir III divizijoje), 1921–1922 m. VI-ojoje partizanų grupėje. 1923 m. dalyvavau Klaipėdos sukilime. Šaulių sąjungos tarnyboje 1922–1924 ir antrą kartą nuo 1931 m. kovo 1 d. „Trimito“ redaktorius. 1924–1931 m. verčiausi žurnalistika ir lietuvių kalbos taisytojo darbu – tai Lietuviškoji enciklopedija, mokykliniai vadovėliai.*

J. Kalnėnas mokėjo rusų, lenkų, gudų, vokiečių kalbas, su Žurnalistų sąjungos nariais 1934 m. balandžio–gegužės mėn. lankėsi Sovietų Sąjungoje. 1939 m. rugpjūčio 5–21 d. su žurnalistų delegacija dalyvavo ekskursijoje Vokietijoje.

Jonas su žmona Emilija (Sabaliauskaite), pakruojiete, gyveno Kaune, augino dukrą Giedrę. Kaip savanoris jis buvo gavęs 801 kv. m žemės Vilijampolėje; žmona buvo pirkusi 2 369 kv. m sklypą Kaune, Perkūno alėjoje.

J. Kalnėnas buvo apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 1-ojo laipsnio ordino, Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio ir Lietuvos nepriklausomybės medaliais, Šaulių žvaigžde ir Šaulių žvaigždės ordino medaliu, Klaipėdos išvadavimo medaliu.

1929 m. atsargos grandinis Jonas Kalnėnas buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 3555).

J. Kalnėnas buvo labai kūrybingas žurnalistas, publicistas, idealistas, ypač aktyvus Šaulių sąjungos narys. Jo nuveikti Tėvynei Lietuvai pasiaukojimo kupini darbai rodo jį buvus didelį lietuvių tautos veikėją ir Lietuvos patriotą. 1971 m. lietuvių išeivijos spaudoje skelbta, kad Lietuvos šaulių sąjungos tremtyje Centro valdyba nutarė įsteigti Jono Kalnėno fondą šaulių spaudai skatinti, rašinių autoriams premijuoti. Kartu buvo prisiminta, jog kadaise J. Kalnėnas rašęs: *Nėra didesnės meilės savo tautai, savo kraštui ir saviems žmonėms, kaip sudėti ant savo tėvynės aukuro gyvybės auką. Tokia meilė yra nemari – amžina.*

Sovietinių okupantų represijos negalėjo aplenkti energingo lietuvių patrioto. Naujo režimo Šaulių sąjungą likviduoti paskirtas viršininkas, Generalinio štabo majoras Impulevičius 1940 m. rugpjūčio 7 d. pasirašė raštą:

*Kariuomenės štabo Rikiuotės skyriaus viršininkui. Prašau atleisti iš tarnybos arba perkelti į kitą įstaigą, paskelbiant apie tai įsakyme Liaudies Kariuomenei, civilinį tarnautoją karininko vietoje Joną Kalnėną.*

Tai buvo tik pradžia...

Ypatingasis pasitarimas (troika) 1942 m. spalio 14 d. J. Kalnėną nuteisė mirti. Jis lapkričio 4 d. buvo sušaudytas Sverdlovske.

Žmona Emilija Kalnėnienė (1900–1968) ir duktė Giedrė Kalnėnaitė – Kaulakienė (1928–1998) 1941 m. buvo ištremtos į Altajaus kraštą, 1947 m. abidvi pabėgo į Lietuvą.

#### Šaltiniai:

F. 560, ap. 1, b. 35, l. 76. F. 561, ap. 2, b. 4434, l. 12–13, 89–90. F. 930, ap. 2-K, b.27, l. 2–21; ap. 4, b. 1, l. 92; b. 1444, l. 57–61.

Lietuvių enciklopedija. T. 10. – Boston, 1957, p. 339–340.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. 1. 1939–1941. – V., 1999, p. 388–389.

Karys, 1971, Nr.2 (1469), p.60; Nr. 4 (1471), p. 141.

## JONAS KARECKAS

Iš Švenčionių aps. Šemeto vls. Dubninkų k. kilęs Kareckas Jonas, Kazio s., nevedęs, 1920 m. birželio 16 (20) d. savanoriu įstojo į 2-ąjį pėstininkų DLK Algirdo pulką, bet tarnavo tik 3 mėnesius: rugsėjo 9 (20) d. žuvo prie Augustavo. Po mirties apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 853).

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 2, b. 206, l. 111. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 95; ap. 7, b.3, l. 36.



## JONAS KARLA

Jonas Karla gimė 1902 m. lapkričio 29 d. Jono ir Agotos (Vaikėnaitės) šeimoje Rimšės vls., Pažemiškio k. Krikštytas Dūkšto bažnyčioje.

Dar nesukakęs septyniolikos bemokslis Jonas 1919 m. liepos 9 d. įsiprašė savanoriu į 1-ąjį pėstininkų pulką. Jis buvo perkeltas į 1-ąjį raitelių pulką ir eiliniu ištarnavo iki 1922 m. spalio 8 d. Tais pačiais metais Gelvonų bažnyčioje susituokė su Anele Martinaityte (Angele Martinkaite?). Jauna šeima gyveno Zarasų aps., Paupinės vls., Raudinės dvare. Gavo 16 ha žemės, ūkininkavo. Jonas tarnavo šios apskrities pasienio policijos 2-ajame ir 5-ajame rajonuose.

1929 m. lapkričio 21 d. Jonas Karla buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių (liud. Nr. 4041) ir 1936 m. Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio medaliais.

Jonas Karla buvo 1941 m. birželio antisovietinio sukilimo Avilių vietovėje (Zarasų aps.) dalyvis. 1943 m. spalio 30 d. sovietų partizanai užpuolė Karlių sodybą, nužudė devyniolikmetę dukterį Apoloniją, sumušė žmoną Anelę, sudegino namą. Jonas tuo metu buvo pas kaimynus talkoje. Jis 1944 m. pasitraukė į Vakarų, mirė Londone. Anelė Karlienė, sūnūs Jonas ir Vytautas neišvengė sovietų represijų.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 3, b. 1521, l. 1–6; ap. 7, b. 285, l. 21.

## STASYS KARPAVIČIUS

Stasys gimė Kiemeliškių vls., Novosiolkų k. 1919 m. vasario 15 d. devyniolikmetis savanoriu buvo įrašytas į 5-ojo pėstininkų pulko 2-ąją kuopą. Apibūdintas taip: lietuvis, katalikas, žemdirbys, baigęs 2 klases, moka skaityti ir rašyti. Už pasižymėjimą mūšiuose buvo apdovanotas 1-osios rūšies 1-ojo laipsnio Vyties kryžiumi Nr. 25 ir Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 1031 ?). Jo, aukštų apdovanojimų kavalieriaus, fotografija buvo saugoma Karo muziejuje. Spauldoje rašyta:

*Eil. Stasys K a r p a v i č i u s 1919 m. bal. 8 d. kautynėse su rusais ties Strošiūnais 1 savo noru du kartus ėjo į žvalgybą, atnešdamas naudingų ir tikslių žinių apie priešininko mėginimą apsupti mūsų kairįjį sparną. Šie jo žygiai davė progos laiku pastebėti priešininką ir jį atmušti.*

S. Karpavičius Vyties kryžiaus nespėjo atsiimti – dezertyravo, perbėgo į lenkų pusę. Tačiau tas „pabėgimas“ neaiškus: ir po keleto metų jo vardas buvo minimas tarp pasižymėjusiųjų.

### Šaltiniai:

LCVA. F.929, ap.3, b.16, l. 55. F.930, ap. 6, b. 2364, l. 163; ap. 7, b. 96, l. 34.  
*Kavaliauskas V. Už nuopelnus Lietuvai. – V., 2001, p. 91.*  
Karys, 1925, Nr. 8 (300), p. 59.

## STEPAS KAŠKIS

Spenglos (Spiahla) cerkvėje šventikas Ivanas Koncevičius pakrikštijo stačiatikių tėvų Juozapo ir Zofijos Koškų sūnų Steponą, gimusį 1901 m. birželio 10 d. Švenčionių aps., Šemeto vls., Baltagužų (?) k.

Nuo 1919 m. birželio 10 d. iki 1921 m. spalio 16 d. Stepas pareigingai, be nuobaudų tarnavo 8-ajame pėstininkų KK Vaidoto pulke. Po to apsigyveno Panevėžio aps., Subačiaus vls., Skudų dvare. Ūkininkavo.

Atsargos eilinis Stepas Kaškis 1929 m. gegužės 31 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 2678), 1933 m. tapo LKKSS Panevėžio skyriaus nariu.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 46, l. 30. F. 929, ap. 3, b. 1185, l. 27. F.930, ap. 4, b.1, l. 98; b. 1446, l. 259–266.

## ANTANAS KAVALIAUSKAS

Iš Lentupio vls. Šendovičių k. kilęs Antanas (g. apie 1897 m.) 1919 m. balandžio 1 d. savanoriu įstojo į 4-ąjį pėstininkų pulką, buvo paskirtas į 5-ąją kuopą, vėliau – į sanitarų komandą ne rikiuotės kuopoje. Po 13 mėnesių, 1920 m. gegužės 15 d., sveikatos tikrinimo komisija pripažino jį netinkamu karo tarnybai. Prie šios (?) pavardės nurodytas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio liudijimo numeris – 6433 (7708 ?).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 2, b. 206, l. 83. F. 930, ap. 4, b. 2, l. 28; ap. 7, b. 3, l. 69; b. 324, l. 174.

## VLADAS KAZINCAS

Vlado gimtinė – Vidžių vls., Lukėnų (Luka ?) k. Gimęs 1897 m. sausio 20 d. Lietuvis, katalikas, išsilavinimas – pradinis, mokėjo rusų kalbą.

Nuo 1919 m. balandžio 26 d. buvo Lietuvos karys, dalyvavo Nepriklausomybės kovoje. Baigė Artilerijos mokomosios kuopos kursą. Jis, artilerijos tiekimo vyr. puskarininkis, 1923 m. vasario 10 d. išėjo į atsargą.

Gyveno Kaune. 1926 m. gavo Lietuvos pasą. Lavinosi, įgijo 4 klasių gimnazinį išsilavinimą. 1937 m. žiniomis, buvo vedęs kaunietę Zofiją Mickevičiūtę. Nuo 1938 m. lapkričio 1 d. buvo civilinis tarnautojas KAM Gamybos dalies pabūklų VIII kategorijos meistras šaltkalvis. Vertintas kaip sumanus ir geras darbuotojas.

Kariūnas aspirantas Vladas Kazincas, Kazio s., 1938 m. buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio medaliu.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 561, ap. 2, b.1629, l. 148. F. 930, ap. 8, b. 400, l. 35–36.

*Kavaliauskas V. Už nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, p. 350.*

## STASYS KAZLAUSKAS

Kario asmens byloje aiškiai rašoma, kad lietuvis, katalikas Kazlauskas Stasys, s. Kazio, gimęs 1879 m., kilęs iš Švenčionių aps. (okupuota Lietuva), bet kaimas visai neminimas. 1909 m. Panevėžio aps. esančioje Raguvos bažnyčioje susituokė su Antanina Padalevičiūte. Gal Stasys anksti išvyko iš Švenčionių krašto, kad net žmona tiksliai nežinojo, kur yra jo gimtinė?

Vyresnio amžiaus, kitose kariuomenėse netarnavęs S. Kazlauskas 1919 m. balandžio mėn. 6 d. savanoriu (eiliniu) įstojo į Panevėžio batalioną (vėliau – 4-asis pėstininkų LK Mindaugo pulkas). Po vienerių metų buvo demobilizuotas. Su žmona gyveno Panevėžio aps., Raguvos vls., Rukiškių k. Čia 1922 m. vasario 15 d. mirė.

Pasirūpinus žmonai Antaninai, pateikus prašymą, po mirties Stasys Kazlauskas 1929 m. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 3055).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1185, l. 8. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 101; b. 1448, l. 353–360.

## AUGUSTAS KAZŪRA

Tverečiaus vls., Dysnos k., 1894 m. balandžio 21 d. gimė Mykolo ir Ievos (Mikulėnaitės) sūnus Augustas. Mokyklos lankyti jam neteko, rusų kariuomenėje netarnavo.

Kai Tverečiaus krašte po bolševikų antplūdžio prasidėjo lenkų okupacija, 1919 m. birželio mėn. 24 d. Augustas įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką ir pavyzdingai tarnavo iki 1921 m. spalio 22 d. Čia pramoko skaityti ir rašyti.

Atsargos eilinis savanoris gyveno Panevėžio aps., Piniavos vls., Trako k. Ūkininkavo. 1928 m. gavo pasą su įrašais: neaukšto ūgio, geltonplaukis, mėlynų akių, žemdirbys, katalikas, lietuvis, vedęs. Augino dukras Stasę, 5 m., ir Janiną, 3 m.

1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, Tėvynės gynėjas Augustas Kazūra, Mykolo s., sulaukė aukšto įvertinimo – buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 5480). 1933 m. jis buvo priimtas LKKSS, tapo Panevėžio skyriaus nariu.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 46, l. 28. F.930, ap. 4, b.1, l. 101; b. 6, l. 88; ap. 7, b. 370, l. 13–25.

## VINCAS KINDURYS



Peržvelkime turtingą ir gausiai dokumentuotą šiame leidinyje glaustai pateiktą kapitono V. Kindurio biografiją.

Gimęs 1891 m. balandžio 21 d. Linkmenų vls., Marijampolio vnk., stambaus ūkininko (86 ha) Vinco šeimoje. Mokslo cenzas: 1909 m. baigė Švenčionių miesto mokyklą, 1914 m. – Sankt Peterburgo vidurinę technikos mokyklą, 1916 m. – Saratovo karo mokyklą ir 1921 m. Aukštųjų karininkų kursų I laidą Kaune. 1916–1918 m. – rusų kariuomenės praporščikas, 123-ojo atsargos pulko kuopos vadas. Kai Rusijoje valdžią paėmė bolševikai, Vincas perėjo į 3-iąjį lenkų pulką ir jaunesniu ju karininku tarnavo iki 1918 m. kovo mėn. Po to, vokiečiams leidus, grįžo į tėviškę. Karinė specialybė – statybos technikas.

1919 m. vasario 26 d. praporščikas V. Kindurys savo noru įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką (kaip buvęs karininkas savanoriu nelaikomas), buvo paskirtas 7-osios kuopos jaun. karininku, jos vadu, perkvalifikavus laipsnį – vyr. leitenantas su vyresniškumu nuo 1919 m. rugsėjo 1 d. Iki 1920 m. balandžio su pulku dalyvavo visuose mūšiuose. Ypač pasižymėjo kautynėse su bermontininkais prie Radviliškio. Apdovanojimų lapė rašoma:

# Tarnybos lapas

1. Tarnybos laipsnis pavardė ir vardas	Kapitonas Kinduris Vincas
2. Nėimamoji tarnybos vieta	
3. Ordenai ir pasiūlymo ženklai	Isakymu Lietuvos kariuom. mo vasario 18d. 1920m. A243 žl. „apdovanotas“ „Vyties“ kryžiumi, už atsiųsėjimą tušiuose su priešu
4. Karo gimes.	Balcandeio 21d. 1891m.
5. Gimimo vieta	Štencionai
6. Tikyba	R. katoikas
7. Kokius mokulus ejes.	Ukštuosius techniskus kursus Petrapilyje.
8. Šeimynos slovis: jei rodes, prardyk: šeimynos narius ir nu rodyk: ju am dū.	Neredes
9. Ar turi nejudinamą turta (kok: ir n ko paveldedj)	Neturi
	Tarnybos laipa. Atsieliam. Kapit Kinduris 3/12 21m. Plešman

Vinco Kindurio tarnybos lapas (fragmentas)

*Naktį 19/20-XI-1919 v. ltn. Kindurys gavo uždavinį padaryti žvalgybą kaiman Jange-laice. Su būriu prisiartinęs prie kaimo v. ltn. Kinduris narsiai puolė priešą, apmėtė jį rankinėmis granatomis, apvertė vokiečius [t. y. bermontininkus], durtuvų antpuoliu išblaškė juos ir paėmė nelaisvėn 3 vokiečius; be to, paėmė 2 arkliu, 2 kulkosv. vežimą, 1 paprastą vežimą ir 1 lauko virtuvę.*

Ant šio lapo brigados vadas plk. ltn. Ladyga užrašė:

*Karžygis Radviliškio mūšių v. ltn. Kinduris pilnai užsitarnavo pristatomai dovanai.*

V. Kindurys buvo apdovanotas 1-osios rūšies 1-ojo laipsnio Vyties kryžiumi (Nr. 823).

Tolesnis kario kelias: Prienų aps. komendantas, Tauragės komendanto padėjėjas, 1-ojo savanorių pulko 2-osios kuopos vadas; pulkas pavadintas 13-uuju pėstininkų pulku, V. Kindurys buvo šio pulko mokomosios kuopos vadas. 1920 m. rugsėjį jam buvo suteiktas kapitono laipsnis. 1921 m. balandį–birželį studijavo Aukštuosiuose karininkų kursuose. Nuo rugpjūčio – Kauno stoties ir ruožo karo komendantūros sargybos kuopos vadas, vėliau – 2-ojo pasienio pulko kuopos vadas. 1923 m. gruodžio 11 d. kpt. V. Kindurys iš 4-ojo pasienio pulko išleistas į atsargą.

Su žmona ir dukra gyveno Kaune, Aukštojoje Panemunėje, tarnavo Miškų departamente girininku. Nusiskųsdavo karo laukuose palaužta sveikata.

*Krašto Apsaugos Ministeriui. Ats. Kapitonu Kindurio Vinco, adresas Miškų Departamentas. Prašau Poną Ministerį išduoti man Vyčio Kryžiaus ordino 2 liudymus, kurie reikalingi pristatyti – vienas Žemės Reformos Valdybai, nuėmimui išperkamuųjų mokesčių, o antras mokslo įstaigai paliuosavimui dukters Aldonos nuo mokslo mokesčių.*

1933. IX. 15.

Ats. Kap. (par.)

\* \* \*

*Liudymas. Šiuo liudiju, kad atsargos kapitonas Vincas K i n d u r i s tikrai yra Vyties Kryžiaus ordino <...> kavalierius, nusipelnęs tą garbės ženklą už ypatingus pasižymėjimus kovose su Lietuvos priešais; jo padarytieji nuopelnai atitinka pasižymėjimų pavyzdžių straipsniams, numatytiems Vyčio Kryžiaus ordino statute.*

*Šis liudymas duotas atsargos Kapitonui Kinduriui pristatyti Žemės reformos valdybai atleisti jį nuo išperkamuųjų mokesčių už gautąjį žemės sklypą, einant Žemės reformos įstatymo 31 § 5 p. (Vyr. Žin. Nr. 324).*

1933. X. 4.

Pulkininkas Giedraitis  
Krašto Apsaugos Ministeris

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 513, ap. 1, b. 31, l. 230. F. 929, ap. 4, b. 72, l. 33.

F. 930, ap. 2-Ž, b. 128, l. 146; ap. 5, b. 1462-A, l. 53; ap. 6, b. 2364, l. 117–118; ap. 7, b. 38, l. 406; b. 3486, l. 3; ap. 8, b. 84, l. 21–28; b. 172, l. 50–56; b. 246, l. 172–179.

## ANTANAS KIVILŠA



Antanas gimė 1896 m. Jonišio vls., Medeikių k. (dab. Molėtų r.). Išlaikė 55 metų vienišą motiną. 1919 m. sausio 20 d. pasitraukė iš okupuotos tėviškės ir savanoriu įstojo į Panevėžio batalioną, vėliau pertvarkytą į 4-ąjį pėstininkų LK Mindaugo pulką. Dalyvavo mūšiuose su Lietuvos priešais. Štai 1939 m. laikraščiu A. Kivilšos papasakotų atsiminimų ištrauka:

*Bolševikams pradėjus trauktis iš Panevėžio, buvo sudaryta žvalgyba iš 10 žmonių. Žvalgybos būrelį aš vedžiau. Nuėjome nuo miesto apie 2 km prie geležinkelio, kuris eina į Daugpilį, ir ten pastebėjome išardytus geležinkelio bėgius. Mes žinijom, kad ateis traukinys, todėl jo laukėm. Netrukus jis atėjo ir nepastebėjo, kad bėgių nėra. Įvyko baisi katastrofa. Pilni vagonai karo medžiagos, kareivių ir kitokio turto, vienas su kitu susidūrė. Daugelis bolševikų karių buvo sutriuškinti, nukauti bei sužeisti, o*

*išlikę gyvi bėgo į mišką. Mes šaudėme į bėgančius iš šautuvų. Kai kurie, dar palikę, šaudė į mus. Netikėtai bolševikų kulka sunkiai sužeidė mūsų būrelio karį Gusevičių. Bet netrukus šaudymai baigėsi ir mums teko priešo traukinys su visu turtu. Tai buvo 1919 m. gegužės 19 d. naktį. Per naktį saugojom. Ryta atvykęs mūsų batalionas suragino apylinkės gyventojus vežti likusį sveiką grobį į miestą. Dar tebevežant, atvažiavo šarvuotas bolševikų traukinys, kuris, pastebėjęs katastrofą, sustojo. Prasiidėjo šaudymas <...>*

Už pasižymėjimą kautynėse su bermontininkais 4-osios kuopos skyrininkas Antanas Kivilša, Adelės s., buvo apdovanotas 1-ojo laipsnio kryžiumi „Už Tėvyne“ (Nr. 852). Teikimo šiam apdovanojimui lape apie jaun. puskarininkį A. Kivilšą rašoma:

*1919 m. lapkričio 22 d. kautynėse su bermontininkais ties Jurgaičiais skyrininkas Antanas Kivilša, nekreipdamas dėmesio į didžiausią priešo šaudymą, išnešė iš kautynių lauko nukautą mūsų kuopos viršilą (kad nepatektų priešui jo kūnas) ir sąžiningai vykdė savo pareigas iki kautynių pabaigos.*

Ištarnavęs pasižadėtąjį laiką bei pablogėjęs sveikatai, A. Kivilša 1920 m. liepos 1 d. išėjo į atsargą, bet 1920–1922 m. partizanų eilėse dar kovojo su lenkais. Po to perėjo į policijos tarnybą, apsigyveno Ukmergės aps., Giedraičiuose. 1925 m. atsargos kariui, savanoriui buvo išduotas liudijimas – dokumentas žemės sklypui gauti. 10,5 ha žemės jis gavo Giedraičių vls., Didžiokų kaime (Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio liud. Nr. 4001).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 1, b. 35, l. 177; ap. 2, b. 206, l. 86. F. 929, ap. 3, b. 1174, l. 14; b. 1185, l. 14. F. 930, ap. 7, b. 324, l. 117, 147; b. 2640, l. 93.

*Brazdžionis B.* Nepaliko savo nukauto viršilos // *Karys*, 1939, Nr. 31, p. 914.

## TIMOFEJUS KOLOSOVAS

Stačiatikis rusas Timofejus, kilęs iš Svyrių m., baigęs pradžios mokyklą, žvejys, buvęs Rusijos kariuomenės jaun. puskarininkis, 31 metų, 1919 m. rugpjūčio 16 d. savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę.

Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap 7, b. 96, l.38.

## JONAS KORLA



Mykolo ir Antaninos (Labuckaitės) Korlų sūnus Jonas gimė 1900 m. rugsėjo 13 d. Ežerėnų aps., Rimšės vls., Salako par., Didžiasalio k. ( dab. Ignalinos r., Dūkšto sen.). Iš archyvo dokumentų matyti, kad jis mokėsi Petrogrado žemės ūkio hidrotechnikos mokykloje, nuo 1917 m. lapkričio 10 d. iki 1918 m. rugsėjo 10 d. – Jekaterinodaro keturklasėje realinėje mokykloje, kurioje baigė 2 klases, gerai mokėjo rusų kalbą.

Grįžo Jonas į gimtinę, kur netrukus prasidėjo bolševikų okupacija. Kai mūsų kariuomenė iš Lietuvos vijo šiuos okupantus, jis slapta perėjo bolševikų frontą ir 1919 m. rugpjūčio 10 d. tapo Lietuvos kariu: atvyko į Utenos karo komendantūrą ir iš ten buvo persiųstas į Kauno etapo skirstomąjį punktą. Buvo paskirtas vyr. raštininku Belaisvių stovyklų valdyboje. Savanoris siekė tapti karininku. Bet iš Karo mokyklos gavo atsakymą, kad Jekaterinodare baigtos 2 klasės (ir dar bolševikų valdžios laikais) – nepakankamas išsimokslinimas. Tik 1919 m. pabaigoje Švietimo ministerijos ekspertai nustatė, kad tos „2 klasės“ prilygsta 5 gimnazijos klasėms. Nuo 1920 m. sausio iki spalio mėn. Jonas sėkmingai mokėsi Karo mokykloje. Jaunas pėstininkų leitenantas J. Korla buvo pasiųstas į lenkų frontą ir dalyvavo kovose iki 1920 m. gruodžio 1 d.

Mūšiai baigėsi, bet Jonas tęsė kario tarnybą. Ir mokėsi, įgijo brandos atestatą. Kilo ir tarnybos laiptais. 1928 m. rugpjūčio 4 d. kapitonas Jonas Korla buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 870), 1929 m. – Latvijos Išsivadavimo karo 10-mečio medaliu. Buvo paskirtas į Kariuomenės teismą, jam patikimos vis aukštesnės pareigos.

1936 m. po eilinio paaukštinimo tarnyboje Kariuomenės teismo teisėjas majoras J. Korla anonimiškai buvo apskųstas neva neteisėtai priėmęs savanorių apdovanojimą: stodamas į Lietuvos kariuomenę, jis, girdi, nuslėpęs 5 klasių išsilavinimą ir išvengęs „inteligentų“



mobilizacijos. Galiausiai buvo išaiškinta, kad mokslo cenzas nebuvo nuslėptas ir kūrėjo savanorio statusas pripažintas pelnytai ir teisėtai.

J. Korla buvo vedęs, žmona Stefanija.

Žinyne „Lietuvos gyventojų genocidas“ yra lakoniškas įrašas:

*Korla Jonas, Mykolo, g. 1900, gyv. Kaune, plk. ltn. Tremtis 1941 – Slavgorodo r., Altajaus kr.; ten mirė.*

*Žmona K o r l a v i e n ė Ingelevičiūtė Stefanija, Kazimiero, g. 1900, gyv. Kaune, tarnaut. Tremtis 1941 – Slavgorodo r., Altajaus kr.; paleista 1957.*

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 2, b. 75, l. 201–203. F. 930, ap. 4, b. 5086, l. 1–25.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. I. 1939–1941. – V., 1999, p. 440.

## PRANAS KRASAUSKAS

*Miegok ramiai, lietuviški berželiai  
Niūniuos tau amžiną lopšinę kaip mama.  
Kaip mylimoji glostys saulės spinduliai,  
O atminimą vilgys ašara tyra...*

### *Algimantas Cimbolaitis*

Tverečiaus vls. Didžiasalio k. gyventojas Pranas Krasauskas į 1-ąjį pėstininkų pulką įstojo 1919 m. birželio 17 d. Neilgai tarnavo Tėvynei. Bet ant jos Nepriklausomybės aukuro padėjo didžiausią auką – žuvo rugpjūčio 28 d. prie Zarasų mūšyje su bolševikais. Palaidotas Zarasų savanorių kapinėse. Tėvai Andrius ir Anelė (Martinėnaitė) negalėjo nė sūnaus kaip aplankyti.

Nepriklausomoje Lietuvoje, netoli Kauno, gyveno žuvusio savanorio bendrapavardis, pusbrolis Juozas. Prano tėvas surinko gimimo metrikus ir kitus reikalingus dokumentus, nelegaliais keliais perdavė giminaičiui Juozui ir įgaliojo jį išrūpinti apdovanojimus.

Čia šiek tiek sutrumpintas jo prašymas:

*KA Ministeriui <...> prašiau savo giminaitį Juozą Krasauską išrūpinti mano žuvusiam sūnui Savanorio medalį <...> Dabar aš pats esu atvykęs iš okupuotos Lietuvos ir noriu baigti išrūpinti savo sūnui apdovanojimą <...> Prašyčiau <...> paskubinti <...> aš nuo Lietuvos vyriausybės leidimą apsigyventi Lietuvoje gavau trumpam laikui ir tuo labiau, kad iš lenkų išvykau slapta ir per ilgesnį laiką gali sužinoti lenkų valdžios atstovai, kas sudarytų pavojų kaipo lietuviui.*

1938. VI. 27.

*Andrej Krasovskij*

Tomis dienomis ir buvo pasirašytas liudijimas Nr.10108:

*Respublikos Prezidento vardu apdovanoju žuvusį Praną Krasauską kūrėjų savanorių medaliu.*

Pasirašė kariuomenės vadas S. Raštikis.

Tėvas skubėjo grįžti į Didžiasalį ir medalio liudijimą perdavė ats. plk. Matulevičiui, kad išrūpintų žuvusio savanorio tėvui priklausančią pašalpa. Tačiau dokumentą pulkininkas kažkaip pametė. Apie jo dingimą teko skelbti „Vyriausybės žiniose“, 1938 m. lapkričio 29 d. buvo gautas liudijimo dublikatas.

Šaltiniai:

LCVA. F.929, ap. 6, b. 343, l. 3–5. F. 930, ap. 4, b.1697, l. 1–33. F. 1764, ap. 1, b. 157, l. 3. Karys, 1938, Nr. 43, p. 960.

*Indrašius V.* Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 206.

## VINCAS KRASAUSKAS

Kauno stoties ir ruožo komendantūros kareivių registracijos knygoje užrašyta, kad Krasauskas Vincas, Justino s., gimęs 1896 m., kilęs iš Švenčionių aps., Daugėlišio vls., Seniškio k., 1920 m. balandžio 9 d. atvyko iš etapo skyriaus. Įtartas politikavimu, 1920 m. liepos 15 d. areštuotas ir išsiųstas žvalgybos skyriaus viršininko žinion. Rugsėjo 17 d. grįžo iš žvalgybos skyriaus, lapkričio 1 d. buvo išsiųstas į 12-ąjį pėstininkų pulką. Po keliolikos metų jo tarnybos lapas buvo išsiųstas Utenos aps. komendantūrai.

Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 97, l. 100.

## JONAS KREIVYS

Jono gimtinė – didelis gražus lietuviškas Mėžionių k., įsikūręs Peršaukščio vls. Gimęs 1892 m. gegužės 18 d. 1914–1918 m. eiliniu tarnavo Rusijos kariuomenėje, 4-ajame grenadierių pulke.

Būdamas nešaukiamą amžiaus 1920 m. rugsėjo 13 d. Jonas stojo į Lietuvos gynėjų gretas. Tai buvo aršiausių mūšių su Želigovskio agresoriais išvakarės. Su jais J. Kreivys ir kovėsi 2-ojo pėstininkų DLK Algirdo pulko eilėse. Ištarnavęs pasižadėtąjį laiką, išėjo iš karo tarnybos.

Tėviškė okupuota. Apsigyveno Jonas Kaune, Šančiuose, gavo darbo fabrike. Pagal

Piliečių apsaugos departamento raštą 1929 m. gavo Lietuvos Respublikos piliečio pasą. Tais pačiais metais vedė Oną Šablinskaitę. 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, Jonas Kreivys, Prano s., buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 5965).

Savo buvusio pulko vadui 1930 m. Jonas rašė:

*Šiuo turiu garbės prašyti p. Pulkininką išduoti man liudijimą, kad tikrai tarnavau savanoriu II pėstininkų DLK Algirdo pulke nuo 1920 m. rugsėjo 13 d. iki 1921 m. spalio 10 d. Liudijimas reikalingas pristatyti Centralinių plačių geležinkelių dirbtuvių viršininkui dėl gavimo tarnystės.*

Šaltiniai:

LCVA. F. 514, ap. 1, b. 162, l. 117. F. 929, ap. 3, b. 1185, l. 22. F. 930, ap. 3, b. 1792, l. 1–15.

## ALFONSAS KUGELEVIČIUS

Didžiasalio (Tverečiaus vls.) ūkininkai Antanas ir Marija (Rutkauskaitė) Kugelevičiai užaugino dukreles Stefaniją ir Emiliją ir du sūnus – Lietuvos gynėjus.

Alfonsas buvo vyresnis, gimęs 1897 m. vasario 2 d. 1919 m. liepos 1d. įstojo į 1-ąją pėstininkų pulką, jo gretose žygiavo kovų keliais, dalyvavo mūšiuose su visais Lietuvos priešais ir 1922 m. sausio 10 d. išėjo į atsargą.

Po karo tarnybos Alfonsas apsigyveno Utenos aps., Skiemonių vls., Gurapolio dvare. 1926 m. vasario 16-ąją – Nepriklausomybės dieną – Leliūnų bažnyčioje susituokė su Elena Velminskaitė. 1931 m. žiniomis, gyveno Užpalių vls., Narvaišių k.

Atėjus apdovanojimų skyrimo laikui, A. Kugelevičius sudėtingais būdais 1929 m. išsi-rūpino iš Tverečiaus lenkiškus savo gimimo metrikus. Pateikė kitus reikiamus dokumentus. Nors valdžios instancijos, net iki Prezidento, pripažino jo nuopelnus Lietuvai, tačiau atmetė prašymą pripažinti kūrėju savanoriu: girdi, Alfonsas į Lietuvos kariuomenę įstojo po savo amžiaus vyrų šaukimo 1919 m. kovo 5 d., todėl negali būti laikomas savanoriu.

Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 8, l. 127; b. 1806, l. 2–14; ap. 7, b.11, l. 133; b. 289, l. 656 .

## LEONAS KUGELEVIČIUS

Leonas – jaunesnis dvejis metais, gimęs 1899 m. rugpjūčio 4 d., sekė vyresniojo brolio pavyzdžiu, tą pačią dieną pasirašė savanorio pasižadėjimą ir buvo paskirtas į tą patį 1-ąjį pėstininkų pulką. Abudu – 1-osios kuopos eiliniai. Tie patys ir kovų keliai.

Atsargos eilinis 1925 m. gavo žemės Utenos aps., Vyžuonų dvare.

1929 m. Kugelevičius Leonas, Antano s., buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 4061), nes į kariuomenę buvo įstojęs iki savo amžiaus naujokų šaukimo.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 198, l. 113; b.270, l. 137. F.930, ap. 3, b. 1867, l. 1–9; ap. 4, b. 1, l. 114; b. 1806, l. 2, 5, 8; ap. 7, b. 11, l. 133.

## JONAS KUKSA

4-ojo pėstininkų pulko kareivių žinių knygoje rastos žinios labai šykščios.

Kuksa Jonas, Prano s. Darbininkas. Gimęs 1899 m. Švenčionių aps., Zablatiškės vls., Babarecko (?) k. Savanoriu įrašytas 1919 m. balandžio 2 d., paskirtas į 1-ąją kuopą. Liepos 21 d. išsiųstas (?) į ligoninę. Išbrauktas iš bataliono karių sąrašų kaip negrižęs iš ligoninės daugiau kaip 2 mėn. Vėliau spaudoje, skiltyje „Pasižymėję karžygiai“, rašyta:

*3 pėstininkų pulko eilinis Jonas Kuksa 1920 m. lapkr. 20 d. kautynėse su lenkais pirmas įbėgo į Viciūnų dv. ir ten sutikęs lenkų kareivį, nešantį kulkosvaidžio ratukus, paėmė jį ir perdavęs kitam kareiviui, pats su kitais kareiviais nubėgo už kaimo į mišką, iš ten išmušė lenkus ir sekė paskui jų iki lenkų apkasų.*

J. Kuksa buvo apdovanotas 1-osios rūšies 1-ojo laipsnio Vyties kryžiumi Nr. 1107.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 1, b. 35, l. 181. F. 930, ap.7, b. 324, l. 160.  
Karys, 1925, Nr. 37 (329), p. 293.

## PETRAS KUKTA

*Ties Dauguva ir ties Šilėnais,  
ties Vilnium ir Alytum  
granatų plėšomos velėnos,  
švino kulku prilyta.*

*Antanas Miškinis*

Savanorio Petro karo tarnybos dokumentuose yra netikslumų. Retkarčiais jo pavardė rašoma Kuksa. Tėvo vardas Tomas, o gimimo metrikuose – Stanislovas.

Petras gimė 1902 m. Švenčionių vls., Rakštelių k., o augo ir gyveno Belusų vnk. 1919 m. birželio 9 d. eiliniu kareivėliu įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką, paskirtas į mokomąją kuopą, mūšyje su bolševikais Daugpilio fronte buvo sužeistas (pataikyta į ranką ir pilvą). Vėliau dalyvavo mūšiuose su bermontininkais ir lenkais. Laimei, liko gyvas. Gerokai prasilavinęs (minimos 4 gimnazijos klasės) savanoris pasiliko kariuomenėje liktiniu, ištarnavo iki viršilos. 1924 m. gegužės 9 d. išėjo į atsargą.

Tarnavo Petras Ukmergės viešojoje policijoje, vėliau Zarasų aps. pasienio policijoje. Apsigyveno šios apskrities Paupinės valsčiuje, Smėlynės bažnytkaimyje. Policininkas P. Kukta įgijo vidurinį išsilavinimą. Pasižymėjo darbštumu, sumanumu, sąžiningumu. Mokėjo rusų, vokiečių, lenkų, latvių kalbas, o tai svarbu pasieniečiui. 1927 m. buvo priimtas į LKKSS nariu.

1931 m. gruodžio 23 d., prieš pat Kalėdas, atsargos viršila Petras Kukta, s. Tomo, Respublikos Prezidento vardu buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu ( liud. Nr. 7703), Nepriklausomybės ir Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 3-iojo laipsnio (1932 m.) medaliais.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 377, ap. 2, b. 46, l. 41–42. F. 394, ap. 17, b. 2502, l. 1. F. 513, ap.1, b. 155, l. 112. F. 560, ap. 1, b. 91, l. 17; b. 198, l. 113. F. 929, ap. 3, b. 1185, l. 32. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 114; b. 8, l. 30; b. 1452, l. 49–56; ap. 7, b. 11, l. 139.

*Indrašius V.* Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 323.

## TOMAS KULEVIČIUS

Aleksandro ir Teklės (Jurgelėnaitės) sūnus Tomas gimė 1874 m. spalio 6 d. Švenčionių aps., Peršaukščio vls., Baliulių k. Krikštytas Sorokpolio (t.y. Pavoverės) bažnyčioje.

Svetimų valstybių kariuomenėse netarnavęs. Lietuvis. Katalikas. Jau būdamas gero-

kai vyresnio amžiaus 1919 m. rugpjūčio 4 d. 1-ajame pėstininkų pulke pasirašė savanorio pasižadėjimą, ne rikiuotės kuopoje pavyzdinčiai ištarnavo sutartą laiką iki 1921 m. kovo 23 d.

1929 m. žiniomis, gyveno Ukmergės aps., Veprių vls., Kultuvėnų k. 1931 m. sausio 26 d. Tomas Kulevičius, Alekso s., buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 6264).

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 513, ap.1, b. 155, l. 59. F. 929, ap.3, b.1185, l. 33. F.930, ap. 4, b. 1, l. 114; b. 1452, l. 104–124; ap. 7, b. 713, l. 44.

## KAZYS KULIEŠIUS

Išsamesnių šio asmens biografijos duomenų neaptikta. Iš jo 1937 m. rašytų atsiminimų (du puslapiai rankraščio), kataloguotų kaip „savanorio atsiminimai“, sužinome, kad jis kilęs iš Švenčionių vls., bene iš Ragaučinos k., buvęs Rusijos kariuomenės kareivis, frontininkas. Kad Kazys buvo Lietuvos kariuomenės savanoris, galima tik spėlioti, žinant, kokiomis politinėmis nuotaikomis 1918–1919 m. sumaištyje Švenčionyse gyveno jis ir jo artimieji. 1937 m. jis gyveno Radviliškio vls., Vaskonių k. Gal jis ten kaip savanoris buvo gavęs žemės ir ūkininkavo?

Kazio Kuliešiaus atsiminimų ištraukos (kalba truputį taisyta):

*1919 m. sausio mėn. sužinojom, kad vokiečiai nuvertė Vilhelmą. Sekmadienį Švenčionių miestas pilnas iki ausų ginkluotų vokiečių. Draudžiama žmonėms grupotis daugiau kaip po du.*

*Kai išėjau iš bažnyčios, prie manęs priėjo Rimšelis ir pakvietė eiti į miesto arbatinę, kur rinksis lietuviai, kur bus gimnazijos direktorius Žemaitis ir kiti inteligentai.*

*„Kur tamstos?“ – paklausė prie arbatinės durų stovintis sargas. – „Čia, kur Žemaitis“. – „Vakar čia buvo lenkų susirinkimas. Jie skuba būtinai greičiau už mus suorganizuoti <...>. Jie šaukė: „Chlopy, orač! Ne jums, muzikai jūs, valdyti Vilniaus žemę!“*

*Arbatinėje Žemaitis paaiškino apie atstovų į Švenčionėlių komitetą rinkimus. Skubiai balsavome, kol tai sužinoję vokiečiai mūsų neišvaikė. Dar Žemaitis informavo, ką turime daryti, kad greičiau nusimestume svetimą jungą. Po to visi po vieną du išsiskirstėme.*

*Mudu su Rimšeliu užėjome pas vieną jo draugą, kuris daug papasakojo ir ragino eiti savanoriais į Vilniuje organizuojamą Lietuvos kariuomenę. Aplankėme dar kelis draugus, tarėmės apie krašto gynimą.*

*Eidamas į namus sutikau Ramanauską. „Važiuokim į Vilnių! Ten organizuoja savanorius“. – „Gerai, važiuokim. Bet dar eikim pas daktarą pasitikrinti sveikatą...“*

*Juo toliau, juo daugiau savanorių į Lietuvos kariuomenę iš Švenčionių parapijos rinkosi Kaune.*

#### Šaltiniai:

MAB RS. F. 193-107.

Posiames!

1919 metais sausio mėn. Sušinojome kad  
Vokietija Vilgelmo nuvertė. Seknadienį  
Pelnas įronėtonin miestas Vokietin Koreidū, visi visi  
ausu ginkluoti. Per miesto daugian kaip dabem  
eti negolima. Kalbėti visui negolima šovint.  
Jėsu man is Badyeis priejo Rimėli: prie manas is sako:  
Eiham i butusiq miests arbotim (labantusia stov.)  
ten liekutai renpos; bus gimnasijos žemaitis is kiti inte  
legutai; Štai is arbotimė. Šie duos stovi veldubnio  
amėiaus žmogus sargas. Ken Tamstos? vėplause.  
Cia kur žemaitis. Vakar cia buvo lenku susirinkimus  
Soki num sargas. Jė liekmai nori pūmiaus šato  
"tekleu" suorganizuoti niegu imas liekutai:  
Jė rekė „Chlogy orae!“ ne žimo vėdėti vienias  
žemius nuėikai. Jė! Natū nesmausime, nes žim  
lenkiai jadas! laip pasvės žleido mus.  
Cia pon žemaitis apibūdines vėdoly rinkimui i  
švenčios ralin komitetas atbotus. Škubiai šovim  
Kandidatū is škubiai bulvatom, nes jėi sušimoti  
Vokietiai tar vėriems busis blogai.  
Šovma atbotus dar žemaitis gėroka  
informats kų turimeis šovyti kad greičiau  
nusikracius liekima jūmy. Šovtum visi po 2as!  
Nypatiemes; i namus. Mes su Rimėlin vėjėjom  
po dieva jo draugu žemis daėiq nušovokoj is  
vėjėms šovti savėnorais; nes vienim organizuota  
liekutais savėnorais. Tuomet gėlovkeme mes  
dar kėlis draugu taromeis que krotis žimimė.  
golys nos nypatomeis vėkacioms tuomet Rimėlis  
is vėko; is šovti namus su - brolis a  
as bulvatom eti vėnos; šovti namus

Kazio Kuliešiaus atsiminimų  
fragmentas

## JONAS KURPIS

Kaltanėnų vls. Buivydų k. ūkininkai Pranciška (Gaidamavičiūtė) ir Juozas Kurpiai 1894 m. rugpjūčio 21 d. susilaukė sūnaus, Kaltanėnų bažnyčioje jį pakrikštijo Jonu. Augo guvus, smalsus vaikinąs. Baigė keturklasę Švenčionių miesto mokyklą. Tarnybos caro kariuomenėje, atrodo, išvengė.

Kai iš tėviškės bolševikus išvijjo lenkų kariuomenė, Jonas ryžosi. 1919 m. birželio 19 d. jis ir Justinas Kurpis (broliai ar kaimynai?), abu iš Buivydų, gavo iš Molėtų lenkų komendanto leidimą kelioms dienoms vykti į Ukmergę maisto. Tuo pasinaudojęs Jonas pasiekė Kauno komendantūrą ir liepos 2 d. tapo Lietuvos gynėju – per evakuacijos punktą buvo

paskirtas į Sanitarijos skyrių. 1920 m. spalio 17 d. baigė Karo mokyklą, jam buvo suteiktas pėstininkų leitenanto laipsnis. Tuo metu mūšiai su lenkais jau ėjo į pabaigą, ir J. Kurpiui juose dalyvauti neteko.

Tolesnė jo tarnyba, atrodo, susijusi su Šaulių sąjunga. Gyveno Šiaulių mieste. Štai 1928 m. žinutė spaudoje:

*L.Š.S. VII-tos Šaulių rinktinės vadui vyr. ltn. Jonui Kurpiui dėl jo tėvelio Vilniaus krašte mirties reiškiamo gilios užuojautos. – 217-tas šaulių būrys.*

1931 m. 7-osios šaulių rinktinės vadas kpt. Jonas Kurpis Respublikos Prezidento vardu buvo apdovanotas Šaulių žvaigždės ordinu. 1928 m. jis buvo pagerbtas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu.

1939 m. liepos 31 d. kapitonas J. Kurpis, pačiam prašant, išleistas į atsargą.

Kai buvo atgautas Vilnius ir dalis krašto, Jonas grįžo ir apsigyveno gimtuosiuose Buivyduose. Kažkodėl tik 1940 m. birželio 21 d., kai jau buvo prasidėjusi sovietinė okupacija, jis parašė prašymą apdovanoti Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu.

Jono brolis Kazys Kurpis (g. 1898 m.) jau po karo veiksmų, 1921–1922 m., tarnavo 2-ajame pėstininkų pulke. O po to visą laiką darbavosi viešojoje policijoje Panevėžio, Ukmergės aps. policijos nuovadose – ėjo vyr. policininko, vachmistro, nuovados viršininko pareigas. Buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės ir Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 2-ojo laipsnio medaliais.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 377. ap. 2, b. 225, l. 339–340. F. 930, ap. 2-K, b. 379, l. 1-75; ap. 2-Ž, b. 128, l. 167–168; ap. 4, b. 1456, l. 19–25.

Trimitas, 1928, Nr. 17, p. 553; 1931, Nr. 27, p. 46.

Kavaliauskas V. Už nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, p. 398, 419, 563.

## VINCAS KURPIS



4-ojo pėstininkų pulko kareivių žinių knygoje užrašyta: Kurpis Vincas, g. 1893 m. Švenčionių vls., Rusališkės k. Beraštis. Žemdirbys. 1919 m. sausio 24 d. savanoriu įstojo į 4-ąjį pėstininkų pulką (buv. Panevėžio batalioną), paskirtas į 1-ąją kuopą. 1920 m. vasario 9 d. perkeltas į 3-iąją kulkosvaidžių kuopą. 1920 m. gegužės 31 d. nuskendo Nemune (aplinkybės nenurodytos).

1938 m. Vincas Kurpis buvo apdovanotas (po mirties) Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 3-iojo laipsnio medaliu.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 324, l. 116.



## MYKOLAS KVINTA



Kvinta Mykolas (Mikas), Mykolo s., gimęs 1886 m. liepos 14 d. Švenčionių aps., Karkažiškės vls., Punžonių dvare. Lietuvis. Katalikas. Mokslo cenzas – Vilniaus realinė mokykla ir Žemės ūkio akademija Dublėnuose (Galicija). 1915–1917 m. tarnavo rusų kariuomenėje. Praporščikas.

Į Lietuvos kariuomenės 1-ąjį pėstininkų pulką įstojo 1919 m. sausio mėn. Vasario mėnesį praporščiko laipsnis pakeistas į kapitono laipsnį su vyresniškumu nuo 1918 m. balandžio 8 d. Tarnavo 1-osios pėstininkų divizijos štabe komendantu. 1920 m. dėl sveikatos atleistas iš karo tarnybos.

1927 m. žiniomis, M. Kvinta gyveno Kėdainių aps., Dotnuvos vls., Šlapaberžės dvare. Lietuvių kalbą mokėjo vidutiniškai. Ūkininkas. Dirbo agronomijos srityje. Vedęs Anastaziją Lavinskaitę.

Pėstininkų atsargos kapitonas Mykolas Kvinta buvo apdovanotas 2-osios rūšies 1-ojo laipsnio Vyties kryžiumi (Nr. 51) ir Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 27). 1928 m. buvo pristatytas apdovanoti Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordinu. 1929 m. apdovanotas Latvijos Išsivadavimo karo 10-mečio medaliu.

...1931-ieji. Nekrologas:

*Mykolas buvo pasiturinčio dvarponio sūnus. Auklėjimas, kaip ir daugumos dvarponių šeimų Lietuvoje, ėjo lenkiška kryptimi ir neigimu tautiško lietuviško atgijimo. Nežinomi velionies jaunų dienų nusistatymai, bet 1918 m., esant vokiečių nelaisvėje, jisai prisidėjo prie lietuvių karininkų grupės, gyveno lietuvių karininkų barake, su jais draugavo, nors lietuvių kalbos tuomet dar nemokėjo. Jis nuolat buvo kviečiamas pereiti į lenkų baraką gyventi, bet visuomet atsakydavo, esąs lietuvis dvasioje ir nieko bendro su lenkų orientacija neturiš. Čia pravartu priminti, kad 1918 metais Lietuvos padangė buvo apsiniaukusi, nieko aiškaus nebuvo matyti. Dėl stiprios lenkų ir kitų agitacijos prieš lietuvius atrodė, kad Nepriklausoma Lietuva yra tik kelių asmenų svajonė ir kad toji svajonė neįvyks. Mykolas tuo sunkiu laiku buvo lietuviško nusistatymo. Grįžęs į Lietuvą ir pradėjus kurtis kariuomenei, stojo į jos eiles savanoriu ir sąžiningai ėjo visas pareigas. Pažinau jį 1919 metais gegužės m. 1 pėstininkų pulke. Pulkas kovojo su bolševikais Ukmergės–Utenos–Zarasų–Daugpilio kryptimi. Velionis buvo jaunesniu karininku 6 kuopoje, bet dėl karininkų stokos buvo keliamas iš vienos kuopos į kitą, kuri kuopa turėjo svarbesnį uždavinį kautynėse. Kokio nors nepasitenkinimo ar bailumo neparodė. Jo idealas buvo Nepriklaus. Lietuva ir jos atvadavimas nuo svetimų jungo. Buvo pasiryžęs žūti ar laimėti. Gegužės m. 31 d. palei Aluntą teko velioniui dalyvauti nesėkmingose kautynėse, kur kuopa turėjo trauktis. Krito arti bolševikų sviedinys ir jis buvo kontūzytas, negalėjo trauktis. Jo pakliuvimas bolševikams į rankas atrodė įvykęs faktas. Atsirado drašuolių, kurie jį išgelbėjo, būtent: trys ar keturi šaudė į bolševikų artėjančias grandines, o du raitininkai, prieš apšaudomi, prijojo prie jo ir pasodinę ant arklio išgelbėjo. Bet vienas iš gelbėtojų čia pat žuvo. Velionis buvo evakuotas į Kauną ir po mėnesio grįžo į pulką. Sveikata jo buvo bloga, jam reikėjo ilgiau gydytis, bet karininkų*

stoka vertė grįžti į frontą atgal. Atsižvelgiant į jo sveikatos stovį, buvo jam paskirta tvarkyti užnugarį: ėjo pulko komendanto pareigas ir šiose pareigose buvo ligi paleidimo iš kariuomenės atsargon (1920 m. balandžio mėn.).

Gegužės mėn. 31 d. įvykis ties Alunta surišo jį su mūsų kareiviu amžinai. Jis mėgdavo visur ir visuomet pabrėžti lietuvių kareivio prisirišimą prie savo vado ir kad sunkioje valandoje mūsų kareivis nepalieka savo vado, nors jo gyvybei gresia pavojus. Tekdavo įsikalbėti apie daugumos dvarponių elgesį Lietuvos atžvilgiu. Visuomet atsakydavo, kad jie klysta, užmiršo savo pareigas ir kad darbas lenkų naudai yra Lietuvai žalingas. Be to, pabrėždavo, kad yra reikalinga aiški tautinė orientacija ir darbas šioje kryptyje yra privalomas visiems. Nusiskųdavo, kad daug jo pažįstamų mokyklos draugų ir net artimų jam asmenų yra Lenkijoje ir ten dirba pragaištingą Lietuvai darbą. Sakydavo, kad jie klysta, nes Lietuvos pusėje yra tiesa, reikia tik dirbti, ir viskas bus gerai. Išėjęs iš kariuomenės pradėjo ūkininkauti savo Paberžio dvare (Dotnuvos valsč., Kėdainių apskr.) ir ten dirbo tautišką darbą. Nuo senų laikų apylinkė buvo aplenkinta, bet jis prisidėjo prie jos sugrąžinimo: vedė lietuvišką liniją – savo dvare įvedė lietuvių kalbą ir pats išmoko ją. Bažnyčioje, kurios jis buvo kolatorius, sudarė aplinkybes, kad pridedamos pamaldos būtų lietuvių kalba. Organizavo šaulius ir buvo toje apylinkėje šaulių vadas, nuolat turėjo ryšį su savanoriais kūrėjais ir buvo Kėdainių apskrities savanorių kūrėjų valdyboj. Bendrai, Mykolas ne žodžiais, bet darbais prisidėjo prie Lietuvos atstatymo ir visą laiką toje kryptyje dirbo ligi pat mirties. Jo dvaras buvo lietuvių būrelio dvaras. Tenai rinkdavosi į svečius, tenai pasikalbėdavo, kaip geriau sutvarkyti apylinkę administracijos ir ekonomiškai atžvilgiu. Apskritai, jis mėgdavo visuomenės darbą. Jei lietuviai yra patenkinti Mykolo veikimu ir nuoširdžiai jį gerbia, tai užsispyrusieji lenkų organizacijos asmenys priešingai: pikti, kerštingi dėl jo veikimo – nuolat darydavo intrigas, boikotavo jį, nenorėdavo jo susitikti, aplankyti ir panašiai, bet jo nusistatymas buvo aiškus, griežtas ir darbu paremtas. Mykolas yra pavyzdys mūsų dvarponiams, kaip reikia Lietuvą mylėti ir jai dirbti, o mums, lietuviams, brangus, kad dirbo kariuomenėje ir savo apylinkėje kultūringą lietuvišką darbą. Mirė š. m. liepos mėn. 11 d. pakeliui į Kauną, sulaukęs vos 45 metų amžiaus. Jo staigi mirtis greit pasiekė jo draugus ir pažįstamus. Liepos mėn. 12 d. 11 val. jo kūnas 2 pėst. pulko orkestro ir jo draugų ir pažįstamų buvo palydėtas į Kauno stotį, nuvežtas į Šlapaberžės dvarą. Liepos 13 d. 10 val. jo kūnas 2 artilerijos pulko orkestro, apylinkės inteligentų ir žmonių buvo palydėtas į Šlapaberžės bažnyčią <...> perneštas į koplyčią, kurioje viename iš rūsijų buvo palaidotas <...>

Glaustą, emociingą ir turiningą nekrologą paskelbė ir LŠS savaitraštis „Trimitas“:

<...> Velionis yra gimęs 1886 m. rugsėjo 17 d. Švenčionių apskr., Karkožiškių valsč., Punžanų dvare. Gimnaziją baigė Vilniuje. Mokėsi agronomijos. Prasidėjus didžiajam karui buvo pašauktas kariuomenėn ir, baigęs karo mokyklą, tarnavo 363 Vilniaus pėstininkų draugijoje karininko laipsniu. Grįžęs į tėvynę 1919 metais sausio mėn. stojo savanoriu Lietuvos kariuomenėn, kurioje tarnavo iki 1920 m. balandžio mėn. Išėjęs atsargon aktingai dalyvavo šaulių ir kūrėjų savanorių sąjungose. Eilę metų renkamas rinktinės garbės teisman, o L.K. kūr. Savanorių s-gos Kėdainių skyriui taip pat eilę metų pirmininkauja. Apylinkėje buvo žinomas kaip geras, malonus, su visais mokąs gražiai ir taikiai sugyventi, vašingas žmogus. Todėl pasitikti jojo kūno liepos m. 12 d. Dotnuvos stoties atvyksta visa Dotnuvos šaulių kuopa <....> Karo orkestrui gedulo maršą grojant, velionies karstas dedamas ant paruošto vežimo ir prasideda paskutinė kelionė į taip jo mylimą Šlapaberžę <...>

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 4, b. 72, l. 33; b. 104, l. 54; b. 425, l. 325. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 118; ap. 5, b. 1462- A, l. 19; ap. 8, b. 172, l. 19–29.

*Kavaliauskas V.* Už nuopelnus Lietuvai. II. – V., 2003, p. 693.

*Čaplikas, kpt. A.* a. ats. kpt. Mykolas Kvinta // *Karys*, 1931, Nr. 30 (634), p. 594.

*Mikšiūnas A.* A. šaulys Mykolas Kvinta // *Trimitas*, 1931, Nr.30, p. 589.

## JURGIS LABEIŠA

Joniškio vls. ir par., Arnionių k. (dab. Molėtų r.), Juozo ir Marijos (Kirkaitės) šeimoje 1898 m. spalio 21 d. gimė sūnus Jurgis. Augo ir dukrelės Jadvyga, Zofija, Pulcherija.

Mokslo cenzo Jurgis neturėjo. Svetimose kariuomenėse jam neteko tarnauti. Sulaukęs pilnametystės dėl šeimyninių aplinkybių (jis – vienas darbingas vyras šeimoje, nes tėvas buvo miręs) nebuvo šaukiamas atlikti karo prievolės, bet 1919 m. liepos 21 d. pasirašė savanorio pasižadėjimą bent vienus metus tarnauti Lietuvos laisvės gynėjų eilėse. 1-ojo pėstininkų pulko eilinis Jurgis ištikimai gynė Tėvynę ir į atsargą išėjo 1922 m. balandžio 13 d. Apsigyveno Garliavos vls., Marvelės k.

1929 m. kovo 6 d. J. Labeiša buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 4782).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 259, l. 89. F.929, ap. 3, b. 1186, l. 1. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 118; b. 6, l. 19; b. 1825, l. 76–83.

## JUOZAS LAUKYS

Juozas gimė 1900 m. birželio 17 d. Švenčionių aps., Kabylniko vls., Daužų (?) k. Savamokslis. 1919 m. rugpjūčio 3 d. tapo 1-ojo pėstininkų pulko 5-osios kuopos eiliniu. O rugpjūčio 28 d. mūšyje su bolševikais ties Kalkūnais (prie Daugpilio) buvo sužeistas (pataikyta į krūtinę). Pasveiko ir dalyvavo kovose su bermontininkais ir lenkais. Į atsargą išleistas 1922 m. lapkričio 22 d.

Utenos vls., Gedimino k., jis gavo 8 ha žemės, su žmona Konstancija kūrėsi, ūkininkavo, buvo LKKSS Utenos skyriaus narys.

Laukys Juozas, Prano s., buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 2673). Fronte patirtas sužeidimas ilgainiui atsiliepė. Juozas kaip karo

invalidas 1938 m. buvo apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 3-iojo laipsnio medaliu.

#### Šaltiniai:

LCVA F. 560, ap. 1, b. 270, l. 124. F. 930, ap. 4, b. 5055, l. 109.

*Kavaliauskas V.* Už nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, p. 434, 497.

## PRANAS LENSIS

Gaidės bažnyčioje buvo pakrikštytas Juozo ir Stefanijos (Eitminavičiūtės) Lenskių sūnus Pranas, gimęs 1895 m. spalio 17 d. Švenčionių aps., Rimšės vls., Čepukų k. Šeimoje augo dar vienas vaikas – sūnus Jonukas.

Nelaukdamas savo amžiaus vyrų šaukimo atlikti karo prievolę, matydamas okupacijų blogybes, Pranas išėjo Tėvynės gelbėti – 1919 m. liepos 27 d. savanoriu įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką. Kovėsi su bolševikais ir kitais okupantais. Į atsargą išleistas 1921 m. kovo 22 d.

Rimšės–Gaidės padangė liko už nelemtos demarkacijos linijos. Su žmona Agota apsigyveno Utenos vls., Pliupų k. Bet... 1926 m. gruodžio 10 d. savanoris, atsargos eilinis Pranas Lenskis mirė. Palaidotas Utenos vls., parapijos kapinėse.

Našlė Agota, gyvenusi Utenos aps., Kuktiškių vls., Skudutiškio II dvare, 1930 m. pateikė reikalaujamus dokumentus, ir krašto apsaugos ministras B. Giedraitis pasirašė liudijimą Nr. 6124: <...> *miręs Pranas Lenskis, s. Juozo, <...> tikrai yra buvęs Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris.*

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 17, l. 458. F. 929, ap. 3, b. 1186, l. 7. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 122; b. 1827, l. 345–354.; ap. 7, b. 713, l. 46.

## GIRŠA LEVINAS

Girša gimė ir gyveno Dūkšte. 1920 m. birželio 8 d. įstojo į Lietuvos kariuomenę. Jis, 2-ojo pėstininkų DLK Algirdo pulko eilinis, tarnavo tik 3 mėnesius: rugsėjo 20 d. prie Augustavo mūšyje su lenkais dingo be žinios.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 2, b. 206, l. 111.

## JOKŪBAS LIBERMANAS

Švenčionių aps. rabinas 1929 m. išdavė metrikų pažymėjimą (lenkų k.):

*Švenčionyse 1900 m. lapkričio 15 d. Niselio-Bero Libermano ir jo žmonos Feigos-Hindos Markelevičiūtės šeimoje gimė sūnus, kuriam duotas vardas Jokūbas (Jakow).*

Nelaukdamas savo amžiaus naujokų šaukimo Jokūbas 1919 m. sausio 22 d. pasirašė savanorio pasižadėjimą vienus metus tarnauti Lietuvos kariuomenėje. Drausmingai tarnavo Kauno komendantūros 4-ojoje kuopoje, Atsargos batalione. 1920 m. balandžio 8 d. dėl ligos buvo atleistas kaip netinkamas karo tarnybai. Liko gyventi Kaune.

1930-ųjų, Vytauto Didžiojo metų, vasario 15 d. Jokūbas Libermanas, Niselio s., buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 4649).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1186, l. 9. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 123; b. 6, l. 4; b. 1828, l. 327–333; ap. 7, b. 94, l. 11.

## ALEKSAS LOPETA

Švenčionių aps., Kamojų m. (kitame dokumente – Linkmenų vls., Žiezdrėlės vnk.), lietuvių katalikų Antano ir Cecilijos (Rukšėnaitės) šeimoje 1904 m. gimė sūnus Aleksas. Mokyklos lankyti jam neteko, bet savamokslis mokėjo skaityti ir rašyti.

1920 m. gruodžio 22 d. A. Lopeta savanoriu įstojo į 1-ąjį pėstininkų DLK Gedimino pulką; į atsargą iš 4-ojo pasienio bataliono išleistas 1923 m. spalio 18 d. Gyveno Utenos aps., Linkmenų vls., Žiezdrėlės vnk., dirbo Labanoro miškų urėdijoje. Su žmona Konstancija ūkininkavo gautoje 14 ha žemėje ir tarnavo pasienio policijoje sargybiniu.

1931 m. spalio 28 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 7463).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 166, l. 380–390. F. 560, ap. 1, b. 270, l. 63. F. 929, ap. 3, b. 1186, l. 12. F. 930, ap. 4, b. 4, l. 126; b. 8, l. 9; b. 1830, l. 220–233.

## STASYS LOVČIKAS

*Kuriantis Lietuvos valstybei, ryžausi prisidėti prie savo Tėvynės gynimo ir 1919 m. gegužės 2 d. savanoriu įstojau į Lietuvos kariuomenės 2-ąją artilerijos pulką.*

Taip rašė Stasys 1928 metais.

Stasys Lovčikas gimė 1893 m. Zadienio par., Jasevo vls., Rudžių (Rodze) k. (dab. Gudija). Buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę, karo metu pateko į vokiečių nelaisvę. O grįžęs, nors jo amžiaus vyrai tuo metu neturėjo būti nei šaukiami, nei mobilizuojami, pasirašė pasižadėjimą vienus metus ištikimai tarnauti Lietuvos kariuomenėje. Dalyvavo mūšiuose su bolševikais, bermontininkais.

1920 m. gegužę eilinis S. Lovčikas baigė tarnybą kariuomenėje. Bet tėviškė nepasiekiamą, okupuota Lenkijos. Apsigyveno Šiaulių aps., Linkuvos vls., Megučionių k. Savanoris gavo žemės, tapo ūkininku – naujakuriu. Jis, lietuvis, katalikas, apibūdinamas kaip susipratęs, doras ir ištikimas Lietuvos pilietis.

Jubiliejiniais 1928-aisiais Nepriklausomybės metais atsargos eilinis Stasys Lovčikas sulaukė garbingo apdovanojimo – Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio (liud. Nr. 1260).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 259, l. 24. F. 929, ap. 3, b. 1186, l. 13. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 126; b. 1830, l. 249–255.

## ALEKSANDRAS LOVKIS

Aleksandras Lovkis (Aleksys Laukis), Karolio s., gimė 1901 m. Švenčionių aps., Jasevo vls., Rudžių k. Mokslo cenzo neturėjo. Nevedęs, lietuvis, katalikas. 1919 m. vasario 26 d. savanoriu įstojo į 2-ąją pėstininkų pulką. Perkeltas į Inžinerijos bataliono ne rikiuotės kuopą. Mirė nuo ligų (?).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 96, l. 39; b. 216, l. 162.  
Kariškių žodis, 1920, Nr. 25 (57), p. 238.

## ANTANAS LUKOŠEVIČIUS

Nikodemo ir Juozapotos (Mažeikytės) Lukoševičių sūnus Antanas gimė 1900 m. lapkričio 9 d. Salako vls., Želmeniškės k. (dab. Ignalinos r.). Krikštytas Salako bažnyčioje.

Jis nuo 1919 m. rugpjūčio 5 d. iki 1920 m. lapkričio 18 d. buvo 1-ojo pėstininkų DLK Gedimino pulko savanoris, eilinis.

1931 m. birželio 17 d. A. Lukoševičius buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 6846). Tais metais jis gyveno Zarasų aps., Paupinės vls., Raudinės vnk.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 175, l. 507. F. 560, ap. 1, b. 198, l. 126. F. 930, ap. 3, b. 1945, l. 1–7.

## JUOZAS LUKŠIONIS

Švenčionių vls., Daukšių sodžiuje, 1897 m. kovo 19 d. Adomo ir Paulinos (Jurgelevičiūtės) Lukšionių šeimoje gimė sūnus Juozas. Tai paliudijo 1928 m. gimimo metrikų išrašą už Šventėnų kleboną pasirašęs kun. J. Labukas.

Juozo mokslo cenzas nežinomas, bet, matosi, buvo gerokai prasilavinęs, turėjo gražią rašyseną. Caro kariuomenėje netarnavęs. Tėvas buvo senyvas, o jis – vienintelis darbingas vyras šeimoje, tad buvo atleistas nuo privalomosios tarnybos, nebuvo šaukiamas į Lietuvos kariuomenę. Bet 1919 m. liepos 26 d. J. Lukšionis savanoriu įstojo į Širvintų apskrities karo komendantūrą, kuri vėliau buvo priskirta 8-ajam KK Vaidoto pulkui. Nuo 1920 m. kovo iki 1922 m. kovo jis buvo šio pulko ūkio dalies raštininkas. Pasižymėjo sumanumu, uolumu, sąžiningumu, jam buvo suteiktas viršilos laipsnis. Laisvalaikiu labai daug dėmesio skyrė savišvietai. Išleistas į atsargą pasiprašė ir nuo 1922 m. balandžio dar metus dirbo to paties pulko ūkio dalyje laisvai samdomu tarnautoju – vyr. raštininku. Po to apsigyveno Panevėžyje, dirbo miesto policijos 5-osios nuovados viršininko padėjėju.

Atsargos viršila Juozas Lukšionis 1929 m. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 2043).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1186, l. 14. F. 930, ap. 3, b. 1968, l. 1–24.

## MIKAS LUNIUS

Antano ir Marijonos (Juršytės) Lunių šeimoje Akmeniškių k., Linkmenų vls. (dab. Utenos r.), 1899 m. gimė sūnus Mykolas. Šeimoje dar augo Juozas (g. 1906 m.), Veronika ir Uršulė. Tėvas Antanas mirė 1913 m., ir Mykolas liko vyriausias vyras šeimoje. Buvo baigęs liaudies mokyklą.

Jaunuolis išgirdo Tėvynės šauksmą, paliko lenkų užimtą tėviškę ir 1919 m. spalio 23 d. savanoriu įstojo į 2-ąjį pėstininkų DLK Algirdo pulką. Kovos su Raudonąja armija buvo pasibaigusios, tačiau dar teko kautis su nuožmiais bermontininkais. Tris mėnesius jis išbuvo lenkų fronte ir net aštuonis jų nelaisvėje.

Eilinis M. Lunius 1922 m. balandžio 10 d. baigė karo tarnybą ir atsisveikino su 2-uju pėstininkų pulku. Dvejus metus tarnavo Obelių geležinkelio stotyje.

Tėvynė nepamiršo savo gynėjo. 1927 m. savanoris gavo 9 ha žemės Linkmenų vls., Pusvarsnėlių k. 1933 m. žiniomis, čia jis su žmona, naujakuriai, augino dešimties metų sūnų Kazį, šešiametę Genę ir ketverių metų Bronę.

1929 m. Mikas Lunius buvo apdovanotas Kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 3486). Jis buvo aktyvus LKKSS Utenos skyriaus narys.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 166, l. 662, 741–742. F. 560, ap. 1, b. 198, l. 127; b. 270, l. 17. F. 929, ap. 3, b. 1186, l. 15. F. 930, ap. 3, b. 1963-A, l. 1–15; ap. 4, b. 1, l. 128.

## JONAS MACIULEVIČIUS

Dabar Plaučiškių kaimas yra Utenos rajone, o kadaise priklausė Linkmenų valsčiui. Čia 1896 m. lapkričio 1 d. gimė Jonas Maciulevičius, Juozo ir Julės (Vedrickaitės) sūnus. Pakrikštytas Labanoro bažnyčioje. Duonos ir mokslo siekdamas, Jonas atsidūrė Rusijoje, 1916 m. baigė Toropeco gimnaziją.

Grįžęs į Lietuvą, 1919 m. spalio 16 d. savanoriu įstojo į 2-ąjį pėstininkų pulką. Jaun. puskarininkis dalyvavo mūšiuose su bermontininkais ir lenkais. Ties Giedraičiais buvo sužeistas.

2-ojo pėstininkų DLK Algirdo pulko vadas plk. ltn. J. Laurinaitis rašė:

*Jonas Maciulevičius, dalyvaudamas mūšiuose ties Giedraičiais lapkričio mėn. 1920 metais, kaip sugebus kariškis, kada buvo išmušti iš rikiuotės 7-oj kuopoj visi karininkai ir puskarininkai, buvo paskirtas vadovauti kuopai, kuriai bevadovaudamas buvo sužeistas į ranką, bet pasiliko rikiuotėj ligi galo mūšių. Užsibaigus mūšiams, kaip sunkiai sužeistas buvo evakuotas į ligoninę. Sugrįžęs iš ligoninės, tai yra nuo 1 d. vasario 1921 metų ligi 6 d. lapkričio 1922 m., darbavosi man pavesto pulko štabo raštinėj, sąžiningai ir sumaniai atlik-*



*damas pavestą jam darbą <...> Iš kariuomenės paliuosuotas kaipo ištarnavęs virš dvejų metų.*

Po karo tarnybos Jonas buvo viešosios policijos valdininkas Kretingos apskrityje. Vėliau su žmona Petronėle apsigyveno Utenos dvaro kolonijoje. Naujakurys. Vis arčiau gimtinės! LKKSS Utenos skyriaus narys.

Kaip ir kiti kovų bendražygiai, Jonas pateikė prašymą ir kitus dokumentus, reikalingus norint gauti savanorio statusą ir apdovanojimą. Bet jo prašymas nebuvo patenkintas: atseit į kariuomenę įstojo po moksleivių mobilizacijos ir po naujokų šaukimo. Utenos aps. naujokų ėmimo komisija liudijo, kad *Maciulevičius Jonas, Jono s., gimęs 1896 m., gyvenantis Kuktiškių miestelyje ir valsčiuje, 1919–1920 m. dėl šeimos padėties turėjo teisę būti paliuosuotas Valstybės apsaugon.*

Vis dėlto galutinis sprendimas buvo nepalankus: *<...> jo prašymą atmesti, nes įstojo kariuomenėn 1919 m. spalio 16 d., o kaipo gimęs 1896 m. ir turėjęs ne mažiau kaip 4 klasių mokslo cenzą, buvo paliestas 1919 m. gegužės 26 d. šaukimo ir 1919 m. spalio 1 d. naujokų šaukimo.*

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 165, l. 108. F. 560, ap. 1, b. 155, l. 11. F. 930, ap. 4, b. 1986, l. 1–7.

## VINCAS MACIULEVIČIUS

*Aš nežinau, kur liko tavo šaknys,  
Kokiam krašte vaikystę palikai.  
Ar spėjai išgyventi meilės naktį,  
Ar liko tėviškėje laukiantys vaikai...*

*Algimantas Cimbolaitis*

Duomenys labai kuklūs.

Maciulevičius Vincas, Mykolo s., 43 m. amžiaus, lietuvis, katalikas, beraštis, žemdirbys, kilęs iš Švenčionių m. (kitame dokumente – iš Šventėnų m., Švenčionėlių m.). 1919 m. gegužės 3 d. (ar birželio 18 d.?) įrašytas į 5-ojo pėstininkų pulko sąrašus, virėjas, vėliau artileristas. Tarnavo vos 5 mėnesius: 1919 m. spalio 29 d. nukautas žvalgyboje ties Šiaulėnais mūšyje su bermontininkais. Palaidotas Šiaulėnų kapinėse.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 2, b. 206, l. 89, 97. F. 929, ap. 3, b. 16, l. 60, 63. F. 930, ap. 7, b. 3, l. 84; b. 96, l. 105. F. 1764, ap. 1, b. 157, l. 13.

Karys, 1928, Nr. 27, p. 12, 14.

## MIKAS MACKEVIČIUS

Kamojų vls., Serančionių (Serončany) k., 1897 m. gimęs Mackevičius Mikas, Miko s., gudas, beraštis, svetimose kariuomenėse netarnavęs, nevedęs, amatininkas, 1919 m. liepos 7 d. savanoriu įstojo į 3-iąją pėstininkų pulką, buvo 6-osios kuopos eilinis.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 516, ap. 1, b. 8, l. 360. F. 930, ap. 7, b. 315, l. 243.

## PRANAS MAČEŽINSKAS

1928 m. jis rašė:

*Aš, Pranas Macežinskas, gyvenantis Lakštingalų k., Naujamiesčio vls., Panevėžio aps., esu kilęs iš Okupuotos Lietuvos, Švenčionių aps., Daugėlišio vls., Pajurgiškės k. 1919 m. užėmus mūsų kraštą bolševikams, aš balandžio pradžioje pabėgau iš namų ir gegužės 5 d. pastojau į Panevėžio batalioną – IV pėstininkų pulką. Tada Panevėžio batalionas stovėjo Kėdainiuose, tad man teko dalyvauti mūšiuose su bolševikais nuo Krekenavos apylinkių iki Dauguvos krantų. Taip pat dalyvavau mūšiuose su bermontininkais prie Pakruojo, Radviliškio, Meškuičių. Iš kariuomenės tapau paliuosuotas 1920 m. gegužės 26 d.: Sveikatos tikrinimo komisijos dėlei sveikatos stovio tapau pripažintas karo tarnybai netinkamu. Nuo 1920 m. gegužės 26 d. tarnavau 4 pėstininkų LK Mindaugo pulko ūkio dalies raštinėje laisvai samdomu vyr. raštininku iki 1923 m. birželio 1 d.*

Karo tarnybos dokumentuose yra dar daugiau duomenų. Pranciškus Macežinskas (Macažinskas), Mykolo ir Paulinos (Misiunytės) s., gimęs Pajurgiškės k. 1899 m. spalio 1 d. Mokslo cenzas – 2 (ar 4) progimnazijos klasės. Lietuvis, katalikas. Mašinistas (?). Lietuvos kariuomenės grandinis. 1923 m. balandžio 24 d. Ukmergės bažnyčioje priėmė Santuokos sakramentą veddamas Veroniką Ūsonytę. 1933 m. – Panevėžio kalėjimo raštininkas; LKKSS narys.

Pranas Mačėžinskas, Mykolo s., 1928 m. rugpjūčio 29 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 717).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 4, l. 31. F. 929, ap. 3, b. 1187, l. 2. F. 930, ap. 3, b. 2017, l. 1–5; ap. 4, b. 1, l. 129; ap. 7, b. 324, l. 221.

## ALEKSAS MALČIUS

Adutiškėnas iš Lasiškės k. Malčius Aleksandras, Krištofo ir Emilijos (Dziskaitės) s., gimęs 1899 m. vasario 26 d., krikštytas Adutiškio bažnyčioje. Kauno karo komendantūroje savanorio pasižadėjimą pasirašė 1919 m. gegužės 7 d. Baigė karo milicijos mokyklą, tarnavo 3-iojo pėstininkų pulko 7-ojoje kuopoje. Iš karo tarnybos turėdamas viršilos laipsnį išėjo 1922 m. sausio 20 d. 1931 m. žiniomis, tarnavo geležinkelių policijoje, gyveno Pagėgiuose.

Atsargos viršila Aleksas Malčius 1931 m. lapkričio 9 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 7526), 1933 m. – Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio medaliu.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1187, l. 5. F. 930, ap. 3, b. 2086, l. 1–13; ap. 4, b. 8, l. 14; ap. 7, b. 101, l. 24; b. 315, l. 77.

## ADOMAS MAMINSKAS

Lygumai II – tai darbščių ūkininkų lietuvių kaimas aplenkinto Švenčionių miesto pašonėje. Pasiturintis, tautiškai susipratęs ūkininkas Justinas Maminskas augino gausią vienuolikos sūnų ir dukterų šeimą, tad prabangos, suprantama, nebuvo. Vaikai triūsė ūkyje, piemenavo, lankė lietuviškas mokyklas (legalias ir slaptas), dainavo parapijos lietuvių chore.

Adomas gimė 1899 m. vasarį. 1913 m. baigė Mylių (t. y. Švenčionių) vls. pradžios mokyklą. Mokėjo rusų, lenkų kalbas. Nuo 1915 m. balandžio iki 1919 m. birželio dirbo



Adomas Maminskas  
(pirmas iš dešinės)  
su tarnybos draugais



L R  
VYTAUTO DIDŽIOJO ORDINO MEDALIS  
LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTO  
ARŲU

*Niršila Maminskas Adomas*  
už nuopelnus Lietuvai apdovanotas  
VYTAUTO DIDŽIOJO ORDINO MEDALIU  
trečiuoju LAIPSNIU



*A. Maminskis*  
ordinų kancleris  
*T. Macinauskas*  
ordinų reikalų vedėjas

RESPUBLIKOS PREZIDENTO ARŲAS  
PADARYTAS RAŠTINE, 1930 m. rugpjūčio mėn. 4 d. 387 NR

Švenčionėlių siaurųjų geležinkelių dirbtuvėje, taisė vagonus. Tuo laikotarpiu Švenčionių krašte pasikeitė kelios okupacijos, viena už kitą „geresnės“.

1919 m. liepos 14 d. Adomas savanoriu įstojo į Širvintų karo komendantūrą, buvo paskirtas į 8-ąjį pėstininkų KK Vaidoto pulką, baigė mokomosios kuopos kursą. 1920 m. nuo balandžio 23 d. iki gruodžio 1 d. dalyvavo kovose su lenkais.

Pasibaigus mūšiams, kito kelio lyg ir nebuvo: atitarnavęs būtinąjį laiką, Adomas paprašė leisti pratęsti tarnybą savajame pulke liktinio puskarininkio tarnybos sąlygomis – viršila. Čia baigė pulko liktinių puskarininkių 3 mėnesių kursus. 1922 m. lapkričio 1 d. jam buvo suteiktas viršilos laipsnis. Tarnybos viršininkai A. Maminską apibūdindavo teigiamai: raštingas, vidutinio išsilavinimo, doras, sąžiningas, karšto būdo, bet susivaldantis, elgiasi tinkamai, karo dalykus išmano neblogai, pareigas supranta ir atlieka gerai, valdiniams daro gerą poveikį, sveikas, tvirto sudėjimo, stiprus.

A. Maminsko nuopelnai Tėvynei buvo deramai įvertinti. Jis buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės ir Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio medaliais; 1928 m. jam buvo įteiktas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalis (liud. Nr. 150).

Savanoris A. Maminskas prie Kuršėnų gavo apie 11 ha žemės, bet neūkininkavo. 1934 m. prie Šiaulių gimnazijos išlaikė keturių klasių kurso egzaminus. Liktinio viršilos tarnybą tęsė iki sovietų okupacijos 1940 m. Vedė pašto darbuotoją biržietę, poeto Bernardo Brazdžionio bendraklasę Katriutę, augino dukrelę Ireną.

Išėjęs (išvarytas!) iš kariuomenės, Adomas 1940 m. pabaigoje dirbo Šiaulių m. vykdomojo komiteto ūkio skyriuje, vėliau – Šiaulių valsčiaus kortelių skirstymo skyriuje. 1942 m. Šiaulių aps. viršininkas Adomą paskyrė Kuršėnų valsčiaus viršaičiu. Iš šių pareigų jis atsistatydino 1944 m. pradžioje ir pradėjo dirbti ūkio vedėju Šiaulių linų fabrike. 1945 m. kovo mėn. sovietų saugumas jį suėmė, išvežė į patikrinimo lagerį Leningrado srityje, iš kur po pusės metų paleido. 1947 m. vėl buvo areštuotas, vėl dvi savaites „tikrintas“. 1947 m. spalio 31 d. Šiaulių linų fabriko ūkvedys A. Maminskas buvo areštuotas, teistas už veiklą vokiečių okupacijos metu ir netrukus Šiaulių srities teismo nuteistas 25 metams pataisos darbų lageryje, be to, 5 metams jam buvo apribotos teisės. Teko katorga Komijoje, tiesiant geležinkelį. 1954 m. katorganinkas parašė skundą SSRS Aukščiausiajam Teismui. 1955 m. A. Maminskas buvo amnestuotas ir spalio mėn. grįžo pas šeimą. Už ką triskart areštuotas, teistas, kalintas?

Amnestuotasis lagerininkas dirbo Šiaulių statybos tresto gelžbetonio ceche, po to – Aklųjų draugijos Šiaulių pramonės kombinate. Paskyrus kuklute pensiją, išėjo poilsio.

Kai Adomas buvo išvežtas į lagerį, jo žmona Katrė su mažamete dukrele irgi neturėjo ramybės, kurį laiką pusiau slapstydamosi glaudėsi pas vyro gimines Maminskus Lygumų k. Metai bėgo. Dukra Irena išėjo mokslus, ir aukštuosius, tapo kvalifikuota ekonomiste, su Juozu Sindaravičiumi Vilniuje sukūrė šeimą.

Savanoris, buvęs kalinys, pensininkas Adomas su žmona persikėlė gyventi į Vilnių. Žmona, sunkių ligų išvarginta, mirė dar nesenyvo amžiaus. Adomo atspirtis liko dukra ir žentas Juozas.

Lietuvos Nepriklausomybės kovų savanoris Adomas Maminskas mirė Vilniuje 1992 m. gruodžio 10 d., palaidotas Saltoniškių kapinėse. Jo sesuo Veronika Kulbokienė (1911–2000), karo pabaigoje pasitraukusi į Vakarus, negalėjo iš JAV atvykti į brolio laidotuves, tik parašė jaudinantį nekrologą.

P. S. Apie tėvą savanorį žinių ir dokumentų pateikė ponia Irena Maminskaitė – Sindaravičienė.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1187, l. 6. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 132; b. 1974, l. 154–159; ap. 8, b. 349, l. 199.

*Maminskaitė-Kulbokienė V. Viskas buvo Lietuvai // Tėviškės žiburiai, 1993 m. kovo 23 d., Nr. 12 (2247), p. 6.*



A. Maminskas su žmona Kotryna 1939 m.

## JONAS MANASEVIČIUS

Švenčionių m. 1899 m. 2-osios gildijos pirklių izraelitų šeimoje gimęs Jonas Manasevičius, Mendelio s., 1919 m. gegužę savanoriu įstojo į Lietuvos gynėjų eiles. Tačiau Kūrėjų savanorių medalio komisija, 1929–1936 m. net tris kartus svarsčiusi jo prašymą, šio apdovanojimo nepaskyrė, kadangi jis po pusės metų tarnybos demobilizavosi, kai reikėjo išlaikyti našlę motiną.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 3, b. 2015, l. 1–36; ap. 4, b. 13, l. 1; b. 5057, l. 80.

## VLADAS MANASEVIČIUS

Vladas gimė 1899 m. gegužės 1 d. Švenčionių mieste. 1919 m. balandžio 10 d. savanoriu įstojo į Inžinerijos batalioną, paskirtas į Geležinkelių kuopą. 1919 m. liepos 4 d. buvo pasiūstas į felčerių mokyklą.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 215, l. 86.

## PETRAS MARDOSAS

Mardosas (Mordosas) Petras, Prano s., gimęs 1901 m. vasario 4 d. Daugėlišio vls., Mikalavo dvare (ar Dūkšto vls., Mikališkio vnk.), buvo prasilavinęs, baigęs 3 progimnazijos klases, mokėjo rusų, lenkų, vokiečių, gudų kalbas.

1919 m. rugsėjo 15 d. įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką, eiliniu tarnavo 3-iojoje kuopoje. 1920 m. kovo 4 d. pabėgo, bet po 4 dienų grįžo į savo dalinį. „Pabėgimas“ neaiškus, nes Petras nebuvo baustas, o 1921 m. sausio 11 d., įgijęs grandinio laipsnį, buvo išleistas į atsargą.

Atsargos karys buvo samdomas įvairiems darbams pramonės įmonėse. Bene nuo 1924 m. gavo pareigas viešojoje policijoje. 1936 m. duomenimis, jis buvo Šakių aps. Kidulių nuovados vyr. policininkas Sudargo miestelyje. Buvo įgijęs aukštesnįjį policininko išsilavinimą, vedęs, augino du vaikus.

Petras Mardosas buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės ir Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių (liud. Nr. 2360) medaliais.

**Šaltiniai:**

LCVA. F. 394, ap. 17, b. 2953, l. 1. F. 930, ap. 7, b. 285, l. 40, 49.

## NIKODEMAS MARKEVIČIUS

Švenčionių vls., Gasiuliškės k., 1892 m. gimęs Nikodemas Markevičius, Jono s., buvo baigęs miesto mokyklą. Lietuvis, katalikas. Ketverius metus tarnavo Rusijos kariuomenėje, 2-ajame dragūnų pulke.

1919 m. birželio 22 d. savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę, eiliniu tarnavo 1-ojo raitelių pulko 1-ajame eskadrone. Po demobilizacijos jo tarnybos dokumentai buvo nusiųsti į Kauno komendantūrą, apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu.

**Šaltiniai:**

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 96, l. 123; b. 264, l. 75.

## VYTAUTAS MARTINAITIS

4-ojo pėstininkų pulko savanoris Vytautas Martinaitis, Pilypo s., nuo 1919 m. balandžio 21 d. iki 1921 m. spalio 25 d. tarnavo Nepriklausomybės gynėjų eilėse. Kaip vėliau nustatė Panevėžio naujokų ėmimo komisija, buvo gimęs 1899 m. pirmąjį pusmetį Švenčionių aps., Ceikinių (Zablatiškės) vls., Bėčiūnų k. Jaunuolis buvo baigęs liaudies pradžios mokyklą. Išeidamas iš karo tarnybos kaip savanoris gavo pažymą žemės sklypui gauti.

Atsargos eilinis Vytautas gyveno prie Kauno, Jiesios k. 1924 m. Garliavos valsčiaus valdyba jam išdavė piliečio pasą su įrašais: lietuvis, katalikas, žemdirbys; vidutinio ūgio, tamsių plaukų, rudakis, pailgo veido, ant kairės rankos randas. Vedęs, duktė Janina, gimusi 1923 m.

Vėliau jis tarnavo Trakų pasienio policijos rezerve, gyveno Semeliškių vls. 1930 m. apsigyveno Panevėžio aps., Naujamiesčio vls., Mariesų (Marezų ?) palivarko vnk.

Garbingu žymeniu – Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu V. Martinaitis buvo apdovanotas 1931 m. vasario 28 d. (liud. Nr. 6452).

**Šaltiniai:**

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1187, l. 9. F. 930, ap. 3, b. 2135, l. 1–19; ap. 7, b. 324, l. 220.

## GUBERTAS MARTINKĖNAS

Būsimasis savanoris gimė 1902 m. rugpjūčio 6 d. Švenčionių aps., Ceikinių vls., Rėkučių k. (kartais rašyta – Pakretuonės k. arba Pakretuonės „kašarkoje“), Martinkėnų Mykolo ir Antaninos (Aleknaitės) šeimoje.

Trejus metus buvo mokėsis prekybos mokykloje, turėjo knygrišiu reikalingų žinių. 1920 m. rugsėjo 7 d. savanoriu įstojo į Elektrotechnikos batalioną, dalyvavo kovose su lenkais. Tarnavo iki 1923 m. gegužės 28 d., įgijo telegrafisto žinių ir įgūdžių, turėjo gražią rašyseną.

Po karo tarnybos dirbo geležinkelių žinyboje vagonų žymėtoju, svėrėju, raštininku, keleivių ir bagažo bilietų kasininku. Dėl piniginių nesklandumų ar neatsakingumo iš šios tarnybos buvo atleistas.

Savanoris G. Martinkėnas Kuršėnų vls., Steponišio dvare, gavo 11,8 ha žemės, su žmona kūrėsi, ūkininkavo. 1932 m. birželio 22 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 8646).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 8, l. 234; b. 198, l. 134. F. 929, ap. 3, b. 1187, l. 10. F. 930, ap. 3, b. 2123, l. 1–8; ap. 4, b. 1, l. 135; b. 8, l. 140.

## JONAS MATKEVIČIUS

4-ojo pėstininkų pulko kareivių žinių knygoje yra lakoniškų įrašų. Matkevičius Jonas, Kazio ir Cecilės Čeponytės s., gimęs 1896 m. rugsėjo 6 d. Švenčionių aps., Daugėlišio vls., Maksimonių k., krikštytas Pržyjaznės (t. y. Vidiškių) bažnyčioje. Savanoris, 1919 m. balandžio 14 d. pasižadėjęs tarnauti vienus metus, paskirtas į 5-ąją kuopą; lietuvis, katalikas, žemdirbys, nevedęs, moka skaityti ir rašyti. Atleistas iš karo tarnybos 1922 m. lapkričio 6 d.; išduotas liudijimas žemės sklypui gauti.

Kiti duomenys. Be Jono, šeimoje augo broliai Kazys ir Mykolas (miręs 1918 m.), seserys Uršulė, Pranciška ir Emilė. 1915 m. mirė tėvas Kazimieras, o 1919 m. rugpjūčio 5 d. ir motina Cecilė. Tada sūnūs Jonas ir Kazimieras jau tarnavo Tėvynės gynėjų gretose ir apie motulės laidotuves nė nežinojo.

Nuo 1925 m. naujakurys J. Matkevičius gyveno Trakų aps., Semeliškių vls., Grinapolio k. 1929 m. jį pasiekė garbingas apdovanojimas – Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalis (liud. Nr. 3768). 1933 m. jis tapo LKKSS Trakų skyriaus nariu.

Savanorio Jono sūnus Ignas Matkevičius, gimęs 1924 m., gyvenęs Grinapolio k., kariškis, 1947 m. kovo 11 d. buvo suimtas, o gegužės 16 d. sovietų karo tribunolo nuteistas 10 metų lagerio. 1953 m. rugpjūtį lageris pakeistas tremtimi Irkutsko srityje. 1956 m. Ignas grįžo į Lietuvą. 1992 m. mirė.



### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 46, l. 26. F. 929, ap. 3, b. 1187, l. 12. F. 930, ap. 3, b. 2206, l. 1–11; ap. 4, b. 1, l. 136; ap. 7, b. 324, l. 220. F. 1247, ap. 4, b. 28, l. 8–9.  
Lietuvos gyventojų genocidas. T. II (K–S). 1944–1947. – V., 2002, p. 460.

## KAZYS MATKEVIČIUS

Trejis metais jaunesnis Kazys tą pačią dieną kaip ir jo brolis Jonas tapo savanoriu, pradėjo tarnauti tame pačiame 4-ajame pėstininkų pulke, toje pačioje 5-ojoje kuopoje. Abudu tą pačią dieną, 1922 m. lapkričio 6-ąją, baigė karo tarnybą, jam buvo duotas raštas žemei gauti. Jis taip pat buvo Trakų aps. naujakurys ir LKKSS narys. Viskas lygiagrečiai. O skirtumas tik tas, kad pagal nelemtus įstatymo paragrafus stojimo į savanorius ir gimimo datos neleido Kaziui sulaukti, regis, pelnyto medalio.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 324, l. 220. F. 1247, ap. 4, b. 28, l. 13.

## JUOZAS MATLAŠEVIČIUS

Švenčionių aps., Peršaukščio vls., Mėžionių k., tautinio atgimimo, lietuviškos spaudos draudimo laikais žmonės išlaikė ir toliau puoselėjo lietuviybės dvasią. Tokioje aplinkoje augo ir buvo ugdomas Juozas, gimęs 1893 m. rugpjūčio 26 d. Adomo ir Kristinos (Lazdinytės) šeimoje. Atrodo, buvo gana raštingas.

Juozo amžiaus vyrai dar neturėjo būti mobilizuojami, bet jis želigovskininkų invazijos išvakarėse, 1920 m. rugsėjo 13 d., savanoriu įstojo į 2-ąjį pėstininkų DLK Algirdo pulką ir dalyvavo aršiuose mūšiuose su lenkais. Agresorius buvo sutramdytas, bet Vilniaus kraštas liko neapgintas. Atitarnavęs pasižadėtąjį vienerių metų laikotarpį, J. Matlaševičius (Matlošaitis) 1921 m. spalio 14 d. išėjo į atsargą.

Į gimtuosius Mėžionis keliai buvo atkirsti. Apsigyveno Kaune. 1929 m. gegužės 31 d. atsargos eilinis Juozas Matlaševičius sulaukė garbingo apdovanojimo – Kūrėjų savanorių medalio (liud. Nr. 1543).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1187, l. 12. F. 930, ap. 3, b. 2208, l. 1–17; ap. 4, b. 1, l. 137.

# JUOZAS MAŽEIKA

Labai nelengvai susiklostė Mažeikų gyvenimas Naujasodžio (Novasodo) k., Linkmenų vls. ir par. 1898 m. rugsėjo 30 d. Vincas ir Kostė (Meidutė) susilaukė sūnaus Juozo. Po trejų metų atsirado ir dukrelė Veronika. Bet... 1905 m. mirė Kostė Mažeikienė. Ant našlio Vinco rankų liko ūkis ir du mažamečiai. Kiek pavargęs, jis vedė našlę Uršulę Ryliškienę (buv. Vidžiūnaite). Bus lengviau verstis. Gimė Onutė, Vincas, Emilija. Juozas įstengė baigti liaudies mokyklą, mokėjo rusų, lenkų kalbas, vertėsi šaltkalvyste. Tačiau 1916 m. sunkiomis kaizerinės okupacijos sąlygomis mirė šeimos galva. Liko našlaičiai, prispaudė nepritekliai, užpuolė negandos...

1928 m. Juozas Mažeika rašo prašymą, kuriame prašo pripažinti jį kūrėju savanoriu ir apdovanoti medaliu.

Apie save jis taip rašė:

*1920 m. spalio mėn. įstojau savo noru III partizanų grupėn, A skyriun ir buvau paskirtas mitybai ir, Švenčionių Komendantui vadovaujant, dalyvavau mūšiuose prieš lenkus Kaltanėnų ir Salgudiškio bare. 1923 m. nuo sausio 9 d. iki kovo 9 d. savo noru buvau Klai-pėdos vadavime ir parvykęs iš ten nuo balandžio 13 d. savanoriu įstojau į Autobatalioną.*

Prie prašymo Juozas pridėjo buvusio Švenčionių komendanto majoro J. Bužinsko liudijimus, kad J. Mažeika nuo 1920 m. spalio iki 1922 m. gegužės 15 d. tikrai tarnavęs 3-iojoje Lietuvos partizanų grupėje, A skyriuje, buvęs partizanų būrio vadas ir ryšininkas, nebaustas, dalyvavęs mūšiuose su lenkais prie Kaltanėnų ir Salgudiškio.

Tačiau Karių savanorių medalio komisija atmetė prašymą, nes jo amžiaus vyrai buvo pašaukti 1919 m. kovo 5 d. Atmetė ir antrą prašymą-skundą, siųstą krašto apsaugos ministriui per Šaulių sąjungos viršininką.

Atkaklus savanoris, partizanas, LŠS narys išsirūpino visų savo šeimos narių gimimo ir mirties liudijimus ir įrodė, kad dėl šeimos padėties nebuvo mobilizuojamas.

*Atsargos jaun. puskarininkis Juozas Mažeika, s. Vinco, kilęs iš Švenčionių aps., Linkmenų vls., Novasodos k., tikrai yra Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris, įstojęs į jos eiles 1920 m. spalio 17 d.*

Toks apdovanojimo Savanorių medaliu liudijimas Nr. 1433 buvo pasirašytas 1929 m. sausio 4 d. Dar J. Mažeika buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio, Lietuvos nepriklausomybės ir Klaipėdos išvadavimo bronzos medaliais.

Tarnaudamas Autobatalione, J. Mažeika įgijo šoferio kvalifikaciją. Iš šio bataliono 1925 m. balandžio 23 d. išėjo į atsargą. Su žmona Zofija Lukoševičiūte, panevėžiete, apsigyveno Kaune. Buvo civilinis Krašto apsaugos ministerijos etatinis tarnautojas – iš pradžių dirbo krosnių kūriku, o nuo 1935 m. štabo I kategorijos šoferiu. Nuo 1925 m. priklausė Šaulių sąjungai. Per Šaulių sąjungos viršininką mjr. M. Kalmantą J. Mažeika 1929 m. prašė paskirti jam žemės sklypą bet kuriame Šiaulių apskrities dvare. Tarnybos atestacijose apibūdinamas kaip sąžiningas, doras, griežtas, atkaklus, karšto būdo, savo srityje pažangus ir gabus žmogus. Pažymima, kad pareigas išmano ir atlieka gerai.

## Šaltiniai:

LCVA. F. 561, ap. 2, b. 4434, l. 133, 150. F. 929, ap. 3, b. 1187, l. 15. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 138; b. 1976, l. 268.

## PRANAS MELNYKAS

Pranas Melnykas (Melnikas), Konstantino s., gimė 1891 m. gruodžio 4 d. Vidžių vls., Treibšių k. Lietuvis, katalikas. Turėjo pradžios mokyklos išsilavinimą.

Nuo 1919 m. liepos 4 d. iki 1920 m. rugpjūčio 20 d. Pranas, 1-ojo pėstininkų DLK Gedimino pulko eilinis, dalyvavo kovose su bolševikais, bermontininkais, lenkais. Nuobaudų ir sužeidimų išvengė. 1929 m. sulaukė garbingo apdovanojimo – Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio (liud. Nr. 3995). Buvo LKKSS Utenos skyriaus narys.

1930 m. duomenimis, Pranas buvo gavęs 13 ha žemės Utenos aps., Daugailių vls., Bajoriškių k. Su žmona Uršule augino sūnus Joną ir Albiną, dukrelę Konstanciją.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 270, l. 33. F. 930, ap. 4, b. 5055, l. 165.

*Kavaliauskas V. Už nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, p. 504.*

## JONAS MERINAS

Merinas Jonas, Tereso s., gimė 1897 m. Rimšės vls., Prūčių-Simaniškių k., prie gražuolio Prūto ežero.

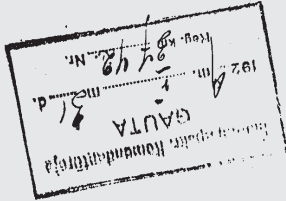
Savamokslis, svetimose kariuomenėse netarnavęs. Kai gimtinę okupavo bolševikai, jis 1919 m. pavasarį slapčia patraukė link Ukmergės ir gegužės 24 d. Sėtos miestelyje pasirašė savanorio pasižadėjimą – įstojo į Panevėžio atsargos batalioną, vėliau tapusį 4-uoju pėstininkų LK Mindaugo pulku. Su 4-ąja kuopa dalyvavo mūšiuose su bolševikais ir bermontininkais, buvo sužeistas į kairiąją ranką. 1920 m. balandį perkeltas į ne rikiuotės kuopą. 1922 m. pasiprašė paliekamas ir tęsė tarnybą gaudamas 50 proc. padidintą algą. Į atsargą išėjo lygiai po 4 tarnybos metų – 1923 m. gegužės 24 d.

Tėviškė okupuota – nesugrįši. Apsigyveno Šiaulių aps., Užvenčio vls., Vaiguvos mstl., svetimšalio teisėmis. Tik 1929 m. balandį buvo pripažintas Lietuvos piliečiu. Kaip savanoris norėtų gauti žemės: gal sumažės vargas ir skurdas? Prašė Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio. 1931 ir 1932 metais sulaukė neigiamo atsakymo: tuo metu, kai stojo į kariuomenę, turėjo būti šaukiamas kaip naujokas 1919 m. kovo 5 d. Vadinasi, ne savanoris, nebus ir žemės sklypelio lengvatinėmis sąlygomis.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 2195, l. 1–19; ap. 7, b. 324, l. 223.

Savanorių - Kurėjų Medalių Dovimo Komiseijai  
Per Liaudies Apšvietos Karo Komiteta



pi. Merino Jono  
gyv. Vaiguvoos miestelyje  
Vaiguvoos valsčiaus Liaudies  
Apšvietos.

Kilusias iš Čėseron  
(Kasaru) Apšvietos Ki-  
mės valsčiaus Prėciu-  
Simonišėiu. kaimo.

Prasymas

Kaip esu kilęs iš Okupuotos Lietuvos  
1919 metais minimas Kimės valsčius ir gi-  
buvo Okupuotas, todėl aš kaip jauniūnas  
savo laisvę išsiuvojau kas dieną organizuojamas  
lietuvoos kariuomenis apšvietau savo kraštą  
1919 metais gegužės mėn. parašiau; Ukmen-  
gės Apšvietą. Šitas miestelis kuricime buvo or-  
ganizuojamas Pėnėvėis atst. Gatalijonas, veliau  
paveistas 4<sup>ta</sup> pėst. d. K. Mindaugo pulku 1919 m.  
gegužės 24 d. uėširašiau savanoriu; virš minimą  
dalį kuricija ir ištarnavau sašiningai 4 metus  
iki 1923 m. gegužės mėn. 24 dienas dalyvovau rėvėio-  
re baltėvėiu ir bermonėininku frontose. Veliau  
pasitarnovėis iš kariuomenes apšigyvėnu lietuvo-  
gandamuis iš Jono Apšvietos Uėširėnko sukėim-  
salėiu lietuvoje gyventi. <sup>leidytoju</sup> Dėbar kaip jau išgyvė-  
nė 10 metu gavau Lietuvos piliekybę. Dėbarėnėis  
kaime kaip yra savanoriams skėrimėna dėvėna  
ir aš iki šio laiko tos dėvėnos nesu gavė. Je būdė-  
mas liėvai savanoriu, nes pasitarnėtas negalėjam

Jono Merino prašymas apdovanoti Savanorių medaliu

## JONAS MEŠKELA

*Ne žodžiais, bet darbu mylėti tėvynę!  
Verst kalnus, kurt dainą – nerimt amžinai!  
Nuo priešų tėvynę kaip liūtai apgynę,  
Mes lemsim sau laimę – laikų milžinai!*

*Petras Vaičiūnas*



Palikęs gimtąjį Sakūnų kaimą (Adučiškio vls.), Jonas Meškela (gal Meškelė?) nuo 1919 m. birželio 19 d. iki 1921 m. savanoriu eiliniu tarnavo 1-ajame pėstininkų DLK Gedimino pulke. Dalyvavo mūšiuose su bolševikais, lenkais. Narsumu Jonas pasižymėjo 1919 m. vasarą bolševikų fronte, lapkričio 22 d. – kautynėse su bermontininkais prie Radviliškio, 1920 m. rudenį – mūšiuose su lenkais. Jo, 4-osios kuopos eilinio, koviniai nuopelnai buvo įvertinti 1-osios rūšies 1-ojo laipsnio Vyties kryžiumi su kardais Nr. 985.

1939 m. „Kario“ savaitraščiui Jonas papasakojo truputį atsiminimų. Pateikiame jų ištraukas.

*Kuopa išvyksta į bolševikų frontą – Kruopelių ir Murliškių apylinkes. Čia mums tenka pakeisti to pat pulko 5. kuopą, eiti lauko sargybon ir vykdyti žvalgybos uždavinius. Bolševikai buvo įsitvirtinę Bružų kaimo aukštumose, abipus plento Utena–Zarasai. Iš visko buvo aišku, kad priešas plentą nepaprastai saugo, nes palei jį buvo sutraukęs didelį skaičių pėstininkų ir įtvirtinęs apie 8 kulkosvaidžius, o Šiuksčių km. turėjo porą patrankų.*

*<...> Prislinkę prie priešo 300–400 metrų, atidengiam ugnį. Priešas mums atsako tuo pačiu, tik daug smarkiau. Du mūsiškius sužeidžia. Nuo priešo kulkosvaidžių ne tik šilta, bet ir karšta darosi. Štai netikėta pagelba. Iš Drobuų kaimo mūsų kuopos kiti vyrai pradeda pulti priešui kiek į sparną. Iš Murliškių kaimo prabyla mūsų artilerija. Sviediniai krinta taikliai, sprogsa prie pat priešo apkasų. Bolševikų ugnis silpnėja. Pergalė čia pat <...> Priešas pradeda bėgti Degučių kaimo link. Vieni bėgančius griebiamės vaišinti šautuvų ugnimi, kiti puolam į apkasus. Čia randam kelis likusius bolševikus, kuriuos bematant nuginčiuojam. Mūsų artilerija pila kaip iš gausybės rago apie 10 minučių. Sviedinių sprogimas kas kartą darosi pavojingesnis mums patiems. Bet artilerija apimsta ir mes priešą vejamės ir vejamės Degučių kaimo link. Rugpiūčio, rodos, 24 d. pasiekiam Degučius. Čia atsikvepiam apie gerą pusdienį. Mes be didesnių kautynių praeinam Gražutę, Gulbinę, Zarasus ir apie rugpiūčio mėn. pabaigą išvejam bolševikus iš mūsų krašto ir tučtuojau atsiduriame bermontininkų fronte.*

*1920 m. grįžtam į Alytų. Su lenkais tenka susidurti Merkinės valsčiuje, Perlojos bažnytkaimyje <...> Atvykę į vietą, randam lenkų užimtą kelią. Užimama pozicija prie pat tilto.*

*Laukiam. Praėjus gal pusvalandžiui, pasirodo apie puskuopį lenkų. Mes atidengiam ugnį. Kairėje upelio pusėje esantieji namai mums kliudo šaudyti. Tuo tarpu lenkai, prisidengdami tais namais, artėja. Šaudymas iš abiejų pusių baisus. Artėjančius lenkus verčiam nuo kojų vieną po kito. Kuriuos nekliudom, tie šaukdami „vyvat, vyvat“ veržiasi pirmyn. Staiga viršila Umbrasas ar kas kitas sušunka: „Vyrai, pirmyn!“ Šokam kaip iš ugnies ir puolam lenkus.*

*Prasideda kova vyro prieš vyrą <...> Žaibo greičiu man iš šono sublizga durtuvas. Priešas bandė man durtuvu smogti beveik į vidurius, bet aš jam trenkiau per šautuvą iš viršaus. Išmušus šautuvą iš rankų, lenkas ėmė bėgti. Paėmiau jį kaip taikinį, bet pagaliau į bėgantį priešą ir dar iš užpakalio nešoviau. Štai šalia manęs su mirtimi grumiasi Vaikutis: jį puola du lenkai, bet Vaikutis akrobatiškai nuverčia nuo kojų abu lenkus <...>*

*Vyčio kryžiumi apdovanojimo lape šitaip rašoma apie eil. J. Meškele: 1920 m. spalio 3 d. kautynėse ties Perlojos miesteliu lenkai pradėjo supti 4. kuopos užimamą barą, norėdami atkirsti mūsiškiams kelią pasitraukti. Kuopos vadas pasiuntė viršilą Kostą Umbrasą su 20 kareivių sargybai sustiprinti, bet atėję paskirton vieton rado kelią užimtą lenkų puskuopio ir mūsų sargybą išmuštą iš apkasų. Kareivių tarpe buvo kilusi baimė, bet viršilos Kosto Umbraso ir kareivių Alfonso Vaikučio, Silvos Stuglio ir Jono Meškelės drąsumo dėka, kurie pirmi puolė durtuvais lenkus, pavyko ir kitus kareivius įtraukti į kautynes. Tuo būdu kuopa su gurguole pasitraukė iš priešų apsupimo be didelių nuostolių.*

*Vėliau J. Meškela perėjo į Širvintų partizanų 1-ąją grupę ir dalyvavo daugelyje kautynių su lenkų partizanais, Avišonių kaime prie Širvintų per puolimą buvo sužeistas (sužalota ranka, koja, petys ir krūtinė).*

*Pasibaigus karo veiksams, savanoris, raštingas savamokslis (skaityti, rašyti pramoko kariuomenėje), gavo policininko tarnybą Ukmergės aps. pasienio policijoje. Su Marija sukūrė šeimą. Buvo priimtas į LKKSS, tapo Ukmergės skyriaus nariu, ir kaip patikimas ir doras pilietis buvo rekomenduotas valstybinei tarnybai. Gal nuo 1930 m. gyveno Kaune, dirbo Karo muziejuje budėtoju. O 1934 m. žiniomis, gyveno Ukmergės aps., Musninkų vls., Virvyčių k. 1939 m. jis, šaulys, buvo apdovanotas Aizsargų nuopelnų medaliu.*

*Jonas Meškela (g. 1899 ar 1900 m.) buvo pripažintas Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu ir apdovanotas Savanorių medaliu (liud. Nr. 2707).*

#### **Šaltiniai:**

*LCVA. F. 384, ap. 1, b. 35, l. 181. F. 513, ap. 1, b. 31, l. 227. F. 560, ap. 1, b. 8, l. 30; b. 196, l. 139; b. 198, l. 139. F.561, ap. 2, b. 4470, l. 210. F. 929, ap. 3, b. 1187, l. 17. F. 930, ap. 3, b. 400, l. 16; ap. 4, b. 1, l. 140.*

*Vėliuoniškis Z. Durtuvų kautynėse // Karys, 1939, Nr. 36 (1056), p. 3055–3056.*

## MIKAS MICEVIČIUS



Švenčionių vls., Zadvarninkų k., Kazys Micevičius augino sūnus Matą, Justiną, Miką (g. 1894 m. gruodžio 6 d.), Juozą ir dukrelę Liudą. Kaimas įsikūręs ant aukštumos; pažvelgus į pietus – plačiame Kūnos upelio slėnyje kaip ant delno Švenčionių miestas, su bažnyčios bokštais, cerkvės kupolu, namais nameliais. Čia jaunuolis Mikas 1913 m. baigė rusišką miesto keturklasę mokyklą, bet neblogai pramoko ir lietuviško rašto.

Karas. Nuo 1915 m. kovo mėn. M. Micevičius – Rusijos kareivis. 1917 m. gegužės 10 d. baigė II Kijevo praporščikų mokyklą ir iki 1918 m. spalio 6 d. tarnavo karininku 104-ajame pėstininkų atsargos pulke Orenburge.

Grįžęs iš Rusijos, Mikas 1919 m. birželio 17 d. buvo mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę, į Vilniaus batalioną (pertvarkytą į 5-ąjį pėstininkų DLK Kęstučio pulką). Buvo paskirtas mokomosios kuopos jaun. karininku. Netrukus jo praporščiko laipsnis buvo pakeistas į leitenanto su vyresniškumu nuo 1917 m. gegužės 23 d. laipsnį.

Frontus perėjęs profesionalus karininkas dalyvavo baigiamosiose kautynėse su bolševikais, po to kovėsi su bermontininkais, lenkais. Parodė sumanumą ir narsą. Pelnė aukštą apdovanojimą. Vėliau, taikos metu, prie jo, 1-osios rūšies 1-ojo laipsnio Vyties kryžiaus su kardais (Nr. 458) kavaleriaus, atvaizdo Karo muziejuje atsirado toks priedas:

*Leitenantas M i c e v i č i u s Mikas. Raitųjų žvalgų komandos viršininkas. Mokomosios komandos viršininkas.*

*Naktį 23–24/VIII–1919 m., kuomet mūšiai tik ką buvo prasidėję ir priešas tvirtai laikėsi savo gerai paruoštose ir sustiprintose pozicijose, karininkui Micevičiui buvo duota sunki užduotis užpulti svarbų priešą (rusų-bolševikų) atramos punktą Mažvilius ir jį būtinai užimti. Užduotį atliko gerai. Nežiūrint į atkaklų priešą gynimąsi ir įgytų laike mūšio nuostolių nukautais ir sužeistais, po 8 valandų atkaklaus mūšio užėmė Mažvilius ir pravijo priešą iki pat Gudelių. Dėka tam, kad priešas laiku buvo išmuštas iš Mažvilių, kolona galėjo smarkiai priešą persekioti ir sėkmingai išplatinti puolimą.*

*27/VIII–1919 eidamas užimti paskirtąjį jo komandai pozicijos barą (tarpkelyje ežerų Sventen – Ilsensee – senuose rusų apkasuose) ir netikėtai patekęs smarkioje priešą ugnyje iš trijų pusių, nesumišo, bet savo rimtumu ir ištverme tvirtai sulaukė komandą savo rankose ir išvedė ją paskirton vieton ir užėmė keletą svarbių strategijos atžvilgiu kalnų.*

*Kuomet priešą pavyko pravaryti nuo pozicijos (tarpkelyje ežerų Sventen – Ilsensee) karinink. Micevičius, būdamas su savo komanda kolonos avangarde, nežiūrint, kad iš kairės ir dešinės kolonos sparnai buvo neapsaugoti, drąsiai ir smarkiai persekiojo priešą taip, kad priešas nespėjo užimti iš anksto paruoštų apkasų 3 varste nuo Daugpilio. Dėka to buvo mūsų kulkosvaidžiais išvaikytas, besiskleidžiant į grandines ir beinant užimti paminėtų apkasų.*

1921 m. rugpjūtį vyr. ltn. M. Micevičius buvo 5-ojo pėstininkų pulko Raitųjų žvalgų komandos viršininkas. Po metų tarnybos jis buvo perkeltas į Drausmės batalioną, paskirtas kuopos vadu.

1924 m. sausį Mikas Micevičius pats pasiprašė į atsargą. 1927 m. žiniomis, gyveno Utenos aps., Jonišio vls., Girelės k., įsigytame ūkyje, čia buvo priglaudęs ir savo sesutę Liudą. Ėjo pasienio policijos I eilės rajono viršininko pareigas. 1935 m. perkeltas į pasienio policijos Šiaulių barą skiriant 4-ojo rajono viršininku. Buvęs sveikas, lietuvių kalbą mokėjęs gerai.

1931 m. kovo 6 d. krašto apsaugos ministras pasirašė dokumentą:

*Šiuo liudiju, kad atsargos vyresnysis leitenantas Mikas Micevičius tikrai yra I-os rūšies 5-jo laipsnio Vyties Kryžiaus ordino kavaliereus, nusipelnęs tą garbės ženklą už ypatingus pasižymėjimus kovose su Lietuvos priešais; jo padarytieji nuopelnai atitinka pasižymėjimų pavyzdžių straipsniams, nustatytiems Vyčio Kryžiaus ordino statute.*

*Šis liudijimas duotas atsargos vyresn. leiten. Micevičiui pristatyti Žemės reformos valdybai atleisti jį nuo išperkamųjų mokesčių už gautą žemės sklypą...*

1928 m. Mikas jau buvo vedęs, žmona Marija – medicinos sesuo.

1937 m. žiniomis, M. Micevičius tarnavo Šiaulių aps. pasienio policijos 4-ojo rajono viršininku, buvo Žagarės šaulių būrio vadas, ypač plėtojo kultūrinius ryšius su Latvijos „aizsargais“, apdovanotas Latvijos Išsivadavimo karo 10-mečio medaliu.

Žmona Marija irgi buvo aktyvi šaulė, nuo 1937 m. vasario – Žagarės šaulių moterų skyriaus vadovė.

1940 m. liepos mėn. Mikas ir Marija pakeitė pavardes – tapo Miciūnais.

Sovietinė okupacija tragiškai palietė Micevičių giminę. Apie tai rašoma žinyne „Lietuvos gyventojų genocidas“:

*Miciūnas-Micevičius Mykolas, Kazio, g. 1894, gyv. Dūkšte, Zarasų apskr., Ignalinos r., polic. Išv. į lag. 1941 06 14 – Rešotai, Nižnij Ingašo r., Krasnojarsko kr.; ten mirė 1943 01 16; Ypat. pasit. 1943 01 20 nuteistas dešimčiai metų.*

*Žmona Miciūnienė-Micevičienė Marija, Jurgio, g. 1894, gyv. Dūkšte, Zarasų apskr., Ignalinos r., med. darbuot. Tremtis 1941 – Kolomenskije Grivai, Čiajos r., Tomsko sr.; pabėgo į Lietuvą. Suimta. Tremtis – Kolomenskije Grivai, Čiajos r., Tomsko sr.; paleista 1956, 1956 grįžo į Lietuvą, 1989 mirė.*

Intos lageryje mirė ir Miko brolis mokytojas Juozas. O kitas brolis, Panevėžyje mokytojavęs Justinas, iš lagerio grįžo po Stalino mirties, 1954 m., mirė 1974 m.

Nuotraukų ir žinių apie Micevičių giminę pateikė Švenčionyse gyvenančios Miko seserėčios Leokadija ir Elvyra Micevičiūtės.



M.Micevičius su žmona 1928 m.



### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 1, b. 3, l. 238. F. 561, ap. 2, b. 1089, l. 7, 17, 158; b. 4470, l. 167. F. 929, ap. 3, b. 16, l. 48–55; ap. 4, b. 72, l. 11. F. 930 ap. 2-Ž, b. 129, l. 17–18; ap. 5, b. 1891, l. 53; ap. 7, b. 3486, l. 117; ap. 8, b. 203, l. 22–26; b. 250, l. 245–248; b. 853, l. 106.

Kariškių žodis, 1920, Nr. 3 (35), p. 24.

Karys, 1925, Nr.13 (305), p. 99.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. I (A–Ž). 1939–1941. – V., 1999, p. 557–558.

## PRANAS MICHALKEVIČIUS

Guvus jaunuolis gimtuosiuose Švenčionėliuose baigė rusišką liaudies mokyklą, pramoko ir lietuviško rašto. Džiaugėsi sūnumi tėvas Grigalius ir motina Marijona Pilipavičiūtė. Tik laikai nebuvo džiugūs. Iš Švenčionėlių traukėsi sumušti raudonarmiečiai, juos keitė okupantai lenkai. Vos sulaukęs 17 metų (g. 1902 m. balandžio 2 d.), Pranas paprašė tėvelių palaiminimo ir išėjo Lietuvą Tėvynę ginti.

1919 m. balandžio 15 d. jis jau artilerijos sunkiųjų pabūklų baterijos kareivis savanoris. Tų metų rugpjūčio–rugsėjo mėn. teko dalyvauti mūšiuose su bolševikais prie Dauguvos, Daugpilio ruože. Kautynės buvo laimėtos. Bet jaunas karys, nors ir nesužeistas, susirgo, dvi savaites praleido Ukmergės ligoninėje.

Po neilgo atokvėpio Pranas su baterijos draugais teko kautis su bermontininkais Šeduvos, Radviliškio, Šiaulių, Kuršėnų vietovėse. O 1920 m. pradžioje reikėjo atremti lenkų kėslus Ukmergės bare. Gegužės mėnesį buvo išleistas dviem savaitėms atostogų.

Mūšiai baigėsi. P. Michalkevičius, buvęs nepilnametis savanoris, subrendo, užsigrūdino ir jau kaip šauktinis pareigingai tęsė būtinąją karo tarnybą. 1920 m. lapkričio 14 d. jis pasiunčiamas į artilerijos pulko mokomąją komandą. Po sėkmingo mokymo 1921 m. balandžio 29 d. buvo perkeltas į 2-ąją sunkiųjų pabūklų bateriją, dar po mėnesio tapo grandiniu, o rugpjūčio 1 d. – puskarininkiu. 1922 m. balandžio 19 d. Lietuvos savanoris Pranas Michalkevičius baigė savo kuklią, bet garbingą kario karjerą – buvo išleistas į atsargą.

Ką veikti? Tėviškė toli, profesijos neturi. Reikia glaustis prie bendražygių artileristų, tęsti kario karjerą. Nuo 1923 m. rudens Pranas tapo 4-ojo artilerijos pulko 2-osios sunkiųjų pabūklų baterijos liktiniu puskarininkiu. 1926 m. Alytuje sutiko simpatišką jaunutę Juzefą Sredzinskaitę, sukūrė šeimą. Kai baigėsi pasižadėtasis tarnybos laikas, Pranas pasiprašė paliekamas ir, baterijos vadui tarpininkaujant, dar pratęsė liktinio tarnybą.

Kai Lietuva minėjo dešimtąsias Nepriklausomybės metines, vyr. puskarininkis Pranas Michalkevičius sulaukė dvigubo pagerbimo: buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių (liud. Nr. 753) ir Nepriklausomybės dešimtmečio medaliais. 1933 m. žiniomis, jis tarnavo policijoje, buvo LKKSS Telšių skyriaus narys.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 46, l. 10. F. 929, ap. 3, b. 1187, l. 18. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 140; b. 1977, l. 394–401; ap. 7, b. 231, l. 216, 229.

## ANTANAS MICKEVIČIUS



Gimęs 1898 m. gruodžio 12 d. Švenčionių aps., Linkmenyse. Lietuvis, katalikas, baigęs rusišką dviklasę liaudies mokyklą.

Tarnavo Lietuvos kariuomenėje, 1920 m. dalyvavo mūšiuose su lenkais, turėjo puskarininkio laipsnį (Savanorių medalio liud. Nr. 3807?).

A. Mickevičius vedė Oną Venckaitę iš Salantų miestelio. Dirbo Kretingos apskrities karinėje įstaigoje civiliniu tarnautoju.

Archyvo duomenis papildykime nekrologo tekstu:

*Gegužės 10 d. po ilgos ir sunkios ligos išskeliavo amžinybėn senas šaulys a. a. Antanas Mickevičius, kuris gegužės 13 d. buvo iš Vasaitis-Butkus koplyčios (Cicero, III.) atlydėtas į šv. Antano parapijos bažnyčią. Kun. Rutkauskas atlaikė gedulingas pamaldas ir kartu su daugeliu tautiečių palydėjo į lietuvių šv. Kazimiero kapines.*

*A. a. puskarininkis Antanas Mickevičius įstojo į Šaulių Sąjungą 1920 m. rugsėjo 3 d. Linkmenų būry, teisingiau sakant, buvo vienas to būrio steigėjų. 1920.X.2 d. , lenkams puolant Linkmenis, būrys gavo įsakymą vykti į frontą. Tuo metu būry buvo apie 30 šaulių.*

*1921 m. sausio iš 3 į 4 dieną būrys puolė lenkus ir atsiėmė Linkmenis. Tuo metu būry jau buvo 74 šauliai.*

*1922–23 metais a. a. Mickevičius atliko karinę prievolę Auto batalione. 1922.X.10 d. baigė mokomąją kuopą. Dalyvavo Klaipėdos sukilime. 1923.XI.15 d. buvo pakeltas į jaunesnio, o 1924.III.6 į vyresnio puskarininkio laipsnį.*

*Išėjęs iš kariuomenės į atsargą, tarnavo šoferiu pas Kretingos apskrities viršininką, o nuo 1935.X.1 d. iki Sovietų Sąjunga okupavo Lietuvą, Kretingos apskrities komendantūroje tarnavo civiliniu tarnautoju ir buvo Kretingos šaulių būrio vadu.*

*Apdovanotas Vyčio Kryžiaus, Lietuvos Nepriklausomybės ir Šaulių Žvaigždės medaliais. Jo yra šeštas kapas, 62 sekcijoje, 20 bloke, 7 sklype <...>.*

*Liko liūdėti žmona Ona ir sūnus Eugenijus.*

*Stepas Paulauskas*

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 8, b. 751, l. 172–173.

Stepas Paulauskas. A. A. vyr. psk. Antanas Mickevičius // Karys, 1978, Nr. 6 (1543), p. 255.

## JUOZAS MIKLAŠEVIČIUS

Juozas Miklaševičius gimė 1899 m. lapkričio 12 d. Ignalinoje. Lietuvis, katalikas. Buvo prasilavinęs (4 kl. ir technikos kursai), mokėjo rusų, lenkų kalbas. 1919–1923 m. kaip savanoris tarnavo Lietuvos kariuomenėje. Jis, Elektrotechnikos bataliono vyr. puskarininkis, buvo apdovanotas Vyties kryžiumi Nr. 942.

Nuo 1935 m. gegužės 1 d. J. Miklaševičius buvo 4-ojo pėstininkų pulko civilinis tarnautojas – dirbo elektros monteriu.

Šeimoje būta nesklandumų. Atrodo, buvo įkalintas ir prarado kovinį apdovanojimą. 1932 m. sausio 12 d. Veronika Ribokaitė-Miklaševičienė prašė pažymėjimo, kad jos vyras Juozas Miklaševičius yra apdovanotas Vyties kryžiaus ordinu. Kodėl? 1937 m. Prezidento malonės aktu jam, kaip teistam, buvo gražinta teisė į pensiją.

*A. Juozas Miklasevičius Miklas mirė lapkr.6 d. Sydnejuje, sulaukęs 76 m. amžiaus.*

*Palaidotas Rookwoodo kapinėse, evangelikų skyriuje. Kilimo buvo švenčioniškis, Lietuvos kariuomenės savanoris kūrėjas, Vyčio kryžiaus kavaličius.*

Tokia trumpa žinutė buvo paskelbta dienraštyje „Draugas“ (Čikaga) 1973 m. lapkričio 26 d.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 191, l. 103. F. 384, ap. 1, b. 22, l. 342; b. 35, l. 180. F. 930, ap. 8, b. 751, l. 172–173.

*Kavaliauskas V. Už nuopelnus Lietuvai. – V., 2001, p. 90.*

## KAZYS MIKLAŠEVIČIUS

Pagal Daugėliškio klebono surašytus gimimo metrikus Miklaševičių Stanislovo ir Viktoros (Čiučiurkaitės) sūnus Kazimieras gimė 1900 m. rugsėjo 22 d. Čižiškių sodžiuje, Zablaiškės vls.

Į 2-ąjį pėstininkų pulką Kazys įstojo 1919 m. balandžio 15 d., t. y. iki savo amžiaus naujokų šaukimo. Būdamas gana raštingas, pulke nuo 1919 m. gruodžio iki 1920 m. balandžio baigė mokomosios kuopos kursą, išsitarnavo iki vyr. puskarininkio laipsnio. Mūšių metu, nuo 1920 m. rugsėjo 22 d. iki 1921 m. vasario 22 d., buvo patekęs į lenkų nelaisvę. Po to liktiniu tarnavo 2-osios pėstininkų divizijos štabe, ryšių komandoje, iki 1924 m. spalio 17 d. Gyveno Garliavos vls., Julijanavos vnk., vėliau – Kaune.

Atsargos vyr. puskarininkis Kazys Miklaševičius, Stasio s., 1935 m. sausio 22 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 9565). Kaip savanoris buvo kandidatas iš valstybės gauti žemės sklypą, tačiau vietoje žemės 1935 m. gavo 2 400 Lt pašalpą.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1187, l. 32. F. 930, ap. 3, b. 2330, l. 1–8; ap. 8, b. 250, l. 399–400. F. 1247, ap. 2, b. 1914, l. 4; ap. 4, b. 1, l. 10.

## PETRAS MIKLAŠEVIČIUS

Mykolo ir Lucijos (Juodgalvytės) sūnus Petras gimė 1901 m. rugsėjo 16 d. Ceikinių (t. y. Zablatiškės) vls., Čižiškių k.

Petras nuo 1919 m. birželio 15 d. iki 1921 m. spalio 16 d. tarnavo 2-ajame pėstininkų pulke, dalyvavo mūšiuose su bolševikais, bermontininkais ir lenkais. 1919 m. rugpjūčio 3 d. bolševikų fronte netoli Sventeno ežero buvo sužeistas, gydėsi pulko ligoninėje.

Atsargos kareivis tapo ūkininku naujakuriu, gyveno Vilkaviškio aps., Pajevonio vls., Trilaukio k. Apibūdinamas kaip ištikimas pilietis. 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, Petras Miklasevičius, Miko s., sulaukė aukšto Tėvynės įvertinimo – buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 4592).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 81, l. 38; b. 1187, l. 21. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 143; b. 1978, l. 103–108.

## IZIDORIUS MIKNEVIČIUS



Izidorius (Dzidorius) gimė 1895 m. gruodžio 25 d. Adučiškio vls., Pustoškų k., 7 ha ūkyje. Tėvai – Silvestras ir Rozalija (Rumbutytė) Miknevičiai. Mokyklos lankyti jam neteko, bet buvo nemenkai prasilavinęs, gebėjo skaityti ir rašyti, be gimtosios, rusų ir lenkų kalbomis.

Pirmojo pasaulinio karo metu Izidorius buvo mobilizuotas į caro kariuomenę, tarnavo eiliniu. Karo pabaigoje grįžo į Pustošką. O čia raudonųjų „tvarką“ pakeitė baltųjų (lenkų) „laisvė“. Izidorius slapčia paliko tėviškę ir 1919 m. gegužės 28 d. savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenės 1-ąjį pėstininkų pulką. Su pulko bendražygiais ėjo kovų keliais. Turėdamas vyr. puskarininkio laipsnį 1921 m. lapkričio 29 d. išėjo į atsargą.

1-ojo pėstininkų DLK Gedimino pulko kapelionas kun. Jeronimas Valaitis Šešuolių bažnyčioje 1921 m. vasario 6 d. sutuokė Dzidorių Miknevičių su Uršule Rudžionyte iš Gied-

raičių par., Maišelių k. Juodu susilaukė penkių vaikų: Petro, Antano, Vytauto, Algirdo Edvardo ir Uršulės Mildos.

Apsigyveno savanoris Širvintų mieste. Nuo 1922 m. sausio tarnavo Ukmergės aps. viešojoje policijoje, o nuo 1924 m. rugsėjo – Ukmergės aps. pasienio policijoje eiliniu sargybiniu, buvo kulkosvaidžių grandies viršininkas. Kaip savanoris buvo gavęs 13 ha žemės Giedraičių vls., Bekupės k. 1937 m. Izidorius rašė, kad jo patėvis Jonas Juknevičius, brolis Vytautas ir sesuo Rožė gyvena Utenos aps., Debeikių vls., Stanislavavo k.

Izidorius buvo karštas patriotas, aktyvus visuomenininkas, nuo 1927 m. LKKSS na-

rys. Nuo 1928 m. tapo LŠS nariu, būrio vėliavininku. 1932 m. jau buvo Vilniui vaduoti sąjungos Giedraičių skyriaus narys, priklausė policijos sporto klubo Ukmergės skyriui. Dar priklausė Smulkaus kredito draugijos skyriui, darbavosi Giedraičių žemės ūkio kooperatyvo valdyboje.

Nepriklausomybės kovų dalyvis atsargos vyr. puskarininkis Dzidorius Miknevičius 1929 m. apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 3159), taip pat buvo pelnęs ir Lietuvos nepriklausomybės medali. O 1935 m. vasario 16 d. jo krūtinę papuošė Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 3-iojo laipsnio medalis.

Kupinas entuziazmo I. Miknevičius sveikata, deja, nesidžiaugė. Šlubavo širdis. 1936 m. ligoninėje gydėsi nuo bronchito, buvo operuotas apendicitas. O 1938 m. gruodžio 17 d. Nepriklausomybės kovų savanorį ištiško širdies smūgis.

Slapta!

**Pagelbinė asmens byla**

Ši byla parengta pagal Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą ir kitus teisės aktais patvirtintus teisės aktus. Tais atvejais, kai šioje byloje yra nurodyta, kad asmuo yra miręs, šioje byloje nurodoma tik mirimo data ir vieta. Ši byla parengta pagal Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą ir kitus teisės aktais patvirtintus teisės aktus. Tais atvejais, kai šioje byloje yra nurodyta, kad asmuo yra miręs, šioje byloje nurodoma tik mirimo data ir vieta.

Pavardė: <i>Miknevičius</i> Vardas: <i>Izidorius</i> Pavardės šaltinis: <i>Selvestras</i>	Pareigos: <i>eilinis sargybinių</i> (Pasikeitus pareigoms, nurodyti pareigų pavadinimus rašant žemiau, pabrėžiant senąjį pavadinimą)
Gimimo metai, mėnuo ir diena: <i>1895 metais</i> <i>uodžio mėn. 25 d.</i>	Karinės prievolės atlikimas: <i>1918. 2. 10 d. m. 1921. 5. 28 d.</i> <i>pat. juoba vpr. juovamimimiai, savanoris</i>
Gimimo vieta: <i>Gustonų km. Adutiškis</i> <i>Švenčionių apm. (Okup. Liet.)</i>	Kokį tarną turi ir iš ko pavadėtas: <i>13 ha žemės gaj.</i> <i>ves kaip savanoris - kūrėjas</i>
Tautybė: <i>Lietuvos</i>	Ar buvo teismo bausimas, kada ir už ką: <i>Nebuvo</i>
Tautybė: <i>Lietuvos</i>	
P. natalinas: <i>R. natalinas</i>	Kokius pasižymėjimo ženklus ir kada yra gavęs: <i>dėmės medalis 1929 m. lapro mėn. 30 d.</i> <i>Savanorių medalis 1929 m. lapro mėn. 30 d.</i> <i>D. L. L. Gedimino ordino medalis</i> <i>3 laipsnis 1935 m. vasario mėn. 16 d.</i>
P. gimimo: <i>Lomdirbys</i>	
P. gyvenimo: <i>Savanoris</i>	Kur ir kada yra tarnavęs ir kurias pareigas ejęs:
P. mokymų: <i>Švietimo</i>	
P. mokymų: <i>Švietimo</i>	

Izidoriaus Miknevičiaus asmens byla (fragmentas)

### Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap. 17, b. 3183, l. 1. F. 463, ap. 2, b. 57, l. 1–129. F. 560, ap. 1, b. 46, l. 13. F. 929, ap. 3, b. 1187, l. 21. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 143; b. 1978, l. 137–155.

## PETRAS MILAŠEVIČIUS

Mikas ir Teklė (Šimkūnaitė) Milaševičiai Salako vls., Želmeniškės k., 1899 m. lapkričio 19 d. susilaukė sūnaus. Salako bažnyčioje jį pakrikštijo Petru.

Dėl šeimyninių aplinkybių Petras buvo atleistas nuo karo tarnybos. Bet tėviškėje palikęs tėvą (motina, atrodo, buvo mirusi), sesutes Veroniką ir Zofiją ir jaunesnį brolių Miką, 1920 m. lapkričio 9 d. savanoriu įstojo į Utenos miesto ir apskrities karo komendantūrą, eiliniu tarnavo 3-iajame raitelių „Geležinio vilko“ pulke. Išleistas į atsargą 1922 m. sausio 1 d.

1924 m. kovo 2 d. Salako bažnyčioje jis susituokė su Veronika Kondrataite.

1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, balandžio 30 d., Petras Milaševičius, Miko s., buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 4908). Tais metais jis gyveno Zarasų aps., Imbrado vls., Maironių (ar Gaidiškių) k.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 171, l. 911. F. 560, ap. 1, b. 198, l. 143. F. 930, ap. 3, b. 2356, l. 1–15.

## TIMOFEJUS MINČIONOKAS

Timofejus Minčionokas (Menčionokas, Mončionka) kilęs iš Švenčionių aps., gimęs 1896 m. Rusas, sentikis. Eiliniu tarnavo Lietuvos kariuomenės 9-ajame pėstininkų pulke. Už narsumą kovos lauke aukštai įvertintas: tapo 1-ojo laipsnio Vyties kryžiaus su kardais Nr. 1313 kavaleriumi, o 1937 m. vasario 19 d. apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 9937).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1187, l. 31. F. 930, ap. 4, b. 2, l. 98.

## ANUPRAS MISEVIČIUS-KULIEŠIUS

Šio asmens archyvuose dokumentuose vardas ir pavardė rašyti nevienodai. Prašydamas apdovanoti Savanorių medaliu, 1929 m. jis rašė:

*1919 m. liepos mėn. pastojau savanoriu į Kauno miesto ir apskrities komendantūrą, kur buvau įsakymu praveistas Anupru Misevičiumi. Po mėnesio buvau perkeltas į Elektro-*

*Technikos batalioną, po to į Autobatalioną, kur per klaidą buvau užrašytas Antanu. Tuo pačiu klaidingu vardu išduotas ir atsargos karinis liudijimas.*

Utenos aps. Kuktiškių vls. valdybos 1929 m. išduotame dokumente teigiama, kad Misevičius-Kuliešius Anupras, Karolio s., yra gimęs 1891 m. Kuktiškėse.

Anupras buvo nemenkai prasilavinęs savamokslis, 1913–1918 m. tarnavęs Rusijos kariuomenėje, baigęs motociklininkų kursus.

1919 m. liepos 30 d. savanoriu įstojo į Kauno komendantūrą, tarnavo motociklininku. Buvo perkeltas į Autobatalioną. Garbingai išstarnavęs pasižadėtuosius vienus metus, 1920 m. liepos 30 d. buvo išleistas į atsargą.

Atsargos viršila Anupras Misevičius-Kuliešius gyveno Kuktiškių vls., Kuktiškių vnk. Čia jį 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, pasiekė Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalis (liud. Nr. 4623).

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 165, l. 1203–1210; b. 171, l. 386. F. 930, ap. 6, b. 2211, l. 426.

## MEČISLOVAS MISIŪNAS

Mielagėnų vls. Milašiaus vnk. ūkininkų Juozo ir Zofijos sūnus Mečislovas gimė 1899 m. balandžio 8 d. Mokyklos jam lankyti neteko, liko beraštis, tačiau puikiai suvokė lietuviybės svarbą.

Kai tėviškę užėmė lenkų legionai, Mečislovas atvyko į Kupiškio komendantūrą ir 1919 m. birželio 28 d. buvo nusiųstas į 2-ąjį pėstininkų pulką, į 1-ąją kuopą. Jo vienmečių šaukimas bus skelbiamas tik spalio 1 d., tad Mečislovas – savanoris. Tais pačiais metais jam teko dalyvauti atkakliose kautynėse su bolševikais ir bermontininkais. 1920 m. vasarį Mečislovas laikinai buvo nusiųstas į Žagarės komendantūrą.

1920 m. rugsėjo 22 d. M. Misiūnas buvo paskelbtas dingusiu be žinios. Pasirodo, mūšio metu pateko į lenkų nelaisvę. Lygiai po dviejų mėnesių, pasikeitus karo belaisviais, jis grįžo į savąjį pulką. Į atsargą eilinis išlydėtas 1921 m. spalio 8 d.

Vilniaus kraštas, kartu ir gimtasis Mielagėnų kampelis, liko už demarkacijos linijos, Lenkijos okupuotas, o Mečislovas – atskirtas nuo giminių, pažįstamų. Apsigyveno jis ir kūrėsi Biržų aps., Nemunėlio Radviliškio vls., Žvejotgalos k. Kol parsisiųsdino iš Mielagėnų bažnyčios Laikinojo Vilniaus lietuvių komiteto patvirtintus gimimo metrikus, kol surinko kitus reikalaujamus dokumentus, praėjo daug laiko. Tik 1937 m. birželį Mečislovas Misiūnas sulaukė garbingo įvertinimo – buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 10023).

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1187, l. 31. F. 930, ap. 3, b. 2416, l. 1–17; ap. 4, b. 16, l. 98.

## MYKOLAS MORKŪNAS

Mykolas gimė 1898 m. spalio 16 d. Jono ir Petronėlės (Rimkaitės) šeimoje Daugėlišio vls., Ruokiškės k.

Raštingas savamokslis Mykolas Morkūnas 1919 m. liepos 17 d. savanoriu įstojo į Rokiškio komendantūrą. 1920 m. balandžio 16 d. buvo perkeltas į 1-ąjį atsargos batalioną, vėliau pertvarkytą į 10-ąjį pėstininkų pulką. Dalyvavo kautynėse su lenkais. 1921 m. rugpjūčio 21 d. buvo perkeltas į 4-ąjį pėstininkų pulką. Tarnavo be nuobaudų, kol 1922 m. sausio 13 d. išėjo į atsargą.

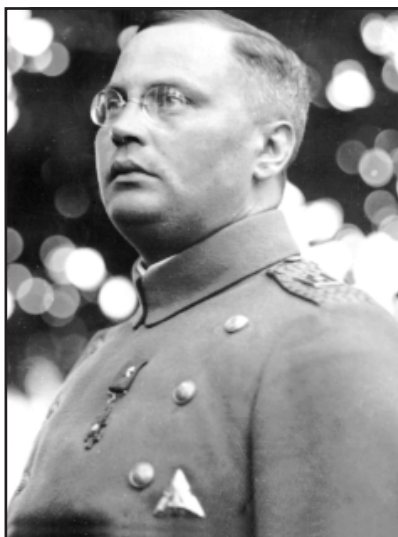
Pagal galiojusią tvarką Mykolas savo noru įstojo į Lietuvos kariuomenę tada, kai jo bendraamžiai jau buvo šaukiami paskelbus privalomąjį šaukimą. Bet gal jis turėjo savų argumentų, kad prašė pripažinti savanoriu.

Labai pavėluotai M. Morkūnas iš Daugėlišio parapijos gavo lenkišką gimimo metrikų nuorašą, patvirtintą Vilniaus arkivyskupijos kurijos. Paskutinis Mykolo prašymas apdovanoti Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu buvo pateiktas 1940 m. gegužės 17 d. Atsakymas nežinomas, nes po mėnesio Lietuva neteko nepriklausomybės. Sovietinės okupacijos išvakarėse M. Morkūnas gyveno Rokiškio aps., Kamajų vls., Totoriškių k.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 3, b. 2110, l. 1–5; ap. 7, b. 289, l. 535.

## IGNAS MUSTEIKIS



Tai aukšto rango karys profesionalas ir valstybininkas. Apie I. Musteikio gyvenimą ir tarnybą nemažai galima sužinoti iš archyve (LCVA) saugomų dokumentų. Juose pateikti duomenys dažniausiai sutampa, vieni kitus papildo. Tik šio asmens gimimo vieta nurodoma nevienodai. Daugumoje toliau nurodytų dokumentų, ir jo paties rašytų, teigiama: Musteikis Ignas, Jono s., gimė 1890 m. liepos 25 d. Švenčionių aps., Daugėlišio vls., Dūdų k. (arba Dūdos palivarke); kilęs iš ūkininkų, lietuvis. Viename tarnybos lape paminėta, kad Igno gimimo ir tėvų gyvenamoji vieta – Elvyravos dvaras (210 dešimtinių) netoli Kuršėnų. „Lietuvių enciklopedijoje“ ir leidinyje „JAV lietuviai...“ nurodoma gimimo vieta – Vyžuona, Utenos aps.

I. Musteikis Sankt Peterburge prie Šv. Kotrynos



bažnyčios baigė gimnaziją ir Sankt Peterburgo praporščikų mokyklą. 1914–1918 m. tarnavo rusų kariuomenėje. Perėjo fronto kelius. Buvo apdovanotas Šv. Stanislovo 3-iojo, Šv. Anos 3-iojo ir 4-ojo, Šv. Vladimiro 4-ojo laipsnio ordinais. Tarnybą baigė turėdamas poručiko laipsnį.

I. Musteikis – vienas pirmųjų Lietuvos savanorių karininkų: jau 1918 m. gruodžio 12 d. jis – 1-ojo pėstininkų pulko 1-osios kuopos pirmasis vadas. Netrukus buvo paskirtas 1-ojo bataliono vadu, pulko vado padėjėju, nuo 1919 m. gegužės 1 d. – steigiamo 3-iojo pėstininkų pulko vadu. Nuo 1920 m. liepos 12 d. iki 1921 m. gegužės 30 d. ėjo 3-iosios divizijos vado pareigas. Po to buvo 10-ojo pėstininkų Marijampolės pulko vadas, nuo 1922 m. balandžio iki 1923 m. rugpjūčio – 3-iosios divizijos vadas. Dalyvavo mūšiuose su bolševikais Zarasų aps., Daugpilio fronte, lenkų fronte Suvalkijoje ir Trakų aps. Už narsumą Lietuvos Prezidento 1919 m. gruodžio 6 d. įsakymu apdovanotas 3-iojo laipsnio kryžiumi „Už Tėvynę“ Nr. 519. Buvo išsitarnavęs pulkininko leitenanto laipsnį. Vėliau I. Musteikis pelnė ir kitų garbingų apdovanojimų: buvo apdovanotas Italijos karaliaus ordinu „Corona d`Italia“, Šaulių žvaigždės ordinu, Lietuvos nepriklausomybės, Latvijos nepriklausomybės medaliais, vienas pirmųjų 1928 m. balandžio 3 d. Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 5) (šio apdovanojimo liudijime parašyta, kad I. Musteikis kilęs iš okupuotos Lietuvos).

Tarnybos atestacijose karininkas I. Musteikis apibūdinamas teigiamai: sveikas, išsilavinęs, iniciatyvus, tarnybą išmano gerai ir pareigas atlieka sąžiningai; patriotas, drausmingas, energingas karininkas; geras organizatorius, pavyzdingai sutvarkė 3-įjį pėstininkų pulką (rikuotės, ūkio reikalus), sugeba pavaldiniams įkvėpti kovos dvasią; neigiamas bruožas – kartais vartoja karininkui netinkamus posakius.

1923 m. rugpjūčio 18 d. I. Musteikis išėjo į atsargą (atrodo, ne savo noru). Nuo 1924 m. pabaigos iki 1926 m. gruodžio perversmo jis buvo Klaipėdos krašto pasienio apsaugos vadas.

1926 m. gruodžio mėn. I. Musteikis buvo paskirtas vidaus reikalų ministru. Šias pareigas ėjo beveik dvejus metus. 1927 m. rugsėjo 3 d. jis kreipėsi į Prezidentą:

*Į Lietuvos kariuomenę stojau savanoriu 1918 m. Kariuomenėje pergyvenau sunkiausius laikus ir dalyvavau kovose su priešais už Lietuvos Nepriklausomybę. 1923 m. man teko apleisti kariuomenės eiles. Tarnybą pradėjau kuopos vadu ir baigiau Divizijos vado pareigose. Daug dėju pastangų grįžti į kariuomenę, deja, be pasėkų.*

*Garbinga mūs kariuomenė man yra brangi, norėčiau būti jos aktyvus narys, todėl nuolankiai prašau, Jūsų Ekscelencija Pone Prezidente, gražinti mane mūsų tikrosios tarnybos karininkų šeimon.*

Šis prašymas buvo patenkintas. Plk. ltn. I. Musteikis buvo iš atsargos priimtas į kariuomenę ir nuo 1927 m. rugsėjo 10 d. paskirtas ypatingųjų reikalų karininku prie Respublikos Prezidento, po pusmečio jam buvo suteiktas pulkininko laipsnis.

Nuo 1929 m. pabaigos I. Musteikis kurį laiką buvo vienas Lietuvos banko direktorių. Kitų metų pradžioje jis kreipėsi į Prezidentą, pašydamas atleisti iš ypatingųjų reikalų karininko pareigų ir iš tarnybos kariuomenėje, nes jo tarnyba Lietuvos banke esanti nesuderinama su tarnyba kariuomenėje. 1930 m. vasario 1 d. Respublikos Prezidento aktu plk. I. Musteikis buvo išleistas į pėstininkų karininkų atsargą, paliekant teisę dėvėti kario uniformą. 1939 m. jis išėjo į pensiją.

I. Musteikis buvo vedęs Aleksandrą Petuchovaitę. Juodu turėjo sūnų Jurgį. Kaip sa-

vanoris buvo gavęs 20 ha žemės Kauno aps., Raudondvario vls., Lukšiakiemio palivarke. Aktyviai dalyvavo Atsargos karininkų sąjungos, LKKSS, Ūkininkų sąjungos veikloje.

Neišvengta sovietinių represijų. 1940 m. I. Musteikis buvo suimtas, Kauno kalėjime tardytas, kankintas. 1941 m. birželio sukilimo metu išlaisvintas.

Ats. plk. Ignas Musteikis 1944 m. pasitraukė į Vakarų, 1949 m. atvyko į JAV. Mirė 1960 m. vasario 5 d. Klivlande.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 58-A, l. 164. F. 929, ap. 3, b. 1187, l. 30. F. 930, ap. 2-M, b. 225, l. 1–37; ap. 4, b. 1, l. 149; ap. 5, b. 1891, l. 23; ap. 8, b. 35, l. 39–44.

MAB RS. F. 12-2935, l. 1–3.

Lietuvių enciklopedija. T. 19. – Boston, 1959, p. 423.

JAV lietuviai: biografijų žinynas. T. I. – V., 1998, p. 714.

Kariškių žodis, 1920, Nr. 3 (35), p. 23.

## JONAS NAIDIČAS

Jonas Naidičas, Jono s., gimė 1896 m. Švenčionių aps., Vaistamo vls., Selcų k. Lietuvis, katalikas. 1915–1917 m. tarnavo Rusijos kariuomenėje, 2-ajame Sibiro pulke.

Nuo 1919 m. spalio 19 d. iki 1921 m. spalio 24 d. savanoriu tarnavo Lietuvos kariuomenės Baltgudžių batalione. Kaip jis pats rašė, 1920 m. už 2 bolševikų provokatorių sugavimą buvo „pakeltas į grandinius“.

Išėjęs iš kariuomenės buvo laikomas svetimšaliu ir privalėjo mokėti svetimšalio mokestį – 5 Lt per mėnesį. Tik 1931 m. jam buvo išduotas Lietuvos Respublikos vidaus pasas.

J. Naidičas gyveno Kaune. Vedė Ievą Grybauskaitę. Juodu 1932 m. augino sūnus Adomą – 7 m., Vladą – 6 m., Vytautą – 1 m., ir 3 m. dukrą Zofiją. Gyveno nelengvai, nekilnojamojo turto neturėjo. Viltis buvo kaip savanoriui gauti medalį ir žemės sklypą. Dėl to rašė prašymus įvairioms įstaigoms, net Prezidentui.

Ir po trijų svarstymų Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio komisijos atsakymas buvo neigiamas: pirma, neva tarnavęs nuo 1920 m. spalio 19 d., antra, jo amžiaus vyrai tuo metu buvo mobilizuojami. Nors pats J. Naidičas aiškino taip: kaip svetimšalis (tokiu laikytas iki 1931 m.!) jis neturėjo būti mobilizuojamas, tad atvykti tarnauti galėjo tik savo noru.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 3, b. 4929, l. 1–43; ap. 4, b. 19, l. 54; ap. 7, b. 93, l. 30.

## PETRAS NAIDIČAS

Adomo Naidičo sūnus Petras, gimęs 1900 m. Vaistamo vls., Krunių k., 1919 m. birželio 12 d. tapo Lietuvos kariuomenės savanoriu, eiliniu tarnavo 1-ajame raitelių pulke. 1940 m. gegužės 31 d. buvo pripažintas Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 264, l. 78.

*Kavaliauskas. V. Už nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, p. 508.*

## JUOZAS NARAS

Justino ir Domicelės (Čyplytės) sūnus Juozas Naras gimė 1896 m. kovo 16 d. Dūkšto (Rimšės) vls., Sokiškių k. Liko neraštingas. Nuo 1919 m. liepos 8 d. iki 1920 m. rugsėjo 29 d. savanoriu tarnavo 1-ajame artilerijos pulke, 4-ojoje baterijoje. Po to grįžo į gimtinę – čia tuo metu jau buvo Lietuvos valdžia. Tačiau netrukus įsiveržė želigovskininkai.

Tik 1940 m. sausio 18 d. Dūkšto valsčiaus viršaitis J. Narui išdavė Lietuvos pasą. O sausio 24 d. jis jau rašo prašymą apdovanoti Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu ir lyg atsiprašo: *Iki šio laiko gyvenau buvusioje lenkų okupuotoje Lietuvos dalyje, dėl to taip pavėluotai kreipiuosi medalio gavimo reikalu.*

Bet Lietuva tada gyveno paskutinius nepriklausomybės mėnesius...

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 3, b. 4930, l. 1–9; ap. 7, b. 236, l. 77.

## ANTANAS NARUŠEVIČIUS

Krištapo ir Grasildos (Guigaitės) Naruševičių sūnus Antanas savo prašyme pripažinti jį Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu rašė:

*Esu gimęs 1900 m. vasario 17 d. Okupuotoje Lietuvoje – Švenčionių aps., Kaltanėnų miestelyje. Nenorėdamas tarnauti prieš kariuomenėje ir tikslu pasitarnauti savo tėvynei Lietuvai, 1920 m. gruodžio 1 d. pabėgau iš okupuotos Lietuvos ir atvykęs laisvon Lietuvon gruodžio 2 d. įstojau savanoriu į Utenos komendantūrą. Buvau paskirtas į autobatalioną ir*

*iš ten perkeltas į 1 atskirąjį lazaretą, kur išstarnavau iki 1922 m. spalio 17 d. ir buvau paleistas į atsargą <... > turėčiau teisę būti nemobilizuotas dėl šeimos sudėties, nes turėjau išlaikyti seną motiną ir 1919 m. grįžusį iš vokiečių nelaisvės visiškai sveikatos netekusį brolių Vinčą, kuris savo jėgomis nepajėgdavo net pavalgyti ir mirė 1921 m.*

Po karo tarnybos A. Naruševičius gyveno Linkmenų vls., Krivasalio k., tarnavo pasienio policijos Utenos bare, Palabažio kaimo poste. 1932 m. žiniomis, buvo vedęs, augino 4 vaikus.

Net po ilgo susirašinėjimo Antanui nepavyko įrodyti savo teisės į savanorio statusą. Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio komisijos sprendimas 1937 m. buvo galutinis: Antanas Naruševičius į Lietuvos kariuomenę įstojo 1920 m. gruodžio 2 d., o jam galiojo 1919 m. spalio 1 d. jo amžiaus naujokų šaukimas. Tačiau 1939 m. buvo apdovanotas Šaulių žvaigždės ordino medaliu.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap. 17, b. 3396, l. 1. F. 930, ap. 3, b. 2539, l. 1–12; ap. 6, b. 2211, l. 279; ap. 7, b. 286, l. 173.

*Kavaliauskas V.* Už nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, p. 586.

## ANTANAS NARUŠKA

Gimė 1899 m. sausio 24 d. Rimšės vls., Vozgelėnų k. (Vazgialiane, dab. Vidžių r.), Tado ir Uršulės (Čaikauskaitės) Narušų šeimoje.

Mokslo cenzo neturintis Antanas Naruška 1919 m. gegužės 1 d., t. y. dar iki jo amžiaus naujokų šaukimo, savanoriu įstojo į 4-ąjį pėstininkų pulką. Kariavo, be nuobaudų tarnavo 4-ojoje, 5-ojoje, 8-ojoje kuopose, 3-iojoje kulkosvaidžių kuopoje – iki išėjimo į atsargą 1921 m. spalio 24 d. Kartu gavo ir liudijimą žemės sklypui gauti.

Po karo tarnybos Antanas apsigyveno tolokai nuo gimtinės – Klaipėdos krašte, Pagėgiuose, buvo geležinkelio tarnautojas. Apibūdinamas kaip visapusiškai patikimas pilietis.

1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, atsargos eilinis Antanas Naruška buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 5064).

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 2309, l. 291–298; ap. 7, b. 324, l. 246.

## KAZYS OBALEVIČIUS

Kauno stoties komendantūros kareivių registracijos knygoje glaustai užrašyta: Kazys Obalevičius, gimęs 1898 m. Švenčionių aps., Daugėliškyje. Lietuvis, katalikas, nevedęs. Buvo baigęs 4 rusų gimnazijos klases.

Savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę, 1920 m. balandžio 22 d. iš etapo skirstymo punkto buvo perkeltas į Kauno stoties komendantūrą ir paskirtas raštininku. Tų metų rugpjūtį paskirtas kariškių krautuvės vedėju („užveizdu“).

Ar K. Obalevičius buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu, žinių neaptikta.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 97, l. 124.

## JUOZAS PAKALNIS

Juozas Pakalnis, Dovydo ir Grasildos (Šimkūnaitės) s., gimė 1897 m. Tauragnų palivarke, gyveno Linkmenų vls., Petkūniškio k.

Šeimoje augo keturi sūnūs ir dvi dukrelės. Šeima, atrodo, neturėjo nuolatinės gyvenamosios vietos. Tėvas du kartus našlavo, tris kartus vedė. Juozas – iš antrosios santuokos. Jis pasitraukė iš lenkų okupuoto Petkūniškio ir 1919 m. liepos 8 d. savanoriu įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką. Čia tarp žygių ir kautynių su Lietuvos priešais bemokslis pramoko pasirašyti. 1920 m. balandžio 17 d. pateko į lenkų nelaisvę, iš jos grįžo gegužės 22 d. Į atsargą eilinis išlydėtas 1922 m. sausio 11 d. Joniškio vls., Garšvėnų dvare, 1926 m. gavo 11 ha žemės – naujakurys.

1927 m. vasario 15 d. Tauragnų bažnyčioje įvyko Juozo Pakalnio ir Teofilės Juknevičiūtės sutuoktuvės. 1937 m. žiniomis, šeima gyveno neokupuotoje Linkmenų vls. dalyje, Antakalnio k., Juozas dirbo lentpjūvėje.

Rinko, tvarkė savanoris dokumentus medaliui gauti ir rašė: <...> *būdamas tikras Lietuvos tėvynės sūnus, veržiaus per mūsų priešų eiles į laisvos Lietuvos karių eiles, ginti tėvynės Lietuvos.*

Tačiau jo prašymas po pakartotinių svarstymų nebuvo patenkintas: į kariuomenę įstojo po savo amžiaus vyrų šaukimo.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap.1, b. 270, l. 147. F. 930, ap. 3, b. 2632, l. 1–21; ap. 7, b. 285, l. 23.

## ANUPRAS PANAVAS

*Susitvėrus Lietuvos valdžiai, stojau savanoriu į Lietuvos kariuomenę kovoti prieš Lietuvos išorinius priešus, negailėdamas savo gyvybę padėti už tėvynę Lietuvą.*

Taip 1928 m. rašė Anupras, prašydamas pripažinti jį savanoriu.

Anupras gimė 1899 m. sausio 29 d. Daugėliškio vls., Makniškės k. Tėvai – Antanas Panavas ir Julė Milašiūtė. 1919 m. liepos 14 d. Anupras tapo 1-ojo pėstininkų pulko 1-osios kulkosvaidžių kuopos kariu. Teko dalyvauti mūšiuose su bolševikais, bermontininkais, lenkais. Į atsargą išleistas 1923 m., Trijų Karalių dieną.

Apsigyveno Kaune. Būdamas ganėtinai raštingas tarnavo policininku Kauno m. 3-iojoje nuovadoje.

Tėvynė įvertino savo gynėją: 1929 m. kovo 26 d. atsargos grandinis Anupras Panavas buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 1943).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 198, l. 158; b. 259, l. 40. F. 929, ap. 3, b. 1189, l. 4. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 159; b. 2332, l. 187–197.

## PRANAS PAŠKEVIČIUS

1-ojo pėstininkų pulko kareivių žinių knygoje užrašyta, kad Vaistamo vls. Abramavų (Abramovščizna) k. gyventojas Pranas Paškevičius yra baigęs 2 gimnazijos klases, katalikas, nevedęs, būdamas 20 metų 1919 m. kovo 25 d. savanoriu įstojo į pulką, tarnavo 4-ojoje kuopoje.

Pranas Paškevičius, Simo s., gimęs 1899 m., buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 2471 ?).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1189, l. 5. F. 930, ap. 7, b. 285, l. 8.

## JONAS PAUKŠTĖ

Du kaimynai bendravardžiai, skiriasi tik amžius. Vyresnysis, Jonas Paukštė, Antano ir Cecilės (Klimašauskaitės) sūnus, gimė 1883 (1886?) m. sausio 11 d. Linkmenų vls., Palmajės k. Nuo 1905 m. tarnavo Rusijos kariuomenėje, puskarininkis. 1910 m. buvo išvykęs į Ameriką, po dvejų metų grįžo. 1914 m. vėl buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę.

Kai tėviškę okupavo lenkai, Jonas 1919 m. balandžio 22 d. patraukė į Lietuvos kariuomenę, savanoriu įstojo į raitelių dalinį, tarnavo vachmistru.

Nuo 1921 m. gegužės tarnavo Utenos aps. policijoje nuovados viršininko padėjėju. Gyveno Anykščiuose. Pasižymėjo darbštumu, sąžiningumu, uolumu. 1928 m. buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės, o 1931 m. – Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio medaliais.

J. Paukštė pateikė prašymą ir dokumentus savanorio vardui įteisinti. Tačiau jo prašymas nebuvo patenkintas: kaip buvęs rusų kariuomenės puskarininkis į Lietuvos kariuomenę įstojo po puskarininkių šaukimo, todėl negali vadintis savanoriu.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 377, ap.2, b. 46, l. 175–177. F.930, ap. 4, b. 2398, l. 1–9.

## JONAS PAUKŠTĖ

Jonas, gimęs 1894 (1884 ?) m. vasario 1 d. Linkmenų vls., Palmajės k., buvo baigęs 2 rusų liaudies mokyklos klases, tarnavęs rusų kariuomenėje, puskarininkis.

Kai tėviškę buvo užėmę lenkai, 1919 m. birželio 22 d. J. Paukštė įstojo į 1-ąją raitelių pulką. Dalyvavo kovose su bermontininkais, lenkais. Į atsargą išleistas 1921 m. balandžio 30 d., vachmistras.

Apsigyveno Utenos aps., Alantoje. 1923 m. pradėjo tarnauti policijoje. 1926 m. kaip savanoris gavo 21 ha žemės Molėtų vls., Čižiškių dvare. Su žmona Adele ūkininkavo, augino dukrelę Valeriją. Buvo LKKSS Utenos skyriaus narys.

Jonas Paukštė savo noru įstojo į Lietuvos kariuomenę, buvo apdovanotas žemės sklypu. Tačiau kaip buvusiam svetimos kariuomenės puskarininkui jam turėjo būti taikoma 1919 m. sausio 15 d. mobilizacija, todėl Jonas negalėjo gauti Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio, bet buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės ir Vytauto Didžiojo ordino medaliais.

### Šaltiniai:

LCVA.F. 394, ap. 17, b. 3612, l. 1. F. 560, ap. 1, b. 155, l. 1. F. 930, ap. 4, b. 2398, l. 1–9; ap. 7, b. 264, l. 92.

## JONAS PAUKŠTĖ

1899 m. balandžio 5 d. Linkmenų vls. ir par., Kirdeikių k., Krisiaus ir Uršulės (Vaitkūnaitės) Paukščių šeimoje gimė sūnus Jonas.

Svetimose kariuomenėse jam neteko tarnauti. Neįgijo ir mokslo cenzo. O pakariauti, Lietuvos karivių pabūti teko: nuo 1919 m. liepos 9 d. iki 1922 m. sausio 8 d. Jonas tarnavo 1-ajame pėstininkų DLK Gedimino pulke.

Atsargos eilinis J. Paukštė grįžo į neokupuotus gimtuosius Kirdeikius. Apibūdinamas teigiamai – neteistas, ištikimas pilietis.

1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 4966).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 166, l. 378. F. 930, ap. 4, b. 6, l. 40; b. 2333, l. 248–253.

## ANTANAS PAUKŠTIS

Antanas Paukštis gimė 1899 m. Švenčionių aps., Linkmenų vls., Katiniškės k. (dab. Utenos r.). Baigė rusišką liaudies mokyklą. Tėvai augino dar du sūnus ir tris dukras.

1919 m. Antanas prisistatė Utenos karo komendantūrai, buvo perkeltas į 9-ojo pėstininkų LK Vytenio pulko 9-ąją kuopą, paskui – į 3-iąją kulkosvaidžių kuopą. Ištikimai tarnavo, dalyvavo kovų žygiuose.

Sveikatos tikrinimo komisija savanorių kulkosvaidininką Antaną Paukštį, Kajetono s., 1920 m. liepos 30 d. pripažino netinkamu karo tarnybai. Jis buvo demobilizuotas.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 6, b. 2189-A, l. 11.

## ANTANAS PAUKŠTYS

Rimšės vls. Nagėnų k. ūkininkų Juozo ir Onos (Atroškaitės) Paukščių sūnus Antanas gimė 1899 m. gegužės 20 d. Trejus metus mokėsi Zarasų vidurinėje mokykloje, bet 1915 m. carinę okupaciją pakeitė kaizerinė, ir mokslai nutrūko.



Suaugęs jaunuolis 1919 m. balandžio 1 d. išėjo Tėvynės ginti, pasirašė savanorio pasižadėjimą ginti nepriklausomą Lietuvos valstybę. Iki 1921 m. lapkričio 31 d. tarnavo 1-osios pėstininkų divizijos štabe. Teko kautis su Lietuvos priešais – bolševikais, bermontininkais ir lenkais. 1920 m. spalio 21 d. buvo patekęs į želigovskininkų nelaisvę.

Taikos metu Antanui teko mokytis ir duoną užsidirbti. Ukmergėje lankė metų trukmės mokytojų kursus, o 1922 m. rudenį gavo mokytojo vietą Ukmergės aps., Vinkšnabrabrščio pradinėje mokykloje. Iki 1925 m. sugebėjo baigti du Kėdainių mokytojų seminarijos kursus. 1930 m. lankė karinio rengimo kursus prie Karo mokyklos Kaune. Vedė, su žmona Antanina augino sūnų Gediminą Martyną. 1931–1933 m. mokytojo duoną iškeitė į „Pieno-centro“ bendrovės krautuvės vedėjo pareigas. Po to vėl dirbo mokytoju. Jam, kaip savanoriui, buvo skirtas 8,75 ha žemės sklypas Dotnuvos vls.

1932 m. kovo 29 d. atsargos jaun. puskarininkis Antanas Paukštys buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 8145). Tuo metu jis gyveno Kėdainių aps., Šėtos vls., Gaiziūnų k.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 2, b. 575, l. 61. F. 391, ap. 6, b. 127, l. 111. F. 929, ap. 3, b. 1189, l. 6. F. 930, ap. 4, b.1, l. 161; b. 8, l. 78; b. 2333, l. 273–278.

*Indrašius V.* Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 239.

## JOAKIMAS PAVILIONIS

Tverečiaus miestelio gyventojai Agota Ulozaitė ir Kristupas Povilėnai (!) 1891 m. rugpjūčio 18 d. susilaukė sūnaus, kurį pakrikštijo Joakimu. Kažkaip Joakimas nepateko į rusų kariuomenę, 1915 m. pasiliko vokiečių okupuotame krašte.

Mažaraštis savamokslis J. Pavilionis pasiryžo tarnauti Lietuvai, ne svetimiems pavergėjams. 1919 m. birželio 3 d. įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką, buvo paskirtas į 2-ąją kuopą. Su pulko bendražygiais dalyvavo kautynėse su bolševikais, bermontininkais, lenkais. 1921 m. vasario 24 d. buvo išleistas į atsargą kaip ištarnavęs daugiau nei pasižadėtuosius vienus metus. Po to darbavosi geležinkelyje. Vedė, apsigyveno Klaipėdoje. Buvo LKKSS narys.

1932 m. rugsėjo 30 d. Joakimas Pavilionis buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 8726).

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 8, l. 267; b. 198, l. 161. F. 929, ap. 3, b. 1189, l. 8. F. 930, ap. 4, b. 1-A, l. 161; b. 8, l. 150; b. 2326, l. 273–279.

# STASYS PETKELIS

Gimęs 1895 m. lapkričio 1 d. Dūkšto miestelyje. Prirašytas Vilniaus „rėdybos“ Švenčionių aps., Daugėlišio vls. Baigęs 6 gimnazijos klases ir 3-iają Kijevo praporščikų mokyklą.

Grįžęs iš Rusijos praporščikas S. Petkelis 1919 m. gegužės 10 d. (balandžio 26 d.?) buvo mobilizuotas, paskirtas kuopos vado pareigoms Kaišiadorių komendantūroje. Lapkričio mėn. Rusijos kariuomenėje įgytas praporščiko laipsnis buvo pakeistas leitenanto laipsniu su vyresniškumu nuo 1917 m. balandžio 10 d.

X. TARNYBOS EIGA.			
Kada įstojo tarnybon ir kada įgijo laipsnį; pakeltas laipsnį ir tarnyboj. Kilnojimai iš vienos tarnybos vietos kiton; paaiškinant priežastį, viršininko ar savo noru; kada atvyko į naują tarnybos vietą. Pasižymėjimo ženklai ir vyresnybės padėkos.			
	Metai	Mėnesiai	Diena
Atvyko sulig mobilizacijos ir paskirtas Kaišiadorių Komendantūron / Įsak. Kariuom. 92 Nr. 4 § 1919 m. /	1919	geguž.	10
1ki Ejo kuopos vado pareigas nuo pastojimo dienos / Kaišiadorių Kom-rai įsak. Nr. Nr. § § /	1920	saus.	5
Įvedant Lietuvos kariuomenėje laipsnius Rusų kariuomenės praporščiko laipsnis pakeistas leitenanto laipsniu su vyresniškumu nuo 10 balandžio 1917 m / Įsakymas Kariuom. 188 Nr. 1919 m. /	1920	lapk.	22
Tarnybos labai perkeltas Elektrotechn. batalion / Įsakym. Kariuom. 219 Nr. 5 § /	1920	saus.	12
Paskirtas bataliono 2 kuopon jaun. karin-ku / Batalionui įsakymas 11 Nr. 1 § /	"	"	"
Tarnybos labai perkeltas I p. Divizijos Štaban / Įsakymas Kariuom. 287 Nr. 2 § /	"	vasar.	20
Pribuvo iš Elektrotechnikos bataliono . . . . / Štabui įsakym. 45 Nr. 1 § /	"	"	22
Paskirtas Divizijos Štabo Ryšių Viršininku . . . / Įsakym. Štabui 46 Nr. 1 § /	"	"	"
Laikiniai ejo Štabo komanda Komendanto pareig. / Įsakym. Štabui 120 Nr. 1 § /	"	birž.	8
Laikiniai ejo rikiuotės skyriaus adjutanto par. / Įsakym. Štabui 132 Nr. 5 § /	"	liep.	7
Grįžo prie savo tiesioginių pareigų . . . . . / Įsakym. Štabui 140 Nr. 1 § /	"	"	22
Tarnybos labai perkeltas Generalio Štabo Technikos Skyrin . . . . . / Įsakym. Kariuom. 490 Nr. 5 § /	"	lapkr.	17
Atvyko Generalio Štabo Technikos Skyrin ir paskirtas Ryšių Dalies Viršininko Padėjėju . . . / Techn. Skyr. įsakym. 8 Nr. 7 § ir 11 Nr. 4 § /	"	"	"
1ki Laikiniai ejo Ryšių Dalies Viršininko pareig. nuo / Techn. Skyr. įsak. 13 Nr. 3 § ir 2 Nr. 3 § /	"	gruod saus.	23 4
1ki Komandiruotas tarnybos reikalais į Kaišador. nuo / Techn. Skyr. įsakym. 3 Nr. 2 § /	"	"	5 9
1ki Laiknai ejo Ryšių Dalies Virš-ko pareigas nuo. / Techn. Skyr. įsak. 10 Nr. 2 § ir 12 Nr. 2 § /	"	vasar.	18 28
1ki Laikiniai ejo Ryšių Dalies Vir-ko pareig. nuo. / Techn. Skyr. įsak. 22 Nr. 3 § ir 25 Nr. 2 § /	"	geguž. birž.	23 5

Stasio Petkelio tarnybos lapas (fragmentas)

Ltn. S. Petkelis greit kilo tarnyboje. 1920 m. sausio 12 d. tarnauti buvo perkeltas į Elektrotechnikos batalioną, po mėnesio paskirtas 1-osios pėstininkų divizijos štabo ryšių viršininku, lapkričio 17 d. perkeltas į Generalinį štabą skiriant Technikos skyriaus ryšių dalies viršininko padėjėju. 1921 m. liepą įgijo vyr. leitenanto laipsnį. Tarnybos reikalais kaip specialistas būdavo komandiruojamas į apskričių komendantūras; tuoj po sukilimo ir Klaipėdos prijungimo prie Lietuvos, 1923 m. sausio 18–vasario 11 d., lankėsi Klaipėdos krašte. 1924 m. sausio 1 d. paskirtas Generalinio štabo valdybos Ryšių skyriaus ypatingųjų reikalų karininku. Apie metus studijavo Aukštuosiuose karo technikos kursuose, jam buvo suteiktas kapitono laipsnis. Nuo 1926 m. sausio kpt. S. Petkelis buvo Elektrotechnikos bataliono karo elektrotechnikas. Tai viena tarnybos kryptis.

Stasiui teko (ir dar kaip!) dalyvauti mūšiuose dėl Lietuvos nepriklausomybės. Tarnaudamas Kaišiadorių komendantūroje nuo 1919 m. birželio 30 d. iki 1920 m. sausio 12 d. dalyvavo kovose su lenkais. Nuo liepos 16 d. – vėl akistata su lenkų agresoriais. Lemiamu mūšių ties Giedraičiais metu, spalio 21 d., S. Petkelis pateko į želigovskininkų nelaisvę, lapkričio 4 d. jam pavyko pabėgti, bet sužeistą galvą 10 dienų teko gydytis karo ligoninėje, kitą vasarą jis buvo pasiųstas į sanatoriją. Gydomo kursai buvo kartojami ir vėlesniais metais.

Stasys ir Liucija augino dukrą Birutę (g. 1919 m.) ir sūnų Arvydą Vytautą (g. 1920 m.). Šio kario apdovanojimų nepavyko nustatyti, bet jo nuopelnai Tėvynei akivaizdūs.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 2, b. 575, l. 61. F. 929, ap. 4, b. 72, l. 49. F. 930, ap. 2-Ž, b. 129, l. 63; ap. 7, b. 39, l. 336; ap. 8, b. 253, l. 75–78.

## VINCAS PIPIRAS

Kilęs iš Kaltanėnų miestelio, darbininkas. Savanoris, LŠS partizanų VII grupės eilinis. Žvalgybos metu 1923 m. sausio 6 d. lenkų kariškių buvo nukautas. Jam buvo 24 m. Palaidotas Širvintų m. kapinėse.

Vincas Pipiras 1931 m. buvo apdovanotas (po mirties) Šaulių žvaigždės ordinu.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 6, b. 434, l. 20; b. 437, l. 60, 67. F. 1764, ap. 1, b. 157, l. 15; b. 267, l. 174. Karys, 1927, Nr. 2, p. 17.  
*Kavaliauskas V. Už nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, p. 566.*

## LEONAS PIRŠTELIS

Adučiškio vls., Stajėtiškio k., Jono ir Marijonos (Burokaitės) Pirštelių šeimoje 1891 m. gruodžio 28 d. gimė sūnus Leonas. Mokyklos lankyti jam neteko, vėliau pramoko tik pasirašyti. 1913–1914 m. eiliniu tarnavo 3-iajame Turkestano pulke Taškente.

Būdamas vyresnis, nešaukiamojo amžiaus, Leonas 1919 m. sausio 23 d. savanoriu įstojo į besikuriančią Lietuvos kariuomenę, tarnavo Elektrotechnikos bataliono 1-ojoje kuopoje. Mūšiuose dalyvauti neteko. Pareigingai išstarnavęs pasižadėtąjį laiką, 1920 m. vasario 21 d. buvo išleistas į atsargą.

Gimtinė toli... Apsigyveno Kaune.

Jubiliejiniai 1930-ieji, Vytauto Didžiojo metai, Leonui Piršteliui buvo labai įsimintini: gavo Lietuvos Respublikos pasą ir buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 5620).

Kario savanorio byloje išlikęs ir šis dokumentas:

*Pasižadėjimas. Aš čia pasirašęs Pistoris Leonas, kilęs iš Svinčenų apskričio Guodutiškes valsčiaus maž. Staietiškas kaime, gimęs vasario 28 d. 1893 metų, kaip pilnateisis Lietuvos Valstybės pilietis, niekeno neverčiamas įstojau į Krašto Apsaugos Ministeriją ir pasižadu nesigailėdamas savo sveikatos nė gyvybės ginti nepriklausomos Lietuvos valstybės.*

*Pasižadu šventai pildyti visas piliečio-kareivio priedermes dedamas ant manes laikinuoju Valstybės įstatymu ginti per šiuos pasižadėtus metus laisvę ir Tėvynę.*

*Vasario 18 diena 1919 m. (Parašas kryželiais)*

Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1189, l. 17. F. 930, ap. 3, b. 2905, l. 1–14; ap. 4, b. 1, l. 169; ap. 7, b. 216, l. 142.

## ADOLFAS PIVARIŪNAS

1897 m. Tverėčiaus vls., D. Kukučių k., gimė Pivariūno Leono sūnus Adolfas.

A. Pivariūnas 1920 m. rugsėjo 8 d. paprašė priimti į Lietuvos kariuomenę savanoriu. Tačiau vėliau paaiškėjo, kad jis negali pretenduoti į savanorio statusą, nes tapo kariu jau po savo bendraamžių privalomojo šaukimo.

1936 m. Adolfo Pivariūno prašymas skirti Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalių buvo atmestas.

Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 13, l. 22.

## ALEKSAS PIVARIŪNAS

Tverečiaus vls., Piemenų k., sutuoktiniams Martynui Pivariūnui ir Anei Gruzdytei 1895 m. sausio 1 d. gimė sūnus Aleksandras (vėliau rašyta – Aleksas). Mokyklos nelankė, buvo mažaraštis. Aleksui teko ir rusų kareivio eilinio dalia Leibgvardijos Suomijos pulke.

Į Lietuvos kariuomenės 4-ąjį pėstininkų pulką (buv. Panevėžio batalioną) savanoris A. Pivariūnas įstojo 1919 m. gegužės 5 d. Dalyvavo pulko žygiuose. Į atsargą išlydėtas 1920 m. liepos 14 d., aprūpinus liudijimu žemės sklypui gauti.

1929 m. birželio 26 d. pagal kilmę tverečėnas Ministras Pirmininkas ir l. e. krašto apsaugos ministro pareigas prof. Augustinas Voldemaras pasirašė liudijimą Nr. 2922, kad Aleksas Pivariūnas, Martyno s., tikrai yra savanoris ir apdovanojamas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu. Tais metais A. Pivariūnas gyveno Panevėžio aps., Naujamiesčio vls., Tarnagalos k.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 259, l. 57. F. 929, ap. 3, b. 1189, l. 17. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 169; b. 2327, l. 21–26; ap. 7, b. 324, l. 271.

## KOSTAS PIVARIŪNAS

Tverečėnas Kostas iš Vosiūnų k. gimė 1877 m. gegužės 12 d. 1900–1903 m. tarnavo rusų 157-ajame Emeretijos pulke. Po to apsigyveno Rygoje. Buvo kurpius. Raštingas. Kilus karui, Kostą mobilizavo į tą patį pulką ir pasiuntė į austrų frontą. Liko gyvas, net nesužeistas.

Atkeliavo K. Pivariūnas į Uteną ir 1919 m. rugpjūčio 19 d. tapo 1-ojo pėstininkų pulko kareiviu – savanoriu. Būdamas vyresnis už bendražygius, nuėjo ilgą pulko kovų kelią. Be nuobaudų tarnavo iki 1922 m. kovo 19 d. Nagingas kurpius apsigyveno Šiauliuose.

Kostas Pivariūnas, Kazio s., 1931 m. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 6455).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 198, l. 168. F. 929, ap. 3, b. 1189, l. 17. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 169; b. 2327, l. 27-36; ap. 7, b. 289, l. 1101.

## ANTANAS POŠIŪNAS



Gražiame Modžiūnų kaime (dab. Švenčionių r., Cirkliškio sen.) pasiturintis ūkininkas Vincas Pošiūnas augino Konstantą (g. 1891 m.), Konstanciją (g. 1893 m.) ir Antaną (g. 1896 m.).

Basakojė Antanuko vaikystė – tai ūkio kasdienybė ir daktoriaus lietuviškos pamokėlės. Smalsus ir atkaklus vaikiną anksti pajuto knygos, žinių trauką ir nesitenkino namų pradžiamokslu. 1915 m. jis baigė Švenčionių miesto keturklasę.

Pirmojo pasaulinio karo verpetai nubloškė Antaną Rusijon. Mobilizuotas. Nuo 1915 m. gruodžio 9 d. iki 1917 m. kovo mėn. 1-ajame Sibiro telegrafo batalione, Kaukazo 3-iajame inžinerijos pulke kovėsi fronte su vokiečiais, austrais. Laimės kūdikis – išliko gyvas, net nesužeistas.

Karo negandos nenumaldė jo ryžto mokytis. 1917 m. pradžioje Poltavoje eksternu Antanas Pošiūnas išlaikė 6 klasių I laipsnio egzaminus (rus. k. „volnoopredeliajuščego I razriada“). Po to įstojo į karo mokyklą, 1917 m. rugpjūčio 1 d. ją baigė, gavo praporščiko laipsnį ir buvo paskirtas į 215-ąją pėstininkų pulką jaunesniuoju karininku, iš čia pasiūstas į „kovinių dujų“ kursus Ivanovo Voznesenske. Juos baigęs, spalio mėn., buvo perkeltas į 85-ąją pėstininkų atsargos pulką ir paskirtas „nuodingųjų dujų“ komandos viršininku.

Po bolševikų perversmo Rusijoje A. Pošiūnas grįžo į Lietuvą. Čia dar tęsėsi vokiečių okupacija, todėl gimtųjų Modžiūnų pasiekti nepavyko. Tačiau Vokietija karą pralaimi. Lietuva skelbiasi esanti nepriklausoma, ieško būdų nepriklausomybei įteisinti ir įtvirtinti. O išorės priešų nestinga, kyla naujos grėsmės. Reikia ginklu ginti atgimstančią Tėvynę.

Karo baisumų ir žmonių sušiurkštėjimo prisižiūrėjęs Antanas buvo beketinąs pasirinkti dvasininko kelią. Bet kažkuris iš kunigų jį įtikino, kad tokiu metu Lietuvai labiau reikia ne kunigų, o karių. Susimąstyta ir nuspręsta – įgytieji karo mokslo pradmenys ir fronto kario patyrimas turi tarnauti Tėvynei!

1918 m. gruodžio 2 d. A. Pošiūnas Vilniuje tapo Lietuvos kariuomenės savanoriu, 1-ajame pėstininkų pulke jaunas karininkas pradėjo tarnybą, Lietuvos karininko karjerą. Greta šio pulko bendražygių jis nuo 1919 m. sausio 5 d. iki vasario 14 d. ir nuo balandžio 2 iki 6 d. kovėsi su bolševikais, su bermontininkais – 1919 m. nuo lapkričio 20 d. iki gruodžio 15 d. Daugiausia teko dalyvauti kovose su lenkais. 1919 m. gegužės–lapkričio mėn. A. Pošiūnas buvo Širvintų apskrities karo komendantas, kai Lenkijos kareiviai čia rengė įvairias provokacijas ir išpuolius. 1920 m. nuo sausio 4 d. iki liepos 6 d. ir nuo spalio 7 d. iki gruodžio 1 d. vėl fronte, nes vyko mūšiai su lenkais.

1-ojo pėstininkų DLK Gedimino pulko gretose A. Pošiūnas ėjo įvairias atsakingas rikiuotės karininko pareigas: buvo kuopos jaunesnysis karininkas, raitųjų žvalgų komandos, ryšių komandos viršininkas, kulkosvaidžių kuopos vadas, pėstininkų spec. priemonių bataliono vadas, pulko vado padėjėjas, kelis kartus ėjo pulko vado pareigas. 1928 m. jam buvo suteiktas pulkininko leitenanto laipsnis.

1922 m. vasario–spalio mėn. kapitonas A. Pošiūnas lankė Aukštuosius karininkų kursus Kaune, juos baigė įvertintas „gerai“. 1924 m. studijavo Aukštuosiuose karo technikos kursuose. 1926 m. išlaikė Krašto apsaugos ministerijos karininkams privalomus lietuvių kalbos, Lietuvos istorijos ir Lietuvos geografijos egzaminus. 1931 m. vėl studijos Aukštuosiuose Vytauto Didžiojo karininkų kursuose.

Karys, pedagogas – taip galima apibūdinti A. Pošiūną. Jis pats nuolat mokėsi, tobulinosi, kartu mokė, ugdė ir kitus karius. Dar 1920 m. vasarą, laikino kovų su lenkais atokvėpio metu, jis buvo paskirtas į mokomąją kuopą jaun. karininku. Pasibaigus mūšiams, A. Pošiūnas buvo pulko sporto vadovas. 1932–1935 m. jam buvo pavesta prižiūrėti mokomosios kuopos, ryšių, muzikantų ir štabo komandų mokymo eigą ir vidaus tvarką. O dar įvairios kitos, sakykime, visuomeninės pareigos! 1926 m. jis – pulko teismo pirmininkas, po to – pulko, divizijos, karo apygardos vyresniųjų, aukštesniųjų karininkų Garbės teismo narys bei pirmininkas, pulko karininkų ramovės valdybos narys, pirmininkas, Lietuvos kariuomenės teismo narys.

Teoriškai ir praktiškai susipažinęs su įvairių rūšių Rusijos ir Lietuvos kariuomenių ginkluote, A. Pošiūnas buvo geras karo technikos žinovas. Kaip jau minėta, jis išmanė kovinių nuodingųjų dujų, žvalgybos, ryšių priemonių, kulkosvaidžių, artilerijos ypatumus. Jam, pavyzdžiui, 1927 m. Varėnos poligone buvo pavesta organizuoti artilerijos šaudymo pratības ir manevrus, už ką krašto apsaugos ministras pareiškė padėką. 1929 m. tame pat poligone jis buvo vienas šaudymo iš sunkiųjų kulkosvaidžių pratybų vadovų. Vėliau jam aktyviai dalyvaujant vyko kariuomenės štabo karininkų karo žaidimai, taktikos pratybos Gaižiūnų poligone ir kt.

Kario A. Pošiūno veiklą Tėvynė įvertino aukštais žymenimis: Vyties kryžiaus 2-osios rūšies 3-iojo laipsnio (Nr. 81) ir Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 3-iojo laipsnio ordinais, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių (liud. Nr. 199), Lietuvos nepriklausomybės, Latvijos nepriklausomybės, Šaulių žvaigždės medaliais, Šaulių žvaigždės ordinu.

Periodiškai vykusiose tarnybos atestacijose A. Pošiūnas buvo apibūdinamas tik teigiamai: išsilavinęs, moka lenkų, rusų, vokiečių kalbas, domisi savo srities mokslo naujovėmis ir daro pažangą; valstybės ir tautos reikalus supranta gerai. Drausmingas, punktualus, tarnybines pareigas atlieka stropiai, rūpinasi pavaldiniais, taktiškas, tvarkingas, sąžiningas, turi autoritetą, sugyvenamas, draugiškas, atviras, lėto būdo, karių gyvenimą ir papročius pažįsta gerai. Politinėms organizacijoms nepriklauso. Tik nesijaučia reikiamo griežtumo, kietos rankos. Gal geriau tiktų administracinei tarnybai?

1936 m. balandžio mėn. plk. lt. A. Pošiūnas buvo paskirtas Šakių, po to Ukmergės apskrities karo komendantu, o 1940 m. balandžio mėn. – Vilkaviškio apskrities komendantu ir Vilkaviškio įgulos viršininku.

1921 m. A. Pošiūnas vedė Eugeniją Misevičiūtę, kilusią iš Simno miestelio, augino dukrą ir du sūnus. Kaip savanoris buvo gavęs 20 ha žemės prie Ukmergės.

Lemtingą 1940 m. birželio 15 d. rytą komendantas A. Pošiūnas gavo Lietuvos kariuomenės vado V. Vitkausko nurodymą prie Vilkaviškio, ant Šešupės tilto, pasveikinti įžygiuojančią Raudonąją armiją. Komendantas stebėjo „svečius“, bet sveikinimo gestui ranka nepakilo.

Netrukus komendantas asmeniui pradėjo domėtis NKVD pareigūnai. O 1940 m. liepos 2 d. plk. lt. Antanas Pošiūnas buvo išleistas į pėstininkų specialybės karininkų atsargą „pačiam prašant“ (NKVD formuluotė!) ir išvyko į savo sodybą Siesikų vls., Radeckų k. Bet

ramybės nebuvo, prasidėjo tardymai, pagaliau jį suėmė. O 1941 m. birželio 12 d. išvežė į Rešotų lagerį Krasnojarsko kr. 1942 m. kovo mėn. A. Pošiūnas buvo uždarytas į Kansko kalėjimą, po kelių dienų Ypatingasis pasitarimas (troika) jį nuteisė 25 metus kalėti. Po Stalino mirties, 1954 m. vasarą, kalėjimas pakeistas tremtimi Irkutske.

Per didįjį trėmimą 1941 m. birželio 14 d. į Altajaus kr. buvo išvežta E. Pošiūnienė su sūnumi ir dukra, 1942 m. pervežti į Jakutiją. Ten E. Pošiūnienė 1952 m. mirė. Vyriausias sūnus Antanas Vytautas (g. 1922 m.) išvengė tremties, pasitraukė į Australiją, ten tapo architektu, sukūrė šeimą; atkūrus Nepriklausomybę, buvo apsilankęs tėvo gimtinėje. Dukrė Janina Vanda (1926–2001 m.) tremtyje įgijo pedagogės išsilavinimą, sukūrė mišrią šeimą, apsigyveno Irkutske, į Lietuvą negrįžo. Sūnus Jaunutis Konstantinas (g. 1934 m.), lengvosios pramonės technologas, grįžo į Lietuvą, su šeima gyvena Pabradėje.

Tik 1960 m. A. Pošiūnas grįžo į tėvynę, apsilankė gimtuosiuose Modžiūnuose, kurių nebuvo regėjęs beveik pusę amžiaus, čia pasikeitusios žmonių kartos. Valdžios nepageidaujamas buvęs kalynys ir tremtinys vargais negalais įsidarbino Švenčionėlių melioracijos valdyboje darbininku, gavo pasą. Senatvę nugyveno pas sūnų, mirė 1985 m., palaidotas Pabradėje. Čia pagal savanorio sumanymą ir pageidavimą ant kuklaus antkapio akmenis užrašyti Eugenijos ir Antano Pošiūnų vardai, yra jų nuotraukos.

Taip dorą Tėvynės gynėjo ir jo artimųjų likimus suniokojo okupantai.

Modžiūnai... Lietuviškas etnografinis kaimas. Pošiūnų sodyba. Tebestovi dar XIX a. pabaigoje tvirtai suręstas erdvus gyvenamasis namas, ūkiniai pastatai. Sodybą paveldėjęs ir prižiūrintis savanorio sūnėnas, irgi Antanas Pošiūnas, – inžinierius, pensininkas, gyvena Vilniuje. Bet vasaras ištiesai praleidžia gimtojoje gūžtoje. Augina gėles, globoja gal keliolika bičių šeimų. Saugo savo dėdės savanorio atminimą, negausius jo dokumentus, daiktelius. Yra ir vienas įdomus trofėjus...

Dėdė, melioracijos darbininkas, suprakaitavęs triūsė buvusio Pilsudskių Zalavo dvaro pelkėse. Ant kastuvo iškėlė sunkoką metalo gabalą. Nuvalė, apžiūrėjo. Nagi, Juzefas! Tai apie 20 cm aukščio, apie 3 kg svorio Lenkijos diktatoriaus Juzefo Pilsudskio bronzinis biustas. Beveik portretas, šiek tiek stilizuotas: gunktelėje pečiai, nukarę ūsai. Tai ne karikatūra, o meno kūrinys. Buvęs savanoris Antanas taip sakęs ar sakydavęs: *Prieš Pilsudskį kariavau, vijau jį iš Lietuvos, pagaliau pasivijau jo paties pelkyne ir paėmiau į nelaisvę – visiems laikams!*

P. S. Inžinierius Antanas Pošiūnas pateikė nemažai atsiminimų, duomenų, dokumentų šiai savo dėdės savanorio biografijai patikslinti.

### Šaltiniai:

LCVA. F.513, ap. 1, b. 4, l. 24, 80; b. 29, l. 90; b. 31, l. 84. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 171; ap. 8, b. 32, l. 47–55, 65–74; b. 319, l. 33–34; b. 322, l. 9–10.

*Rukša A.* Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės. T. II. – Cleveland, 1981, p. 357–365. Lietuvos gyventojų genocidas. T. I. – V, 1999, p. 659.



СССР

Форма «А»

МИНИСТЕРСТВО  
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

В ОТНОШЕНИИ ЖИТЕЛЬСТВА НЕ СЛУЖИТ.  
ПРИ УТЕРЕ НЕ ВОЗОБНОВЛЯЕТСЯ.

*Лишение  
взыскан  
1954 году*

7-ИС

*второго №5*  
*часть №0*  
*З/ИТ* 1954 г.

СПРАВКА № 0031808 \*

Выдана гражданину (ке) *Тошунас*  
*Айтинас с Виндаса*  
*18.9.16* года рождения, уроженцу (ке) *Мин. сср. Указание Чрезвычайно*  
гражданство (подданство) *с сср* национальность *Литовец*  
осужденному (ой) *особые Совещание*  
*при ИТБ сср*  
«ст» *11* 1954 г. по ст.ст. *58-10, 58-11, 58-15 УК*  
к лишению свободы на *25* лет с поражением в правах на  
года, имеющему (ей) в прошлом судимость *к судим*

в том, что он (она) отбывал (ла) наказание в местах заключения  
МВД по «» 1954 г. и по *определению Военной*  
*Коллегии Верхов. суда сср от 2/11-54 за № 44-05600-54*

С применением *3*  
Освобожден (на) «*3*» *ИТБ* 1954 г. и следует к избранному  
месту жительства *г. город Туркутаси при обл*  
(город, село, дер., район, область)  
*поселение Пастурбаж ст 40*  
до ст. жел. дороги.



Печать



Начальник *Иванов*  
*Иванович Туринский (Самойлов)*  
Член *ИТБ*  
*Високий (Высокий)*

## JUOZAS PROKOPAS

Mažamokslis jaunuolis protu ir širdimi suvokė – Tėvynę reikia ginti ginklu. Vos sulaukęs 19 metų (gimęs 1900 m. kovo 4 d.), atsisveikino su tėvu Gabrieliumi ir motina Anele, paliko gimtinę – Lopūnų k., Kamojų vls., ir patraukė į Lietuvos kariuomenę. Nuo 1919 m. gegužės 8 d. iki 1921 m. lapkričio 27 d. jis – 2-ojo pėstininkų DLK Algirdo pulko 2-ojo bataliono 4-osios kuopos eilinis. Dalyvavo mūšiuose su tuo metu grasinusiais Tėvynės priešais. Laimei, liko gyvas, nesužeistas.

Nepriklausomybė apginta, bet kelią į tėviškę perkirto nelemtoji demarkacijos linija. Apsigyveno Vilkaviškio aps., Pajevonio vls., Ragaišių k. Čia Juozas Prokopas 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, sulaukė apdovanojimo – Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio (liud. Nr. 5822).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1189, l. 25. F. 930, ap. 4, b. 1, l. 174; b. 2331, l. 241–248.

## MARTYNAS PUNDZIUS

Archyve, kario asmens byloje, yra dokumentas: *Praporščiko Martyno Pundzio iš Tveičiaus miestelio Švenčionių apskrities. 30 lapkr. 1918, N° 1. M. Vilnius. P. Vadui I pėst. pulko. Raportas. Turiu garbę pranešti, kad aš atvykau 29 šio mėnesio tarnauti I pėst. pulke. Praporščikas Pundzius.*

Taip pradėjo tarnauti Lietuvai Tėvynei gyvenimo ir karo patirties turintis patriotas. Štai glausti anketiniai duomenys.

Martynas Pundzius (Pundzius, Pundys), Petro s., gimęs 1878 m. lapkričio 11 d. Tveičiaus miestelyje. 1913 m. išlaikė valdininko egzaminus – „kvotimus“ („na glasnyj čin“), tai prilygo 4 gimnazijos klasėms. Pirmojo pasaulinio karo metu, nuo 1914 m. rugpjūčio 4 d. iki 1915 m. vasario 8 d., dalyvavo Rusijos kariuomenės kovose Vakarų fronte Prūsijoje. 1914 m. lapkritį už pasižymėjimą fronte įgijo pirmąjį karininko laipsnį. Apdovanotas 2-ojo, 3-iojo ir 4-ojo laipsnių Šv. Georgijaus kryžiais.

1919 m. birželio 26 d. praporščikas M. Pundzius Ukmergės batalione buvo paskirtas jaun. karininku ir po dviejų dienų su bendražygiais pasiūstas į frontą kovoti su bolševikais prie Salako, Daugpilio – ir taip iki 1920 m. sausio pabaigos. Mūšių įkarštyje, 1919 m. lapkričio 18 d., praporščiko laipsnis buvo pakeistas vyr. leitenanto su vyresniškumu nuo 1918 m. liepos 16 d. laipsniu. Tuo pat metu M. Pundzius buvo bataliono teismo narys, Ežerėnuose formavo mokomąją naujokų kuopą.

1920 m. pradžioje Ukmergės batalionas buvo pertvarkytas į 8-ąjį pėstininkų KK Vaidoto pulką. Vasarą šio pulko komendantu buvo paskirtas M. Pundzius. 1920 m. nuo spalio

3 d. iki gruodžio 1 d. jis, jau tarnaudamas 10-ajame pėstininkų Marijampolės pulke, kovėsi su želigovskininkais. Pasibaigus mūšiams, vyr. ltn. M. Pundzius buvo paskirtas šio pulko komendantu. Vėliau tarnauti buvo perkeltas į 2-ąjį pasienio ir 5-ąjį pėstininkų pulkus. Tačiau rikiuotės tarnyba nelabai sekėsi.

1924 m. spalio 22 d. M. Pundzius išleistas į atsargą. Gyveno Alytaus aps., Merkinėje, ėjo pasienio policijos ruožo viršininko pareigas.

1932 m. duomenimis, jis buvo pasienio policijos Rokiškio baro 2-ojo rajono viršininkas. Buvo įgijęs aukštesnįjį policijos pareigūno išsilavinimą. Nevedęs. Turėjo 9,1 ha ūkį. Apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės medaliu.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 3, b. 47, l. 68. F. 394, ap. 17, b. 3931, l. F. 930, ap. 2-P, b. 146, l. 1–28; ap. 5, b. 2229, l. 1–4; ap. 7, b. 38, l. 86; b. 87, l. 43; b. 286, l. 833.

## ADOLFAS PUPKEVIČIUS

Gyvenimo vėjai Adolfą vėtė ir mėtė. Jo gimtinė – Kamojų vls., Trapšovičių k. Be jokio mokslo cenzo, bet raštingas savamokslis. Lietuvis, katalikas. Pirmojo pasaulinio karo metu buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę.

Grįžęs į Tėvynę savanoriu stojo ginti Lietuvos nepriklausomybę ir nuo 1919 m. birželio 14 d. tarnavo eiliniu 1-ojoje geležinkelių kuopoje. 1921 m. gruodžio 1 d. iš 1-ojo geležinkelių bataliono išleistas į atsargą. Neturėjo net gimimo liudijimo. Kai pateikė prašymą pripažinti jam savanorio statusą, 1931 m. Ukmergės naujokų ėmimo komisija patvirtino, kad gimė 1890 m. pirmą pusmetį.

Atsargos eilinis Adolfas Pupkevičius, Simo s., gyveno Ukmergės aps., Musninkų vls., Narvidiškių k.

1932 m. krašto apsaugos ministras B. Giedraitis ir Lietuvos kariuomenės štabo viršininkas P. Kubiliūnas Respublikos Prezidento vardu apdovanojo Adolfą Pupkevičių Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 8481).

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 3, b. 3041, l. 1–7; ap. 4, b. 8, l. 116; ap. 7, b. 93, l. 4.

## JONAS RADZIULIS

Radziuliai Gabrieliūs ir Anelė (Kurpytė) gyveno Lygumų I k. Čia 1897 m. spalio 23 d. gimė jų sūnus Jonas. Vėliau Švenčionių miestas išaugo, jo ribos atsidūrė už Lygumų I k., tad Radziuliūs galima laikyti šio miesto gyventojais.

J. Radziulis nelegaliai perėjo lenkų fronto liniją ir 1920 m. gruodžio 18 d. savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenės Baltgudžių batalioną. Mūšiuose nedalyvavo. Drausmingai, be nuobaudų tarnavo iki 1922 m. gruodžio 5 d.

Po demobilizacijos gyveno Vilkaviškio aps. ir vls., Giedrių k. 1936–1938 m. Jonas pakartotinai rašė prašymus, norėdamas gauti Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalį. Deja, negavo, nes jam galiojo 1919 m. kovo 5 d. naujokų šaukimas, kuris buvo taikomas visos Lietuvos gyventojams.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 3, b. 3090, l. 1–13; ap. 4, b. 16, l. 74.

## ZIDORAS RADZIULIS

Zidoras (Dzidorius) Radziulis, Vinco s., gimęs 1892 m. spalio 4 d. Linkmenų vls., Kaltanėnų par., Saviškės (ar Pagilutės?) k. Lietuvis, katalikas. Turėjo pradinį išsilavinimą. Stalius. Buvo tarnavęs Rusijos kariuomenėje.

1919 m. kovo 30 d. savanoriu įstojo į 2-ąjį pėstininkų pulką. Dar tarnavo Inžinerijos batalione, ne rikiuotės kuopoje, eiliniu. Archyvo dokumentuose yra užsiminta, kad yra apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 214, l. 233; b. 216, l. 160; b. 96, l. 63.

## ANDRIUS RAGINIS

Daugėlišio vls. Niukiškės k. ūkininkas Petras Raginis (Raginė, Roginė) užaugino tris Lietuvos gynėjus savanorius: Andrių, Joną ir Petrą.

1897 m. gimęs Andrius caro kariuomenėje nebuvo tarnavęs, bet buvo gavęs Daugė-

lišchio vls. valdybos išduotą pasą, leidžiantį jam vykti į įvairius imperijos miestus.

1919 m. birželio 14 d. A. Raginis savanoriu (kaip vėliau paaiškėjo, jis turėjo būti privalomai šaukiamas) atvyko į 1-ąjį pėstininkų pulką.

Vyko žūtbūtinės kautynės. Pirmiausia – su bolševikais. Už narsumą 1919 m. rugsėjo 25 d. mūšio lauke prie Zarasų Andrius buvo apdovanotas 1-ojo laipsnio kryžiumi „Už Tėvynę“ Nr. 680. Po to dar teko mušti bermontininkus. Nepriekaištingai tarnavo, iki išėjo iš kariuomenės 1922 m. lapkričio 22 d. Bet atsargos kariui kovos nesibaigė: nuo 1923 m. sausio 16 d. iki birželio 5 d. jis kovojo su lenkais kartu su Lietuvos šaulių sąjungos III partizanų grupe.

Nepriklausomybės kovų savanoris Biržų aps., Pasvalio vls., Palėvenės dvare, gavo žemės sklypą, naujakurys ėmė ūkininkauti. Jei būtų apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu, galėtų tikėtis pašalpos, lengvatinės paskolos statybai.

Įrodinėjo, kad yra savanoris: negalėjęs būti privalomai šaukiamas dėl šeimyninių aplinkybių, nes stodamas į 1-ąjį pėstininkų pulką namie paliko 61 m. tėvą, 50 m. motiną, 15 m. brolių ir 10 m. sesutę. Jis, garbingo ordino kavalierius, 3 metus tarnavęs pulke ir 5 mėn. buvęs partizanu, kreipėsi net į Respublikos Prezidentą. Galiausiai buvo atsakyta, kad jam savanorio teisės nepriklauso.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 1, b. 35, l. 175. F. 513, ap. 1, b. 31, l. 266. F. 930, ap. 3, b. 3099, l. 1–37; ap. 4, b. 8, l. 38; b. 2550, l. 12; ap. 7, b. 13, l. 286; b. 289, l. 600.

## JONAS RAGINIS

1930 metais Jonas rašė:

*Kada bolševikai užpuolė mūsų tėvynę, mes trys broliai, aš Jonas, Andrius ir Petras Raginiai, palikę tėvuką, motinėlą senukus, stojome Lietuvos kariuomenės savanoriais ginti savo tėvynę.*

1900 m. lapkričio 2 d. Daugėlišchio vls., Niukiškės k., gimė Rozalijos (Šulskaitės) ir Petro Raginių sūnus Jonas. Mokyklos nebuvo lankęs, pramoko tik pasirašyti. Tačiau priedermę ginti Tėvynę puikiai suprato. 1919 m. birželio 24-ąją – Joninių dieną – savanoriu įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką, dalyvavo kautynėse. Buvo jautrus, atviras, impulsyvus. Ir štai kas nutiko: 1919 m. Karo lauko teismas pulko eilinį Joną Raginį nuteisė 1 metus kalėti už agitavimą sukilti. Įkalinimas buvo atidėtas iki karo pabaigos. Kareivis tebuvo nubaustas 1 para arešto, o teismo nuosprendis liko pamirštas.

1921 m. spalio 16 d. J. Raginis buvo išleistas į atsargą, apsigyveno Marijampolės aps., Krosnos vls., Grabaukos k., dirbo plento darininku. Dėl buvusio teistumo savanoriu nebuvo pripažintas.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 175, l. 311. F. 930, ap. 4, b. 2550, l. 1–12.

## KAZYS RAKAUSKAS

Gimęs 1897 m. Linkmenų vls., Antalksnės k., gyvenęs Tauragnų vls., Bernotiškio k. Mokslo cenzo neturėjo. 1919 m. birželio 30 d. savanoriu, eiliniu įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką, dalyvavo mūšiuose. Tačiau 1920 m. vasario 15 d. dėl ligos buvo demobilizuotas ir gavo žemės sklypą Utenos aps., Vyžuonų vls., Medinių dvare. 1921 m. birželio 1 d. mirė.

Savanorio tėvas Juozas, gyvenęs sūnaus gautame sklype Medinių vnk., tvarkė dokumentus ir prašė sūnų po mirties pripažinti Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu. Tačiau Kūrėjų savanorių medalio komisija 1932 m. lapkričio 11 d. nusprendė Jono Rakausko prašymą atmesti, nes jo sūnus Kazys tuo metu, kai stojo į Lietuvos kariuomenę, galėjo būti šaukiamas kaip naujokas 1919 m. kovo 5 d. Šeimos lengvatų nebuvo suteikta, nes turėjo du suaugusius sūnus – Stasį ir Petrą.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 191, l. 771–181. F. 930, ap. 3, b. 3109, l. 1–11.

## JONAS RAKICKAS

Jonas Rakickas, Juozo ir Elžbietos s., gimė 1895 m. Jo gimtinė – Dūkšto krašte, buv. Slabodkos vls., Lunių k. Mokslo cenzo neturėjo. Karo tarnybą Rusijos kariuomenėje baigė būdamas eiliniu.

1919 m. balandžio 1 d. Jonas savanoriu įstojo į Kauno miesto ir apskrities komendantūrą ir buvo paskirtas į 1-ąjį husarų eskadroną. Nuo birželio 1 d. iki 1921 m. kovo 13 d. eiliniu tarnavo 1-ajame raitelių pulke.

Už pasižymėjimą mūšiuose Jonas Rakickas Prezidento įsakymu buvo apdovanotas 1-osios rūšies 3-iojo laipsnio Vyties kryžiumi Nr. 889, o Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalį (liud. Nr. 3645) priėmė 1929 m.

1927 m. žiniomis, J. Rakickas gyveno Trakų aps., Žaslių vls., Ščiukiškių k. Jau turėjo Lietuvos piliečio pasą. Buvo vedęs, augino dukrą Vilgelminą.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 2584, l. 1–6; ap. 7, b. 264, l. 98.

## VIKTORAS RAKŠTELIS



Lietuvių išeivijos laikraštis „Tėviškės aidai“ 1969 m. išspausdino trumpą nekrologą su nuotrauka.

*Rugpiūčio 12 d. St. Vincento ligoninėje mirė Viktoras Rakštelis, 73 m. amžiaus. Palaidotas rugpiūčio 14 d. Fawkner kapinėse.*

*Rakštelis gimęs Vėlionių apskrityje. Tarnavo rusų kariuomenėje ir grįžęs iš jos stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Dalyvavo mūšiuose su lenkais ir Klaipėdos atvadavime. Vedęs Anasztaziją Rukšėnaitę, susilaukė gausios šeimos. Išeivijon pateko tik su vienu sūnum Anupru. Jo žmona ir septyni vaikai liko Lietuvoje.*

*Išeivijos rūpesčiai ir senatvėn linkstančios dienos atsiliepė į jo sveikatą. Jau senokai pajuto astmą. Nors liga pakenčiama, bet šį kartą jau reikėjo ligoninės. Liga vis kiekiau rakino krūtinę ir neleido atsikvėpti. Apie 10 dienų išsikankinęs ligoninėje rugpiūčio 12 d. mirė. Amžiną jam atilsį! (Be parašo.)*

Pagal šykščius archyvo dokumentus Viktoras Rakštelis yra gimęs 1897 m. Į Lietuvos kariuomenę eiliniu įstojo 1919 m. sausio 25 d. Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio komisija 1930 m. gruodžio 23 d. (protokolo Nr. 142) jį pripažino savanoriu. Apdovanojtas Klaipėdos išvadavimo bronzos medaliu.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 2, l. 24; b. 5056, l. 73.

A. + A. Viktoras Rakštelis // Tėviškės aidai, 1969 08 19, Nr. 32.

Kavaliauskas V. Už nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, p. 615.

## FELIKSAS RAMANAUSKAS

Švenčionių aps., Kamojų vls., Jadovcų (Jodovcų) k., gyveno nelaimingo likimo Andriaus Ramanausko šeima. Jo pirmoji žmona anksti mirė, palikusi sūnų Vincentą (kuris vėliau išvyko į Rygą, sukūrė šeimą, 1912 m. mirė, palikęs 5 vaikus). Andrius vedė antrą kartą, su žmona Anele susilaukė keturių vaikų: Juozo, Felikso, Antaninos ir Adelės. Mirė jis 1902 m., kai Feliksiukuiėjo ketvirtį metų.

Pirmasis pasaulinis karas. Brolis Juozas mobilizuojamas į Rusijos kariuomenę, pateko į vokiečių nelaisvę. O Feliksas su motina ir seserimis, gindamiesi nuo bado, klajojo, gyveno iš atsitiktinių darbų.

Okupuotoje tėviškėje Feliksas nebuvo girdėjęs apie 1919 m. kovo 5 d. naujokų šaukimą į Lietuvos kariuomenę. Jis savo noru tų metų birželio 29 d. įstojo į 2-ąjį pėstininkų pulką, greitai pateko į frontą prie Daugpilio ir mūšyje su bolševikais rugpjūčio 23 d. buvo

sužeistas, tiesa, nesunkiai, gydėsi kuopoje. Dar dalyvavo mūšiuose su bermontininkais, lenkais. Užtarnavo vyr. puskarininkio laipsnį.

1922 m. balandžio 10 d. F. Ramanauskas buvo išleistas į atsargą.

Tėviškė, artimieji liko toli už demarkacijos linijos. 1923 m. apsigyveno Anykščiuose, vedė, augino du vaikus, tarnavo Utenos m. policijoje, įgijo Lietuvos pilietybę.

Savamokslis žemdirbys norėtų ūkininkauti. Žemės reformos įstaigose prašo skirti žemės. Šios reikalauja dokumentų, kad jis tikrai yra savanoris. Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio komisija net du kartus, 1928 ir 1929 m., nepatenkina jo prašymo: kaip gimęs 1898 m. spalio 10 d. į Lietuvos kariuomenę atvyko po privalomojo savo amžiaus vyrų šaukimo. Nepadėjo nė prašymas Respublikos Prezidentui. Vis dėlto aplinkiniais keliais pavyko gauti savo šeimos narių gimimo ir mirties liudijimus ir įrodyti, kad 1919 m. Feliksas turėjo lengvatų dėl šeimos padėties, nes buvo vienintelis motinos rūpintojas.

Pasirodo, motina Anelė mirė 1931 m. Molodečne, brolis Juozas –1933 m. Vilniuje. Gyva liko tik sesuo Adelė, gyvenanti Molodečne. Apie tokį jam brangių žmonių likimą Feliksas sužinojo tik 1936 m.

Pagaliau krašto apsaugos ministras užrašė rezoliuciją „Persvarstyti“, ir 1937 m. birželį Feliksas Ramanauskas, Andriaus s., sulaukė pelnyto ir garbingo pripažinimo – buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 10016). Anksčiau dar buvo pagerbtas Lietuvos nepriklausomybės medaliu.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap. 17, b. 4034, l. 1; b. 4035, l. 1. F. 929, ap. 3, b. 81, l. 38; b. 1190, l. 21. F. 930, ap. 3, b. 3118, l. 1–45; ap. 4, b. 11, l. 69–70; b. 16, l. 90.

## ALBINAS RAPNIKAS

Albinas Rapnikas, gimęs 1899 m., taip pat Lietuvos kariuomenės savanoris. 1929 m. prašyme apdovanoti Savanorių medaliu jis rašė:

*Aš gyvenau lenkais okupuotoje Lietuvos dalyje, Švenčionių aps., Daugėlišio vls., Lukšėniškės k. Kuomet Lenkų-Želigovskio armija užėmė mano tėviškę ir paskelbė mobilizaciją, aš, nenorėdamas lenkams tarnauti, pabėgau Lietuvon – pastojau kaip savanoris į Lietuvos kariuomenę ir tarnavau nuo 1920 m. gruodžio 2 d. iki 1923 m. spalio 1 d.*

1929 m. Utenos vls. valdyba Rapnikui Albinui, Justo s., išdavė Lietuvos Respublikos vidaus pasą.

Albinas, atrodo, buvo gerokai prasilavinęs, įgijęs šoferio kvalifikaciją. 1929–1932 m. dokumentuose minima, jog jis vairavo keleivinius autobusus maršrutais Marijampolė–Kaunas, Ariogala–Kaunas. Gyveno tai Kybartuose, tai Rokiškyje, tai Utenoje.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 184, l. 222; b. 286, l. 203. F. 11, ap. 1, b. 191, l. 19–41.



## IGNAS RASTENIS

Ignas gimė 1898 m. sausio 25 d. Linkmenų vls., Palūšės k. Įgijo pradinį išsilavinimą. Nuo 1919 m. birželio 13 d. iki 1922 m. sausio 28 d. buvo Lietuvos kariuomenės puskarininkis, savanoris (atrodo, negavęs Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio). Bene nuo 1923 m. tarnavo pasienio policijoje, Biržų bare, eiliniu sargybiniu. Vedęs, augino 1 vaiką. Turėjo 9 ha ūkį. Buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės ir Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 3-iojo laipsnio medaliais.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap. 17, b. 4065, l. 1. F. 930, ap. 7, b. 101, l. 31.

## JUSTAS RASTENIS

Linkmenų vls. Antagavės k. ūkininkų Viktoro ir Ievos (Šipkauskaitės) Rastenių sūnus Justas gimė 1893 m. rugsėjo 16 d. Krikštytas Palūšėje. Rusijos kariuomenėje netarnavo, nes turėjo lengvatą dėl šeimos padėties.

Nuo 1919 m. spalio 28 d. iki 1922 m. gegužės 30 d. Justas buvo 1-ojo pėstininkų DLK Gedimino pulko savanoris, eilinis.

Išėjęs į atsargą, negalėjo grįžti į gimtinę, apsigyveno Klaipėdoje. 1927 m. sukūrė šeimą – vedė Oną Urnikaitę. Prie Justo prašymo apdovanoti teigiamą atsiliepimą pridėjo Klaipėdos krašto gubernatoriaus įstaiga.

1933 m. sausio 31 d. J. Rastenis buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 8995).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 3, b. 3132, l. 1–16; ap. 4, b. 5055, l. 357.

## PRANAS REMEIKA

Pranas gimė 1895 m. Švenčionių vls., Golodajevkos k., Petro ir Elenos šeimoje. Buvo pramokęs skaityti ir rašyti. Karo tarnybos Rusijos kariuomenėje išvengė, vokiečių okupaciją išgyveno tėviškėje.

1919 m. vasario 13 d. P. Remeika savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenės 4-ąjį pėstininkų pulką, buvo paskirtas į 3-iąją kulkosvaidžių kuopą. Perėjo kovų kelius. 1921 m. spalio 31 d. eilinis karys buvo išleistas į atsargą.

Mikalina Petrauskaitė, mergina iš Panevėžio aps., Krekenavos vls., Butrimonių k., 1925 m. tapo Prano žmona. Jauna šeima susilaukė dviejų vaikų, tikėjosi gauti savanoriams skiriamą žemės sklypą, ūkininkauti. Bet šios viltys sudužo. 1928 m. gruodžio 2 d. Panevėžio ligoninėje Pranas mirė. Palaidotas Krekenavos kapinėse.

Įveikdama netekties skausmą ir nepriteklius, našlė Mikalina surinko reikiamus dokumentus ir paprašė Kūrėjų savanorių medalio komisiją apdovanoti jos vyrą po mirties. 1933 m. lapkričio 30 d. Pranas Remeika po mirties buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 9346).

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1190, l. 19. F. 930, ap. 3, b. 3180, l. 1–10; ap. 7, b. 324, l. 289.

## STEPAS RIMSEVIČIUS

Kilęs iš Peršaukščio vls., Mėzionių k. Į 2-ąjį pėstininkų DLK Algirdo pulką savanoriu įstojo 1920 m. rugsėjo 3 d., tarnavo 3-iojoje kuopoje.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 276, l. 326.

## ANTANAS RIMŠA

Gimė 1891 m. Švenčionių vls., Gasiuliškės k. 1919 m. birželio 23 d. įstojo į Lietuvos kariuomenę, liepos 4 d. buvo perkeltas į vairuotojų mokyklą. 1930 m. pripažintas Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu (liud. Nr. 6042 ?).

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 5056, l. 58; ap. 7, b. 185, l. 115.

# BRONIUS RIMŠELIS

1919 m. rugpjūčio 23 d. Bronius tapo Lietuvos kariuomenės kariu savanoriu ir garbingai kovojo, tarnavo iki 1922 m. sausio 10 d.

1930 m. duomenimis, I-B kategorijos atsargos eilinis B. Rimšelis buvo natūralizuotas Lietuvos pilietis, vedęs, žemdirbys, gyveno Panevėžio aps., Kupiškio vls., Didžprūdžių k. Po to gavo sklypą ir įsikūrė Biržų aps., Suosto vls., Didžiųjų Ringaudų k.

Rimšelis Bronius, Augusto s., kilęs iš Švenčionių aps., Ceikinių vls., Murmų k., 1931 m. sausio 22 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 6222).

Beraštis Bronius kariuomenėje ir vėliau, jau būdamas atsargoje, pusėtinai pramoko rašto ir 1937 m. parašė 10 puslapių rankraštį – atsiminimus. Šiek tiek pataisę kalbą, čia pridėdame jų fragmentus.

*Aš, Bronius Rimšelis, 1919 m. rugpjūčio 23 d. savanoriu įstojau į Lietuvos kariuomenę, tarnavau eiliniu.*

*Gimiau 1900 m. Vilniaus krašte, Švenčionių apskrityje.*

*Užėmus mūsų kraštą lenkams, aš, kaip lietuvis ir didelis nepriklausomybės norėtojas, Tėvynės meilės vedamas, namiškiams nieko nesakęs slapta iškeliauvau į nepriklausomą Lietuvą ir įstojau į Atskirąjį Ukmergės batalioną. Kažkokiam lape pasirašiau, kad ginsiu Lietuvos nepriklausomybę nesigailėdamas nei gyvybės, nei sveikatos. Ir tuo aš didžiavausi, buvo labai malonu, kad aš – jau Tėvynės gynėjas<...>*

*Būrio vadas atvedė mane į kareivines ( iš lentų sukalta pašiūrė – buvęs vokiečių pieno nugriebimo punktas). Kareiviai tuojau apstoję klausinėti apie lenkus, apie okupuotą Lietuvą<...>*

*Antrą dieną aš jau stovėjau sargyboje prie bataliono sandėlio. Man buvo įsakyta nieko neprileisti, išskyrus sandėlio vedėją. Kai prie sandėlio atėjo karo valdininkas Namikas, aš jo vos nenušoviau, bet, laimei, nemokėjau šautuvo užtaisyti. Trečią dieną gavau vokišką mundurą ir batus, o kitų drabužių nebuvo nė sandėlyje. Algų mums nemokėjo 4 ar 5 mėnesius. Maistas buvo labai blogas: nesaldinta kava, pietums ir vakarienei – vanduo ir keli žirniai; du svarus duonos iškart suvalgai ir vėl alkanas visą parą. Bet mes to nepabūgom, tik troškom nugalėti priešą. O maistas pagerės!*

*Po mūsų su bolševikais mūsų batalionas pasiliko saugoti Dauguvos krantų. Jis pertvarkytas į 8 pėstininkų Kauno kunigaikščio Vaidoto pulką ir keliamas į Šančius. Kai žygiavome į Eglaitės stotį, buvo didelė pūga ir šalta, o mes kailinių ir šiltų marškinių, net ir pirštinių neturėjome. Eglaitėje sulipome į vagonus. O jie peršalę, pilni sniego. Suradome skardos ir ant jos susikūrėme ugnį. Bet pradėjo degti ir vagono grindys. Traukinys važiavo labai lėtai, ir tik po 3 parų, alkanai ir nemiegoję, pasiekėme Kauną. Čia šilčiau, bet Šančiuose kareivinėse vokiečių paliktos šiukšlės<...>*

*Vakare per patikrinimą kuopos vadas pranešė, kad kariuomenėje neramu, ir prašė laikytis tvarkos. Po valandos įbėgęs kareivis pranešė, kad Šančiuose sukilimas. Parūpo. Aš ir dar keli kareiviai su šautuvais nuėjome prie 6 pulko kareivinių ir pamatėme pastatytus kulkosvaidžius. Mus sustabdė, atėmė šautuvus ir nuvedė į 6 pulko kareivines. O ten mitingas (tai buvo šeštadienis). Nutarta sekmadienį apgulti aukštąsias valdžios įstaigas ir griež-*

## Tė mano atsiminimai

Atė Bronius Rimšelis. 1919 metais Rugsėjis m  
23 d. ištąjū ik lietuvoš kariomeni kuroju savanorin  
Ginjam 1900 m Vilniaus krašte Prencionis apskr. k  
kariomeni Karnavau ciliniu. Užemus mūsų  
krašte lenkams aš kaipo lietuvis ir nepriklausom  
mibes didelis norėjūis Teritūies meiles vedamas  
namiškiems nienu nesumis slaptā is keliam  
i nepriklausama lietuva, ir nakti per nakvais  
mūške 1919 Rugsėjis mėniaš 23 diena Ištensai  
i stojau i atskiro pestiniku ux merger batalijon,  
Kaž nokiam lape padejau savo parašo pošiais  
žodžiais kuris nevisus atmenu ginam lietuvoš  
nepriklausomibe nesi gailo dūamas nei ginibes  
nei sveinatos, is to aš didžia vauri, is man  
burolabai malonu kad aš jau terines ginėjūis  
tojaus buvo parūli man piētū / man mejuš  
i virstūve virejus surino, natibe sevodnia  
produktū niētū. ~~is mano s. d. nūtas~~  
ir man buvo be pagendūš upas tik dūai is  
gir dūai i pilno jam tik tada girza gera  
nuotai no nes supratau kad ne tarpurūm  
patenis Buris vadūas atvede mane i kariūi  
no ir buvo vokiečių pūno nu grebimo pūnkūas  
šapas is lentū su nūtas Tojaus kariūei  
Apropito klaušū neti mane apelenūas tpe Oku  
pota lietuva Isten būvūm kariūju aš atrinū  
kavalūna antano nuo vėšintū burio vadūas  
kuris pavardies ne atmenu višo laiko  
mani rūpinasi tūi buvo rūsu pūš kariūinas  
ir labai geras žmogūš

*tai reikalauti geriau aprūpinti kariuomenę ir beturčių karių šeimas. Tas mitingas man, kaip tėvynės mylėtoju, nepatiko, nes žinojau, kad riaušės nesutampa su mūsų troškimu būti nepriklausomiems. Paprašius mums gražino ginklus, įdavė proklamacijų ir prisakė 8 pulke per naktį vesti agitaciją. Bet išėję proklamacijas sunaikinome ir apie įvykius nieko nesakėme. Grįžę į savo kareivines, išgirdome salves – tai mūsų 8 pulko mokomoji kuopa apšaudė 6 pulko kareivines.*

*<...> Atėjo mūsų autoritetingas ir mylimas pulko vadas plk. Čaplikas ir visoms kuopoms įsakė imti kulkosvaidžius – ateina bolševikai. Išbėgę į kareivinių aikštę pamatėme ateinant gal apie 8 šimtus sukilėlių kareivių <...> Mūšis prasidėjo sekmadienį apie 14 val. ir pasibaigė antradienį. Mūsų pusėje dalyvavo keli šarvuoti automobiliai, sukilėliai turėjo patrankų ir apšaudė 8 pulko kareivines <...> Sukilimas buvo likviduotas.*

*1920 m. su 4 pulku, antrajame batalione, šeštojoje kuopoje, dalyvavau mūšiuose su lenkais ties Augustavu <...> Spalio 9 d. keturi savanoriai ir septyni naujokai buvome pasiūsti iš Kunigiškių kaimo į žvalgybą prie Jašiūnų dvaro... Netoli miško aš buvau sužeistas į kairįjį petį ir kulkos smūgio parblokštas ant žemės. Mane nustelbė baisi mintis: matau, mano draugai nubėgo, o aš pateksiu priešams į nelaisvę. Guliu rudens lauke ant drėgnos žemės, kuri mane maloniai vėsina nuo prakaito ir sužeidimo. Atsikėliau ir įstengiau pabėgti keliolika žingsnių į mišką, kur radau savo žvalgus, ir prašiau kuo skubiau perrišti žaizdą. Kai puskarininkis, nuvilkdamas milinę, man palenkė kairiąją ranką, man aptemo dangus ir nukrypau ant žemės. Greit buvau nugabentas į kuopą, į pulko ligoninę ir į Kauno karo ligoninę. Pagydytas buvau paleistas atostogų sveikatai sustiprinti. Dar dalyvavau kautynėse prie Širvintų, Giedraičių.*

*Vėliau lankiau kursus artilerijos skyriuje ginklų dirbtuvei aptarnauti ir likusį tarnybos laiką praleidau jaunesniuoju ginklų prižiūrėtoju <...>*

*Į lenkų užgrobtą tėviškę grįžti negalėjau. Būdamas atsargoje 5 metus tarnavau pas ūkininkus, o dar 5 metus dirbau sausinimo darbus.*

*Kadangi kariuomenėje tarnavau ištikimai ir sąžiningai, tai esu apdovanotas Kūrėjų savanorių ir Nepriklausomybės 10 metų jubiliejaus medaliais, kuriuos labai branginu. Po 10 metų gavau žemės sklypą ir pašalpą ir jau stipriai įsikūriau. Už tai esu dėkingas valstybei ir geros valios visuomenei. Ir dabar, iškilus pavojui, kiekvienu momentu pasiruošęs nesvyruodamas paaukoti gyvybę už Lietuvą, ginti ją kaip ir 1919–1920 metais, gal dar ir narsiau.*

*Kūrėjas savanoris Bronius Rimšelis*

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 3, b. 3303, l. 1–9; ap. 4, b. 1–A, l. 185.

MAB RS. F. 193–176, l. 1–5.

## ANTANAS RIMŠEVIČIUS

Švenčionių aps., Peršaukščio vls., Mėžionių k., 1878 m. gimęs Antanas 1900 m. buvo pakviestas į Švenčionių naujokų registravimo įstaigą ir įtrauktas į antrosios kategorijos atsargą, tad Rusijos kariuomenėje netarnavo.

Būdamas daug vyresnio, nešaukiamojo, amžiaus, Antanas pasirašė savanorio pasižadėjimą vienus metus tarnauti Lietuvos kariuomenėje. Nuo 1919 m. liepos 17 d. iki 1920 m. liepos 27 d. jis tarnavo 1-ajame pėstininkų DLK Gedimino pulke, ne rikiuotės kuopoje. Demobilizuotas apsigyveno Utenos aps., Vyžuonų vls., Medinių k.

Antanas Rimševičius, Jurgio s., 1929 m. buvo gražiai pagerbtas – apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 2823).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 165, l. 305. F. 929, ap. 3, b. 1190, l. 13. F. 930, ap. 3, b. 3304, l. 1–4.

## ANUPRAS ROMELIS

Pranas ir Marija (Semėnaitė) Romeliai gyveno Adutiškio vls., Valockių (Wolodzki, Volocki) k. Čia 1898 m. liepos 15 d. gimė jų sūnus Anupras.

1919 m. liepos 1 d. Anupras savanoriu įstojo į 3-iają pėstininkų pulką, iš kurio 1922 m. sausio 20 d. buvo išleistas į atsargą.

Atsargos eilinis A. Romelis apsigyveno Rokiškio aps., Panemunėlio dvare. 1928 m. Panemunėlio valsčiaus valdyba jam išdavė Lietuvos Respublikos vidaus pasą, apibūdino jį kaip pilietiškai ištikimą ir valstybišką žmogų.

1940 m. gegužės 24 d. Anupras parašė motyvuotą prašymą:

*Mano prašymas kūrėjo savanorio medaliui gauti buvo paduotas 1929 m. ir atmestas tuo pagrindu, kad buvau šaukiamų metų. Nors turėjau šeimos lengvatų, bet negalėjau įrodyti dėl okupacijos. Dabar mano tėviškė pasiliko S.S.S.R. teritorijoje. Tačiau šiuo metu, pasiremdamas Ordinų, medalių ir kitų pasižymėjimo ženklų įst. 232 str. pakeitimu, turiu garbę prašyti išduoti kūrėjo savanorio medalį.*

*Karo tarnybos lape įrašyta, kad esu gimęs Rokiškio aps., Skapiškio vls., Visbarų k. Šitai netikra ir savo laiku padaryta sąmoningai tuo sumetimu, kad ateity netektų žiauriai nukentėti, jeigu papulčiau į lenkų nelaisvę.*

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 2730, l. 1–17.

## ANTANAS RUDOKAS

Dūkšto vls., Gerkonių k. (ar Sankt Peterburge?), 1896 m. rugpjūčio 15 d. gimęs Antanas Rudokas, Mykolo s. Savamokslis 1919 m. birželio 6 d. savanoriu įstojo į Geležinkelių batalioną, Inžinerijos batalione buvo šoferio padėjėjas. 6 mėnesius dalyvavo kovose su lenkais, 1920 m. buvo patekęs į jų nelaisvę, pabėgo, po to persirengęs civiliškai nuvyko lenkų pusėn, pagrobė jų bataliono vado arklį ir atvarė Zarasų komendantui.

1921 m. sausio 15 d. puskarininkis buvo išleistas į atsargą. Nuo tų metų gegužės 1 d. tarnavo pasienio policijoje eiliniu sargybiniu, vyr. policininku. Gyveno Zarasų aps., Dusetų vls., Kriovų k., taip pat Paupinės vls., Ankudinovkos k. Kaip savanoriui (liud. Nr. 6038) buvo skirtas 10 ha sklypas. Vedęs, su žmona augino du vaikus. 1927 m. buvo priimtas į LKKSS Zarasų skyrių nariu ir išrinktas šio skyriaus valdybos garbės teismo nariu.

Sąžiningas pareigūnas A. Rudokas 1928 m. apdovanotas buvo Lietuvos nepriklausomybės, o 1931 m. – Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio medaliais.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 377, ap. 2, b. 46, l. 43–44. F. 394, ap. 17, b. 4159, l. 1. F. 560, ap. 1, b. 91, l. 44. F. 930, ap. 3, b. 3370, l. 1–24; ap. 7, b. 214, l. 234.

*Indrašius V.* Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 244.

## JUOZAS RUDOKAS

Rudokas Juozas, Nikodemo ir Zuzanos s., gimęs 1900 m. rugsėjo 23 d. Rimšės vls., Klepių (Klypų) k. Krikštytas Vidžių bažnyčioje. Baigęs liaudies mokyklą.

1919 m. birželio 1 d. Juozas savanoriu įstojo į Ukmergės apskrities karo komendantūrą ir Lietuvos kariuomenėje eiliniu tarnavo iki 1922 m. balandžio 4 d. Po to gyveno Zarasų aps., Salako vls., Aukštakalnio k. Nuo 1924 m. tarnavo pasienio policijoje. Apibūdinamas kaip politiškai ištikimas ir doras žmogus. Buvo LKKSS Ežerėnų skyriaus narys.

1932 m. žiniomis, J. Rudokas buvo Šakių aps. pasienio policijos 4-ojo rajono eilinis sargybinis. Vedęs, su žmona Antanina augino du vaikus. Buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių (liud. Nr. 2492) ir Lietuvos nepriklausomybės medaliais.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap. 17, b. 4162, l. 1. F. 560, ap. 1, b. 91, l. 72. F. 930, ap. 4, b. 2779, l. 1–9.

*Indrašius V.* Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 244.

## BRONIUS RUKŠĖNAS

Švenčionėlių gyventojai Vincas ir Elžbieta Rukšėnai kuriam laikui buvo išvykę darbams į Rusiją, užaugino du sūnus – Lietuvos gynėjus.

Bronius Rukšėnas rašė:

*Esu gimęs 1901 m. lenkų okupuotoje Lietuvoje, Švenčionėlių miestelyje. 1919 m. užpuldinėjant Lietuvą įvairiems priešams, pilnai supratau tėvynės gynimo reikalą.*

1919 m. rugpjūčio 24 d. jis prisistatė Utenos komendantūrai, buvo paskirtas į 9-ąjį pėstininkų pulką. Kitais metais dalyvavo mūšiuose su lenkais. Į atsargą išėjo 1921 m. sausio 13 d.

Apsigyveno Bronius Biržų aps., Joniškėlio vls., Gostonių k. Mokslo nebuvo baigęs, vertėsi batsiuovyste. Jis patikslino savo biografiją:

*Esu gimęs Rusijoje, Carskoje Selo aps., Kolpino miestelyje, ir krikštytas ten katalikų bažnyčioje. Iš Rusijos su tėvais grįžau būdamas 3–4 metų <...> Mano pusbroliai Rukšėnai gyvena Linkmenų vls., Paukojės k.*

Toli nuo savųjų atskirtas B. Rukšėnas sulaukė deramo pripažinimo ir įvertinimo. 1927 m. Biržų apskrities viršininkas jam atsiuntė raštą:

*Pilietybės teisių pripažinimo komisija š. m. birželio 13 d. pripažino Tamstai pilietybės teises einant Taikos sutarties su Rusija 6 str., todėl pasiremiant šiuo Tamsta galite gauti vidaus pasą.*

Ir dar kitaip buvo pagerbtas: Bronius Rukšėnas, Vinco s., kilęs iš Švenčionėlių miesto (okupuota Lietuva), 1932 m. apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 8483).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 159, l. 95–98. F. 929, ap. 3, b. 1190, l. 16. F. 930, ap. 4, b. 8, l. 116; b. 2768, l. 1–33.

## KOSTAS RUKŠĖNAS

Kostas rašė esąs kilęs iš Švenčionėlių, ten baigęs dviklasę liaudies mokyklą. O kai rašė prašymą norėdamas apdovanojimą gauti, pridėjo metrikų išrašą: gimęs 1899 m. gegužės 13 d. Kolpino sodyboje, krikštytas Kolpino katalikų koplyčioje; tėvai – Švenčionių aps. Linkmenų vls. valstiečiai.

K. Rukšėnas, 1-ojo pėstininkų pulko savanoris, tarnavo nuo 1919 m. liepos 3 d. iki 1922 m. balandžio 13 d. Apsigyveno Ukmergės aps., Giedraičių vls., Dubingiuose.

Už nuopelnus 1930 m. Vytauto Didžiojo jubiliejaus iškilnėse šaulys K. Rukšėnas buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo ordino 2-ojo laipsnio medaliu.



1932 m. vasario 29 d. Kostas Rukšėnas, Vinco s., buvo pagerbtas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 7983).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1190, l. 16. F. 930, ap. 4, b. 8, l. 61; b. 2767, l. 1–9.  
Tritimas, 1932, Nr. 39, p. 773.

## JONAS RUKŠĖNAS

Prie prašymo Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio komisijai J. Rukšėnas pridėjo savo gyvenimo aprašymą. Pateikiame jį be komentarų.

*Curriculum vitae. Gimiau lenkų okupuotoj Lietuvos teritorijoje, Vilniaus mieste 1893 m. birželio 24 d. iš tėvų Grasildos Šerenytės ir Vinco Rukšėnų. Sulig tėvų kilme pareinu iš Švenčionių apskrities, Linkmenų valsčiaus ir miestelio. 1915 m. vokiečiams okupavus visą Lietuvą ir Vilniaus miestą, 1918 m. persikėliau gyventi į gimtąjį Linkmenų valsčių, kur gyvendamas Kaltanėnų apylinkėje Palabažy sutvėriau lietuvių pradžios mokyklą, kame mokytojavau prie okupantų: vokiečių, bolševikų, lenkų.*

*1920 m. vasaros metu spaudžiant bolševikams lenkų armiją ir juos išgrūdus Varšuvos link, šias vietas paėmus teisėtai Lietuvos valdžiai, buvo sukurtos ir administracijos įstaigos. Tuolaikinis Švenčionių apskr. Policijos vadas p. Pakalnis mane kaipo susipratusį vietos lietuvių pakvietė vietos milicijos tarnybon. Paminėtose pareigose išbuvau tol, kol Želigovskio kariuomenė pagrobė Vilnių drauge su visa okupuota Lietuvos teritorija ir mano gimtuoju Linkmenų miesteliu. Turėdamas tame krašte daug savo bendrininkų lietuvių, sukūriau Švenčionių partizanų būrį, kuriam vadovavau aš, gaudamas instrukcijų iš tuo laiku buvusio Švenčionių karo komendantų karininko Bužinsko <...> (neįskaitoma – J. J.). Vadovaujant karininkams, aktyviai dalyvavau kautynėse Kaltanėnų miestely, Linkmenų miest., Saldutišky, Švenčionėliuose ir kt. nuo 1920 spalio 11 d. iki 1921 m. balandžio mėn. 30 d.*

*Nustačius demarkacijos liniją dėlei savo atliktųjų prieš lenkus aukščiau išdėstytų darbų negalėjau grįžti į savo gimtąjį ir jau lenkų okupuotą Linkmenų miestelį ir buvau priverstas apsigyventi Nepriklausomoj Lietuvoj.*

*Buvusis Švenčionių apskr. Policijos vadas p. Pakalnis pakvietė mane atgalios grįžti į milicijos tarnybą, kurią jo prašomas priėmiau ir tapau paskirtas į Panevėžio apskritį nuovados viršininko padėjėju, kuriose pareigose išstarnavau nuo 1921 m. gegužės mėn. 1 d. iki 1923 m. pabaigos. Nuo 1924 m. pradžios iki 1928 m. pabaigos apsigyvenau Utenos apskr., Saldutiškio apylinkėse, Saldutiškio lempjūvės, apdirbusios visoms valdiškoms įstaigoms reikalingą statybos medžiagą, vedėju. Greta šių profesinių pareigų palaikiau ryšius su vietos ir okupuotos Lietuvos lietuviais ir prisilaikydamas partizanų šūkiu „kovos metu – ginklą rankoj, taikos metu – knygą rankoj“, platinau tiek vietoj, tiek okupuotoj Lietuvoj įvairiausių literatūrą.*

*1929–1931 m. tarnavau Žemės Ūkio Ministerijos Melioracijos skyriaus referentūro-*

je. Nuo 1931 m. iki pastarųjų dienų kaipo verslininkas verčiuosi prekyba Kaune. Aktyviai dalyvauju Šaulių sąjungoj platindamas literatūrą, už ką esu apdovanotas „Trimito“ garbės pažymėjimu, „Naujo žodžio“ – pirma premija <...> pridedu <...>:

3) Švenčionių karo komendanto maj. Bužinsko pažymėjimą apie tai, kad aš 1920 metų spalį mėn. drauge su jo, kaip karininko ir Švenčionių karo komendanto, vadovaujama grupe drauge ir aktyviai su kitais kariais dalyvavau kautynėse Švenčionėlių–Saldutiškio apylinkėje <...>

Vis dėlto Kūrėjų savanorių medalio komisijos 1937 m. gegužės 26 d. išvada buvo nepalanki: Rukšėno Jono prašymą atmesti, nes už 1920 m. partizaninę veiklą Savanorių medalis nenumatytas.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 2769, l. 1–13.

## STEPAS SADKAUSKAS

Stepas gimė 1892 m. Švenčionių vls., Račionių (Račiany) k. Gudas, katalikas. Tarnavo Rusijos kariuomenės 101-ajame Uralo pulke, kariavo, buvo tris kartus sužeistas, apdovanotas kryžiumi, medaliu, jam suteiktas puskarininkio laipsnis.

O karo audrų blaškoma šeima – motina su penkiais broliais ir dviem sesutėmis – glaudėsi kažkur netoli Panevėžio.

1919 m. Stepas savo noru atvyko į Anykščių komendantūrą, iš čia buvo perkeltas į Utenos komendantūrą, paskirtas būrininku, 1920 m. perkeltas į 9-ąjį pėstininkų LK Vytenio pulką ir paskirtas į 9-ąją kuopą.

Kaip buvęs Rusijos kariuomenės puskarininkis Stepas Sadkauskas, Andriaus s., 1920 m. gegužės 3 d. buvo atleistas iš karo tarnybos. Su žmona Domicelle augino dukrą Onutę.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 6, b. 2189-A, l. 18.

## BOLIUS SAIKAUSKAS

Saikauskas Bolius (Boleslovas), Andriaus s., – dramatiškos biografijos žmogus. Lietuvis, katalikas, gimęs Vidžių vls., Beniašių k., 1873 m. rugpjūčio 14 d.

Atrodo, didelė jo gyvenimo atkarpa susijusi su Užkaukaze. 1895–1913 m. Derbento

154-ajame pulke tarnavo viršila (*feldfebel*). 1913 m. Bolius baigė Aleksandropolio miesto pedagoginę mokyklą. Kilus Pirmajam pasauliniam karui, baigė Tifliso karo (viršilų) mokyklą ir 1914 m. gruodžio mėn. buvo pasiūstas į turkų frontą. Ten jam buvo suteiktas jaun. leitenanto laipsnis, du kartus sužeistas, pelnė keturis aukštus kovinius apdovanojimus. O 1916 m. balandį pateko į turkų nelaisvę. Tarnaudamas Užkaukazėje ir būdamas nelaisvėje išmoko gruzinų, armėnų, turkų kalbas.

Apie 1900 m. Bolius vedė. Su žmona Emilija augino dukteris Zeferiną, Leokadiją, Jadvygą, sūnų Aleksandrą. Jauniausioji dukrelė Albertina gimė 1919 m. rugpjūčio 26 d. ir buvo pakrikštyta Tifliso katalikų Šv. Povilo bažnyčioje.

Nepavyko išsiaiškinti, kokiais keliais B. Saikauskas grįžo iš turkų nelaisvės ir iš Rusijos su šeima pasiekė Lietuvą. Kario tarnybos lape užrašyta, kad 1920 m. lapkričio 12 d. jis savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę, buvo paskirtas Atsargos bataliono kuopos vadu. Po trijų dienų jam buvo suteiktas vyr. leitenanto laipsnis su vyresniškumu nuo 1918 m. vasario 12 d.

O frontuose jau vyko paskutiniai mūšiai su lenkais, todėl B. Saikauskui kautynėse neteko dalyvauti. Nuo 1922 m. vasaros tęsė tarnybą 1-ajame pėstininkų pulke, buvo pulko teismo narys. Tačiau amžiumi jau nejaunas, senosios karo mokyklos auklėtas, patyręs, doras elgesio, pareigingas karys naujomis tarnybos sąlygomis pasirodė nepakankamai reiklus pavaldiniams, stokojo modernaus karo mokslo žinių, tad pasiprašęs 1924 m. gruodžio 31 d. išėjo į atsargą.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 2-S, b. 20, l. 1–15.

## ANTANAS SAKALAUSKAS

Gabrielis ir Mikalina (Subatavičiūtė) Sakalauskai Rimšės vls., Magūnų k., užaugino du sūnus savanorius ir labai jaunos išleido Lietuvos ginti.

Antanas, gimęs 1904 m. gegužės 3 d., į tarnybą Kauno komendantūroje įstojo 1919 m. balandžio 1 d. Tarnauti eiliniu baigė 1920 m. rugsėjo 2 d. Neaptikta duomenų apie jo dalyvavimą kovose.

Nuo 1927 m. A. Sakalauskas gyveno Klaipėdoje. 1929 m. balandžio 24 d. jam buvo suteiktas savanorio vardas ir skirtas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalis (liud. Nr. 2301).

## KAZYS SAKALAUSKAS

Kazys gimė 1903 m. sausio 12 d. Lietuvos kariuomenės savanoriu tapo 1919 m. sausio 22 d. Tarnavo Kauno miesto ir Kauno stoties komendantūrose. Neilgai kareiviavo: 1920 m. gegužės 10 d. dėl ligos buvo atleistas iš karo tarnybos.

K. Sakalauskas gavo tarnybą Kauno geležinkelio stoties ir ruožo komendantūroje. Nuo 1926 m. gyveno Klaipėdoje, tarnavo geležinkelio policijoje.

1929 m. gegužės 31 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 2389).

Šaltiniai (tinka abiem broliams):

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 2845, l. 1–11; ap. 7, b. 97, l. 147.

*Indrašius V. Laisvės saulei tekant.* – V., 1999, p. 244.

## BRONIUS SAKALAUSKAS

Bronius gimė 1900 m. gegužės 17 d. Salako vls., Bajorų II k. (dab. Ignalinos r.). 1919 m. gegužės 4 d. tapo savanoriu – pradėjo tarnybą Ukmergės komendantūroje. Dalyvavo kovose su lenkais. 1921 m. rugsėjo 28 d. 7-ojo pėstininkų ŽK Butigeidžio pulko ryšių kuopos grandinis B. Sakalauskas buvo išleistas į atsargą.

Po to darbavosi Paštų telefono ir telegrafo žinyboje. Vėliau dirbo Ežerėnų (Zarasų) aps. pasienio policijoje. 1928 m. tapo LKKSS Ežerėnų skyriaus nariu.

1934 m. apdovanotas Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio medaliu.

Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 91, l. 86.

## PETRAS SAMULIS (SAMULKEVIČIUS)

Petro Samulkevičiaus, gimusio 1896 m., gimtinė – Linkmenų vls., Brastos vnk. Krikštytas Kaltanėnuose. Nuo 1915 m. buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę, fronte sužeistas.

1919 m. kovo 12 d. P. Samulkevičius įrašytas savanoriu 2-ajame pėstininkų pulke. Po kelių dienų perkeltas į Inžinerijos dalinį, kur tarnavo iki 1921 m. spalio 15 d. Tarnybos metu nutiko tragiškas įvykis: 1920 m. balandžio 20 d. Petras nušovė kuopos draugą kareivį Antaną Kazoką. Tačiau didelės kaltės, atrodo, nebūta. Kariuomenės teismas nubaudė jį vieną mėnesį kalėti karo kalėjime „už nušovimą dėl neatsargumo su šautuvu“. Sąžinės grauža Petruui buvo didesnė bausmė už kalėjimo kamerą. Atlikęs bausmę tęsė tarnybą iki demobilizacijos.

Apsigyveno Trakų aps., Kruonio vls., Klausaučiznos vnk. Savo pavardę savanoris atlietuvino ir tapo Samuliu.

1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu. Jo liudijime (Nr. 5372) buvo parašyta: Petras Samulis, Jurgio s., tikrai yra Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1193, l. 4. F. 930, ap. 3, b. 3504, l. 1–12; ap. 4, b. 6, l. 80; ap. 6, b. 2237, l. 33–34; ap. 7, b. 560, l. 59.

## PETRAS SAVICKAS

Antano ir Onos (Tarandaitės) Savickų sūnus Petras gimė 1899 m. vasario 6 d. Daugėlišio vls., Janionių k. Į 1-ąjį pėstininkų pulką atėjo 1919 m. gegužės 20 d. ir po deramos tarnybos Tėvynei 1921 m. spalio 31 d. buvo išleistas į atsargą.

Atsargos eilinis P. Savickas tarnavo Ukmergės aps. pasienio policijoje, gyveno Širvintose. 1928 m. rugpjūčio 29 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 827).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap.3, b. 1191, l. 6. F. 930, ap.3, b. 3559, l. 1–6.

## ALFONSAS SEKONAS

Tverečiaus vls., Sekonų k., 1890 m. gimęs Alfonsas Rusijos kariuomenėje perėjo fronto ugnį, išsitarnavo puskarininkio laipsnį, buvo apdovanotas Šv. Georgijaus 4-ojo laipsnio kryžiumi, dėl sužeidimo demobilizuotas kaip invalidas.

Tiesa, regis, viena: lietuvis privalo ginti Lietuvą! Apsigydęs žaizdas, Alfonsas Sekonas slapta pabėgo iš bolševikų užimto krašto ir 1919 m. balandžio 5 d. savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę. Tarnavo, kovojo. Po metų buvo išleistas į atsargą.

Išėjęs į atsargą, Alfonsas tarnavo policininku Kauno m. policijos 4-ojoje nuovadoje. Kaip ir visiems savanoriams, jam taip pat atėjo laikas tikėtis Tėvynės apdovanojimų. Išvada buvo lakoniška: A. Sekono prašymą atmesti, nes jis, nors įstojo į Lietuvos kariuomenę 1919 m. balandžio 5 d., 1919 m. sausio 5 d. turėjo būti mobilizuojamas kaip Rusijos kariuomenės puskarininkis.

Alfonsas vėl prašė, rašė, kad kaip invalidas negalėjo būti mobilizuojamas į Lietuvos kariuomenę, todėl įstojo savanoriu. Jis pateikė kadaise Maskvos Visuomeninės valdybos įstaigos pagalbai sužeistiems ir ligoniams kariams organizuoti duotą dokumentą, pagal kurį Lietuvos Karo sanitarijos komisija padarė išvadą, kad A. Sekonas turėjo būti atleistas nuo puskarininkių mobilizacijos.

*Atsargos vyr. puskarininkis Alfonsas Sekonas, Petro s., kilęs iš Švenčionių aps., Tverečiaus vls., Sekonų k. (Okupuota Lietuva), tikrai yra Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris <...>*

Tokią tverečeno apdovanojimo Savanorių medaliu liudijimą Nr. 3076 pasirašė kitas tverečėnas – Ministras Pirmininkas ir l. e. krašto apsaugos ministro pareigas Augustinas Voldemaras. Alfonsas buvo apdovanotas ir Lietuvos nepriklausomybės medaliu.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap. 17, b. 4325, l. 1. F. 929, ap. 3, b. 1191, l. 7. F. 930, ap. 3, b. 3591, l. 1–11; ap. 7, b. 96, l. 67.

## ALEKSANDRAS SEREDA

9-ajame pėstininkų pulke nuo 1919 m. rugsėjo 10 d. iki 1921 m. spalio 10 d. tarnavo savanoris eilinis Aleksandras Sereda, kilęs iš Švenčionių aps., Kobylniko mstl.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 453, l. 140.

## VIKTORAS SIMANAVIČIUS

1-ojo raitelių pulko 1-ojo eskadrono raitelis savanoris Viktoras Simanavičius (Simanas), Augusto s., kilęs iš Tverečiaus vls., Guntauninkų k., turėjo pradinį išsilavinimą, buvo katalikas, žemdirbys, nevedęs. Tėvynės gynėjų gretose tarnavo tik 9 mėnesius – nuo 1919 m. balandžio 12 d. iki 1920 m. sausio 23 d. Mirė karo ligoninėje susirgęs gripu. Tada jam buvo 20 metų. Palaidotas Kauno m. kapinėse.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 2, b. 206, l. 103. F. 929, ap. 4, b. 139, l. 30. F. 930, ap. 7, b. 3, l. 35; b. 264, l. 101, 106.

*Ruseckas P.* Savanorių žygiai. T. I. – V., 1991, p. 340.

## POVILAS SKIRELIS

Skirelis Povilas, Antano s., gimęs 1900 m. Adutiškio vls., Pociškės k. Lietuvis, katalikas, beraštis, žemdirbys. 1919 m. kovo 15 d. savanoriu įstojo į Panevėžio atskirąjį batalioną, pertvarkytą į 4-ąjį pėstininkų pulką.

1919 m. gruodžio 3 d. įsakymu kariuomenei 2-osios kuopos eilinis Povilas Skirelis (Skirialis) už narsumą kovos lauke buvo apdovanotas 1-ojo laipsnio kryžiumi „Už Tėvynę“ (Nr. 96). 1920 m. gegužę buvo perkeltas į Pasienio pulką.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 517, ap. 1, b. 67, l. 31; b. 257, l. 52. F. 930, ap. 7, b. 346, l. 23.

## KAZYS SKORKA

Kilęs iš Daugėliškio vls., Lobinių k. Lietuvis, katalikas. Baigęs pradžios mokyklą, mokąs rusiškai skaityti ir rašyti. Būdamas 24 m. 1919 m. birželio 17 d. savanoriu įstojo į Lietuvos karių gretas.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 96, l. 106.

# PETRAS SKRABUTĖNAS

Tverečiaus vls. Kurtiškės k. ūkininkas Skrabutėnas Kazimieras savo sūnų Petra (g. 1898 m. birželio 28 d.) leido į mokslus. Jaunuolis karo metu nukeliavo iki Petrogrado ir būdamas dar nešaukiamojo amžiaus ten 1915–1917 m. mokėsi komercijos mokykloje. Mokėjo lenkų, rusų, vokiečių kalbas. Po bolševikų perversmo grįžo į Lietuvą.

P. Skrabutėnas buvo pradėjęs mokytojauti Nemunaičio dviklasėje mokykloje. O 1919 m. apsisprendė: *Pareiškimas. Šiuomi pranešu, kad sausio 24 d. šių metų 1-mo pėstininkų pulko tarnybon atvykau.*

Taip tapo savanoriu. Po trumpo parengimo dalyvavo kovose su bolševikais ties Alytumi ir prie Ukmergės. Po to pusmetį mokėsi Karo mokykloje ir 1919 m. gruodžio 16 d. gavo leitenanto laipsnį. 1920 m. rudenį ties Augustavu ir Seinais dalyvavo kautynėse su lenkais. Rugsėjo 22 d. buvo paskelbtas dingusiu be žinios, o buvo patekęs į lenkų nelaisvę, iš kurios ištrūko gruodžio 12 d.

Pasibaigus mūšiams, ltn. P. Skrabutėnas liko pulko rikiuotėje, tačiau tarp kareivių didesnio autoriteto neįgijo, buvo paskirtas į pulko maitinimo valdininko pareigas. 1922 m. buvo perkeltas į 8-ąjį pėstininkų pulką. 1923 m. gruodžio 31 d., kaip ištarnavęs 5 metus, išleistas į atsargą, apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės ir Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių (liud. Nr. 228) medaliais.

Tolesnis savanorio gyvenimas klostėsi nelengvai. Gal ir šeimoje stokota darnos. Gavo tarnybą Klaipėdos krašto pasienio policijoje – II eilės rajono viršininko pareigas. Tačiau pasitaikė, kad neblaivus patriukšmavo, ir Vyriausiasis tribunolas paskyrė 1 mėnesį arešto, tad neteko ir aukštų pareigų. Po to surimtėjo. Apsigyveno Palangos vls., Užkanavo k., dirbo pasienio policijoje vyr. policininku. Buvo LŠS ir LKKSS narys. Tarnybos charakteristikose apibūdinamas neblogai, tik pažymima, jog kartais esąs išsiblaškęs, „pusėtina“ drausmingas. Aukštesnių laipsnių ir pareigų negavo.

1937 m. žiniomis, P. Skrabutėnas buvo Klaipėdos krašto, Šilutės aps., pasienio policijos Kintų rajono vachmistras. Turėjo aukštesnįjį policijos pareigūno išsilavinimą. Buvo evangelikas reformatas. Šeimoje augino 2 vaikus.

1937 m. Šventosios uoste įsisteigė šaulių būrys. 1938 m. į šio būrio tarybos narys buvo ir ats. ltn. P. Skrabutėnas, jam laikinai buvo patikėtos būrio vado pareigos.

## Šaltiniai:

- LCVA. F. 384, ap. 2, b. 574, l. 22. F. 394, ap. 17, b. 4418, l. 1. F. 517, ap. 1, b. 277, l. 54. F. 930, ap. 2-S, b. 357, l. 5–17; ap. 2-Ž, b. 129, l. 113; ap. 4, b. 1-A, l. 198; ap. 7, b. 289, l. 187. Karys, 1928, Nr. 28, p. 556. Kariškių žodis, 1920, Nr. 43 (75), p. 409. Trimitas, 1938, Nr. 4 (893), p. 93; Nr. 15 (904), p. 373.



## JUOZAS SKREBUTĖNAS

Bobėnų kaimas Tverečiaus valsčiuje. Čia 1895 m. rugpjūčio 26 d. gimė Viktorijos (Bernotaitės) ir Augusto Skrebutėnų sūnus Juozas. Jis lankė ir baigė rusišką liaudies mokyklą, iš tėvų sėmėsi ūkininko išminties.

1915 m. gegužę buvo mobilizuotas į caro kariuomenę, po trumpo apmokymo Saratove buvo išvežtas į frontą. Neilgai kariavo, tų pačių metų rugsėjo 17 d. Gardino apylinkėse pateko į vokiečių nelaisvę. Patyrė prievartos, dirbo lentpjūvėje, šachtose, pas ūkininkus. Vokietija karą pralaimėjo, ir belaisvis buvo gražintas į bolševikų valdomą Petrogradą. Ir tik 1918 m. gruodžio 18 d. Juozas grįžo į tėviškę. O čia vėl raudonųjų, po to lenkų okupacija.

Vėl paliko Juozas Tverečiaus kraštą ir 1919 m. gegužės 25 d. savanoriu įstojo į Ukmergės karo komendantūrą. Kaip buvusiam kariui buvo suteiktas jaun. puskarininkio laipsnis, jis buvo paskirtas skyrininku neparengtiems komendantūros kareivėliams vadovauti, 1920 m. vasarį perkeltas į 9-ąjį pėstininkų LK Vytenio pulką, rugpjūtį paaukštintas – tapo vyr. puskarininkiu. Dalyvavo nuožmiuose mūšiuose prie Ukmergės, Daugpilio, Giedraičių. Laimei, išliko, net nesužeistas.

Atėjo taikos metas. Baigėsi karo tarnyba. Tačiau į gimtinę grįžti negalima. Užtuot demobilizavęsis, vyr. puskarininkis J. Skrebutėnas pasirašė sutartį, kad iki 1924 m. vasario 1 d. lieka kariuomenėje tarnauti liktiniu, ir buvo paskirtas į 3-įjį pasienio pulką (buvusį 11-ąjį Vilniaus pulką). Tačiau... kartą pasienietis Juozas neblaivus patriukšmavo ir 1923 m. rugsėjo 1 d., anksčiau nei sutartas laikas, buvo išleistas į atsargą.

Vis dėlto užsigrūdinęs karys buvo priimtas į pasienio policiją Trakų apskrityje, čia gavo žemės sklypą. 1924 m. birželio 20 d. Vievio bažnyčioje Juozas susituokė su Apolonija Savaraikaite (?). 1928 m. duomenimis, gyveno Palangoje, tarnavo pasienio policijoje, buvo LKKSS Klaipėdos skyriaus narys. 1940 m. gyveno Trakų aps., Žaslių vls., Dainavėlės k., matyt, savo ūkyje.

J. Skrebutėnas ilgai ir atkakliai susirašinėjo su Kūrėjų savanorių medalio komisija dėl pripažinimo Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu. Deja, savanoriu jis nebuvo pripažintas kaip neva buvęs Rusijos kariuomenės puskarininkis, į Lietuvos kariuomenę įstojęs po privalomojo buvusių puskarininkių šaukimo. Tad ir skirtąjį žemės sklypą naujakuriui Juozui teko išsipirkti. Buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės medaliu.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap.17, b. 4422, l. 1. F. 930, ap. 4, b. 2950, l. 1–53.

## KAROLIS SKVARČIUS

Tai Adomo ir Cecilijos (Vilimaitės) sūnus, gimęs 1900 m. gruodžio 11 d. Rimšės vls., Pažemiškio k. Sekdamas vyresniojo brolio Jurgio pavyzdžiu, Karolis patraukė į Tėvynės gynėjų eiles – 1919 m. gruodžio 28 d. Salake įstojo į Ukmergės komendantūrą. Netrukus

buvo perkeltas į 8-ąjį pėstininkų KK Vaidoto pulką, tarnavo 6-ojoje kuopoje iki 1922 m. balandžio 11 d., t. y. buvo išleistas į atsargą tuo pačiu metu kaip ir brolis.

Lemtis ar likimo ironija? Brolis Jurgis tapo dviejų kovinių apdovanojimų kavalieriumi, o jaunėlio Karolio prašymo pripažinti jį savanoriu Medalio komisija ir antrą kartą (1934 m.) nepatenkino: mat jis kario savanorio tarnybą pradėjo 1919 m. gruodžio 28 d., o visuotinis jo bendraamžių šaukimas buvo paskelbtas tų metų spalio 1d. Išėitų – ne savanoris. Vis dėlto Tėvynę gynė!

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 10, l. 36; b. 2958, l. 1–9.

## JURGIS SKVORČIUS

Dūkšto bažnyčioje krikštytas Jurgis gimė Rimšės vls., Pažemiškio k., 1896 m. (metai nustatyti vėliau, kariuomenėje, pagal išvaizdą). Jo jaunystę paženklino tarnyba Rusijos kariuomenėje, 461-ajame atsargos pulke, ir kovos Pirmojo pasaulinio karo 1915–1917 m. frontuose.

1919 m. liepos 3 d. Jurgis Skvorčius pasirašė savanorio pasižadėjimą ir buvo priimtas į 1-ąjį pėstininkų pulką. Prityręs kareivis dalyvavo kautynėse su bermontininkais, taip pat ir mūšyje prie Radviliškio lapkričio 22 d. Už narsumą kovos lauke būrininkas kulkosvaidininkas J. Skvorčius (Skvorčas) buvo apdovanotas 1-osios rūšies 1-ojo laipsnio Vyties kryžiumi su kardais (Nr. 878). Užsitarnavo ir vyr. puskarininkio laipsnį. 1922 m. balandžio 14 d. išėjo į atsargą. Apsigyveno Ukmergės aps., Gelvonų vls., Dienovidžių k.

1932 m. birželio 22 d. atsargos vyr. puskarininkis Jurgis Skvorčius sulaukė ir antro garbingo apdovanojimo – Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalio (liud. Nr. 8653).

Įdomi detalė. Tyrinėtojas Vilius Kavaliauskas nustatė, kad 1932 m. liepos 13-ąją pagalbos šaukėsi ats. psk. Jurgis Skvorčius iš Dienovidžių k., prašęs pakeisti kryžių, nes nuo jo nukritęs Vytis ir kardai.

1944 m. enkavedistai Skvorčių Jurgi, Adomo s., suėmė, išvežė į Komijos lagerius. Ten ir mirė Lietuvos savanoris.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 1, b. 35, l. 178. F. 513, ap. 1, b. 31, l. 235. F. 929, ap. 3, b. 1191, l. 13. F. 930, ap. 3, b. 3761, l. 1–12; ap. 4, b. 1-A, l. 199; b. 8, l. 140.

*Indrašius V.* Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 246.

*Kavaliauskas V.* Už nuopelnus Lietuvai. – V., 2001, p. 93.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. II (K–S). 1944–1947. – V., 2002, p. 1042.

## BRONIUS SOKOLKA

Gimė 1897 m. gruodžio 23 d. Švenčionių aps., Kiemeliškių mstl., lenkų katalikų šeimoje. 1919 m. balandžio 12 d. savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę, tarnavo Inžinerijos bataliono 1-ojoje geležinkelių kuopoje.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 89, l. 104.

## ALFONSAS SPIEČIUS

Tverėčiaus vls., Padysnio k., gyvenantis jaunuolis Spiečius Alfonsas, Gabrieliaus s., 1912 m. buvo pašauktas į caro kariuomenę, tarnavo 19-ajame geležinkelių batalione.

Pirmasis pasaulinis karas. Alfonsui teko patirti ir fronto apkasų šaltį, ir nelaisvės Vokietijoje vargus.

Grįžęs į Lietuvą neilgai svečiavosi gimtinėje, kuri buvo nusiaubta vokiečių. Patraukė į Lietuvos kariuomenę ir 1919 m. lapkričio 6 d. buvo paskirtas eiliniu į 2-ąjį pėstininkų DLK Algirdo pulką. Ir tuoj pat pateko į frontą kovoti su bermontininkais. O 1920-aisiais dalyvavo mūšiuose su lenkais.

1922 m. balandžio 10 d. eilinis A. Spiečius buvo išleistas į atsargą. Negalėjo grįžti į okupuotą gimtinę. Apsigyveno Anykščių vls., Lašynių vnk. Kaip savanoriui ir kandidatui žemės gauti buvo paskirta piniginė pašalpa. 1933 m. balandžio 30 d. jis sulaukė garbingo įvertinimo – buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 9164). 1935 m. žiniomis, gyveno dviese su žmona.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1191, l. 31. F. 930, ap. 4, b. 2977, l. 2–12. F. 1247, ap. 4, b. 1, l. 13.

## MIKAS STARKINAS

Panevėžio Šv. Petro ir Povilo bažnyčioje 1923 m. rugpjūčio 5 d. susituokė Mykolas Starkinas ir Ona Marozaitė, abu iš Panevėžio miesto. Jaunojo tėvai – Petras ir Grasilda (Žurauskaitė).

Nepraėjus nė metams, 1924 m. birželio 17 d., skelbia kitas dokumentas, Panevėžyje mirė Mykolas Starkinas, Petro s., 26 m. amžiaus; paliko žmoną Oną Marozaitę.

Dar po ketverių metų: *Aš, Ona Starkienė, dabar ištekėjusi už Sangavičiaus Mečislovo, pareiškiu, kad Savanorio medalį už Mykolą Starkiną gautų jo motina; aš jokių teisių nereiškiu.*

1929 m. liepos 31 d. Ministras Pirmininkas ir l. e. krašto apsaugos ministro pareigas prof. Augustinas Voldemaras pasirašė apdovanojimo medaliu liudijimą Nr. 3315: <...> *miręs Starkinas Mikas, s. Petro, kilęs iš Švenčionių aps., Daugėlišchio miestelio (Okupuota Lietuva), tikrai yra buvęs Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris, įstojęs į jos eiles 1919 m. balandžio 1 d. <...>*

Liudijimas išduotas mirusio savanorio motinai Grasildai Starkienei.

Mikas (Mykolas) Starkinas, gimęs 1900 m. Daugėliškyje, turėjo pradinės mokyklos išsilavinimą. Dar iki bendraamžių šaukimo įstojė į Artilerijos pulką. 1919 m. rugpjūtį buvo perkeltas į 3-iają pėstininkų pulką ir sąžiningai tarnavo telefonininku iki 1922 m. balandžio 5 d., t. y. trejus metus gynė ir saugojo Lietuvos Nepriklausomybę.

### Šaltiniai:

LCVA. F.516, ap. 1, b. 8, l. 363. F. 929, ap. 3, b. 1191, l. 20. F. 930, ap. 4, b. 3013, l. 1–9; ap. 7, b. 315, l. 12.

## JONAS STAŠYS

Stašys Jonas, Antano s., gimęs 1896 m. lapkričio 21 d., krikštytas Švenčionių bažnyčioje. Gimtojo Pliauškių kaimo (Švenčionių vls.) gal ir neprisiminė, nes 1900 m. su tėvų šeima apsigyveno Vilniuje. Čia baigė dviklasę lietuvišką pradžios mokyklą, o 1911–1915 m. mokėsi rusiškoje keturklasėje miesto mokykloje, mokėjo rusų, lenkų kalbas. Neturėdamas sąlygų toliau mokytis, 1915–1919 m. tarnavo sąskaitininku „Vilijos“ bendrovės žemės ūkio mašinų fabrike Vilniuje ir, kai evakavosi, Smolenske.

Matyt, būta sumanaus, veiklaus ir apsuokraus vyro. Iš Rusijos Jonas grįžo su svarbiais, įdomiais asmens tapatybę liudijančiais dokumentais. 1918 m. lapkričio 4 d. „Apsargos lapą“ lietuvių, rusų ir vokiečių k. jam išdavė Lietuvos Tarybos įgaliotinis Maskvoje. 1918 m. spalio 15 d. pažymėjime nurodoma, jog Jonas Stašys įrašytas į Vokietijos imperijos generalinio konsulo Maskvoje globojamų asmenų sąrašą ir kad taip jis ir jo turtas Vokietijos yra saugomi.

1919 m. vasario 4 d. Jonas pasiekė Vilnių, pas tėvus pusiau nelegaliai išgyveno bolševikų okupaciją, kurią pakeitė lenkiškoji. Vilniuje jis ilgiau neužsibuvo.

1919 m. birželio 3 d. lietuvių ir lenkų k. buvo išduotas toks dokumentas:

*Liudymas. Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas šiuo liudija, kad Jonas S T A Š Y S, 23 m., gim. Vilniuje, sulig įteiktu mums dokumentu – Apsargos lapu, išduotu Lietuvos Tarybos Įgaliotinio Maskvoje 1918 m. 4-10 N 6102, 12440 yra Lietuvos pilietis ir važiuoti į*

*Kauną. Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas savo vardu prašo Kariškosios Lenkų ir Lietuvių Valdžios nedaryti kliūčių keliavimui ir duoti tam tikslui reikalingus leidimus. Pirm. N. Matulaitis. (LVLK antspaudas)*

Kaune J. Stašys savo noru pasisiūlė į karo tarnybą. Birželio 13 d. jis buvo paskirtas Generalinio štabo eiliniu raštininku. Kaip tais laikais turintis pakankamą išsilavinimą, nuo rugpjūčio 1 d. Jonas buvo priimtas mokytis į Karo mokyklą, ją baigęs, paskirtas puskarininkiu į 5-ąjį pėstininkų DLK Kęstučio pulką. Čia 1920 m. kovo 11 d. jam buvo suteiktas leitenanto laipsnis, o liepos 14 d. jis buvo perkeltas į Generalinio štabo Žvalgybos skyrių, paskirtas tardytojo padėjėjo pareigoms, greitai tapo Žvalgų dalies ypatingųjų reikalų karininku. Tų pačių metų rudenį 5-ojo pėstininkų pulko sudėtyje dalyvavo mūšyje su lenkais geležinkelio ruože tarp Vievio ir Lentvario.

Už tarnybinių nusižengimą (mušė kareivį) Kariuomenės teismas 1923 m. kovo 15 d. J. Stašiumi skyrė 1 mėnesį ir 10 dienų arešto ir atleido iš tarnybos. Tačiau Respublikos Prezidentas 1923 m. spalio 11 d. suteikė malonę – pakeitė šį teismo sprendimą. J. Stašys buvo paliktas karo tarnyboje, jam liko ir leitenanto laipsnis. Vis dėlto tų pačių metų gruodžio 31 d. J. Stašys buvo išleistas į atsargą.

Atsargos leitenantas J. Stašys neatitrūko nuo karių gyvenimo, visą laiką pareigingai tarnavo pasienio policijos Šiaulių bare 1-osios eilės rajono viršininku. Buvo vedęs, žmona Domicelė. Yra gyvenęs Šakių aps., Kidulių vls., Skaistgirių k., buvo paskirtas pasienio policijos Šakių baro 2-ojo rajono viršininku. 1934 m. dalyvavo vieno mėnesio karinėse pratybose 8-ajame pėstininkų KK Vaidoto pulke. Prasidėjus Vokietijos–Lenkijos karui, Lietuvoje buvo paskelbta dalinė mobilizacija, ir J. Stašys 1939 m. rugsėjo–spalio mėn. atliko ypatingus karinius pratimus 4-ajame pasienio apsaugos batalione, kaip mobilizuotasis ėjo kuopos vado pareigas.

Nuo 1926 m. J. Stašys pradėjo rūpintis teise gauti žemės bei savanorio statuso pripažinimu. Iškilo kliuvinys – buvęs teistumas, atsirado prieštarų jo pasekmių aiškinimui. Pats Jonas prisiminė:

*Tais metais buvau nuvykęs pas Vilkaviškio apskrities komendantą dėl žemės gavimo. Komendantas plk. Šaudis man liudijimo nedavė ir sakė, kad aš, kaip baustas Karo teismo, esu netekęs savanorio teisių <...> Vilniaus atgavimo proga vėl prašiau gražinti savanorio teises, į ką Kariuomenės Teismo Prokuroras 1939 m. lapkričio 27 d. išaiškino, kad man kūrėjo savanorio teisės yra neatimtos.*

Tada Nepriklausoma Lietuva gyvavo jau paskutinius mėnesius...

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 1, b. 384, l. 1–235; b. 438, l. 82–94; ap. 2-S, b. 184, l. 1–2; b. 187, l. 1–7; ap. 2-Ž, b. 129, l. 109; ap. 4, b. 5108, l. 1–11; ap. 5, b. 2604, l. 39; ap. 7, b. 38, l. 44.

## JONAS STRAZDAS

*Vieni laisvi sugrįžo,  
Kitiems rankas pašovė,  
Tretiems ant lygaus lauko  
Mediniai kryžiai stovi.*

*Antanas Miškinis*

Jono gimtinė – Švenčionių aps., Kampų (Kampuotėlės) k. Į 9-ąją pėstininkų pulką jis savanoriu įstojo 1919 m. kovo 1 d. ir eiliniu tarnavo tik 1 metus ir 7 mėnesius: 1920 m. spalio 27 d. prie Giedraičių mūšyje su lenkais žuvo. Ėjo 23-iusius. Po mirties buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 8619).

Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 2, b. 206, l. 130. F. 930, ap. 4, b. 2, l. 67; b. 8, l. 135; ap. 7, b. 3, l. 155. F. 1764, ap. 1, b. 157, l. 30.

*Ruseckas P.* Savanorių žygiai. T. I. – V., 1991, p. 341.

## ANTANAS STUGLYS

Antanas gimė 1899 m. Švenčionių aps., Zablatiškės vls., Rusališkės k. 1919 m. rugpjūčio 15 d., t. y. iki jo amžiaus vyrų šaukimo, įstojo į 1-ąją pėstininkų pulką, kovojo, drausmingai tarnavo iki 1923 m. sausio 4 d. Išėjęs į atsargą gyveno Vilkaviškyje. Buvo vertinamas kaip politiškai ir pilietiškai ištikimas žmogus.

1929 m. vasario 19 d. Antanas Stuglys, Blažio s., buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 1550).

Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1191, l. 25. F. 930, ap. 4, b. 3151, l. 1–7.

## NIKODEMAS STUGLYS

Švenčionių aps., Zablatiškės vls., Stūglių k., Justinas ir Marijona (Svirbutavičiūtė) Stugliai turėjo vos 3 ha ūkelį, augino Anele, Silvą (Silvestrą) ir Nikodemą. Abu sūnūs – Lietuvos kareiviai.

1900 m. birželio 25 d. gimęs Nikodemas, nesulaukęs savo bendraamžių šaukimo, 1919 m. gegužės 27 d. savanoriu įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką, buvo paskirtas į 4-ąją kuopą. Kovose buvo sužeistas. 1921 m. lapkritį išleistas į atsargą, bet po poros savaitių vėl grįžo į pulką ir buvo priimtas tarnauti dar vienus metus. Tačiau ... atsiliepė kautynių žaizdos, liga paūmėjo, 1922 m. liepos 8 d. karo ligoninėje Nikodemas Stuglys mirė.

Kai 1920 m. rudenį Vilniaus kraštą užgrobė Želigovskio legionieriai, našlė, savanorių motina Stuglienė Marijona irgi patraukė į Nepriklausomą Lietuvą, apsigyveno Ukmergės aps., Musninkų vls., Spietiškių vnk. Apraudojusi jauniausiąjį sūnų, beraštė Marijona su savo kitu sūnumi savanoriu Silva ėmė rūpintis, kad Nikodemui oficialiai būtų pripažintas savanorio vardas. Buvo išrūpinti pulko vado, Ukmergės komendanto liudijimai, kiti dokumentai, aplinkiniais keliais per kitų šalių konsulatus iš Švenčionių bažnyčios gautas gimimo metrikų išrašas. Pagaliau 1934 m. balandžio 30 d. Nikodemas Stuglys po mirties buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 9484). Bet šio apdovanojimo Marijona Stuglienė nespėjo atsiimti, mirė 1935 m. sausio 9 d. Apdovanojimą priėmė brolis Silva, o apdovanojimo regalias liko Kūrėjų savanorių medalio komisijoje, kur buvo saugomos.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1191, l. 29. F. 930, ap. 3, b. 4006, l. 1–29; ap. 4, b. 10, l. 53.

## SILVA STUGLYS

Silva (gimęs 1898 m.) kartu su jaunesniu broliu Nikodemu paliko lenkų užimtą gimtąjį Stūglių kaimą ir 1919 m. gegužę pasiprašė priimamas į 1-ąjį pėstininkų pulką, kovojo ir gynė Lietuvą.

Už narsumą 1919 m. lapkričio 22 d. mūšyje su bermontininkais prie Radviliškio 4-osios kuopos eilinis Silva Stuglys buvo apdovanotas 1-osios rūšies 1-ojo laipsnio Vyties kryžiumi (su kardais) Nr. 984.

Silva su motina Marijona negalėjo grįžti į lenkų okupuotą gimtinę, gyveno Ukmergės aps., Musninkų vls., Spietiškių k., rūpinosi, kad nuo žaizdų miręs brolis Nikodemas būtų apdovanotas Savanorių medaliu.

S. Stuglys buvo savamokslis, išėjęs „namų mokslus“, bet mokėjo lietuvių, rusų, lenkų kalbas. Vedęs. Su Elena Vasiliauskaite augino Leontiną (g. 1927 m.) ir Vaclavą Birutę (g.

1928 m.). Gyveno Musninkų miestelyje, vertėsi sunkiai, patyrė beturčio ir bedarbio dalį. Pagaliau 1927 m. gruodį buvo priimtas eiliniu policininku į Ukmergės aps. pasienio policiją. Po pusantrų metų pasiprašęs iš šios tarnybos buvo atleistas.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 1, b. 35, l. 181. F. 463, ap. 2, b. 85, l. 1–18. F. 513, ap. 1, b. 31, l. 227. F. 929, ap. 3, b. 1174, l. 28. F. 930, ap. 3, b. 4006, l. 1–29.

## ALFONSAS SUBAČIUS

Dėl šeimos padėties 1897 m. spalio 2 d. gimęs Alfonsas nebuvo šaukiamas į Lietuvos kariuomenę. Tačiau kai lenkai antrą kartą užgrobė jo gimtąjį Mielagėnų miestelį, Alfonsas paliko vienišą motiną, slapta perėjo lenkų pasalas ir 1920 m. gruodžio 15 d. savanoriu įstojo į 1-ąjį savanorių pulką. Paskui buvo perkeltas į 6-ąjį pėstininkų PK Margio pulką ir eiliniu tarnavo iki 1922 m. spalio 15 d. Po to gyveno Šiaulių aps., Joniškio m. Rengėsi ūkininkauti, laukė galimybės gauti žemės sklypą.

1931 m. spalio 28 d. Alfonsas Subačius, Konstancijos s., buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 7470).

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1191, l. 26. F. 930, ap. 4, b. 8, l. 10; b. 3221, l. 1–11.

## VACLOVAS SUBAČIUS

Kauno miesto ir apskrities komendantūros savanorių registravimo ir pasižadėjimų knygoje yra lakoniškas įrašas: Subačius Vaclovas, gimęs 1899 m., kilęs iš Adučiškio vls., Linkonių k.; 1919 m. birželio 16 d. įstojo į Lietuvos kariuomenę, į Kauno miesto ir apskrities komendantūros milicijos kuopą; 1921 m. rugsėjo 7 d. perkeltas į Tauragės komendantūrą.

Žinyne „Lietuvos gyventojų genocidas“ yra įrašas: *Subačius Vaclovas, Gasparo, g. 1898, gyv. Linkonių k., Švenčionių aps. ir r. Išv. į lagerį (tremtį ?) 1940.*

Sprendžiant pagal gimimo metus, tai ne tas pats žmogus.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 101, l. 16.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. I. 1939–1941. – V., 1999, p. 783.



## VLADISLOVAS SUŽICKAS

Palūšės bažnyčios knygoje įrašyta, kad Kazimiero ir Onos Sužickų sūnus Vladislovas yra gimęs 1899 m. kovo 24 d. Vaiciukiškės k. (įvairiuose kario tarnybos ir asmens bylos dokumentuose įvairuoja: Vladas, Vladislovas, Sužickas, Sudnickas, kilęs iš Zablatiškės vls., Vaiciukiškės, Rukšiškės, Zuikų k.). Žemdirbys, raštingas savamokslis. Dar turėjo vyresnę seserį Južę, brolius Stasį ir Joną.

V. Sužickas – Lietuvos nepriklausomybės gynėjas, savanoris. 1919 m. nuo liepos 2 d. iki rugpjūčio 28 d. tarnavo 2-ajame atsargos batalione, po to iki lapkričio 4 d. – Seinų apskrities komendantūroje, vėliau – 5-ojo pėstininkų DLK Kęstučio pulko 6-ojoje kuopoje. 1920 m. nuo rugsėjo 1 d. iki gruodžio 1 d. dalyvavo mūšiuose su lenkais prie Suvalkų, Vievio ir Utenos ruožuose. Laimei, nesužeistas.

1921 m. spalį V. Sužickas išleistas į atsargą. Bet tuoj pat nuvyko į Uteną, įstojo į 3-iąją partizanų grupę ir tęsė kovą su okupantais lenkais iki 1923 m. birželio 1 d. Paskui 3 mėn. lankė pasienio policijos mokyklą Kaišiadoryse ir iki 1926 m. rudens tarnavo pasienio policijoje. Kartą pasitaikė, kad neblaivus patriuškėmavo ir prarado tarnybą. Apie ketvirtą metų dirbo samdiniu pas ūkininkus Telšių, Vilkaviškio apskrityse.

Reikėjo keisti gyvenimo būdą. 1937 m. pradžioje vedė, apsigyveno, regis, Šakių aps.

Vladislovas Sužickas, Kazimiero s., 1937 m. spalio 28 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 10051).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 3, b. 4022, l. 1–36; ap. 7, b. 96, l. 129.

## VINCAS ŠAUDZIS



Iš daugelio Švenčionių krašto žmonių, 1918–1920 m. ginklu gynusių Lietuvos nepriklausomybę, išsiskiria Vincas Šaudzis (Šaudis, Šaudzys, Šaudžis), perėjęs, kaip sakoma, visus „pragaro ratus“ Pirmojo pasaulinio karo ir Nepriklausomybės kovų frontuose, per labai trumpą laikotarpį gavęs gana aukštas pareigas, karinius laipsnius.

Gimė Vincas Šaudzis (Šiaudinis!), Liudviko s., 1894 m. rugsėjo 20 d. Modžiūnų k., tiksliau – vienkiemyje greta Modžiūnų (dab. Cirkliščio sen.). Baigė Peršaukščio liaudies mokyklą ir Švenčionių miesto keturklasę. Kilus karui, jau mobilizuojamojo amžiaus, Vincas stoji į II Petrogrado praporščikų mokyklą, ją baigė 1915 m. Jaunasis praporščikas tarnavo Rusijos 15-ajame ir 24-ajame

me suomių šaulių pulkuose, kovojo frontuose su vokiečiais ir austrais, 1916 m. buvo sužeistas. Už pasižymėjimą mūšiuose apdovanotas aukštais Rusijos žymenimis: Šv. Stanislovo 3-ojo laipsnio ir Šv. Anos 4-ojo laipsnio ordinais.

Praporščikas V. Šaudzis – vienas pirmųjų Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių – 1918 m. gruodžio 2 d. Vilniuje tapo besikuriančio 1-ojo pėstininkų pulko jaunesniuoju karininku, po mėnesio jau buvo kuopos vadas. Su šiuo pulku dalyvavo visuose Lietuvai lemtinguose frontuose. 1919 m. sausio 5 d.–rugsėjo 30 d. kovėsi su bolševikais, lapkričio 20 d.–gruodžio 15 d. – su bermontininkais, 1920 m. nuo liepos 16 d. iki spalio 24 d. – su lenkais.

Ypač dramatiški V. Šaudziui buvo mūšiai su bolševikais. Jo bendražygiai rašė:

*1919 m. <...> karininkas Šaudzis su įsismaginusiai savo kuopos kareiviais energingai persekiojo bėgantį priešininką. Gegužės 23 d. apie 9 val. ryto buvo užimti Pakalniai (bažnytkaimis Utenos vls. – J. J.), kur buvo paimta nelaisvėn 10 raudonarmiečių <...> ant kelio tarp kalnų krito sužeistas Šaudzis: kulka sutriuškino pėdos kaulą <...>*

Buvo sužeista kairiosios kojos pėda. Ligoninėje gydėsi iki rugsėjo 27 d. Pasveiko, bet vos pastebimai šlubčiojo visą laiką.

Apie V. Šaudzio vaidmenį kautynėse su bermontininkais „Karyje“ 1926 m. rašyta:

*Jisai, jau laikinai einąs pulko vado padėjėjo pareigas, majoras, 1919 metų lapkričio mėn. 22 dieną kautynėse su bermontininkais ties Radviliškiu, sumaniai ir energingai vadovaudamas smogiamajai grupei iš I-mo ir III-čio pėst. batalionų ir būrio artilerijos, smarkiai puolė bermontininkus, sumušė juos ir paėmė Radviliškį, kartu paimdamas ir didžiausią karo grobį.*

Už kautynes prie Pakalnių V. Šaudzis buvo apdovanotas 1-osios rūšies 1-ojo laipsnio Vyties kryžiumi Nr. 81, o už Radviliškį – 1-osios rūšies 2-ojo laipsnio Vyties kryžiumi Nr. 54.

Turintis karo mokslo pradmenis (praporščikų mokykla) ir rūsčios fronto praktikos karininkas V. Šaudzis jau 1919 m. lapkritį buvo paaukštintas – tapo majoru, laikinai ėjo pulko vado, nuo 1921 m. birželio – 4-osios pėstininkų divizijos vado pareigas, jam buvo suteiktas pulkininko leitenanto laipsnis. 1923 m. baigė Aukštuosius karininkų kursus ir buvo paskirtas 3-ojo pėstininkų DLK Vytauto pulko vadu. 1925 m. gegužę jam buvo suteiktas pulkininko laipsnis. 1926 m. išlaikė krašto apsaugos ministro nustatytus egzaminus – lietuvių kalbos, Lietuvos istorijos ir geografijos.

Nuo 1927 m. kovo mėn. pulkininkas kurį laiką buvo Aukštųjų karininkų DLK Vytauto kursų etatinis lektorius. Buvo paskirtas ypatingųjų reikalų karininku prie krašto apsaugos ministro pulko vado teisėmis, 1929 m. kovą – ir ypatingųjų reikalų karininku prie Vyriausiojo štabo viršininko, paliekant pulko vado teises. Dvejus metus ėjo Vilkaviškio apskrities komendantu pareigas. 1930–1933 m. plk. V. Šaudzis buvo Trakų apskrities komendantas. Paskirtas Vyčio Kryžiaus ordino tarybos nariu.

V. Šaudzio tarnybos byloje yra dokumentas:

*Liudymas. Šiuo liudiju, kad pulkininkas Vincas Šaudis tikrai yra Vyčio Kryžiaus ordino 4-jo ir 5-jo laipsnių kavaliarius, nusipelnęs tuos garbės ženklus už ypatingus pasižymėjimus kovose su priešais; jo padarytieji nuopelnai atitinka pasižymėjimų pavyzdžių straipsniams, numatytiems Vyčio Kryžiaus ordino statute.*

*Šis liudymas duotas pulkininkui Šaudziui pristatyti Žemės reformos valdybai, tikslu išdėstyti jam išsimokėjimą 15-kai metų, be nuošimčių, už perkamą be varžytinių iš valdzios dvaro centrą. 1933m. vasario 2 d. KAM Plk. B. Giedraitis.*

Dar vienas dokumentas:

*Respublikos Prezidento Aktas. Pasiremdamas Lietuvos valstybės konstitucijos § 50, ypatingų reikalų karininką prie vyriausiojo štabo viršininko pulko vado teisėmis pulkininką Vincą Šaudzį, jam prašant, paleidžiu iš karo tarnybos į pėstininkų karininkų korpuso atsargą. Palanga, 1933 m. rugpjūčio mėn. 14 d. Respublikos Prezidentas Antanas Smetona.*

V. Šaudzio karinius nuopelnus Tėvynė įvertino aukštais apdovanojimais. Be jau paminėtų Vyčio kryžiaus ženklų, jis buvo apdovanotas Gedimino 3-iojo laipsnio ordinu (1933 m.), Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių (liud. Nr. 743), Lietuvos nepriklausomybės ir Latvijos nepriklausomybės medaliais. Viršininkai atestacijose V. Šaudzį įvertino gana aukštai ir įvairiapusiškai. Mūšiuose narsus ir šalto kraujo. Sieloje ir iš išvaizdos – tikras kariškis. Nepaprastai stiprios sveikatos. Privačiame gyvenime šiek tiek per lengvas, mėgsta ir pakorutuoti (1922 m.).

Trakų apskrities komendantą V. Šaudzį kariuomenės štabas 1933 m. apibūdino taip: ganėtinai išsilavinęs, doras, sąžiningas. Sveikas, kojos sužeidimas kiek kliudo vaikščioti. Išoriškai griežtas, bendraudamas švelnus. Tarnyboje korektiškas, taktiškas. Jautrus, ambicingas. Jaučiasi tarnyboje nuskriaustas, bet to jausmo viešai nedemonstruoja. Gabumai vidutiniški. Žinias reikėtų papildyti. Trakų apskrityje turi autoritetą ir gerai sugyvena su administracija.

1933 m. duomenimis, V. Šaudzis buvo nevedęs, gyveno iš pensijos, turėjo 5 ha ūkelį. Buvo Lietuvių tautininkų sąjungos, LŠS, nuo 1934 m. LKKSS narys.

Antrojo pasaulinio karo negandos jaudino prityrusį karį, susirūpinusį dėl Lietuvos likimo, vertė priešintis tiek raudoniesiems, tiek rudiesiems okupantams. Atsargos pulkininkas V. Šaudzis sveikino ir rėmė 1941 m. birželio sukilimą, hitlerinės okupacijos metu buvo susijęs su antinaciniu pogrindžiu. Artėjant antrajai sovietinei okupacijai, pasitraukė į Vakarus, apsigyveno JAV. Čia 1970 m. paskelbtas nekrologas (kai kurios pasikartojančios biografijos detalės, regis, darniai papildė asmenybės paveikslą):

*<...> Telefono skambutis. Pakeliu ragelį ir atsiliepia p. Liucija Šaudzienė, pranešdama, kad vakar, t. y. spalio 16 d., 9 val. 30 min. vakare, staiga mirė jos vyras plk. Šaudzis. Prašo painformuoti visus ramovėnus. Velionis bus pašarvotas pirmadienį, spalio 19 d., Mykolo Bigenio laidotuvių koplyčioje <...> Per lietuvišką radijo valandėlę apie jo mirtį buvo pranešta visai Philadelphijos lietuviškai visuomenei.*

*Pirmadienio vakaras. Laidotuvių koplyčia pilna žmonių. Ramovėnai stovi garbės sargyboje, pagerbdami savo skyriaus seniausiąjį narį <...>*

*Antradienis. Spalio 20 diena. Vėl renkamės į laidotuvių koplyčią palydėjimui. Karštą neša ramovėnai ir jo artimi bičiuliai. Kelionė į šv. Andriejaus parapijos bažnyčią. Kun. K. Sakalauskas atlaiko gedulingas šv. Mišias ir, po to, paskutinė kelionė per Philadelphiją. Lydi tik nedidelis artimųjų jo gerbėjų būrelis (30 žmonių), nes darbo diena <...>*

*Ilsėkis ramybėje, Kovos Drauge!*

*Dr. Jono Puzino kalba, pasakyta 1970.X.19, atsisveikinant su a. a. plk. Vincu Šaudziumi.*

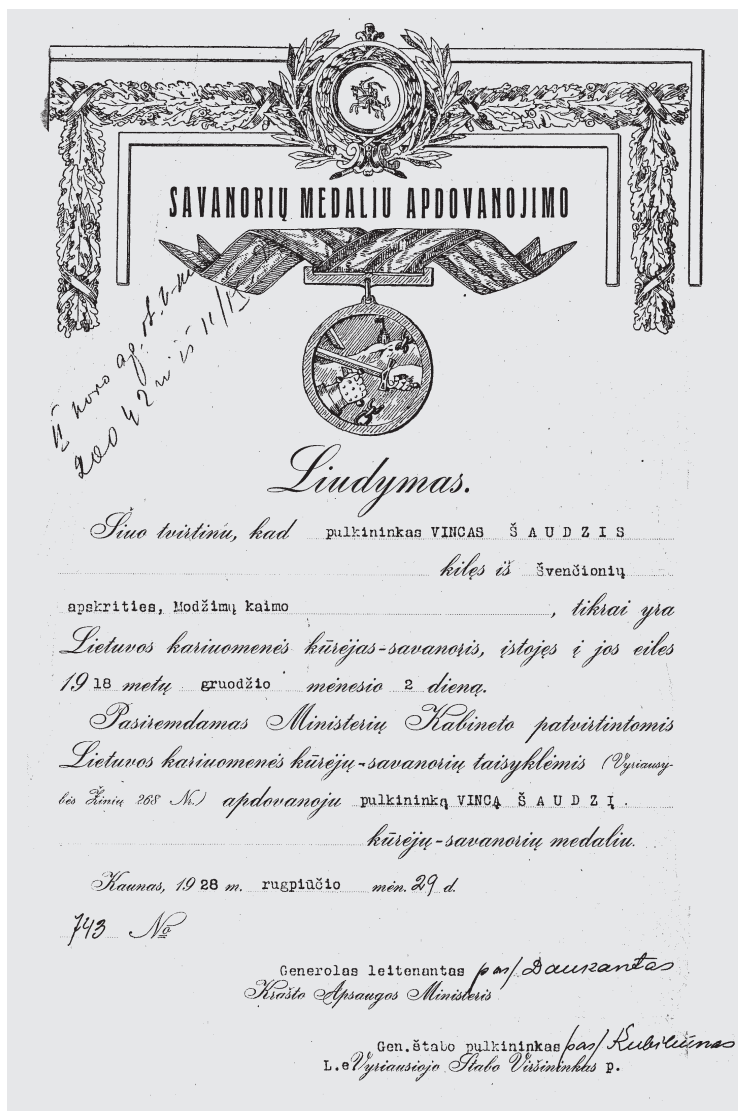
*Baigia išsiskirti iš mūsų tarpo Nepriklausomos Lietuvos kūrėjai, sparčiai retėja eilės ir laisvės kovų dalyvių, savanorių-kūrėjų, drąsiai stojusių kovon su į Lietuvą besiveržiančiais priešais, nepabūgusių mirti ar netekti sveikatos, kad kiti galėtų laisvai gyventi. Savanoriai-kūrėjai kovojo už tai, kad jų Tėvų Žemės nepavergtų svetimieji, kad artojas laisvai galėtų dirbti savo žemę, kad jaunimas siektų mokslo savo gimtąja kalba, kad visi lietuviai svetimųjų nebevaržomi ir nebepersekijami stotų į atsistatančios Lietuvos darbą. Tik lais-*

vės kovomis laimėta Lietuvos nepriklausomybė, tik karių savanorių drąsa ir pasiaukojimu ir visų lietuvių patriotų sutelktinėmis jėgomis pradėta atkurti ilgos carinės Rusijos okupacijos ir Didžiojo Karo nualinta Lietuva, padėti tvirti mūsų valstybės pamatai.

Šiandien atsisveikiname su atsistatančios Lietuvos kariuomenės savanoriu-kūrėju, kovotoju dėl savo tautos laisvės, dviejų Vyčio Kryžių kavalierium, pulkininku Vincu Šaudziu. Skiriamės su kukliu žmogumi, nesididžiavusiu savo nuopelnais, bet nuoširdžiai dirbusiu savo tautai, ne tik laisvoje Lietuvoje, bet ir skaudžioje tremtyje. Kol velionio ginklo draugai iškels jo nuopelnus Nepriklausomybės kovose ir po to, ilgus metus dirbusio Lietuvos kariuomenėje, čia bent trumpai žvilgtelėkim į a. a. Vinco Šaudzio gyvenimo kelią...

Vincas Šaudzis gimė 1894 m. rugsėjo 20 d. Švenčionyse, šiaurės rytų Lietuvoje, lietuviškoje ūkininko ir pavyzdingo sodininko Liudviko ir Onos Kaniušonytės Šaudzių šeimoje. Mokėsi Švenčionyse ir Petrapilyje. 1915 m. liepos mėn. baigęs Karo mokyklą Petrapilyje, paskirtas į 15 pėstininkų Suomių šaulių pulką ir išsiųstas į Vakarų frontą. Pulkas įėjo 2-

osios armijos sudėtin. Dalyva-vo kautynėse Vakarų, Pietvakarių ir Šiaurės frontuose. 1916 m. gegužės mėn. kautynėse prie istorinės Lietuvos miesto Lucko (Volonijoje) V. Šaudzis buvo sunkiai sužeistas. Pagijęs vėl grįžo į tą patį pulką, kuriame tarnavo iki pat revoliucijos Rusijoje. Už pasižymėjimą kautynėse su vokiečiais apdovanotas keliais ordinais.



Vinco Šaudzio  
apdovanojimo Savanorių  
medaliu liudijimas

# СВИДѢТЕЛЬСТВО.

Предъявитель сего, ученикъ *Михайлово*  
народнаго Училища, *Свенцянскон* волости,  
*Свенцянскаго* уѣзда, Виленской губернии,  
*Шаврънцисъ Викентій Михайловичъ* дѣльть отъ роду,  
состоялъ въ означенномъ училищѣ съ 1904 по  
текущій 1907 годъ и окончивъ въ немъ полный  
курсъ, оказалъ при *Королюковѣ* новеденіи, слѣ-  
дующіе успѣхи въ наукахъ:

№ 21.  
Въ Законѣ Божіемъ *5*  
» языкахъ { русскомъ *5*  
                  { славянскомъ .....  
» ариѳметикѣ *5*  
» чистописаніи *5*  
пѣніи .....

Въ удостовѣреніе чего и дано е *Шаврънцисъ Викентій*  
*Шаврънцисъ*, сіе свидѣтельство за надлежащею под-  
писью и приложеніемъ печати.

Выдано *Мадъ гартманова* дня 1907 года.



Законоучитель *Козьмичъ*

Учительница *В. Петлевича*

*Pairus rusų carinei armijai, 1918 m. birželio mėn. grįžo Lietuvon ir apsigyveno tėviškėje. Tačiau, jausdamas pareigą savo kraštui, liepos mėn. nuvyko į Vilnių ir Lietuvos Taryboje įsiregistravo karininku. 1918 m. lapkričio 23 d. Lietuvos vyriausybei paskelbus pirmąjį įsakymą Lietuvos kariuomenei, V. Šaudzis gruodžio 2 d. įstojo savanoriu į besikuriančios Lietuvos kariuomenės branduolį ir paskiriamas į besiformuojantį 1 pėst. D.L.K. Gedimino pulką. Tarnybą pradėjo kuopos vadu. Netrukus su savo kuopa stojo kovon su į Lietuvą įsiveržusiais bolševikais. 1919 m. vasario 12–13 ir 15 d. d. dalyvavo Alytaus kautynėse, kur, kaip žinoma, žuvo pirmasis nepriklausomos Lietuvos karininkas, 1 pėst. pulko vadas, Antanas Juozapavičius. 1919 m. gegužės 22 d. kovose prie Aluntos ir Pakalnių buvo sunkiai sužeistas. Pasveikęs greitai grįžo į pulką, kur V. Šaudziui buvo patikėtos bataliono vado, o spalio mėn. – pulko vado padėjėjo pareigos. Tų pačių metų lapkričio 21–22 d. mes vėl sutinkame V. Šaudzių kautynėse su bermontininkais, užimant Radviliškį, po to, kovose prieš lenkus. 1920 m. spalio 12 d. įsteigus 12 pėst. Kauno pulką, V. Šaudzis paskiriamas to pulko vadu. 1923 m. baigė Aukštuosius Karininkų kursus. Tų metų rudenį performavus 12 pėst. pulką, V. Šaudzis paskirtas 3 pėst. D.L.K. Vytauto pulko vadu, o 1926 m. rugpjūčio 31 d. tą pulką išfomavus – 1 pėst. D.L.K. Gedimino pulko vadu. 1927 m. V. Šaudzis perkeltas į Kariuomenės štabą ir paskirtas Vilkaviškio, paskui Kaišiadorių komendantu. Tās pareigas ėjo 6 metus. 1933 m. rugsėjo mėn. išėjo atsargon <...>*

*Ir kai Lietuva norėjo nusikratyti okupacinio jungo, 1941 m. birželio mėn. plk. V. Šaudzis aktyviai reiškėsi partizanų sukilime Kaune. 1944 m. su savo tautiečių mase pasitraukė į Vakarų, o 1949 m. rugsėjo mėn. atvyko į JAV. Pradžioje gyveno New Yorko valstijoje, o 1957 m. persikėlė į Philadelphiją. Čia tuojau įsijungė į Lietuvos Veteranų Sąjungos „Ramošės“, Philadelphijos skyr. veiklą ir keletą metų tam skyriui vadovavo. Nuoširdžiai dirbo ir JAV LB Philadelphijos apylinkės valdyboje, rūpestingai eidamas išdininko ir kitokias pareigas.*

*Pradėjęs negaluoti šių metų pradžioje, sunkios ligos pakirstas spalio 16 d., paliko našlę Liuciją Jodelytę – Šaudzienei ir 4 seseris už geležinės uždangos.*

*Kad ir mirė, tautos gaivintojai, kovotojai dėl jos laisvės kartų kartoms išlieka gyvi, nes ir tautos laisvės idealas yra amžinas. Kol bus gyva lietuvių tauta, tol bus prisimenami didieji tautos žygiai ir jos laisvės kovotojai <...> Tegul velionio kūno pelenai randa ramią laikiną prieglaudą šioje svečioje šalyje, kad išaušus Lietuvos laisvės rytui, galėtų būti pargabenti į Tėvų žemę, kurią velionis taip mylėjo ir už kurios laisvę kovojo.*

#### Šaltiniai:

- LCVA. F. 384, ap. 2, b. 61, l. 118; b. 572, l. 198–212.
- F. 513, ap. 1, b. 4, l. 67, 71; b. 31, l. 8, 37–38, 108.
- F. 560, ap. 1, b. 46, l. 25; b. 58-A, l. 286; b. 85, l. 5.
- F. 929, ap. 3, b. 1192, l. 3; ap. 4, b. 139, l. 5.
- F. 930, ap. 2-Š, b. 43, l. 1–6; ap. 2-Ž, b. 129, l. 133; ap. 4, b. 1-A, l. 214; ap. 7, b. 38, l. 92; b. 88, l. 75–81; b. 3486, l. 23.
- F. 1764, ap. 1, b. 228, l. 3–21.
- Šlepetys, kpt.* Pasižymėję karžygiai // *Karys*, 1926, Nr. 41 (385), p. 342.
- Karys*, 1928, Nr. 35-36, p. 9.
- Kariškių žodis, 1919, Nr. 31, p. 240; 1920, Nr. 19 (51), p. 177.
- Karys*, 1970, Nr. 10 (1467), p. 320–321.

# JONAS ŠEKŠTELĖ

Atėjo laikas už nuopelnus tikėtis apdovanojimų. Jonas Šekštelė (kartais rašyta – Šekštelis), besigydantis lignoninėje Kaune, savo prašyme rašė:

*Esu okupuotos Lietuvos pilietis, g. 1896 m. Mėžionių kaime Michailavo valsč., Švenčionių apskr. 1915 m. buvau paimtas į rusų veikiančią armiją. Po Rusijos revoliucijos dalyvavau organizuotame Lietuvos Kariuomenės dalių Rumunijos fronte, Belgrade, Trojanov-val, Ungenuose lietuvių lignoninės ir Rovno – lietuvių batalione. 1918 m. grįžau tėviškėn, paprastu rusų armijos kareiviu. 1919 m. rugpiūčio mėn. 6 d. įstojau savanoriu į Lietuvos Kariuomenę, Antran Artilerijos pulkan, kur buvau pakeltas į vyresnio puskarininko laipsnį. 1921 m. rugpiūčio 22 d. tapau paliuosuotas iš kariuomenės. Mūšiuose dalyvavau ties Seinais, Giedraičiais, Radviliškiai ir Suvalkais. Laike Suvalkų mūšio buvau patekęs lenkų nelaisvėn, iš kur per Vokietiją pabėgau. Iš kariuomenės pasiliosavęs įstojau į Šaulių Sąjungos Mažeikių skyr. Instruktoriumi.*

*Savo noru apleidęs L. Šaulių Sąjungos instruktoriaus vietą, nuo 1923 m. iki 1925 m. tarnavau vedėju ir gimnastikos mokytoju Vaikelio Jėzaus Draugijos prieglaudoje Kaune. Nuo 1926 m. iki 1928 m. užsiėmiau fotografavimu Krekenavos m. Panevėžio apskr. 1928 m. balandžio mėn. susirgęs atsiguliuoju prof. Hagentorno klinikoje Kaune. Čia po sunkios vidurinės operacijos trečią dieną susirgau plaučių uždegimu ir nuo to gavau džiovą.*

*Šią vasarą mano sveikata dar labiau pablogėjo. Todėl nuolankiai prašau išduoti man savanorio medalį, kurį turėdamas prašysiu Vidaus Reikalų Ministeriją pašalpos į užsienį išvažiuoti pasigydyti. Kaunas 1929-IX-25 d. (parašas)*

Negandų prislėgtas savanoris turėjo garbų užtarėją. Štai du neilgi dokumentai:

*Aukštai gerbiamasai Pone Majore! Siunčiu Tamstai Jono Šekštelio bylon įdėti – 1) notarinę dviejų liudininkų tvirtinimą, kad J. Š. baigė tarnybą rusų kariuomenėje eiliniu ir 2) 2-o pulko vado atestaciją. Kartu su šiuo išdrištu prašyti Tamstą globoti to nelaimingo žmogelio bylą ir kiek galima greitesniu tempu varyti ją.*

*Tikrai Tamstą gerbiaus Z. Žemaitis. 1929-IX-30 d. Universitetas.*

*Pasirašymas. Iš Karių Savanorių Komisijos gavau perdavimui Vilniečių Sąjungos globojamam lignoniu pil. Jonui Šekšteliuo jo laikinąjį kario savanorio liudijimą Nr. 18591.*

*Kaunas, 1929-X-5 d. Z. Žemaitis Vilniečių Sąjungos Pirmininkas. (Švenčionių krašte gerai žinomas tvarecėnas, Lietuvos universiteto profesorius Zigmąs Žemaitis)*

Čia J. Šekštelės pateikti autobiografiniai duomenys yra objektyvūs, atitinka jo karo tarnybos bylos duomenis. Pridursime kai kurias detales.

Mėžionių k. ūkininkų Adomo ir Onos (Saulytės) Šekštelių sūnus Jonas, rašoma, buvo baigęs pradžios mokyklą, tačiau gerokai prasilavinęs, gebėjo gana sklandžiai, gražiai rašysena dėstyti mintis. Rusijos kariuomenėje tarnavo telegrafo kuopoje.

Lietuvos kariuomenės 2-ojo artilerijos pulko 5-osios kuopos telefonistų komandos viršininką vyr. puskarininkį J. Šekštelę apibūdino taip: nebaustas, pavestas pareigas atlikdavo sąžiningai, visuomet pasižymėjo drausmingumu, pareigingumu; labai gabus; buvo pavyzdys visai komandai, gerbiamas ir pavaldinių, ir viršininkų.

Tolesnio šio savanorio likimo sužinoti nepavyko.

1929 m. spalio 28 d. Jonas Šekštelė, Adomo s., buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 3749).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1192, l. 4. F. 930, ap. 4, b. 3412, l. 1–12.

## ANTANAS ŠERĖNAS

Švenčionių bažnyčioje, parapijos kapinėse ir Zigmo Žemaičio vidurinėje mokykloje 1997 m. buvo gražiai pagerbtas Antano Šerėno atminimas jo gimimo 100-ųjų ir mirties 50-ųjų metinių proga.

Mažžemių Benedikto ir Juozapotos (Rapkauskaitės) Šerėnų šeimoje Linkmenyse 1897 m. rugpjūčio 11 d. gimė ketvirtas vaikas, trečias sūnus Antanas.

Nuo mažumės jį žavėjo gimtinėje girdimos dainos, kaimo muzikantų griežimas, Linkmenų bažnyčios vargonų muzika, giedojimas. Smalsus ir muzikalus vaikas greit brendo ir jau 1912 m. savarankiškai vargonavo Lauksodžio bažnyčioje (Telsių aps.). 1931 m. A. Šerėnas baigė Rygos konservatoriją ir gavo laisvojo menininko – kompozitoriaus teises. Grįžęs į Lietuvą darbavosi Kaune, Jonavoje, Joniškyje. Lankėsi Europos šalyse. Mokėjo užsienio kalbų.

Kai 1939 m. buvo atgautas Vilnius, A. Šerėnas atvyko į Švenčionėlius. O 1941 m. persikėlė į Švenčionis, pradėjo dėstyti muziką. Gimnazijoje sukūrė du stiprius chorus, koncertavo mieste ir apskrityje. Kūrė vokalinę ir instrumentinę muziką. Didžiausią jo kūrybos palikimo dalį sudaro harmonizuotos lietuvių liaudies dainos.

1945 m. sovietų saugumas Antaną Šerėną išsiuntė į lagerį. Po dvejų metų palieęs jis grįžo į Švenčionis ir 1948 m. pradžioje mirė.



Rygos konservatorijos absolventai (iš kairės): Vladas Jakubėnas, Antanas Šerėnas, Stasys Vainiūnas, Juozas Karosas. 1930 m.

Tokį Antaną Šerėną – kompozitorių, chorvedį, mokytoją, aukštos kultūros inteligentą – pirmiausia prisimena muzikinė visuomenė, jo mokiniai, choristai. Tačiau šis žmogus tiesiogiai yra prisidėjęs prie Lietuvos kovų dėl nepriklausomybės.

Tais laikais neblogą išsilavinimą turintis jaunuolis (buvo baigęs penkias gimnazijos klases) 1919 m. vasario 28 d. savanoriu įstojo į Inžinerijos batalioną ir buvo paskirtas bataliono štabo jau-



nesniuotu raštininku, gaunančiu per mėnesį 120 auksinų atlyginimą. Po mėnesio A. Šerėnas buvo perkeltas į Krašto apsaugos ministerijos Artillerijos dalį, o birželio 16 d. – į Generalinio štabo kanceliariją. Rugsėjo 1 d. Antanas įstojo į Karo mokyklą, bet dėl silpnos sveikatos iš ten išėjo ir tęsė karo tarnybą Kauno miesto komendantūroje, nuo 1920 m. sausio 1 d. dirbo komendantūros raštinėje. Pagal galiojusią tvarką, savanoriu ištarnavęs daugiau kaip vienus metus, 1920 m. birželio 16 d. A. Šerėnas iš karo tarnybos išėjo. Labai viliojo muzika.

Po nelengvų ieškojimų Antanas tapo Lietuvos konsulato Rygoje valdininku. Čia ir studijos Rygos konservatorijoje. Stropų valdininką taip pat teigiamai apibūdino Lietuvos nepaprastasis pasiuntinys ir įgaliotasis ministras Latvijoje.

1929 m. rugpjūčio 21 d. Antanas Šerėnas, Benedikto s., kilęs iš Linkmenų miestelio (okupuota Lietuva), buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 3685).

Švenčioniškė, Švenčionyse gyvenanti muzikologė Jūratė Kazimierėnaitė yra apgynusi diplominį darbą „Muziko Antano Šerėno pedagoginė, kūrybinė ir visuomeninė veikla“. Tai solidi studija. Tačiau tame 1973 m. parengtame darbe, suprantama, nėra paminėta, jog kompozitorius A. Šerėnas yra Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris.

Pedagogo, muziko, kultūrininko Antano Šerėno atminimas puoselėjamas Švenčionių Zigmo Žemaičio gimnazijos muziejuje, jis įprasminas ir gimnazijos tradicijose.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap.1, b. 8, l. 54.

F. 561, ap. 2, b. 1683, l. 542.

F. 929, ap. 3, b. 1192, l. 5.

F. 930, ap. 4, b. 4, l. 215; b.3430, l. 1–14; ap. 7, b.776, l. 32.

## KAZYS ŠIAUDINIS

Šiaudiniai Martynas ir Salomėja (Čibiraitė) iš Daugėliškio vls., Pajurgiškės k., 1896 m. susilaukė trečio sūnaus – Kaziuko. Mokslų eiti Kaziui neteko, bet skaityti ir rašyti jis išmoko gana gerai.



Anelė ir Kazys Šiaudiniai su Vytuku, dešinėje – Anelės sesuo

1919 m. gegužės 3 d. K. Šiaudinis savanoriu įstojo į Panevėžio batalioną (pertvarkytą į 4-ąją pėstininkų LK Mindaugo pulką), buvo įrašytas į 1-osios kuopos kareivių sąrašą. Netrukus dalyvavo mūšiuose su bolševikais. O rugpjūčio 27 d. pabėgo (?) ir buvo išbrauktas iš kuopos sąrašo. Tačiau po kelių dienų, rugsėjo 1 d., vėl stovėjo rikiuotėje. 1920 m. kovėsi su lenkais.

Pasibaigus pasižadėtajam laikui, 1921 m. lapkritį K. Šiaudinis pasiliko dar vienus metus tarnauti 4-ajame pėstininkų pulke, savojoje kuopoje. Jam buvo padidinta alga. Naujos specialybės neišmokęs, nesužeistas, teismo nebaustas eilinis, raitasis žvalgas K. Šiaudinis 1923 m. spalio 26 d. buvo išleistas į „I rūšies“ atsargą.

Gavo tarnybą Zarasų aps. policijoje Salake, Dusetose. 1924–1925 m. mokėsi žemesniojoje policijos mokykloje, vėliau buvo paaukštintas – tapo vyr. policininku. 1928 m. vedė dusetiškę Anelę Guntulytę, susilaukė dukrelės Onos Birutės (g. 1934 m.) ir Vytauto Petro (g. 1929 m.). Gyveno Salako miestelyje. Nuo 1935 m. K. Šiaudinis darbavosi Trakų aps. policijoje, Semeliškių, Žaslių nuovadose. 1939 m. spalį buvo komandiruotas į atgautą Vilniaus kraštą. 1940 m. liepos 16 d., t. y. jau po Raudonosios armijos invazijos, buvo perkeltas į Rūdiškių nuovadą.

Kilus karui su Vokietija, K. Šiaudinis 1941 m. birželio mėn. buvo antisovietinio sukilimo Dusetose dalyvis. Nuo liepos mėn. tarnavo vyr. policininku, vachmistru Antalieptės policijos nuovadoje, Degučiuose – policijos nuovados viršininku. Nespėjęs paimti šeimos, Kazys 1944 m. pasitraukė į Vakarus. Mirė Argentinoje apie 1985 m.

Kazio brolis partizanas Petras Šiaudinis (g. 1894 m.) žuvo Vorkutos lageryje.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap. 16, b. 429, l. 1–9. F. 930, ap. 4, b. 3478, l. 1–12.

## PRANAS ŠIMKŪNAS

Gimė Pranas 1893 m. Švenčionių aps., Linkmenų vls., Gatakiemyje (dab. Utenos r.). Buvo prasilavinęs, baigęs 3 gimnazijos klases.

Nuo 1919 m. balandžio 30 d. (ar nuo liepos 8 d. ?) iki 1922 m. gegužės 19 d. tarnavo 1-ojo pėstininkų pulko sanitarijos kuopoje, įgijo felčerio praktikos, sanitarijos puskarininkio laipsnį. Dalyvavo kovose su visais Lietuvos priešais: bolševikais, bermontininkais ir lenkais.

1931 m. duomenimis, P. Šimkūnas gyveno ir ūkininkavo gimtajame Gatakiemyje. Su žmona Tekle augino sūnus Antaną (10 m.), Mečislovą Algirdą (8 m.) ir Vytautą (5 m.).

1929 m. buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės, 1931 m. balandžio 21 d. – Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių (liud. Nr. 6708) medaliais.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 513, ap. 1, b. 62, l. 369. F. 560, ap. 1, b. 270, l. 71. F. 390, ap. 4, b. 5055, l. 259.

## BRONIUS ŠULGA

Gimė Bronius 1902 m. birželio 25 d., atrodo, Saldutiškyje, Martyno ir Anelės (Giedraitytės) šeimoje. Jo gimimo metrikų nuorašą vėliau išdavė Labanoro klebonas.

Mokslų nebuvo baigęs. Septyniolikmetis įsiprašė savanoriu ir nuo 1919 m. rugpjūčio 4 d. iki 1921 m. gegužės 21 d. tarnavo Lietuvos gynėjų gretose – 1-ajame pėstininkų pulke, 5-ojoje kuopoje.

Atsargos eilinis, Utenos aps. pasienio policijos 5-ojo rajono policininkas Bronius Šulga 1929 m. kovo 23 d. už aukojimąsi dėl Lietuvos nepriklausomybės buvo pagerbtas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 1836). Apdovanotas ir Nepriklausomybės medaliu.

1932 m. duomenimis, B. Šulga buvo vedęs, turėjo 15,85 ha ūkį.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap. 17, b. 4872, l. 1. F. 929, ap. 3, b. 1192, l. 15. F. 930, ap. 4, b. 1-A, l. 222; b. 3801, l. 1–10; ap. 7, b. 713, l. 76.

## JUOZAS ŠULGA

Linkmenų klebonas kun. Juozas Breivė 1929 m. pasirašė gimimo metrikų išrašą: *Juozas Šulga, s. Martyno ir Anelės Giedraitytės, gimė 1900 m. vasario 3 d. vienk. Kuprių, Linkmenų valsčiuje.*

Šis išrašas buvo pateiktas Kūrėjų savanorių medalio komisijai, kad apdovanotų J. Šulgą, gyvenantį Utenos vls., Gedimino k., Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu.

Į 1-ąjį pėstininkų pulką savanoris Juozas atvyko 1919 m. rugpjūčio 3 d., nors jo bendramžių privalomasis šaukimas bus skelbiamas tik spalio 1 d.

J. Šulga dalyvavo pulko žygiuose. Tačiau... tų metų pabaigoje susirgo raupais ir buvo išleistas vienam mėnesiui atostogų sveikatai pataisyti. Pasveikęs Juozas savavališkai grįžo į to paties pulko 5-ąją kuopą, o ne į savo komandą. Nesulaukęs kario, tos komandos viršininkas parašė raportą dėl eil. J. Šulgos pabėgimo. Pagaliau buvo išsiaiškinta, ir „pabėgimo“ faktas liko niekinis. Raštingas savamokslis J. Šulga 1920 m. sausio 5 d. buvo perkeltas į mokomąją kuopą, paaukštintas – tapo grandiniu, rugsėji jam buvo suteiktas jaun. puskarininkio laipsnis. Gražiai pasitarnavęs Tėvynei, karo tarnybą baigė 1922 m. balandžio 15 d.

Pakiliai švenčiami jubiliejiniai 1930-ieji – Vytauto Didžiojo metai. Tais metais, vasario 15-ąją, atsargos jaun. puskarininkis Juozas Šulga buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 4728).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1192, l. 15. F. 930, ap. 4, b. 1-A, l. 222; b. 6, l. 10; b. 3799, l. 1–14.

## JUOZAS ŠULGA

*Respublikos Prezidento aktas. Pasiremdamas Lietuvos Valstybės Konstitucijos 52 § ir atsižvelgdamas į tiesioginės vyresnybės tarpininkavimą, dovanoju majorui Juozui Šulgai Kariuomenės Teismo 1920 metų vasario mėnesio 13 dienos sprendimu skirtos ir mano malonės aktu 1920 metų gegužės mėnesio 14 dienos sumažintos baudmės pasekmes <...> ir nelaikau jų kliūtimi kilti jam tarnyboje, įstatymais nustatyta tvarka einant.*

*Kaunas. 1929 m. vasario 19 d. Respublikos Prezidentas Antanas Smetona. Ministeris Pirmininkas ir Einantis Krašto Apsaugos Ministerio p. Augustinas Voldemaras.*

O buvo taip. Tverečiaus vls., Laumakės k., Emilijos ir Kazio Šulgų šeimoje 1894 m. rugpjūčio 19 d. atėjo į pasaulį pirmagimis Juozukas. Vėliau dar gimė Pranas, Uršulė, Adelė ir Alfonsas. Paaugęs Juozas mokėsi Vidžių miesto keturklasėje, dar baigė dvi metę prekybos mokyklą.

Karas, mobilizacija nubloškė Juozą Šulgą į Rusiją. Pateko į 4-ąją Maskvos praporščikų mokyklą, ją baigė 1916 m. sausio 16 d. Sausio 25 d. jau paskirtas į 186-ąją batalioną, buvo 159-ajame Guričių (?) pulke kuopos, bataliono vadas, kovėsi fronte prie Daugpilio, 1917 m. nuo sausio iki gruodžio – Rumunų fronte. Paauskštintas – suteiktas paporučikio, vėliau poručiko, štabo kapitono laipsniai. Apdovanotas Šv. Stanislovo kryžiaus ir Šv. Anos 3-iojo laipsnio ordinais. Po bolševikų perversmo Rusijoje J. Šulga nuo 1917 m. gruodžio 1 d. iki 1918 m. balandžio 2 d. tarnavo Atskirajame lietuvių batalione Vitebske. Po to grįžo į Lietuvą. O tėviškė kaizerinės okupacijos, pafrontės negandų nusiaubta.

Štabo kapitonas J. Šulga 1918 m. gruodžio 16 d. vienas iš pirmųjų savanorių karininkų įstojo į 1-ąją pėstininkų pulką. 1919 m. kovo 1 d. buvo perkeltas į 2-ąją pėstininkų pulką, o po dviejų savaičių paskirtas Šeduvos miesto ir apskrities karo komendantu. Spalį perkeltas į Panevėžio batalioną Mobilizacijos skyriaus vedėju. Gruodžio 14 d. jo laipsnis perkvalifikuotas – pakeistas majoro su vyresniškumu nuo 1917 m. gruodžio 24 d. laipsniu. 1920 m. rugpjūčio mėn. jau tarnavo 9-ajame pėstininkų LK Vytenio pulke. Per tuos metus J. Šulga dalyvavo mūšiuose su nuožmiais Lietuvos priešais – bolševikais, bermontininkais, lenkais. Priešai atmušti, bet gimtoji Laumakė liko okupuota.

Asmens byloje yra išlikusių paties J. Šulgos užrašytų atsiminimų. Štai vienas epizodas (kalba truputį pataisyta):

*1919 m. rudenį 4-ajam pėst. pulkui buvo įsakyta užimti Šiaulius. Netoli Meškuičių miestelio eina geležinkelis. Miestelį buvo užėmę bermontininkai. Dienos metu apie 13 val. 5-osios kuopos, kurioje ir aš tarnavau, vadas karin. Gofmanas gavo įsakymą užimti tą geležinkelio stotį. Šį įsakymą vykdyti kuopos vadas vieną būrį pasiuntė iš kairės, o kitam įsakė žygiuoti palei plentą, kuris kerta tą geležinkelį. Nepriėjus kokių 400 metrų iki stoties, bermontininkai paleido kulkosvaidžių ugnį. Prasidėjo smarkus mūšis. Praslinkus gal 20 min., pamačiau prie manęs bėgantį karininką Gofmaną. Jis buvo mirtinai sužeistas. Pribėgęs man sušuko: „Įsakau tamstai toliau vadovauti kuopai, aš esu sužeistas“ <...> Atsimenu, vienas jaunas savanoris tiesiog išbėgo su kulkosvaidžiu į plentą ir paleido ugnį į priešą, bet keletas kulipkų pataikė jam į galvą <...>*

Per tą karą, frontų sumaištį savanoris karininkas J. Šulga, matyt, neatsakingai ar ne sąžiningai buvo pasielgęs su valdišku turtu, o Kariuomenės teismo sprendimas buvo griež-

tas – „6 mėnesiai tvirtovės kalėjimo“. Teistumas – gėdos dėmė ant savanorio munduro. Tik Respublikos Prezidento malonės aktu baudmė buvo pakeista 3 mėnesių areštu (vėliau, kaip matėme, visai panaikinta).

Buvusioji Kariuomenės teismo skirtoji baudmė atsiliepė tolesnei J. Šulgos karjerai. Kariuomenės vadovybės ir teisėtvarkos įstaigų ilgai buvo ginčijamas jo savanorio statusas, atmestas jo prašymas apdovanoti Savanorių medaliu ir leisti būnant atsargos karininku dėvėti kario uniformą.

Nepalankios juridinės aplinkybės nepalaužė kario. Jis 1922 m., įvertintas „gerai“, baigė Aukštuosius karininkų kursus. Su Ona Martynaityte sukūrė šeimą. Nuo 1924 m. spalio buvo 9-ojo pėstininkų pulko bataliono vadas. Nuo 1926 m. pradžios tarnavo intendantūroje, dar keliems mėnesiams buvo perkeltas į aviaciją, kur ėjo oro žvalgo pareigas, buvo paskirtas į Kariuomenės intendantūrą ypatingųjų reikalų karininku. 1928 m. išlaikė krašto apsaugos ministro nustatytus lietuvių kalbos, Lietuvos istorijos ir geografijos egzaminus (J. Šulga sugebėjo rašyti gana taisyklingai, gražiu, kaligrafišku braižu).

Po ilgų susirašinėjimų kario byloje atsirado naujas dokumentas: *Kūrėjų savanorių medalio Komisija <...> peržiūrėjo majoro Šulgos skundą ir nutarė savo ankstesnius nutarimus atmainyti ir pripažinti jį, Šulgą, Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu. 1931 m. kovo 19 d.*

Tais pačiais metais jis buvo apdovanotas Savanorių (liud. Nr. 6614) ir Lietuvos nepriklausomybės medaliais.

Tarnybos atestacijose apibūdinamas kaip aukštos moralės, pastovaus būdo, ramus, mandagus, blaivus, sugyvenamas. O gabumai ir karo dalykų išmanymas vertinti kukliau. Vadovybėje formavosi nuomonė, kad J. Šulga labiau tinka ne rikiuotės tarnybai.

Kariuomenės intendantūros mjr. Juozas Šulga, pačiam prašant, nuo 1931 m. sausio 1 d. buvo iš karo tarnybos išleistas į administracijos (A) karininkų korpuso atsargą.

Atsargos mjr. J. Šulga gyveno Kaune, Aušros gatvėje, turėjo nuosavą namą ir 1 400 kv. m sklypą. Prašė tarnybos Vidaus reikalų ministerijoje, tarnavo bendrovės buhalterijoje. Pragyvenimo šaltinis buvo karininko pensija ir tarnautojo alga. Civiliniame gyvenime J. Šulga buvo Tautininkų sąjungos, o nuo 1937 m. LKKSS narys, priklausė Draugijai užsienio lietuviams remti. Be gimtosios, mokėjo rusų, lenkų ir vokiečių kalbas.

Pagarba kariuomenei, karo tarnybai ir jos ilgesys, matyt, išliko visam laikui: net 1939 m. spalį, kai Vilnius jau buvo atgautas (tik ne Laumakė!), atsargos majoras prašė leisti dėvėti kario uniformą.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 58-A, l. 257; b. 85, l. 5.

F. 929, ap. 3, b. 1192, l. 15; ap. 4, b. 72, l. 65.

F. 930, ap. 2-Š, b. 223, l. 1–102; ap. 5, b. 2745, l. 1–12; ap. 7, b. 6, l. 141; ap. 8, b. 35, l. 599–610; b. 922, l. 73–76.

## JUOZAS ŠUMINAS

Salako vls., Jakėnų k. (dab. Ignalinos r.), Antano ir Marijonos (Taškūnaitės) Šuminių šeimoje 1900 m. lapkričio 27 d. gimė sūnus. Jis Salako bažnyčioje buvo pakrikštytas Juozo vardu.

Raštingas mažamokslis J. Šuminas buvo savanoris, nuo 1919 m. birželio 6 d. iki 1921 m. spalio 15 d. nepriekaištingai eiliniu tarnavo 1-ajame pėstininkų pulke, 9-ojoje kuopoje, dalyvavo mūšiuose su visais tuomečiais Lietuvos priešais.

1927 m. vasarį Juozas vedė Anelę (Oną ?) Bagdonaite. Jauna šeima apsigyveno Zarasų aps., Imbrado vls., Vaižgantų k., gavo 11 ha žemės, kūrėsi, ūkininkavo. 1931 m. vasario 28 d. J. Šuminas buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 6464). Jis buvo LKKSS narys.

Juozas Šuminas – 1941 m. birželio sukilimo Imbrade dalyvis, 1948 m. buvo NKVD areštuotas.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 91, l. 53. F. 930, ap. 4, b. 3806, l. 1–12.

## AUGUSTAS ŠVIKŠTYS

Jo gimtinė – Švikščionys, Rimšės vls., kilęs iš Vidžių miestelio(?). Nuo 1919 m. rugpjūčio 3 d. iki 1922 m. kovo 14 d. savanoris tarnavo 1-ajame pėstininkų DLK Gedimino pulke eiliniu.

Pasienio policijos Utenos baro II rajono sargybinis Švikštys (Švikštis) Augustas, Jono s., gimęs 1896 m., rašė:

*1929 m. gruodžio 7 d. iš Šiaulių apskrities Žemės tvarkytojo gavau pranešimą dėl gavimo žemės sklypo: reikia pristatyti apdovanojimo savanorio medaliu liudijimo nuorašą. Nepristačius iki 1930 m. sausio mėn., būsiu išbrauktas iš sąrašo.*

1929 m. gruodžio 21 d. A. Švikštys buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 4355).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 171, l. 364. F. 930, ap. 4, b. 3861, l. 1–10.

## ADOLFAS TALIJŪNAS

1898 m. rugsėjo 22 d. ( 1897 m. kovo 22 d. ?) Mielagėnų vls., Tumelėnų k., gimęs Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris jaun. puskarininkis Adolfas Talijūnas buvo savamokslis, mokėjo rusų, lenkų, latvių kalbas.

Išėjęs į atsargą nuo 1923 m. gyveno Ukmergėje, tarnavo viešosios policijos policininku miesto 1-ojoje nuovadoje. 1937 m. žiniomis, buvo vedęs, vaikų neturėjo. Buvo pelnęs Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 3-iojo laipsnio ir Lietuvos nepriklausomybės medalius. Savanorio žymeniu nebuvo apdovanotas, nes į kariuomenę įstojo tada, kai pagal amžių turėjo būti šaukiamas į privalomąją karo tarnybą.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap. 17, b. 4927, l. 1; b. 4928, l. 1.

## KAZYS TARANDA

Daugėlišio bažnyčios metrikų išrašė nurodyta, kad Tarandų Adomo ir Rozalijos (Peciulevičiūtės) sūnus Kazys gimė 1889 m. vasario 24 d. Daugėlišio vls., Jonėnų k. Buvo mažaraštis. Eiliniu tarnavo Rusijos kariuomenėje.

1919 m. birželio 16 d., kai Švenčionių krašte šeiminkavo lenkų legionieriai, K. Taranda, nors jo metų vyrai nebuvo mobilizuojami, išėjo Lietuvos ginti, įstojo į 1-ąjį pėstininkų pulką. Nuo 1920 m. vasaros tarnavo 3-iajame raitelių „Geležinio vilko“ pulke, kovėsi su Lietuvos priešais, gavo vyresniojo puskarininkio laipsnį.

Mūšiai nurimo. Tėvynė ( tik ne gimtinė!) apginta. 1921 m. balandžio 20 d. jau nebejaunas karys buvo išlydėtas į atsargą. Apsistojo Kaune. Nuo 1922 m. tarnavo miesto viešojoje policijoje. Buvo apdovanotas Vytauto Didžiojo ordino 3-iojo laipsnio ir Lietuvos nepriklausomybės medaliais. Jubiliejniais 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, prieš pat Kalėdas, atsargos vyr. puskarininkio Kazio Tarandos nuopelnai Nepriklausomybei buvo įvertinti Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 6003).

1937 m. duomenimis, K. Taranda buvo vedęs, turėjo vieną vaiką.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap. 17, b. 4975, l. 1. F. 929, ap. 3, b. 1192, l. 21. F. 930, ap. 3, b. 4112, l. 1–7; ap. 7, b. 93, l. 2; b. 289, l. 605; b. 453, l. 5.

*Kavaliauskas V. Už nuopelnus Lietuvai. II. – V., 2003, p. 360.*

## ALEKSANDRAS TERESAS

Savanorių registracijos knygoje yra labai lakoniškas įrašas: 1919 m. kovo 14 d. užrašytas savanoris Teres Aleksandras, 25 m., lietuvis, katalikas iš Švenčionių aps., Svyrių vls., Petrebičių k.; buvęs Rusijos karo laivyno pėstininkas; mokslo cenzas – pradžios mokykla.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 96, l. 54.

## PETRAS TIJŪNĖLIS

1898 m. birželio 23 d. gimęs Nepriklausomybės kovų dalyvis savanoris Tijūnėlis Petras, Prano (Frano) s., nuo 1919 m. birželio 21 d. iki 1921 m. spalio 10 d. buvo 1-ojo pėstininkų DLK Gedimino pulko 4-osios ir 6-osios kuopų eilinis. Mūšyje su bolševikais buvo sužeistas į kairiąją ranką. Dar dalyvavo mūšiuose su bermontininkais ir lenkais.

Atsargos karys grįžo į savo gimtąjį lenkų neokupuotą Rainių k., Salako vls. (dab. Ignalinos r.). Kaip savanoris 1925 m. pavasarį gavo žemės Gubavos dvare. Su žmona Adele ūkininkavo, augino sūnų Bronių. 1927 m. buvo priimtas į LKKSS, tapo Ežerėnų skyriaus nariu.

Petras Tijūnėlis 1931 m. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 8257).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 91, l. 14. F. 930, ap. 4, b. 8, l. 92; b. 5055, l. 325.  
*Kavaliauskas V. Už nuopelnus Lietuvai. T. II. – V., 2003, p. 538.*

## LEONAS TURLAITIS

Svetimose kariuomenėse netarnavęs Leonas (g. 1893 m.) 1919 m. balandžio 24 d., kai bolševikų okupaciją keitė lenkiškoji, savanoriu pasiprašė į 2-ąjį pėstininkų pulką, vėliau buvo perkeltas į 8-ąjį pėstininkų pulką, tarnavo kulkosvaidininkų komandoje, buvo paskirtas skyrininku. Kovėsi su bolševikais. Už narsumą mūšio su bolševikais lauke skyrininkas kulkosvaidininkas L. Turlaitis apdovanotas 1-ojo laipsnio kryžiumi „Už Tėvyne“ Nr. 411.



„Kario“ dienraštyje rašyta:

1919 m. liepos 10 d. kautynėse ties Rauteno ežeru esant kuopai atviroj pozicijoj, smarkiai apšaudant ją artilerijai ir kulkosvaidžiui, nebuvo galimybės išsilaikyti. Tada kulkosvaidininkai Kiškionis Pranas, Blusevičius Jonas, Turlaitis Leonas ir Labanauskas Andrius, savo iniciatyva užėmę antrą poziciją, apšaudė įsidrašinusį ir besirengiantį atakuoti priešą, suteikdami jam didelių nuostolių, kas leido kuopai įsitvirtinti pozicijoj.

1920 m. mūšių metu Leonas buvo patekęs į lenkų nelaisvę. Grįžęs iš nelaisvės, tų metų lapkritį buvo perkeltas į Mokomąjį batalioną.

Garbingai ir narsiai pasitarnavęs Tėvynei, vyr. puskarininkis L. Turlaitis 1922 m. balandžio 1 d. išėjo į atsargą. Su žmona Marijona gyveno Kaune, Aleksote. Mirė 1927 m. birželio 3 d.

Našlė Marijona Turlaitienė surinko dokumentus, kad jos vyro nuopelnai neliktų pamiršti.

*Liudymas. Šiuo tvirtinu, kad miręs Leonas Turlaitis, s. Jurgio, kilęs iš Švenčionių apskrities, Tverėčiaus valsčiaus, Rimaldiškės kaimo (okupuota Lietuva), tikrai yra buvęs Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris, įstojęs į jos eiles 1919 metų balandžio mėnesio 24 dieną <...> Kaunas, 1930 Vytauto Didžiojo m. lapkričio mėn. 11 d. 5919 N°. (Parašai)*

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 1, b. 35, l. 171. F. 514, ap. 1, b. 162, l. 33–34. F. 929, ap. 3, b. 1192, l. 21. F. 930, ap. 3, b. 4201, l. 1–8; ap. 6, b. 2365, l. 63.

*Vyr. leit. Ališauskas. Pasižymėję karžygiai // Karys, 1925, Nr. 14 (306), p. 107.*

## MIKAS TUZIKAS

Rimšės vls., Stanionių k., Antanas ir Mikalina Tuzikai 1891 m. gegužės 18 d. susilaukė sūnaus, Rimšės bažnyčioje jį pakrikštijo Miko (Mykolo) vardu.

Svetimose kariuomenėse netarnavęs, nebaigęs jokio mokslo patriotas Mikas 1919 m. kovo 20 d. pasirašė Lietuvos savanorio pasižadėjimą, įstojo į 4-ąjį pėstininkų pulką. Perkeltas tarnavo Panevėžio geležinkelio stoties komendantūroje. 1920 m. balandžio 1 d. buvo išleistas į atsargą kaip savanoris, ištarnavęs vienus metus ir nemobilizuojamas.

Apsigyveno Ukmergės vls., Laumėnų k. Po dešimties metų atsargos eilinis Mikas Tuzikas buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 4430).

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 4019, l. 1–7.

*Indrašius V. Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 252.*

## KAZYS UMBRASAS

Kazys Umbrasas (Umbras), Juozo s., gimė 1899 (1900) m. Dūkšto vls., Vardžiukiečio k. Savanoriu į 8-ąjį pėstininkų pulką įstojo 1919 m. birželio 1 d. Vėliau kaip karo valdininkas darbavosi ir gyveno įvairiose Lietuvos vietose. Buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 9669).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 11, l. 96.

*Indrašius V.* Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 253.

*Kavaliauskas V.* Už nuopelnus Lietuvai. II. – V., 2003, p. 539.

## PETRAS UMBRASAS

*Nurimk, sesut! Gana raudoti!  
Nušluostyk ašaras gailias...  
Praeis skausmų laikai kraujuoti,  
Gyvensim mes dienas dailias.*

*Petras Vaičiūnas*

Silvestro ir Petronėlės (Sadaunikaitės) Umbrasų sūnus Petras gimė 1898 m. spalio 8 d. Vardžiukiemyje, Dūkšto vls.

Gana prasilavinęs savamokslis Petras turėjo teisę būti atleistas nuo karo tarnybos kaip vienintelis darbingas vyras šeimoje (tėvas mirė 1917 m.). Tačiau namie palikęs našlę motiną, jaunėlį brolių Robertą ir seseles Adelę ir Julijoną, 1919 m. birželio 18 d. savanoriu įstojo į 8-ąjį pėstininkų pulką, buvo kulkosvaidininkas, kovėsi fronte su bolševikais ir ypač su bermontininkais. Jaun. puskarininkiu tarnavo iki išleidimo į atsargą 1921 m. kovo 10 d. 1922–1923 m. dar priklausė ir 3-iajai Lietuvos partizanų grupei.



Su žmona Ona Bikulčiūte

Pasibaigus kovoms, negalėjo grįžti į okupuotą tėviškę. Apsigyveno Dusetose. Nuo 1923 m. lapkričio buvo priimtas į Zarasų apskrities policijos tarnybą. Vėliau tarnavo policijoje Šiaulių mieste, Meškuičiuose, Radviliškyje. Rūpinosi savišvieta, gerai mokėjo rusų, lenkų, vokiečių kalbas. Buvo darbštus, sąžiningas ir drausmingas policininkas. Ypač

pasižymėjo 1928 m. birželio 30 d. sulaikant plečkaitininką Kedį, už ką buvo materialiai paskatintas.

Bėgo metai. Petras rašė prašymus dėl savanorio vardo pripažinimo, be kurio negalėjo įsigyti žemės ir imtis įprasto verslo – žemdirbystės.

Jubiliejiniais 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, jis buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 5146). Turėjo ir dar du garbingus apdovanojimus – Lietuvos nepriklausomybės ir Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 3-iojo laipsnio (1932 m.) medalius.

Iš valstybės fondo savanoris Šiaulių aps., Skaistgirio vls., Jurdaičių k., gavo 8 ha žemės be jokių trobesių. Bet dėl tarnybinių aplinkybių teko keltis arčiau gimtųjų vietų, į Salaką. Tad minėtas sklypas buvo parduotas ir 6 ha sodyba įsigyta prie Salako, Antanavos vnk.

1924 m. Petras vedė savo kraštietę iš Plavėjų k. (dab. Ignalinos r.) Onutę Bikulčiūtę. Juodu augino Aldutę, Juozuką (jaunas mirė) ir Birutę.

Vokiečių okupacijos metais Umbrasai gyveno Švenčionyse. Petras dirbo apskrities valdybos ūkio skyriuje, dukra Aldona lankė Švenčionių gimnaziją. Artėjant antrajai sovietų okupacijai, P. Umbrasas, nespėjęs paimti šeimos, pasitraukė į Vakarus, gyveno Anglijoje. Chruščiovo vadinamojo atšilimo laikais puoselėjo viltį bent pasisvečiuoti Lietuvoje, deja, galėjo tenkintis tik laiškais. Jis mirė 1960 m., palaidotas Huddersfeeldo mieste.

Ona Umbrasienė su vaikais vargais negalais išvengė sovietų represijų. Tuo tarpu artimiausi giminės patyrė tragediją. Petro brolis Robertas buvo užmuštas traukinyje pakeliui į lagerį. Onos brolis partizanas Antanas Bikulčius nušautas gulėjo Salako aikštėje. Jos sesers vyras Kazys Labuckas, 1941 m. birželio sukilimo dalyvis, 1945 m. vasario 28 d. buvo sušaudytas Vilniuje. Kitos sesers, Veronikos, vyras Petras Šiaudinis, plačiai žinomas 1920–1923 m. lietuvių partizanų būrio kovotojas, žuvo Vorkutoje.

P. S. Apie savo tėvą ir kitus artimuosius žinių suteikė Aldona Umbrasaitė – Bogačenkienė.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 377, ap. 2, b. 107, l. 50–51. F. 394, ap. 17, b. 5111, l. 1. F. 930, ap. 4, b. 4063, l. 1–17.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. II (K–S). 1944–1947. – V., 2002, p. 277.

*Indrašius V.* Aukštaitijos šviesuoliai. – V., 1999, p. 160–165.

## KOSTAS UMBRAZAS

Dynos kaime Juozui ir Agotai (Čelnaitei) Umbražūnams 1896 m. gruodžio 6 d. gimė sūnus, Tverėčiaus bažnyčioje jį pakrikštijo Kostantu.

Pirmosiomis Pirmojo pasaulinio karo dienomis Kostas buvo mobilizuotas į Rusijos carinę kariuomenę ir kareiviavo iki jo pabaigos, įgijo puskarininkio laipsnį.

1919 m. gegužės 27 d. K. Umbrazas (Umbrasas) tapo Lietuvos kariu savo noru įsto-

jęs į 1-ojo pėstininkų pulko 4-ąją kuopą. Jam teko dalyvauti mūšiuose su bolševikais, bermontininkais.

Savaitraštyje „Karys“ rašyta:

*1920 m. spalio 3 d. kautynėse ties Perlojaus m. lenkai pradėjo supti kuopos užimtą barą ir atkirsti mūsiesiems kelią pasitraukti. Kuopos vadas pasiuntė virš. Umbrasą su 20 kareivių sargybai sustiprinti, bet atėję paskirton vieton rado kelią užimtą lenkų puskuopio ir mūsų sargybą išmuštą iš apkasų. Kareivių tarpe buvo kilusi baimė, bet dėka virš. Umbraso ir kareivių Veikučio, Stuglio ir Meškelos, kurie pirmi puolė durtuvais lenkus ir tuo savo drąsumu kitus kareivius įtraukė į mūšį ir įkvėpė jiems drąsos, lenkai buvo atmušti ir tuo būdu kuopa su gurguole be didelių nuostolių pasitraukė iš priešininko apsupimo.*

*Už pasižymėjimą minimi kareiviai apdovanoti Vyties kryžiaus 1 rūš. 1 laips. virš. Umbrasas 983 Nr., eil. Stuglis 984 Nr., Meškela 985 Nr. ir 1 rūš. 2 laip. Vaikutis 69 Nr. Be to, Vaikutis yra apdovanotas už pasižymėjimus ir 1 rūš. 1 laip. Kryžiumi 446 Nr.*

Kaip buvęs Rusijos kariuomenės puskarininkis K. Umbrasas 1921 m. birželio 4 d. buvo išleistas į atsargą. Su žmona apsigyveno Kaune. Po kiek laiko Kostas išvyko į Kanadą. Pagal jo įgaliojimą žmona Marija Umbrazenė ėmė rūpintis, kad jos vyrui, aukšto karinio ordino kavaleriui, būtų pripažintas savanorio statusas. Tačiau Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalių komisija nei 1929, nei 1931 m. prašymo nepatenkino: K. Umbrasas įstojo į kariuomenę 1919 m. gegužės 27 d., tačiau jis, kaip buvęs Rusijos kariuomenės puskarininkis, galėjo būti šaukiamas paskelbus 1919 m. sausio 15 d. mobilizaciją.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 513, ap. 1, b. 31, l. 225.

F. 930, ap. 4, b. 8, l. 5; b. 4065, l. 1–22; ap. 7, b. 11, l. 304; b. 93, l. 41; b. 713, l. 83.

(Be aut.) Pasižymėję karžygiai // Karys, 1925, Nr. 27 (319), p. 214.

## ADOLFAS UMBRAŽIŪNAS

1919 m. balandžio 18 d. Kauno miesto komendantūroje savanoriu užsirašė vaikinukas be asmens dokumentų. Prie pavardės įrašyta: lietuvis, katalikas, 17 metų amžiaus, amatas – 2-osios klasės mokinys. Tik po keliolikos metų Naujokų ėmimo komisija pagal jau nuolio išvaizdą nusprendė, kad Umbražiūnas Adolfas, Jono s., kilęs iš Šventėnų aps., Tverėčiaus vls., Kuksų k., yra gimęs 1901 m. Pasižadėtąjį savanorio laiką ištarnavęs 1-ajame pėstininkų pulke, Adolfas iki 1921 m. spalio 13 d. tęsė privalomąją karo tarnybą. Atsargos eilinis apsigyveno Tauragės aps. ir vls., Girgždų k.

Nepamiršo Tėvynę savo gynėjo.

*Pasirėmęs Lietuvos valstybės ordinu,, medalių ir kitų pasižymėjimo ženklų įstatymu (Vyriausybės Žinios Nr. 343), Respublikos Prezidento vardu apdovanoju Adolfą Umbražiūną kūrėjo savanorio medaliu.*

Tokį liudijimą Nr. 8624 1932 m. birželio 16 d. pasirašė krašto apsaugos ministras.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 8, l. 136; b. 4066, l. 1–6; ap.7, b. 96, l. 77; b. 281, l. 309.

Užregistruotų savanorių sąrašė tą pačią 1919 m. balandžio 4 d. savanoriais užrašyti du, matyt, broliai Umbražiūnai (Ambražiūnai):

## ALFONSAS UMBRAŽIŪNAS

Kilęs iš Švenčionių aps., Tverėčiaus vls., Saplių k., 28 m., lietuvis, katalikas, buvęs Rusijos kariuomenės puskarininkis, baigęs 2 klases. Į Lietuvos kariuomenę savanoriu įstojo 1919 m. balandžio 6 d. Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu neapdovanotas, nes įstojo po puskarininkių mobilizacijos, paskelbtos 1919 m. sausio 15 d.

Nekrologas:

*A. A. karo vald. Alf. Ambražiūnas. 1966 m. kovo 6 d. iš ryto Čikagoje, Roselande, staiga gatvėje mirė mano buvęs raštvedys, karo vald. Alfonsas Ambražiūnas. Jis 1919 m. tarnavo Kauno Karo Komendantūroje ūkio dalinyje. Buvo savanoris-kūrėjas, kilęs iš Vilniaus krašto, Tverėčiaus valsč., Švenčionių aps. Jis mirė eidamas 74 metus. Išėjęs iš kariuomenės tarnavo Prienuose pašto viršininku. Bolševikmečiu, pirmos okupacijos metu, buvo laikomas kalėjime, o jo žmona, gimnazijos mokytoja, buvo išvežta į Sibirą, iš kur po 10 metų grįžo į Lietuvą. Velionis JAV buvo vienišas.*

*Po gedulingų pamaldų Visų Šventųjų bažnyčioje, buvo palydėtas ir palaidotas šv. Kazimiero kapinėse.*

## KOSTAS UMBRAŽIŪNAS

Kilęs iš Saplių k., 26 m., lietuvis, katalikas, darbininkas, savamokslis, mokantis skaityti ir rašyti.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 6, l. 92; ap.7, b. 96, l. 67.

*Dirkis Pov. A. A. karo vald. Alf. Ambražiūnas. – Karys, 1966, Nr. 5 (1422), p. 160.*

## VINCAS UŽUOLAS

Vincas gimė 1900 m. liepos 25 d. Linkmenų vls., Antagavės k. (jo gimimo ar kilmės vieta nurodomas ir Degutėlių k., Dūkšto vls.). Sakėsi baigęs 3 Ignalinos geležinkelio dvi-klasės mokyklos skyrius.

1919 m. liepos 25 d. V. Užuolas (dar rašyta – Užala) įstojo į Kauno komendantūrą, buvo paskirtas į 2-ąjį pėstininkų DLK Algirdo pulką, 7-ojoje kuopoje eiliniu tarnavo iki 1922 m. balandžio 28 d. Ne šiaip „tarnavo“ – dalyvavo mūšiuose su bermontininkais ir buvo sužeistas, kovėsi su lenkais.

Išėjęs į atsargą, Vincas tarnavo Ežerėnų aps. pasienio policijoje, I rajone. Gyveno Salako vls., Užusienio k., su žmona Barbora augino tris dukras ir sūnų. 1926 m. savanoris gavo 10 ha žemės Zarasų aps., Paupinės vls., Raudinės k. (buv. Rautenzės dvare). Kitais metais buvo priimtas į LKKSS Zarasų skyrių nariu. Tarnyba pasienyje drėgnu oru kenkė jo sveikatai, grėsiė plaučių ligos, tad teko atsisakyti policininko pareigų. LKKSS skyriaus valdyba jį, kaip dorą ir sąžiningą žmogų, rekomendavo skirti į geležinkelio konduktoriaus pareigas. Dirbo vagonų sukabinėtoju. Netekęs 50 proc. darbingumo, pradėjo gauti pensiją.

Vincas Užuolas, Vinco s., 1928 m. rugsėjo 29 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 915).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 384, ap. 2, b. 574, l. 76. F. 560, ap. 1, b. 8, l. 29; b. 91, l. 67. F. 929, ap. 3, b. 1193, l. 1. F. 930, ap. 4, b. 4, l. 14; b. 4201, l. 1–7. F. 1787, ap. 3, b. 1494, l. 31.

*Indrašius V.* Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 254.

## JONAS VALECKAS

Į 2-ojo pėstininkų pulko savanorių sąrašą 1919 m. vasario 19 d. įrašytas Jonas Valeckas (ar Veleckas), Justino s., gimęs 1892 m. Daugėlišio vls., Grybėnų k.; buvęs mašinisto pagalbininkas, eiliniu tarnavęs rusų kariuomenėje. Kitame archyvo dokumente ties šia pavarde yra Savanorių medalio liudijimo numeris – 5249.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 2, l. 6; ap. 7, b. 96, l. 41; b. 215, l. 29; b. 216, l. 210.

## JUSTINAS VALYS



Valys Kazimieras Linkmenų miestelyje turėjo 10 dešimtinių žemės, sumaniai ūkininkavo ir išgalėjo savo sūnų Justiną (g. 1893 m. balandžio 26 d.) leisti į mokslus. 1910 m. Justinas baigė Minsko realinę 6 klasių mokyklą. Buvo mobilizuotas į Rusijos kariuomenę, 1915–1916 m. eiliniu tarnavo 9-ajame Sibiro atsargos batalione Irkutske, po to, iki 1917 m. pabaigos, – dešimtininku Podolės bei Vladikaukazo geležinkeliuose.

Baigėsi Pirmasis pasaulinis karas, tik Linkmenyse vienus okupantus keitė vis kiti. 1919 m. pavasarį J. Valys iš okupuotos tėviškės patraukė į Lietuvos gynėjų gretas ir kaip ganėtinai raštingas birželio 1 d. buvo paskirtas KAM Generalinio štabo rikiuotės skyriaus raštininku. Nuo 1919 m. gruodžio 6 d. ėjo atsakingas pareigas karo intendantūroje Kaune, Ukmergėje, Telšiuose, Šiauliuose, 1920 m. spalio 4 d. buvo paaukštintas – įgijo karo valdininko laipsnį. Būdavo apibūdinamas kaip doras, blaivus, darbštus, galįs savarankiškai dirbti, eiti aukštesnes pareigas pareigūnas. 1926 m. lapkričio 1 d. jis pasiprašė ir buvo išleistas į administracijos karininkų atsargą.

1921 m. gegužę Justinas vedė Bronislavą Jasiukevičiūtę (Jasiekevičaitę), 1922 m. lapkričio 12 d. jiems gimė duktė Aldona Ona. 1937 m. žiniomis, J. Valys su šeima gyveno Kaune, sėkmingai darbavosi Kauno miesto ligonių kasoje. Nekilnojamojo turto neturėjo. Kūrėju savanoriu nebuvo pripažintas, nes į Lietuvos kariuomenę savo noru įstojo tada, kai jo amžiaus vyrai buvo mobilizuojami.

1978 metais lietuvių išėivijos spaudoje buvo paskelbtas šis nekrologas:

*Š. m. balandžio 18 dieną, eismo nelaimėje, tragiškai žuvo Lietuvos kariuomenės kūrėjas-savanoris Justinas Valys. Velionis buvo gimęs 1895 m. balandžio 25 dieną, Linkmenyse, Švenčionių apskrityje. Pirmojo Pasaulinio karo sūkuriuose atsidūrė Rusijoje kaip ir daugelis anų laikų mūsų jaunimo. Ten jis išėjo tikrą gyvenimo mokyklą, išgyveno visas Rusijos revoliucijas ir labai gerai susipažino su komunistine santvarka ir valdymo metodais. Užtat jo nesuviliojo nei komunistiniai pažadai, nei vadinamieji revoliucijos laimėjimai. Jis, tikras Lietuvos sūnus, vos nugirdęs apie atsikuriančią Lietuvos valstybę, 1918 metais grįžo į Lietuvą ir įsijungė į kovotojų eiles.*

*Augant savanorių skaičiui, augo ir maisto pareikalavimai, reikėjo rasti priemones to maisto parūpinti. Pradėta steigti tiekimo skyriai, kurie važinėdami po kaimus rinktų kariuomenei maistą ir pašarą. Vienam iš tokių skyrių vadovauti buvo paskirtas velionis Justinas. Jis su savo vyrais lankė ūkininkus jam paskirtame rajone ir, sąžiningai pasitardamas su ūkininkais, paimdavo numatytą ar sutartą javų ir pašaro kiekį. Pagal velionio pasakojimus, lietuviai ūkininkai mielai sutikdavo dalintis savo ištekliais, bet blogiausia būdavo su lenkuojančiais dvarininkais, jie užsirakindavo savo svirnius ir neįsileisdavo patikrinti turimų gėrybių. Prieš tokius gana dažnai prisieidavo panaudoti jėgą. Po tokių operacijų, dvarininkai lėkdavo į Kauną su skundais, skųsti kareivius dėl jų atkaklaus veržimosi į jų nuosavybę. Toks lenkuojančių dvarininkų elgesys pilnai suprantamas: juk nemažas skaičius jų sūnų ar giminaičių buvo išbėgę Lenkijon, tarnavo legionuose ir svajojo-laukė ateinančios lenkų*

kariuomenės. Daug nemalonumų patyrė tada lietuviai iš sulenkėjusių dvarininkų.

Už sąžiningą pareigų ėjimą J. Valys buvo pakeltas į karo valdininkus ir vėliau buvo skiriamas į pulkus ūkio skyriaus viršininku, pulko vado padėjėjo teisėmis.

Sunkūs Lietuvos nepriklausomybės atstatymo laikai buvo ne tik kuriant kariuomenę, bet ir visiems kitiems valstybės tarnautojams. Juk dažnai prisieidavo laukti algos po du tris mėnesius. Tokią sunkią valstybės padėtį matydamas, Justinas ištisus metus atsisakė imti jam skiriamą algą, prašydamas ją skirti kariuomenės stiprinimui. Nedaug tokių patriotų mes turėjome kaip velionis Justinas ir nestebėtina, nes jis savo vaikystės dienas praleido Vilniaus krašte ir matė kaip baisu yra būti svetimos valstybės dvigubu vergu, nors ir savoje žemėje. Užtat, gyvendamas nepriklausomoje Lietuvoje, jis visomis savo išgalėmis prisidėjo prie kultūrinio gyvenimo, rėmė spaudą, priklausė Lietuvos Šaulių Sąjungai, Vilniui Vaduoti Sąjungai, ypač gausiai rėmė Vilniui Vaduoti Sąjungą, kas mėnesį jai aukodamas po 50 litų.

1926 metais jis išėjo į atsargą. Dirbo Kauno miesto savivaldybėje, Lietūkyje, eidamas atsakingas pareigas. Bolševikams užplūdus Lietuvą, Justinas buvo paliuosuotas iš tarnybos ir turėjo slapstyti. Vokiečiams atėjus, vėl grįžo į darbą ir buvo Kauno Elevatoriaus vedėju. Antrą kartą bolševikams grįžtant, pasitraukė į Vakarus. Būdamas Vokietijoje įsitraukė į amerikiečių sudarytas darbo kuopas. 1949 metais atvyko į JAV, apsigyveno Čikagoje ir, kaip visi naujai atvykę, dirbo įvairius darbus, kol išstarnavo pensiją. Išėjęs pensijon ir sveikatai sušlubavus, 1970 m. persikėlė gyventi į saulėtąją Floridą. Čia prie St. Peterburgo, Gulf-



Tiekimo skyriaus kariai. Justinas Valys viduryje

porte, nusipirko namą, jį gražiai įsirengė, prisiodino medelių, gėlių ir džiaugėsi leisdamas savo gyvenimo valandas su savo mylima gyvenimo drauge Aldona. Kaip Lietuvoje, taip ir čia, jis buvo įsijungęs į visuomeninį gyvenimą. Priklausė St. Peterburgo Lietuvių Klubui, „R. Kalantos“ šaulių kuopai, lankė lietuviškus parengimus, skaitė spaudą, ypač mėgo „Kari“ ir „Laisvąją Lietuvą“. Intensyviai sekė amerikiečių spaudą.

Balandžio 19 d. jo kūnas buvo pašarvotas Baird J. Douglas šermėninėje. Prie karsto budėjo „R. Kalantos“ šaulių kuopos šauliai. Maldas ir rožinį atkalbėjo kun. T. Degutis ir po to dar tarė jautrų atsisveikinimo žodį. Šaulių ir velionio artimųjų karių vardu kalbėjo L. Virbickas, St. Peterburgo Lietuvių Klubu vardu kalbėjo Klubu pirmininkas K. Jurgėla. Rytojaus dieną, po iškilmingų mišių, pildant velionio valią, kūnas buvo sudegintas.

Velionis giliame nuliūdime paliko mylimą žmoną Aldoną ir dukrą Aldoną, gyvenančią Lietuvoje.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 561, ap. 2, b. 1847, l. 142. F. 930, ap. 2-V, b. 86, l. 2–17.

L. V. A. A. Justinas Valys // Karys, 1978, Nr. 7 (1544), p. 298–299.



## EDVARDAS VALUJEVIČIUS

Edvardo gimtinė – Kaptarūnų k., Lentupio vls. O gimė jis 1900 m. kovo 18 d. Divinsko stotyje (?), pakrikštytas Sankt Peterburgo katalikų Šv. Kotrynos bažnyčioje. Lenkas. Mokėjo rusiškai rašyti.

1919 m. birželio 26 d., t. y. iki jo amžiaus naujokų šaukimo, Edvardas – jau savanoris, Lietuvos gynėjas. 3-iajame pėstininkų DLK Vytauto pulke tarnavo be nuobaudų, dalyvavo mūšiuose su Lietuvos priešais. Į atsargą išleistas 1922 m. balandžio 13 d. Apsigyveno Pakauinėje, Garliavos vls., Jiesios k.

Valujevičius Edvardas, Kazio s., 1929 m. rugpjūčio 21 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 3655).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 516, ap. 1, b. 8, l. 45. F. 929, ap. 3, b. 1193, l. 15. F. 930, ap. 3, b. 4372, l. 1–5.

## JONAS VALUJEVIČIUS

Tai vyresnysis Edvardo brolis.

Jonas Valujevičius, Kazio s., gimė 1895 m. Lentupio vls., Kaptarūnų k. Neturintis mokslo cenzos, tačiau raštingas. Rusijos kariuomenėje netarnavęs. Nevedęs. 1919 m. birželio 26 d. tapo eiliniu Lietuvos kariuomenės 3-iojo pėstininkų pulko 1-osios kuopos kariu. Rudeniop susirgo ir pateko į ligoninę. Po to sveikatai pataisyti buvo paleistas 1 mėn. atostogų. 1920 m. birželį buvo paskirtas į ūkio kuopą. Karo tarnybą baigė 1922 m. sausio 21 d. Jo tarnybos dokumentai buvo pasiųsti Kauno aps. komendantui.

Ar jis savanoris? 1935 m. balandžio 3 d. Kūrėjų savanorių medalia komisija rūstokai nusprendė:

*Jono Valujevičiaus prašymo nesvarstyti iki nebus pristatytas jo gimimo metrikų originalas, kuris komisijos 1935.I.9 d. nutarimu buvo pareikalautas. Pridėtu prie bylos gimimo metrikų nuorašu vadovautis negalima, nes notaras tvirtindamas gimimo metrikų nuorašą aptaręs, kad originale yra daug žodžių išplėstų ir neišskaitomai ištaisytų. Jei jo gimimo metrikų originalas bus išgautas iš Okupuotos Lietuvos, tai turi būti metrikai patvirtinti atitinkamų Lietuvos Vyriausybės organų <...>*

Matyt, šie reikalavimai buvo įvykdyti. Ta pati komisija 1935 m. birželio 26-ąją (abiejų brolių Valujevičių įstojimo į Lietuvos kariuomenę dieną!) Joną pripažino Lietuvos kariuomenės kūrėju savanoriu (liud. Nr. 9637).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 11, l. 10, 44; ap. 7, b. 314, l. 375.

## PRANAS VALUJEVIČIUS

3-iojo pėstininkų DLK Vytauto pulko 2-osios kuopos kareivių 1919 m. sąrašė įrašytas savanoris Pranas Valujevičius, gimęs 1898 m. Lentupio vls., Kaptarūnų k.; katalikas, gudas, nevedęs, amatininkas – šaltkalvis. Į Lietuvos kariuomenę įstojo 1919 m. birželio 26 d.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 516, ap. 1, b. 8, l. 351.

## PRANAS VENSLOVAS

Pranas gimė 1901 m. gegužės 15 d. Kuktiškių vls., Aviniškio k. (ar Tauragnuose?). Jis sakėsi privačiai mokydamasis įgijęs 4 klasių išsilavinimą, mokęs rusų, lenkų, žydų kalbas. 1919 m. birželio 8 d. 1-ajame pėstininkų pulke pasirašė savanorio pasižadėjimą, dalyvavo kovose su bolševikais ir lenkais, baigė pulko mokomosios komandos kursą, jam buvo suteiktas grandinio laipsnis. Tarnybą šiame pulke savanoris baigė 1920 m. gruodį. Nuo 1922 m. balandžio iki 1924 m. kovo kaip šauktinis tarnavo Geležinkelių batalione štabo raštininku. Po to gyveno Molėtuose.

1941 m. sausio mėn. žiniomis, Pranas Venslovas kaip 5-osios kategorijos civilinis tarnautojas darbavosi Utenos komendantūroje, apibūdinamas kaip pakankamai išsilavinęs, doras, sąžiningas pilietis. Buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių (liud. Nr. 498), Lietuvos nepriklausomybės ir Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 3-iojo laipsnio medaliais. Buvo vedęs Valę Leikaitę, kilusią iš Užpalių vls., Kušlių k.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 166, l. 188–189. F. 930, ap. 3, b. 4452, l. 1–5; ap. 8, b. 325, l. 139.

## PRANAS VILEITA



Mūšyje su Raudonosios armijos daliniais Zarasų apskrityje, prie Gražutės kaimo, 1919 m. rugpjūčio 25 d. narsumu pasižymėjo 1-ojo pėstininkų pulko savanoris Pranas Vileita (Valeika), kilęs iš Adutiškio vls., Linkonių k. Už parodytą drąsą Valstybės Prezidento įsakymu jis buvo apdovanotas 1-osios rūšies 1-ojo laipsnio kryžiumi „Už Tėvynę“ Nr. 472. Teikimo apdovanoti lape rašoma:

*I pėst. pulko 2-os kuopos kulkosvaidžių komandos eil. Vileita Pranas. 1919 m. rugpjūčio 24. Kuomet priešas daug didesniame skaičiuje užpuolė mūsų žvalgybą, jis su taikytoju Petru Lušiu kulkosvaidžių ugnimi ties dvaru Smolvencių atrėmė priešo antpuolį ir abėnai visuose mūšiuose atsižymėjo savo narsumu ir geru veikimu su kulkosvaidžiu.*

Pranas Vileita, Mato s., gimęs 1898 m., buvo baigęs „namų mokslus“, mokėjo rusų, lenkų kalbas.

Į Lietuvos kariuomenę įstojo 1919 m. gegužės 15 d., grandinis, tarnavo iki 1921 m. spalio 25 d. Su žmona Veronika gyveno Vievyje, tarnavo pasienio policijoje.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 513, ap. 1, b. 31, l. 237; b. 62, l. 369. F. 930, ap. 6, b. 2365, l. 20. F. 1787, ap. 3, b. 1563, l. 1–7.

Kariškių žodis, 1920, Nr. 3 (35), p. 23.

## JONAS VILIMAS

Antano ir Adelės (Kačkaitės) Vilimų sūnus Jonas gimė 1899 m. rugsėjo 23 d. Salako vls., Žeimių k. (dab. Ignalinos r.). Krikštytas Salako bažnyčioje.

1919 m. rugpjūčio 11 d. Jonas savanoriu įstojo į 1-ąjį pėstininkų DLK Gedimino pulką ir eiliniu tarnavo 2-ajame atskirajame lazarete iki 1922 m. vasario 11 d. Išleistas į atsargą sėsliai gyveno Zarasų aps., Paupinės vls., Bliokmanto (ar Žiobrių) k.

1932 m. spalio 1 d. Jonas Vilimas buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 8788).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 191, l. 1006. F. 930, ap. 3, b. 4502, l. 1–6.

## JUOZAS VISOCKAS

Lietuviai, katalikai Juozas ir Mikalina (Kazlauskaitė) Visockai Lentupyje augino dukrą Elžbietą (g. 1894 m.) ir sūnų Juozą (g. 1898 m.).

Pirmasis pasaulinis karas Elžbietą nubloškė į Rusiją. Mirė motina. Liko du Juozai – nebejaunas našlys ir jo maitintojas sūnus.

Sūnus Juozas atsisveikino su tėvu ir 1919 m. balandžio 14 d. įstojo savanoriu į 6-ąjį pėstininkų pulką. Eilinis dalyvavo kovose, tarnavo iki 1921 m. kovo 21 d.

1930 m. duomenimis, J. Visockas gyveno Kaišiadorių vls., Tarpmiškių k. Su žmona Mare augino sūnų Justą (g. apie 1924 m.) ir jaunesnes dukreles Justiną ir Elena; su jais gyveno ir senyvas tėvas Juozas.

1931 m. sausio 22 d. Juozas Visockas, Juozo s., sulaukė pelnyto pagerbimo – buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr.6246).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1193, l. 21. F. 930, ap. 4, b. 4597, l. 1–16.

## BENEDIKTAS VITKAUSKAS

1928 m. Jiezno valsčiaus valdybos išduotame pase įrašyta: Vitkauskas Benediktas, Kazio s., gimęs 1893 m. birželio 3 d., gyvena Alytaus aps., Jiezno vls., Birštono m.; darbininkas, katalikas, lietuvis, vedęs. Žymės – aukštas, veidas pailgas, plaukai geltoni, akys mėlynos, kairės pusės pabarzdės sužalojimas.

Taip aprašytas Lietuvos pilietybę įgijęs jos gynėjas savanoris, atsargos eilinis. Jo gimtinė – Švenčionių aps., Zablatiškės vls., Kirkučių k. Būdamas jau nešaukiamojo amžiaus, savamokslis, tik pasirašyti mokantis Benediktas išėjo Tėvynės ginti, tarnavo nuo 1919 m. liepos 15 d. iki 1921 m. balandžio 1 d. Nuobaudų neturėjo.

O aukšto įvertinimo nusipelnė. 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr.6008).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1193, l. 20.  
F. 930, ap. 4, b. 4620, l. 1–7.

## JUOZAS VITKAUSKAS

Marijampolės kalėjimo buhalteris Juozas Vitkauskas 1935 m. prašyme skirti jam Savanorių medalį rašė:

*Esu kilęs iš Švenčionių aps., Daugėlišio valsč., Seniškio k. 1918 m. pabaigoje organizavau Švenčionių apskrityje mokyklas ir kurį laiką buvau Seniškio mokyklos mokytojas.*

*Tame apskrityje organizavau slaptus partizanų būrius šiuose kaimuose: Seniškyje, Markiniškyje, Gaveikiškyje, Tautienuose, Šuminuose ir kt., iš kurių susidarė garsus Šiaudinio būrys. 1919 m. lapkričio mėn., dienos – nepamenu – persekiojamas lenkų, pabėgau su 10 žmonių partizanų į šiaurę Lietuvos ir pastojau Utenos komendantūron. Čia tarnavau iki 1920 m. sausio 1 d. Kadangi nebuvo tarnavęs kariuomenėje ir neturėjau tinkamo karinio parengimo, tai per Kauno Skirstomąjį punktą buvau paskirtas į 3 pėstininkų pulką tik 1920 m. vasario 8 d. Mano faktinis pastojimas kariuomenėn neužskaitytas.*

Šie autobiografiniai Juozo duomenys tik kai kur nesutampa su jo karo tarnybos dokumentais. Papildykime.

Kūrėjų savanorių medalio komisija savo 1939 m. spalio 21 d. posėdyje konstatavo: 1) Juozas Vitkauskas įstojo į kariuomenę 1919 m. rugpjūčio 27 d. ir tarnavo iki 1922 m. liepos 13 d. 2) Jis gimęs 1901 m. balandžio 23 d. (gimimo metrikai legalizuoti Lietuvos pasiuntinybės Varšuvoje 1939 m.). 3) Kaip gimęs 1901 metais įstojimo į kariuomenę metu nebuvo nei šaukiamas, nei mobilizuojamas, todėl turi teisę būti apdovanotas Kūrėjų savanorių medaliu.

Atsargos jaun. puskarininkis Juozas Vitkauskas, Adomo s., Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 10210) buvo apdovanotas 1939 m. lapkričio 3 d. Labai vėlai. Kai nebeliko Lenkijos valstybės, kai Vilnius jau buvo atgautas, tačiau Švenčionys su rytine apskrities dalimi buvo prijungti prie sovietinės Gudijos (nauja okupacija!).

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 19, l. 37; b. 4618, l. 1–13.

## JONAS ZAGORSKIS

Vidžių vls., Latoniškių k., 1902 m. gimęs Jonas Zagorskis, Karolio s., 1930 m. sausio 20 d. buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 4350). Tais metais jis gyveno Utenos dvare.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 171, l. 367.

## ALEKSANDRAS ZANKAVIČIUS

Kūrėjų savanorių medalio komisijai buvo pateiktas gimimo metrikų išrašas lenkų kalba ir jo lietuviškas vertimas, 1930 m. kovo 31 d. patvirtintas Laikinojo Vilniaus lietuvių komiteto (LVLK). Išrašą buvo išdavęs Ižo stačiatikių cerkvės šventikas dr. Eugenijus Ružickis. Dokumento turinys: Švenčionių aps., Vaistamo vls., Karaliaučių (Korolewcy) k., stačiatikių sutuoktinių Simono ir Onos Zankovičių šeimoje 1899 m. rugsėjo 23 d. gimė sūnus Aleksandras.

Aleksas Zankavičius (Zankovičius, Zankevičius) buvo gerokai prasilavinęs, turėjo gražią rašyseną. 1919 m. sausio 7 d. savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenės 1-ąją pėstininkų pulką, gruodžio 9 d. gavo jaun. puskarininkio laipsnį. Dalyvavo koviniuose žygiuose. 1921 m. gruodžio 13 d. buvo išleistas į atsargą ir apsigyveno Ukmergės aps., Širvintų mieste-lyje.

1931 m. vasario 25 d. A. Zankavičius buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 6346).

Sąvade „Lietuvos gyventojų genocidas“ užrašyta:

*Zankevičius Aleksandras, Simono, g. 1899, gyv. Švenčionyse, tarnaut. Suimtas 1942 01 27 (? – J. J.), kalintas Švenčionyse; išv. į kal. – Vologdą, 1942 05 21 ten mirė.*

### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 4745, l. 1–7; b. 5055, l. 244.

Lietuvos gyventojų genocidas. T. I (A–Ž). 1939–1941. – V., 1999, p. 927.

## BALYS ZDANAUSKAS

Balys (Bolis, Boleslovas) Zdanuskas, būdamas gerokai vyresnio amžiaus, Lietuvos savanoriu tapo 1919 m. lapkričio 4 d. – įstojo į 2-ąją atsargos batalioną, į ūkio kuopą. Tęsė tarnybą 4-ajame pėstininkų LK Mindaugo pulke iki išėjimo į atsargą 1921 m. liepos 21 d.

1929 m. žiniomis, B. Zdanuskas gyveno Tauragės aps., Batakių geležinkelio stotyje.

Patikimesni Balio amžiaus ir kilmės vietos duomenys – Svyrių bažnyčios gimimo metrikų išrašas (lenkų k.), patvirtintas Vilniaus arkivyskupijos kurijos, ir lietuviškas jų vertimas: Adomo ir Viktorijos (Lukaševičiūtės) Zdanuskų sūnus Boleslovas gimė 1875 m. rugpjūčio 11 d. Gervėčiuose (? lenk. „w Garszewiczach“).

*Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas šiuo liudija, kad šis p. Boleslovo Zdanausko gimimo metrikų vertimas originalą atitinka. Vilnius, 1930 m. kovo 17. Pirmininkas K. Stašys. Sekretorius R. Mackevičius*

(Antspaudas)

Kitame dokumente rašoma: B. Zdanuskas kilęs iš Švenčionių aps., Aleksandrovo

vls., Boranerių (?) k. Moka skaityti ir rašyti. Daržininkas (trobelninkas?).

Garbingu Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 6347) Balys Zdauskas, Adomo s., apdovanotas 1931 m. vasario 25 d.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 4, b. 4778, l. 1–6; ap. 7, b. 324, l. 424.

## BRONIUS ZINKEVIČIUS

Zinkevičius Bronius, Mykolo s., gimęs 1900 m. spalio 12 d. Salako vls., Ažėnų k. (dab. Ignalinos r.), Lietuvos kariuomenėje tarnavo nuo 1920 m. rugpjūčio 21 d. iki 1923 m. vasario 1 d.; vyr. puskarininkis. Nuo 1924 m. gegužės buvo eilinis viešosios policijos policininkas Utenos aps. Kaip sąžiningas, darbštus ir sumanus pareigūnas buvo apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės ir Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 3-iojo laipsnio (1932 m.) medaliais. 1937 m. duomenimis, turėjo žemesnįjį policininko išsilavinimą, šeimoje augino 3 vaikus.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 377, ap. 2, b. 107, l. 124–125. F. 394, ap. 17, b. 5671, l. 1.

## VIKTORAS ZINKEVIČIUS

Petro ir Agotos (Baubinyčios) Zinkevičių sūnus Viktoras gimė 1896 m. Rimšės vls., Kaniūkų k., krikštytas Dūkšto bažnyčioje.

Nemenkai prasilavinęs savamokslis Viktoras slapta paliko lenkų okupuotą tėviškę ir 1919 m. gegužės 23 d. stojo į Lietuvos gynėjų gretas, tarnavo 1-ojo pėstininkų pulko 1-ojo bataliono 3-iosios kuopos eiliniu. Dalyvavo mūšiuose su visais trimis Lietuvos priešais, 1919 m. lapkritį prie Radviliškio mūšyje su bermontininkais buvo sužeistas. Už narsumą apdovanotas 1-osios rūšies 1-ojo laipsnio Vyties kryžiumi su kardais (Nr. 870). Apdovanojimo lape rašoma:

*Eilinis Zinkevičius Viktoras 22-XI-1919 m. laike mūšio prieš miestelį Radviliškį buvo pasiųstas susirišti iš dešinės su 9-ta kuopa. Einant apšaudoma vieta iš artilerijos, kulkosvaidžių ir šautuvų, buvo sužeistas rankon, bet į tai nežiūrint savo užduotį išpildė ir pranešė apie veikimą 9-os kuopos.*

Vėliau buvo perkeltas į mokomąją kuopą. Tačiau pasunkėjus šeimos padėčiai, na-

miškiams prašant, vienturtis našlės Agotos sūnus Viktoras 1921 m. sausio 3 d. buvo demobilizuotas.

Gyveno Viktoras Zarasų aps., Imbrado vls., Maršoniškių vnk., taip pat Smalvų vls., Beliūniškių k., tarnavo Zarasų aps. pasienio policijos 4-ajame ir 5-ajame rajonuose eiliniu sargybiniu. 1932 m. žiniomis, buvo vedęs, augino 3 vaikus, turėjo 17 ha ūkį.

Atėjus laikui, Vyties kryžiaus kavalierius V. Zinkevičius, kaip ir kiti savanoriai, pateikė dokumentus apdovanojimui gauti. O Kūrėjų savanorių medalio komisija priėmė pedantišką, sakytume, skrupulingą sprendimą: prašytojas gimęs 1896 m. gruodžio 26 d., o pagal naujojo stiliaus kalendorių tai – 1897 m. sausio 1 diena; į kariuomenę Viktoras įstojo 1919 m. gegužės 23 d., t. y. po savo metų vyrų šaukimo 1919 m. kovo 5 d. Vadinasi, ne savanoris.

Rašė Viktoras pakartotinai ministrui ir kitiems. Galiausiai Kūrėjų savanorių medalio komisija nusprendė gimimo datos nekeisti pagal naujojo stiliaus kalendorių ir pripažinti jį savanoriu. 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais, Viktoras Zinkevičius buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 5788). Dar buvo pelnęs ir Lietuvos nepriklausomybės medalį.

### Šaltiniai:

LCVA. F. 394, ap. 17, b. 5674, l. 1. F. 513, ap. 1, b. 31, l. 225. F. 930, ap. 4, b. 4818, l. 1–16; ap. 6, b. 2364, l. 122; ap. 7, b. 713, l. 92.

*Indrašius V.* Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 258.

## PRANAS ZUTONAS

*Šaukiu lietuvi burtis prie lietuvio  
Ir gyvą širdį prie gyvos širdies,  
Kad tamsiame vidurnaktį nežuovę  
Pakiltų rytmečiui gyventi ir žydėti!*

*Bernardas Brazdžionis*

Mielagėnų vls., Skruzdėlynės (ar Apšiūtų) k., 1895 m. gruodžio 3 d. gimęs Pranas liko beraštis, karo tarnybos Rusijos kariuomenėje neišmėginęs. Bet suvokė esąs lietuvis, privalęs ginti Lietuvą. 1919 m. gegužės 23 d., t. y. iki savo amžiaus vyrų šaukimo, įstojo į 4-ąjį pėstininkų pulką, tarnavo 3-iojoje kulkosvaidžių kuopoje. Teko jam dalyvauti žygiuose prieš raudonusius, bermontininkus, lenkus.

Be priekaištų ištarnavęs pasižadėtąjį laiką, P. Zutonas 1920 m. birželio 5 d. tapo I „C“ kategorijos atsarginiu. Gyveno Panevėžio aps., Šimonių miestelyje. Nuo mažumės susijęs su žemdirbyste kresnas šviesiaplaukis, mėlynakis Pranas laukė ir tikėjosi iš valstybės žemės fondo gauti sklypą. Dėl to 1927 m. pasirūpino savojo pulko pažyma ir tarpininkavimu. Jis buvo LKKSS Panevėžio skyriaus narys; skyriaus valdyba taip pat rėmė jo siekį tapti ūki-



ninku.

1929 m. balandžio 24 d. Ministras Pirmininkas ir l. e. krašto apsaugos ministro pareigas prof. A. Voldemaras pasirašė apdovanojimo medaliu dokumentą – liudijimą Nr. 2288:

*Pranas Z U T O N A S , s. Stasio, kilęs iš Švenčionių apskrities, Mielagėnų valsčiaus, Skruzdelėnės kaimo (okupuota Lietuva), tikrai yra Lietuvos kariuomenės kūrėjas savanoris.*

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 560, ap. 1, b. 8, l. 23; b. 46, l. 30. F. 929, ap.3, b. 1194, l. 2. F. 930, ap. 4, b. 4859, l. 1–6; ap. 7, b. 453, l. 182.

## ALFONSAS ŽEZDRIS

Užregistruotų savanorių sąrašė yra labai jau glaustas įrašas. 1919 m. vasario 25 d. 1152 eilės numeriu užrašytas savanoris Žezdris Alfonsas iš Švenčionių aps., Linkmenų vls., Gatakiemio k., 21 m. amžiaus, lietuvis, katalikas, žemdirbys, moka skaityti ir rašyti.

Kitame archyvo dokumente rašoma: Žizdris Alfonsas, gimęs 1898 m. rugpjūčio 6 d. Mogiliovo gub., Malkavos k.; savanoriu kareiviu įstojo į Inžinerijos bataliono Elektrotechnikos kuopą 1919 m. kovo 2 d., paskirtas į Karo telegrafo skyrių. (Gudijoje, Malkavoje, 1886 m. įsikūrė lietuviai kolonistai, atsikėlę iš Linkmenų ir jų apylinkių. Malkava buvo stambi lietuvių bendruomenė, turinti savo lietuvišką mokyklą, gyvybinga lietuviybės sala kitatautėje aplinkoje.)

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 930, ap. 7, b. 96, l. 38; b. 214, l. 320; b. 215, l. 18.

## ANTANAS ŽUKAS

Antanas gimė ir augo Švenčionių aps., Vaistamo vls., Zabločių (Zabolotje) k. Liko bemokslis. Bet intuityviai suvokė, kad Tėvynei Lietuvai reikia ir jo ginkluotos rankos. Kai tik jo gimtinę užplūdo bolševikų ordos, Antanas, einantis vos septynioliktuosius metus, 1919 m. vasario 1 d. įstojo į Lietuvos kariuomenės 2-ąjį pėstininkų pulką; paskui tarnavo 6-ajame pėstininkų PK Margio pulke. Ištarnavęs pasižadėtus vienus metus, 1920 m. birželio 10 d. buvo išleistas į atsargą. Jaunutis savanoris gal neturėjo ( o gal neparodė) gimimo liudijimo, gal nuslėpė savo nepilnametystę? Apsigyveno Kaune, vertėsi nelengvai.

Praėjo dešimtmetis. Bendražygiai rašo prašymus pripažinti savanorių nuopelnus. Rašo ir Antanas. Kauno miesto ir apskrities Naujokų ėmimo komisija pripažino jį gimusiu 1902 m. antrąjį pusmetį.

1933 m. Antanas Žukas, Kosto s., buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 9375).

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 929, ap. 3, b. 1194, l. 16. F. 930, ap. 3, b. 4767, l. 1–6.

## VLADAS ŽUKAUSKAS

Žukauskas Vladas, Kazio s., gimęs 1903 m. kovo 18 d. Švenčionių aps., Vaistamo vls., Jurzdikų k. (Viename šio kario asmens bylos dokumente neaiškiai užrašyta: gimęs Švenčionių vls., Vaistūnų k.) Lietuvis, katalikas, prasilavinęs savamokslis (mokėjo rusiškai skaityti ir rašyti). Vaikinas Kauno miesto ir apskrities komendantūroje tarnavo vienus metus ir 2 dienas – nuo 1919 m. balandžio 27 d. iki 1920 m. balandžio 29 d. Iš kariuomenės paleistas kaip savanoris, ištarnavęs pasižadėtąjį laiką, nepašauktas kaip naujokas.

Tėvynė apdovanojo savanorį 9 ha žemės sklypu Mažeikių aps., Sedos vls. Labai toli nuo gimtosios Rytų Lietuvos. Persikėlė ryčiau, apsigyveno netoli Salako, Užusienio k. Tarnavo pasienio policijoje. 1929 m. V. Žukauskas sulaukė aukšto įvertinimo – buvo apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (liud. Nr. 2659).

Jis buvo Vilniui vaduoti sąjungos narys. 1939 m. LŠS Zarasų skyriaus Švedriškės būrys į savo gretas Vladą priėmė rikiuotės šauliu.

#### Šaltiniai:

LCVA. F. 11, ap. 1, b. 165, l. 228. F. 929, ap. 3, b. 1194, l. 10. F. 930, ap. 4, b. 5023, l. 1–7. F. 1116, ap. 1, b. 50, l. 493.

*Indrašius V. Laisvės saulei tekant. – V., 1999, p. 259.*

## BAIGIAMASIS ŽODIS

Bėga metai, dešimtmečiai. Keičiasi laikai ir kartos. Praeities istorijos vingius, žmonių žygdarbius ir likimus glėžnia užmarštis. O kai ką derėtų išsaugoti.

Švenčionių kraštas – ryčiausia Lietuvos dalis.

*Čia saulę anksčiausiai –  
Anksčiausiai pamato  
Lietuva.*

*Vytautas Barauskas*

Tačiau į šį kraštą iš Rytų sklido ne tik saulės spinduliai, bet ir daug negandų. Vis dėlto Švenčionių krašto žmonės išgyveno, išliko, išsaugojo tautos dvasią ir gimtąją kalbą, meilę Tėvynei. Tad reikia tik stebėtis ir didžiuotis, kad kritišku Tėvynei metu šiame „Dievo ir žmonių užmirštame“ kampelyje išaugo tiek patriotų, Nepriklausomybės kovų savanorių.

Apie švenčioniškius savanorius nedaug žinoma, mažai rašoma, o juk jie – šio krašto pasididžiavimas!

*Tais žygiais reikia tik didžiuotis  
ir amžinai atminti,  
kai ėjo pėsti ir važiuoti  
brangios tėvynės ginti.*

*Antanas Miškinis*



Švenčionių m. katalikų kapinės

## Serijos „Lietuvos kariuomenės istorija“ leidiniai:

1. Krašto apsaugos departamento generalinio direktoriaus įsakymai. 1990–1991. – V., 2003. – 222 p.
2. *Gintautas Surgailis*. Lietuvos karinis laivynas 1935–1940. – V., 2003. – 208 p.
3. *Vytautas Kazakevičius*. Geležies amžiaus strėlės Lietuvoje (II–XII–XIII amžius). – V., 2004. – 136 p.
4. *Vytautas Lesčius*. Lietuvos kariuomenė nepriklausomybės kovose 1918–1920. – V., 2004. – 498 p.
5. *Jonas Aničas*. Karininkas Antanas Juozapavičius. 1894 02 13–1919 02 13. – V., 2004. – 125 p.
6. Krašto apsaugos ministro įsakymai. T. 1. 1991 Nr. 222-355. 1992 Nr. 01-479. – V., 2004. – 512 p.

Jonas Juodagalvis

**Švenčionių krašto savanoriai  
1918–1920 metais**

**Biografinis žinynas**

Atsakingasis redaktorius plk. lt. dr. Gintautas Surgailis

Stilistė Nijolė Andriušienė

Maketavo Kęstutis Nemura

2005 . Tiražas egz. Užsakymas .  
Išleido Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija,  
Šilo g. 5A, LT-10322 Vilnius

Spausdino Krašto apsaugos ministerijos Leidybos ir informacinio aprūpinimo tarnyba,  
Totorių g. 25/3, LT-01121 Vilnius